

Riksdagens protokoll 1996/97:32

Fredagen den 22 november

Kl. 9.00 – 18.28

Protokoll
1996/97:32

1 § Omröstning om misstroendeförklaring

*Omröstning om
misstroendeförklaring*

Anf. 1 SVEN HULTERSTRÖM (s):

Fru talman! Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna har begärt att riksdagen skall uttala sin misstro mot statsminister Göran Persson.

En misstroendeförklaring mot statsministern är detsamma som ett yrkande på regeringens avgång. Det följer av bestämmelserna i regeringsformens 12 kap. 4 §. Vinner kravet om misstroende gehör måste statsministern omedelbart avgå och med honom hela regeringen. Dagens omröstning gäller alltså om Sverige skall drabbas av en akut regeringskris eller ej. De som röstar ja, röstar för en regeringskris.

Den sakfråga som har föranlett misstroendeförklaringen mot statsminister Göran Persson kan enklast karaktäriseras på följande sätt.

Av en viktig diskussion om de politiska förhållandena i Kina blev det en debatt om några meningar i ett anförande av statsministern. Detta har i sin tur blivit en fråga huruvida Göran Persson personligen har förmåga att be sina politiska motståndare om ursäkt för någonting som han inte har sagt, inte menat eller ens tänkt.

Dagens omröstning handlar med andra ord inte om den politiska situationen i Kina. Den handlar inte heller om Göran Perssons uttalande. Den handlar kort och gott om oppositionens försök att vinna kortsiktiga politiska poäng. För det ändamålet har man valt att använda det starkaste vapen som vår parlamentariska demokrati känner, en misstroendeförklaring mot statsministern, dvs. i praktiken ett krav på regeringens avgång.

Fru talman! Låt mig i korthet säga följande.

För det första är det inte anmärkningsvärt att ledamöter av Sveriges riksdag begär en förklaring av vad som sagts av statsministern under hans besök i Kina. Efter den debatt som har ägt rum under den senaste tiden är det tvärtom viktigt att det blir klarlagt vad som faktiskt har sagts och vad som inte har sagts.

För det andra är det också helt i sin ordning att frågan tas upp i utrikesnämnden med tanke på de proportioner i den politiska debatten som referaten av statsministerns uttalande har fått. Denna debatt har naturligtvis också uppmärksamrats utomlands. Även av det skälet är det viktigt att alla missförstånd blir undanröjda.

För det tredje är det naturligtvis också helt i sin ordning att det ordnas en offentlig debatt i riksdagen i denna fråga. Till en sådan debatt, som ju

hölls i onsdags, har statsministern själv tagit initiativet. Men sedan det har skett, klarläggande har gjorts, ett extra sammanträde i utrikesnämnden genomförts och debatten i riksdagen hållits är det definitivt att gå ett steg för långt att använda det instrument i grundlagen som ytterst syftar till att framkalla en regerings avgång.

Fru talman! Det verkar vara dags att uppmana till litet besinning och eftertanke i den politiska debatten. Missbruka inte den makt grundlagen ger parlamentet! Försvaga inte riksdagens anseende genom att använda dess yttersta instrument för en tom demonstrationspolitik!

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen kommer givetvis att rösta nej till förslaget att uttala misstroende mot statsminister Göran Persson. Vårt förtroende för statsministern och regeringen rubbas självfallet inte av ogenomtänkta försök att utnyttja grundlagens bestämmelser om misstroendeförklaring för kortsiktiga partipolitiska syften.

Anf. 2 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Centerpartiets riksdagsgrupp har tagit ställning till yrkandet från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna om att riksdagen enligt 12 kap. 4 § regeringsformen skall uttala att statsminister Göran Persson inte åtnjuter riksdagens förtroende med anledning av det tal statsministern höll inför svenska medborgare i Kina den 4 november.

Centerpartiets riksdagsgrupp brukar avstå vid votering om val av statsminister i en regering vars regeringsförklaring ej förhandlats med Centerpartiet. Men nu gäller ställningstagandet om det är lämpligt att avsätta statsministern och därmed hela regeringen med anledning av hans uttalande i Kina.

Centerpartiets riksdagsgrupp anser att statsministerns tal icke är skäl för en misstroendeförklaring. Enligt Centerpartiets mening står reaktionen som nu föreslås av Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna i form av misstroendeförklaring inte i rimlig proportion till den kritik som är berättigad. Därför kommer Centerpartiets riksdagsgrupp att rösta mot förslaget till misstroendeförklaring.

Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Tre borgerliga partier har begärt misstroendevotum mot statsministern med anledning av hans uttalande i Kina. Vänsterpartiet säger nej till förslaget om misstroendeförklaring på den grunden. Vår uppfattning i regeringsfrågan har inte förändrats på grundval av Göran Perssons uttalande i Kina.

Det minskar inte på något sätt vår kritik av det här uttalandet, men vi tycker inte att det är rimligt att använda misstroendevotum som en reaktion på en utrikespolitisk fadäs. Vi tycker att det är beklagligt att den öppenhet som hade kunnat bli frukten av den debatt vi förde häromdagen i riksdagen, nämligen att papperna kom på bordet, inte blir verklighet. Vi tycker att det är fegt av Moderaterna att av partipolitiska och taktiska överväganden förhindra den öppenhet som kunde leda fram till en konstruktiv debatt om hur vi skulle kunna stödja demokratiutvecklingen i Kina.

Vi kommer alltså att rösta mot förslaget om misstroendevotum.

Anf. 4 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Vi i Miljöpartiet de gröna har framfört vår kritik av statsministerns resa till Kina i utrikesnämnden, här i riksdagens kammare och i den offentliga debatten. Vår grundläggande uppfattning är att det bäst gagnar de mänskliga rättigheterna i Kina om kontakterna inte sker på statsministernivå. Vår kritik av att statsministern ändå reste kvarstår.

Vi är också kritiska till statsministerns uttalande i Kina om den kinesiska politiska stabiliteten. Det uttalandet kan uppfattas och användas som stöd för en regim som är djupt odemokratisk och som systematiskt kränker mänskliga rättigheter. Det är enligt vår mening inte förenligt med svensk utrikespolitik. Senare tillrättalägganden av statsministern har inte varit tillräckliga.

Vi anser emellertid inte att statsministerns handlande utgör tillräcklig grund för en misstroendeomröstning. Nu när den ändå kommer att genomföras markerar vi vårt avståndstagande till statsministerns agerande genom att avstå i omröstningen.

Miljöpartiet de grönas riksdagsgrupp kommer därmed att agera på samma vis nu som i tidigare val av statsminister.

Anf. 5 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Den moderata riksdagsgruppens motiv för misstroendeförklaring mot statsminister Göran Persson har jag redovisat i den särskilda debatten i onsdags och när förslaget väcktes. Som jag då framhöll söker vi inte strid om utrikespolitiken. Tvärtom har vårt syfte varit att återställa den enighet om den svenska Kinapolitiken som Göran Persson bröt med och under sitt besök i Kina.

Vi begärde tidigt ett sammanträde med utrikesnämnden för att skapa klarhet. Vi föreslog att utrikesutskottet skulle ta initiativ till ett uttalande av riksdagen som skulle visa att Sverige vill främja inte politisk stabilitet i Kina utan en politisk utveckling mot demokrati, frihet och rättvisa, men det förslaget röstades ned av Socialdemokraterna och Centerpartiet.

I onsdagens debatt hade Göran Persson chansen att medge att hans uttalanden i Peking om den politiska stabiliteten i Kina och i jämförelsen med det instabila politiska läget i Ryssland var fel, men han förmådde inte ta tillbaka vad han sagt. Den moderata riksdagsgruppen drog därav slutsatsen att vi inte har förtroende för Göran Perssons vilja och förmåga att företräda Sveriges utrikespolitiska linje i internationella framträdanden som statsminister.

I försök att komma undan ansvaret för vad han yttrat har Göran Persson hänvisat till vad statsråd i den borgerliga regeringen sagt i överläggningar med företrädare för den kinesiska regeringen. Förslag har väckts – Gudrun Schyman hänvisade till det i sitt anförande – om att offentliggöra vissa utvalda samtalsuppteckningar från den tiden, tillsammans med uppteckningarna från Göran Perssons möten med den kinesiske presidenten och premiärministern.

Vi moderater hyser ingen rädsla för vad som då skulle framkomma – inget borgerligt statsråd har berömt den politiska stabiliteten i Kina eller i nedsättande ordalag jämfört med det instabila politiska läget i Ryssland – men vi har framhållit att det är principiellt fel att offentliggöra uppteckningar från samtal mellan politiska ledare som förts utifrån förutsättningen att de skall vara förtroliga. Konsekvenserna av ett sådant principge-

Prot. 1996/97:32

22 november

*Omröstning om
misstroendeförklaring*

nombrott är oöverskådliga. Vi har därför heller inte begärt att uppteckningarna från Göran Perssons besök skall släppas.

Det är dock Utrikesdepartementet som förfogar över denna fråga. Vi har därför sagt att om en offentlig redovisning ändå skall ske, får den inte göras fläckvis. Även de samtalsuppteckningar som gjorts efter regerings-skiftet 1994 vid möten mellan kinesiska ledare och bl.a. statsråden Hjelm-Wallén, Sahlin och Schori skall publiceras. Vidare motsätter vi oss att den nuvarande regeringen gör ett eget urval bland de uppteckningar som gjordes under de borgerliga regeringsåren. I så fall skall allt läggas fram som rör samtal som fördes av de för utrikespolitiken ansvariga statsråden dessa år.

Med de proportioner som offentliggörandet därmed skulle få finns det skäl att göra det i form av en vitbok över den svenska Kinapolitiken efter massakern på Himmelska fridens torg den 4 juni 1989. Då kan också riktlinjepromemorior, instruktioner till ambassaden i Peking, till FN-delegationen m.m. tas med i bilden. En sådan vitbok kommer med stor sannolikhet att visa att det rått en bred enighet om Kinapolitiken tills den bröts med och under statsminister Perssons besök i början av november. Efter vad som har varit kvarstår behovet av en sådan vitbok även efter den omröstning som strax skall följa.

Anf. 6 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Det finns ingen anledning att upprepa den debatt som hölls här i onsdags. Vi har en känsla av att våra argument har gått fram väl. Jag tänker bara inskränka mig till några få påpekanden.

Det har talats om partitaktik i det här sammanhanget. Jag ber er tänka något på det. Man behöver bara ha kastat en enda blick i en väljarundersökning för att veta att man vinner inte val i Sverige på frågor om mänskliga rättigheter i tredje världen. Det har talats om att avslöja hemliga handlingar, och partistrategier brukar ju vara hemliga, men jag kan avslöja här, fru talman, att vår strategi inför valet 1998 är att visa att vi är bättre än den socialdemokratiska regeringen på att stimulera jobb i den privata sektorn och därmed säkra välfärden i kommuner och landsting.

I det avseendet är de tre senaste veckorna förlorad tid. Men man kan komma till en punkt där ett parti måste vara troget sina grundläggande värderingar, och det var det läget vi stod i för tre veckor sedan efter statsministerns tal i Kina. Det var nödvändigt för oss att reagera mycket skarpt.

Mot den här bakgrunden känner vi också ett väldigt främlingskap inför den argumentation som har förts fram från företrädare för Centerpartiet under gårdagen – att hänsynen till marknadsreaktioner skulle ha fått oss att avstå från ett klart ställningstagande i en fråga om mänskliga fri- och rättigheter. För oss är det två så väsensskilda saker att de inte kan diskuteras på samma dag. Vi är bestörta över att ett sådant argument över huvud taget kan framföras.

Det har talats om en överreaktion. Till att börja med vill jag återigen påminna om den starka moraliska dimension denna fråga har för oss. Men skall man vara riktigt noga gäller detta misstroendevotum inte statsministerns tal i Peking utan hans oförmåga och ovilja att lägga till rätta de missförstånd som detta tal skapade. Vi har erbjudit olika vägar för statsministern att klarlägga detta, men så har tyvärr inte skett.

Som jag sade när vår misstroendeförklaring presenterades är det Folkpartiets uppfattning att Sveriges utrikespolitik skall ha en stark demokratiprofil. Detta omöjliggörs om inte missförstånden från Peking klaras ut. Eftersom det inte har skett, kommer Folkpartiets riksdagsgrupp att rösta ja till misstroendet.

Prot. 1996/97:32
22 november

*Omröstning om
misstroendeförklaring*

Anf. 7 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Statsministern gjorde under sitt besök i Kina uttalanden som det allmänt har funnits skäl att kritisera. Vi har från kristdemokratiskt håll begärt att statsministern skulle lägga sina uttalanden till rätta. Under den tid som har förflutit sedan uttrycken blev kända, har han haft gott om tid och flera möjligheter att ompröva sina ord. Statsministern har till mångas stora besvikelse valt att stå fast vid sina uttalanden.

Kristdemokraternas riksdagsgrupp kommer i den förtroendeomröstning som ligger framför oss att rösta för yrkandet om misstroendeförklaring mot statsministern. Anledningen är att det inte får råda den minsta oklarhet beträffande Sveriges ställningstagande till demokrati och mänskliga rättigheter. Statsministerns möjligheter att på ett trovärdigt sätt företräda den svenska inställningen i dessa frågor har uppenbarligen försvagats. Demokratiörelsen i Kina skall inte under några omständigheter behöva betvivla den svenska positionen.

Beslut

Ärendet om misstroendeförklaring mot statsminister Göran Persson skulle nu avgöras.

För bifall till yrkande om misstroendeförklaring fordrades enligt regeringsformen 12 kap. 4 § att mer än hälften av riksdagens ledamöter förenade sig därom.

Beslut som fordrade anslutning från särskilt flertal enligt föreskrift i riksdagsordningen 5 kap. 3 § skulle alltid fattas genom omröstning med rösträkning.

Votering:

119 för bifall

204 för avslag

16 avstod

10 frånvarande

Partivis fördelning av rösterna:

För bifall: 78 m, 26 fp, 15 kd

För avslag: 160 s, 25 c, 19 v

Avstod: 16 mp

Frånvarande: 1 s, 2 m, 2 c, 3 v, 2 mp

Talmannen konstaterade att mindre än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och kammaren hade således avslagit yrkandet om misstroendeförklaring mot statsminister Göran Persson.

2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 20 november

SkU11 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Luxemburg
Kammaren biföll utskottets hemställan

SkU12 Dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna
Mom. 1 (gränsgångaravtalet med Danmark)

1. utskottet

2. res. (m)

Votering:

254 för utskottet

78 för res.

4 avstod

13 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 157 s, 24 c, 24 fp, 17 v, 17 mp, 15 kd

För res. 2: 78 m

Avstod: 3 s, 1 fp

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 5 v, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU4 Utökad användning av strafföreläggande

Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

3. res. 2 (v)

Förberedande votering:

25 för res. 1

18 för res. 2

294 avstod

12 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

295 för utskottet

42 för res. 1

12 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 78 m, 24 c, 1 fp, 17 mp, 15 kd

För res. 1: 24 fp, 18 v

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 1 mp

Mom. 3 (18–21-åringar)

1. utskottet

2. res. 3 (m)

Votering:

248 för utskottet

78 för res. 3

7 avstod

16 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 23 c, 16 fp, 17 v, 17 mp, 15 kd

För res. 3: 78 m

Avstod: 6 fp, 1 v

Frånvarande: 1 s, 2 m, 4 c, 4 fp, 4 v, 1 mp

Prot. 1996/97:32

22 november

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU5 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning

Mom. 1 (redovisning av tillämpningen av 1952 års lag)

1. utskottet

2. res. 1 (v)

Votering:

304 för utskottet

18 för res. 1

15 avstod

12 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 78 m, 24 c, 25 fp, 1 v, 1 mp, 15 kd

För res. 1: 17 v, 1 mp

Avstod: 15 mp

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 1 mp

Mom. 2 (förlängning av 1952 års lag)

1. utskottet

2. res. 2 (mp)

Votering:

319 för utskottet

17 för res. 2

13 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 78 m, 24 c, 24 fp, 18 v, 15 kd

För res. 2: 17 mp

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 2 fp, 4 v, 1 mp

Mom. 3 (förlängning av lagen om hemlig kameraövervakning)

1. utskottet

2. res. 3 (v, mp)

Votering:

301 för utskottet

34 för res. 3

2 avstod

12 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 159 s, 78 m, 24 c, 24 fp, 1 v, 15 kd

För res. 3: 17 v, 17 mp

Avstod: 1 s, 1 fp

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 1 mp

KrU2 Vissa spel- och lotterifrågor

Mom. 3 (övergångsbestämmelsen)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

Votering:

243 för utskottet

18 för res. 4

75 avstod

13 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 4 m, 24 c, 24 fp, 16 mp, 15 kd

För res. 4: 18 v

Avstod: 74 m, 1 fp

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 mp

Lennart Fridén (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (inväxling av värdebevis mot kontanter)

1. utskottet

2. res. 6 (m)

Votering:

259 för utskottet

77 för res. 6

13 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 1 m, 24 c, 25 fp, 18 v, 16 mp, 15 kd

För res. 6: 77 m

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 mp

Inger Koch (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 6 (underårigas spel)

1. utskottet
2. res. 8 (v)

Votering:

285 för utskottet

18 för res. 8

31 avstod

15 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 159 s, 77 m, 10 c, 24 fp, 14 mp, 1 kd

För res. 8: 17 v, 1 mp

Avstod: 1 m, 14 c, 1 fp, 1 v, 14 kd

Frånvarande: 2 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 3 mp

Mom. 7 (parlamentarisk utredning)

1. utskottet
2. res. 9 (kd)

Votering:

305 för utskottet

30 för res. 9

1 avstod

13 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 77 m, 24 c, 24 fp, 4 v, 16 mp

För res. 9: 1 m, 14 v, 15 kd

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 mp

Lennart Fridén (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU6 Redogörelse för företag med statligt ägande

Yrkanden:

1. utskottet
2. res. (m, c, fp, kd)
3. utskottets hemställan med de ändringar som föranleddes av bifall till mot. N4 (mp) och N270 yrk. 13 (mp)

Förberedande votering:

145 för res.

16 för mot.

174 avstod

14 frånvarande

Kammaren biträdde res.

Huvudvotering:
179 för utskottet
141 för res.
16 avstod
13 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 160 s, 18 v, 1 kd
För res.: 78 m, 24 c, 25 fp, 14 kd
Avstod: 16 mp
Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 mp
Rose-Marie Frebran (kd) anmälde att hon avsett att rösta nej men markrats ha röstat ja.

FiU11 Tilläggsbudget för budgetåret 1995/96

Mom. 1 (utnyttjandet av anslaget Samarbete och utveckling inom Östersjöregionen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

258 för utskottet

78 för res. 1

13 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 24 c, 25 fp, 18 v, 16 mp, 15 kd

För res. 1: 78 m

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 mp

Mom. 2 (resurser från programmet för Östersjösamarbete till mottagningsanläggningar för oljespill m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp, kd)

Votering:

286 för utskottet

50 för res. 2

13 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 78 m, 24 c, 24 fp

För res. 2: 1 fp, 18 v, 16 mp, 15 kd

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 mp

Mom. 14 (folkbildningsrådet)

1. utskottet

2. res. 4 (mp)

Votering:

301 för utskottet

35 för res. 4

13 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 160 s, 77 m, 23 c, 24 fp, 2 v, 15 kd

För res. 4: 1 m, 1 c, 1 fp, 16 v, 16 mp

Frånvarande: 1 s, 2 m, 3 c, 1 fp, 4 v, 2 mp

Bengt Hurtig (v) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Prot. 1996/97:32

22 november

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Förslag

1996/97:RB2 till finansutskottet

Motioner

1996/97:Sk29–Sk33 till skatteutskottet

1996/97:L7–L9 till lagutskottet

4 § (forts. från prot. 31) Utgiftsramar och beräkning av statsinkomsterna (forts. FiU1)

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Arbetsmarknadsfrågor

Arbetsmarknadsfrågor

Anf. 8 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det är svårt att frigöra sig från intrycket att denna debatt om jobben kommer att avhållas en smula post festum. Likväl skall jag försöka att diskutera tre frågor av betydelse för de nya jobben och ett påstående.

Min första fråga, fru talman, är enkel att formulera till den socialdemokratiska majoriteten. Var är politiken för jobben?

Häromdagen kom Arbetsmarknadsstyrelsens höstprognos som söker bedöma förutsättningarna för jobben 1997. Det är det år då regeringens alla s.k. sysselsättningsåtgärder enligt regeringens egen utsago skall börja göra nytta. AMS säger att det inte kommer att hända någonting under nästa år. Massarbetslösheten kommer att bestå och människor kommer även i fortsättningen att förvägras möjligheten att fullt ut dra nytta av sin förmåga.

Fru talman! Det kanske är en tanke som ser ut som en händelse att arbetsmarknadsministern strök sig från dagens riksdagsdebatt samtidigt som Arbetsmarknadsstyrelsens höstprognos presenterades. Jag tycker snarast att det borde vara arbetsmarknadsministerns skyldighet att här i kammaren förklara varför de åtgärder hon tidigare har satt en sådan förhoppning till nu uppenbarligen enligt myndigheterna inte kommer att ge några effekter alls.

I gårdagens diskussion om budgetfrågorna här i kammaren påpekade finansministern att det i hans s.k. tiopunktsprogram också återfanns

sysselsättningspolitiska åtgärder. Problemet är bara att ingen människa vet vad dessa sysselsättningspolitiska åtgärder är, allt medan arbetslösheten förblir hög. Samtidigt presenterar emellertid andra, mer fritänkande personer än finansministern förslag på hur lägre skatter skulle kunna skapa upp till 400 000 nya arbeten. Det vore intressant att i dagens debatt få någon deklaration från den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten huruvida man över huvud taget förstår detta sätt att bidra till att skapa flera riktiga arbeten i Sverige.

Om man inte förstår detta borde åtminstone det vi har diskuterat i en tidigare riksdagsdebatt om jobben ha manat till någon liten eftertanke, nämligen vad som händer i Vänersborg vid Vargön Alloy. Det illustrerar vad som inträffar i det ögonblick då man höjer skatten. Där förlorar nu 55 medarbetare jobben därför att företaget inte längre, icke till följd av marknaden utan till följd av skatterna, klarar av att driva sin största smältugn.

Finansministern sade också att i regeringens program för att utveckla Sverige låg en kompetensrevolution, om jag förstod formuleringarna rätt. Det är väl den som Carl Tham just nu bedriver, om man förstår det som står i tidningarna på ett korrekt vis och som han senare skall försvara här i kammaren i dag. Jag må säga att om det är detta som skall skapa de nya arbetena så befinner sig regeringen inte på samma planet som det övriga Sverige.

Min andra fråga, fru talman, skulle kunna formuleras så här: Var är spelreglerna för de goda arbetena? Jag tänker naturligtvis på det fullständigt pyramidabla debacle som regeringen just nu går igenom om reglerna för arbetslöshetskassan.

Det som var sant och visst i somras är inte längre sant och visst. Det är för övrigt ingenting alls, därför att regeringen saknar uppfattning. Möjligen har man en, och det vore i så fall intressant att här få reda på vad den skulle kunna tänkas vara.

Allt detta skulle man möjligen kunna dra en barmhärtighetens slöja över om det inte vore för det enkla faktum att bristen på spelregler gör att investeringarna uteblir. Varje gång regeringen tvivlar och tvekar och hoppar och hattar om a-kassereglerna minskar investeringsviljan ytterligare ett litet stycke i de företag som till syvende och sist måste skapa de nya sysselsättningstillfällena.

Låt mig, fru talman, göra det alldeles klart att jag förstår dem som i dag protesterar mot regeringens bidragspolitik eller neddragningspolitik. Regeringens politik klämmer människor utan arbete från två håll. Man klämmer dem genom att sänka bidragen, och man klämmer dem underifrån genom att förvägra dem möjligheterna till ett riktigt arbete.

Vi moderater lovar inte högre a-kasseersättning, men vi lovar, som jag senare skall återkomma till, en politik som gör att a-kassan inte behövs för så förtvivlat många människor, som i dag bokstavligen är beroende av den för sin välgång och försörjning.

Min tredje fråga, fru talman, formulerar jag så här: Var är den arbetsmarknadspolitik som, givet allting annat, skulle kunna bidra till att människor får litet lättare att komma in på arbetsmarknaden? Vad som i det här sammanhanget är särskilt intressant att diskutera är hur regeringen och riksdagsmajoriteten tänker sig att den arbetsmarknadspolitik som av volymiskäl bokstavligen tvingas till åtgärder som alla vet har mindre ef-

fektivitet än andra kan stå i överensstämmelse med ansvaret gentemot de människor som faktiskt behöver stöd och hjälp för att på ett effektivt sätt komma in på en ordinarie och fungerande arbetsmarknad.

Det är svårt att frigöra sig från misstanken att vad som i dag driver regeringens arbetsmarknadspolitik inte är en omsorg om att hjälpa varje människa som saknar ett jobb, utan en omsorg om att säkerställa att statistiken inte blir alltför fasansfull givet det löfte man samtidigt utfärdat om att halvera bara den öppna arbetslösheten. I dag driver arbetsmarknadspolitiken ty följande från åtgärder som skulle kunna ge meningsfull verkan för de människor som behöver stöd och hjälp till åtgärder som förvisso är flera men som ger sämre förutsättningar vid den inskolning och invänjning på arbetsmarknaden som dessa människor behöver.

Min fråga är ty följande: Hur i hela friden kan regering och riksdagsmajoritet förorda en samtidigt dyrbar arbetsmarknadspolitik, som inte har förutsättningar att bidra till de nya arbeten och den nya inskolning som människor utan arbete i dag behöver?

Till sist, fru talman, vill jag komma med ett påstående, nämligen vad man borde göra i stället. I Moderaternas motion presenterade vi ett program för fler jobb, ett program som samtidigt – och det är viktigt att understryka – sänker skatter, stimulerar företag, effektiviserar arbetsmarknadspolitiken och avreglerar arbetsmarknaden. *Det*, fru talman, är en effektiv politik för fler arbeten, i stället för den låtsaspolitik som den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten företräder.

Anf. 9 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! I Folkpartiet har vi sagt att nu gäller det att sätta kampen för fler jobb överst på dagordningen. Vi har därför under året presenterat en rad rapporter med konkreta åtgärder som skulle kunna ge flera jobb. Vi vill satsa på en politik för fler jobb, och vi är övertygade om att den enda chansen att få rätsida på Sveriges problem är en satsning på just fler jobb, och då framför allt jobb genom företagande.

Den väg som Socialdemokraterna har slagit in på i kampen mot arbetslösheten har visat sig inte räcka till, och den leder mot en alltför negativ utveckling av arbetsmarknaden. I mångt och mycket beror det på att man har en alltför stor tilltro till statliga system och att dessa skall ingripa på arbetsmarknaden.

Vi för vår del betonar i stället att arbetsmarknadspolitiken måste vila på tre stadiga ben: Det handlar om en aktiv arbetsmarknadspolitik, ett gynnsamt näringslivsklimat och sunda och sanerade statsfinanser. Dessa tre ”ben” är beroende av varandra, och dessa tre villkor måste alla vara uppfyllda för att vi skall kunna bekämpa arbetslösheten på ett bra sätt. Tyvärr har regeringen och Socialdemokraterna bortsett från det här sambandet och begränsat sig till en politik som visserligen sanerar statsfinanserna samt ett förhållandevist ambitiöst arbetsmarknadspolitiskt program. Men att det också skulle vara nödvändigt med ett gott klimat för näringslivet tycks Socialdemokraterna ha skjutit i bakgrunden.

Jag tror att det är viktigt att påpeka att det slutliga målet måste vara att pressa ned den totala arbetslösheten. Med regeringens politik finns en risk att det bara blir fråga om konstgjorda nedgångar i arbetslöshetstalen, genom att folk sätts i åtgärder temporärt. Politiken, fru talman, måste

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

arbetsmarknadsfrågor

inriktas på att få fram riktiga jobb. Målet måste vara färre arbetslösa och fler jobb.

När den tidigare fyrpartiregeringen tillträdde 1991 var en av de allra viktigaste uppgifterna att bryta den uppgång av arbetslösheten som hade startat ett år tidigare. Vid tillträdet försvann ett tusental jobb varje vecka. Bland de åtgärder som regeringen föreslog och fick riksdagens stöd för fanns nya och bättre villkor för företagandet. Regler förenklades, skatter sänktes, tillgången på riskvilligt kapital förbättrades, konkurrensen skärptes och marknader avreglerades. När den regeringen lämnade makten 1994 tillkom något tusental jobb varje vecka.

Den socialdemokratiska regering som kom till makten 1994 hade lovat att arbetslösheten innan utgången av 1995 skulle ha pressats tillbaka till under 5 %. Medel för att lyckas med detta skulle vara en massiv återställaroffensiv i fråga om allt som hade uppnåtts under de tre borgerliga åren. Vid 1996 års ingång låg arbetslösheten på ungefär samma nivå som när den socialdemokratiska regeringen tillträdde.

När vi nu tittar i statistik kan vi se att den öppna arbetslösheten är mycket hög, ja, faktiskt högre än för ett år sedan. I AMS-statistiken står det att det nu är 5 000 fler än i oktober förra året som är öppet arbetslösa. Obalansen när det gäller den totala arbetslösheten kvarstår, och den har också ökat på så vis att det nu är ungefär 20 000 fler som saknar ett reguljärt arbete.

Antalet nyanmälda platser var i oktober lika litet som motsvarande månad förra året. Uppgången finns i stället på varselsidan – det är nu nära 1 000 fler som varslas. Långtidsarbetslösheten har ökat med 7 000 personer, till 88 000 personer som nu är långtidsarbetslösa. Det är en siffra som skulle vara ungefär hälften så stor, enligt regeringens egna prognoser. Huvudsakligen är det fler ungdomar under 25 år som har blivit långtidsarbetslösa. I en av kommunerna i mitt hemlän, i Åmål, är var tredje ungdom långtidsarbetslös.

Den här AMS-statistiken, fru talman, ger fyra dystra utropstecken: Det är nu fler varslade än för ett år sedan. Det finns få nyanmälda lediga platser. Antalet långtidsarbetslösa ökar. Obalansen består – under det senaste året har flera tusen blivit arbetslösa.

Det är uppenbart att man inte skapar några nya jobb med en politik som inte innebär att man är beredd att åstadkomma en arbetsmarknad i harmoni. Nu har mer än halva regeringsperioden gått, och resultatet ser så här långt dystert ut.

Det råder inget tvivel om att regeringen har börjat tänka om, tagit några små steg i rätt riktning. Innan de första återställarna hade hunnit träda i kraft började en mödosam marsch tillbaka till det tillstånd som rådde i september 1994. Det är regeringens egen politik som nu bit för bit måste ersättas med en politik som i vissa delar motsvarar den politik som den borgerliga regeringen förde. Tyvärr tycks regeringen inte vara förmögen att gå hela vägen, och dessutom har det tillkommit en hel del nya svårigheter på vägen.

På arbetsrättens område har regeringen, efter många mer eller mindre osannolika turer, äntligen lyckats komma fram till ett förslag. Felet är bara att det inte räcker till. Även om vissa inslag i den proposition som nu behandlas i riksdagen är bra, är det fortfarande långt ifrån vad som behövs.

A-kassan har ju varit föremål för en hel rad piruetter. Efter regerings-skiftet avskaffades den obligatoriska a-kassan. Nu föreslår en statlig ut-redning att den skall återinföras. Ersättningsnivån sänktes till 75 %. För Folkpartiets del har vi hållit fast vid den 80-procentsnivå som nu Social-demokraterna försöker arbeta sig tillbaka till.

Vid sidan av återställarna har regeringen också på eget bevåg fattat en rad andra beslut som är direkt skadliga för möjligheterna till företagande. Det gäller den höjda marginals-katten, tidigare moms-inbetalningar, höjd fastighetsskatt på industrifastigheter, förlängd arbetsgivarperiod för utbe-talning av sjuklön och förändrad förmögenhetsvärdering på aktier. Sam-mantaget har allt det här blivit negativt. Jag tror att det är angeläget att vi från oppositionens sida driver ett omtänkande som gör det möjligt att få nya, riktiga jobb. I den delen, fru talman, finns det inga genvägar. Det som behövs är arbete, sparande, nyföretagande och en politik som stimu-lerar och genererar nya och fler jobb.

Anf. 10 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag deltog i en debatt om arbetsmarknadspolitik och ar-betslöshet för några veckor sedan. Jag slutade med att åkalla det him-melska presidiet, höll jag på att säga, i form av fru talmannen och bekla-gade mig över debattens karaktär. Det blir lätt gnälligt, och det blir inte så stimulerande. Titta så få vi är här i dag! Det är massarbetslösheten vi pratar om! Det här är något för riksdagen att fundera över.

Jag skall försöka att inte upprepa mig utan i stället kort referera till dagens läge. Arbetslösheten ökar dag för dag. Sysselsättningen, vilket kanske är ännu värre, minskar dag för dag. Det handlar både om konjunk-turfrågor och om strukturell arbetslöshet. Regeringen är uppenbart förla-mad. Man hafsar fram förslag, man drar tillbaka förslag – man har ingen verklig strategi. Så långt är jag överens med Per Unckel. Sedan har vi helt olika lösningsförslag.

Det är sedan riksdagen som har att ta emot regeringens förslag. Jag vill nu verkligen vända mig till fru talmannen, för jag kommer i fortsätt-ningen att tala rätt mycket om den undermåliga riksdagsbehandlingen. Det här var ju tänkt att vara en ny budgetprocess. Här skulle det införas utgiftstak. Här skulle vi få seriösa analyser. Jag menar att motsatsen har skett. Vi har inlett en process som är undermålig, inte skapar intresse och inte stimulerar seriös politisk verksamhet. Jag kommer att ge en del ex-empel på det.

Vänsterpartiets sysselsättningsalternativ framgår av det samlade bud-getalternativet. Arbetsmarknadspolitiken skall inte överbelastas. Den är en restpost. Det handlar om skattepolitik, det handlar om hur den offent-liga sektorn får utvecklas och det handlar om en verkligt aktiv näringspo-litik, inte minst för småföretagen. Det handlar om att ha en miljö- och energiomställning som skapar många jobb. Det handlar också om att ha en högkvalitativ arbetsmarknadspolitik som förmår att omstrukturera de strukturella problem på arbetsmarknaden som vi har.

Inte minst handlar det om att förändra en del strukturer på arbets-marknaden. Där är jag och Per Unckel överens, men vi är inte alls över-ens om vilka strukturer som skall förändras. Vi vill stärka inflytandet från de arbetande. Vi vill stärka kollektivavtalens ställning. Vi vill däremot förändra arbetstidssituationen. Vi vill förkorta arbetstiden, och det är en

Prot. 1996/97:32

22 november

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Arbetsmarknadsfrågor

mycket stor strukturförändring. Vi vill också ändra a-kassesystemet – anpassa det och modernisera det – men göra det så att det blir tryggt för människor och inte ger den otrygghet som många i dag lever i.

Jag vill gå in litet närmare på förslaget om a-kassan, för det är ett beklämmande aktstycke. I somras avvisade vi det både av formella skäl – det var undermåligt av juridiska skäl, eftersom det var dålig lagstiftning – och av intresse-mässiga och politiska skäl, eftersom det var uttryck för dåliga värderingar. Det möttes också av en totalt samfällad opposition från Sveriges samtliga löntagare, organiserade i förbund och i centrala organisationer. Våra invändningar viftades naturligtvis bort.

I samband med budgeten motionerade vi om att inte låta denna dåliga lagstiftning träda i kraft. Frågan har inte tagits upp. Däremot väcktes den i massmedierna av Elving Andersson, tror jag, som sade att det här börjar kännas litet rostigt under fötterna; skall vi verkligen ta det här?

Så försvann frågan från arbetsmarknadsutskottet! Jag vill verkligen betona det här, fru talman: Frågan bordlades! Vecka efter vecka gick utan att vi som har någon kompetens på det här området hade någon möjlighet att behandla frågan.

Nu kommer frågan tillbaka. Då har man gjort upp någonting – vi hittar ett pressmeddelande. Sedan kommer ett beslut som säger att frågan skall skickas över till finansutskottet. Finansutskottet har redan ett stort inflytande över budgetprocessen, och nu får det ta hand om detaljreglerna också. Arbetsmarknadsutskottet säger: Ja, ni kan väl möjligtvis göra så där eller möjligtvis så där – ni kan väl göra ungefär vad ni vill!

Så kommer det någonting som man vill. Vi har nu i finansutskottets betänkande fått en situation där vi skall höja finansieringsavgiften. Varför då? Jo, för att klara sparbetinget, som inte går igenom förrän den 1 januari 1997. Det skulle användas till att finansiera utbildningspaketet och från 1998 bidra till 80-procentsnivån i a-kassan. Varför skall medlemmarna i a-kassorna påtvingas en finansiering av riksdagens beslut, och regeringens förslag, om en i och för sig bra utbildningssatsning? Det är vämjeligt!

Fru talman! När man hittar ett gemensamt särskilt yttrande som både Per Unckel – även om jag tror det var Patrik Norinder den gången – och jag står bakom skall man dra öronen åt sig. Vi skiljer oss mycket åt när det gäller politisk inriktning, politiska värderingar och politiska förslag. Men när vi uttrycker att det är beklämmande hur processen har gått bör man lyssna.

Vänsterpartiets konkreta förslag om 80-procentsnivå 1997 och avvisande av regelförändringarna nu är väl kända.

Jag går så över till frågan om utgiftstaken, som egentligen är den fråga vi nu diskuterar. Arbetsmarknadsutskottet har ett långt uttalande som jag instämmer i – fram till de sista raderna. Man säger där att det inte går att bestämma något utgiftstak, vi har ingen aning om vad det här kommer att kosta. Man noterar att ramen i år har överskridits med 14 ½ miljard. Utgifterna ökade med 3 ½ miljard över sommaren – precis som vi i Vänsterpartiet sade – därför att arbetslösheten inte kontrolleras. Arbetslösheten är den drivande motorn när det gäller att tala om vilka pengar som går ut på utgiftsområde 13 och 14.

Då säger utskottet: Det här är mycket bekymmersamt, det går inte att ta ställning till, det är oerhört konjunkturberoende, det har att göra med

hur säkra regeringens prognoser är och vilken ekonomisk politik man för – så vi finner väl ändå att regeringens förslag är väl avvägt.

Ingen vidare motivation ges.

Vi finner precis tvärtom! Det är ett dåligt avvägt förslag som leder till kvalitetssänkning, som Per Unckel också påpekade. Jag vill fråga Johnny Ahlqvist: Inte är det väl Socialdemokraternas syn att kvantitetsmålet på 228 000 personer tillsammans med nuvarande utgiftstak är förenligt med god kvalitet på arbetsmarknadspolitiken? Vi har därför en nivå som ligger 3 ½ miljard kronor högre på det området.

Man kan å andra sidan se vad Moderaterna och Folkpartiet har. Moderaterna plockar bort 1 ½ miljard. Folkpartiet plockar bort 5,7 miljarder och Kristdemokraterna 3,9 miljarder. Jag skulle vilja se arbetslöshetstalen med er politik! Och så mycket dynamiska effekter som jag har sett i era beräkningar har jag inte sett någonstans. Vänsterpartiet har åtminstone krona för krona plockat in och omfördelat de pengar, reda pengar, som vi vill använda i arbetslöshetsbekämpningen. Sedan tror jag också att det blir dynamiska effekter, men man bör inte utnyttja det i budgetsammanhang.

Vad säger då finansutskottet? Arbetsmarknadsutskottet säger att det var svårt att ta ställning, men vad säger finansutskottet om Vänsterpartiets förslag? Jo, man säger att Vänsterpartiets förslag till utgifter på dessa utgiftsområden i praktiken skulle leda till att de preliminära utgiftstaken från vårens riksdagsbeslut överskreds. I och för sig har dock Socialdemokraterna höjt flera områden med flera miljarder kronor. Vidare säger man att detta inte är acceptabelt och att riksdagen därför måste avvisa Vänsterpartiets förslag till utgiftsnivå. Så kommer det: ”Mot denna bakgrund finner utskottet inte anledning att närmare pröva partiets förslag till fördelning mellan utgiftsområdena.”

Tala om oseriös behandling! Hur skall det gå för de handikappade? Vad skall hända med invandrarnas arbetssituation? Hur skall de regionala skillnaderna kunna klaras av – när man inte är beredd att diskutera något av innehållet i politiken?

Anf. 11 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Vi i Miljöpartiet frågar oss: Vart är Sverige på väg? Vårt gemensamma välfärdssystem nedrustas nu i snabb takt utan att någon genomgripande konsekvensanalys görs av resultatet. Detta görs trots att verksamheten i den offentliga sektorn har ett övervägande stöd av hela svenska folket. I dag har vi inte längre ens råd med en genomgripande hög kvalitet på vår gemensamma sjukvård. Landstingen tvingas att prioritera t.o.m. vad gäller allvarligt sjuka människor. Det har gått överraskande fort att hamna där vi befinner oss i dag. Jag, och förmodligen en stor del av svenska folket, undrar: Var befinner vi oss i morgon?

Det är först under 1997 som människor på allvar kommer att upptäcka hur den sociala nedmonteringen slår mot just dem, då regeringens besparingar får fullt genomslag. Det kommer att bli ett chockartat uppvaknande för många redan i dag pressade och utsatta människor.

Fru talman! Vi skall i dag rösta om vilka ekonomiska ramar som skall visa vägarna för Sveriges fortsatta färdriktning. En stor mängd människor är arbetslösa och har varit det länge. Arbetslöshetstalen fortsätter att vara höga och visar ingen tendens till att sjunka. Landets kommuner skulle

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

arbetsmarknadsfrågor

behöva anställa ytterligare 25 000 människor fram till sekelskiftet för att klara de ökande behoven av omsorg för barn och gamla.

För att få ordning på ekonomin tvingas kommunerna i stället göra ytterligare 40 000 människor arbetslösa. Det är människor som skall finansiera sitt uppehälle via a-kasseutbetalningar och arbetsmarknadsåtgärder fram till dess att de eventuellt kan få ett nytt arbete. Det är människor som kommer att kosta staten enorma summor, utan att de får möjlighet att bidra med sin erfarenhet, sitt kunnande och sin yrkesskicklighet. Det är, om något, ett gigantiskt slöseri med såväl ekonomiska som mänskliga resurser.

Fru talman! Regeringen har utlovat en halverad öppen arbetslöshet till sekelskiftet. Miljöpartiet vill i stället ha målet ställt till en halverad total arbetslöshet, som år 2000 skulle innebära 7 %. Vi anser att regeringens försök att dölja arbetslöshetstal i ökad volym inom AMS, bl.a. med den nya åtgärden som vi beslutade om förra gången här om offentligt skyddat arbete för människor över 55 år, är en mycket kortsiktig arbetsmarknadspolitik.

De s.k. OTA-arbetena medför svåra ställningstaganden för människor som tidigare har förvärvat arbetat hela sitt liv. Om man vägrar, väntar avstängning från a-kassan, och om man utför arbetet kommer man ändå att bestraffas med en bortre parentes i a-kassan, utan garanti för vad som kommer att hända därefter. De som är anställda inom a-kassan för att administrera dessa OTA-arbeten ser stora svårigheter, som också medför utträngningseffekter. Riksdagens revisorer pekar i sin nu lagda rapport på undanträngningseffekter vid olika åtgärder, där ungdomsåtgärderna medverkar till 95 % undanträngningseffekt av nya jobb.

Fru talman! Miljöpartiet har gått emot de föreslagna försämringarna i a-kassan. Det gjorde vi redan i somras. I regeringens sysselsättningsproposition fanns försämringarna med strängare kvalificeringsregler för att få a-kassa och dessutom lägre a-kassa än i dag som en följdkonsekvens. Beslutet om en bortre parentes kvarstår i finansutskottets nu lagda ändringsförslag.

Miljöpartiet vill att nivån i a-kassan höjs för låginkomsttagare, vilket skall finansieras av en lägre procentuell ersättning för högre inkomster, ett s.k. brutet tak, vilket sedan skall följas av ett grundskydd, lika för alla.

Hur anser t.ex. majoritetens företrädare att man skall tillgodose behovet av försörjning för alla de människor som kommer att hamna utanför systemet, eftersom den bortre parentesens skall gälla retroaktivt från den 1 januari 1996? Redan nu står 26 % som är inskrivna på arbetsförmedlingen utanför a-kassan, alltså innan försämringarna är genomförda. Av denna fjärdedel av de arbetslösa, 125 000, är det 50 000 ungdomar mellan 18 och 24 år som helt saknar ersättning, och 40 000 är utländska medborgare.

Detta är dagens Sverige, fru talman. Det handlar om människor som slagits ut eller aldrig fått chansen att komma in på arbetsmarknaden. Det handlar om ekonomisk otrygghet och, kanske värst av allt, en känsla av utanförskap, att inte klara kraven, att inte kunna göra rätt för sig.

Samtidigt med att så många människor inte har arbete, jobbar de som har arbete alltmer. Hårt stressande arbete medför att tiden inte räcker till för jobb, familj och sociala förpliktelser.

Fru talman! Medelarbetstiden har ökat med nästan 2 % sedan 1993. Utan den här ökningen av arbetstiden skulle i dag 70 000 fler personer ha kunnat vara i arbete. På så sätt har ökningen av arbetstiden i själva verket bidragit till att öka arbetslösheten med 70 000 personer.

Människor mår dåligt därför att de inte kan eller får arbeta, och de som har jobb slits ut därför att de har för mycket att göra, känner sig otillräckliga och stressade.

Vi delar i dag på pengarna, så att de som arbetar får betala mer och mer för dem som inte arbetar, och med kommande finansieringsförslag i a-kassan kan det nu bli ytterligare påslag. Alltför ställs ju utanför en anständig arbetslöshetsersättning och hänvisas till socialbidrag.

En mycket bättre fördelningspolitik vore att dela på jobben i stället för på pengarna. Tittar vi på våra grannländer och länderna i EU har arbetstiden där redan sänkts. Det är otvetydigt så, att delar man på jobben blir det fler arbetstillfällen för fler människor.

Fru talman! I vårt grannland Finland tar man nu rejäla tag för att minska arbetstiden. 20 kommuner prövar kortare arbetstid, med så kraftigt som 30-timmarsvecka. Flera stora företag prövar också. Mest känt och framgångsrikt är den s.k. Kallonenmodellen.

I företaget Orthex, vars ägare heter Kallonen, arbetar man i skift med sextimmarsdag men får betalt för åtta timmar. Här utnyttjas dyra maskiner och investeringar fullt ut. De anställda är mycket nöjda. Vid en jämförelse med Volkswagen i Tyskland, som jag tidigare har talat om i denna kammare, visar det sig också att anställdas effektivitet sjunker de sista timmarna av dagens arbete. Därmed faller också skadefrekvensen med en kortare arbetstid.

På Orthex m.fl. företag menar man att folk mår bättre och att de är lyckligare och att sjukfrånvaron minskar drastiskt när de kan gå hem två timmar tidigare. Detta blir också en samhällsekonomisk vinst.

Miljöpartiet har i sin budget räknat med att det blir minskade arbetslöshetskostnader vid en arbetstidsförkortning till 35 timmar i veckan.

Miljöpartiet har också ett väl genomarbetat förslag till ekonomisk grundtrygghet för människor som hamnat i långvarig arbetslöshet eller sjukdom.

Anf. 12 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Dagens debatt hålls mot bakgrund av ny dyster statistik och en ny dyster prognos från AMS. Jag skall läsa innantill ur deras pressmeddelande som kom i går:

”Den svenska konjunkturen förstärks under 1997, men inte tillräckligt för att nedbringa den höga arbetslösheten. Arbetslösheten beräknas uppgå till 8 procent 1996 och till 7,1 procent 1997. Hela minskningen beror på en överströmning av personer till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Nedgången av arbetslösheten förutsätter att andelen i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ökar från 4,5 till 5,5 procent mellan 1996 och 1997. Det betyder att obalansen – – på arbetsmarknaden blir oförändrad mellan 1996 och 1997. Obalansen kommer att uppgå till 12,5 respektive 12,6 procent av arbetskraften.”

Detta betyder: Regeringens eget arbetsmarknadsverk skriver nu ut ett kvitto på regeringens politik. Under 1997 kommer arbetslösheten att öka. Detta är en mycket kraftig dom över regeringens politik.

Arbetslösheten är fortfarande högre i jämförelse med när regeringen Persson tillträdde, och Arbetsmarknadsverket spår att den skall stiga ytterligare under nästa år. Det är kring ett sådant budgetförslag - som ökar arbetslösheten - vi i dag för en diskussion och så småningom skall rösta. Det är bara att konstatera att det är en himmelsvid skillnad mellan denna verklighetsbeskrivning och det mantra om halverad arbetslöshet som regeringens olika företrädare upprepar.

Fru talman! Jag måste också ställa frågan: Var är arbetsmarknadsministern? Hon har varit föränmäld till den här debatten. Vi skall diskutera det som regeringen själv säger är det viktigaste problemet och det man vill lägga tyngdpunkten i den politiska debatten på. Vi diskuterar i dag budgeten för hela nästa år, 1997, och vad som skall göras för att nedbringa arbetslösheten. Var är ministern?

Från kristdemokraternas sida har vi presenterat ett batteri med förslag om tillväxt och företagande. Vi har presenterat dem tidigare, senast vid den särskilda arbetsmarknadspolitiska debatten för tre veckor sedan. Jag vill upprepa några exempel: att sänka skatten för ROT-tjänster, dvs. stimulera byggsektorn, att införa den danska modellen för hushållstjänster, s.k. hjemmeservice, att rensa i byråkratin för småföretagande, att upphäva beslutet om förlängt sjuklöneansvar för arbetsgivare, att ta bort den förtida momsinsbetalningen. Vi har många fler förslag.

Totalt har vi finansierat en satsning på tillväxt och företagande med över 14 miljarder. Det är på detta sätt som arbetslöshetsköns skall minska. Det handlar inte bara om något som Hans Andersson kallade dynamiska effekter. Det är faktiskt klart redovisat hur vi på det här sättet skall kunna mota tillbaka arbetslösheten. Det här är faktiskt nyckeln, att vi får ett företagsklimat som gör att företag vill satsa och anställa fler. Det är på det sättet vi skall beta av arbetslöshetsköns.

Vad gör då regeringen? Jo, man för i långa stycken en politik som går på tvärs mot detta, en politik som förhindrar de nya jobben. Jag skall ta ett enda exempel på hur man agerar.

I stället för att skapa förutsättningar för jobb vill arbetsmarknadsminister Margareta Winberg söka hindra och förbjuda inom en av de få branscher där det verkligen kommer fram nya jobb. Det handlar om en ny bransch. För fyra år sedan hade man mindre än 2 000 anställda. I dag har man 8 000 i arbete. Det är en bransch som växer, inte bara i storstadsområdena utan även ute i landet. Just i de här dagarna öppnar man en ny verksamhet i den hårt arbetslöshetsdrabbade kommunen Valdemarsvik i södra Östergötland. Det är min egen valkrets. Man ser nu en ljusning på en ort präglad av långvariga höga arbetslöshetssiffror. Den här branschen fyller luckor, lägger samman övertid och skapar av det nya jobb. Den här branschen heter bemanningsbranschen. Några viktiga begrepp är uthyrning, rekrytering och entreprenader.

Arbetar då regeringen för att underlätta och stödja den här positiva utvecklingen? Nej, sannerligen inte. I stället har regeringen utsett en särskild expert, Björn Rosengren, för att utreda en återreglering och ett förbud inom denna bransch. Det är en bransch som inte ber om stöd, inte ber om något annat än att bli behandlad som övriga näringslivet. Men den här branschen skall drabbas av ministerns verksamhetsiver.

Jag hade tänkt ställa några frågor till arbetsmarknadsministern, och jag gör det. Jag hoppas att hon lyssnar på debatten och faktiskt tar sig hit

och vill besvara frågorna: Varför vill arbetsmarknadsministern förhindra att nya jobb kommer till inom det som kallas bemanningsbranschen? Varför vill ministern hindra etableringar av den typ som nu är på gång i Valdemarsvik? Varför inte redan nu lägga tankarna på att återreglera och förbjuda åt sidan? Se i stället till att stödja och underlätta! Vi måste ha fram alla de möjligheter till jobb som finns.

Att företagen går bra är helt avgörande för om arbetslöshetskön skall kunna minska. Det räcker inte med arbetsmarknadspolitik för att lösa det här problemet. På arbetsmarknadspolitikens område krävs också reformeringar. Där har regeringen tagit till sig en del av de förslag som kristdemokraterna tidigare har redovisat, men man når inte riktigt ända fram.

Exemplet att lägga större ansvar på kommunerna är bra. Men då måste man också tillföra resurser och låta den lokala nivån bedöma hur arbetsmarknadsåtgärderna skall se ut. Här har regeringen stannat halvvägs, vilket riskerar kommunsatsningen.

Ett annat exempel är sabbatsår för att frigöra vikariatplatser. Det har vi föreslagit i många år. Nu kanske det blir verklighet. Regeringen talar ju om ett friår, dess variant av detta. Men något förslag har vi ännu inte fått hit. På den här punkten kanske vi kan få ett besked av arbetsmarknadsutskottets ordförande: Är frågan om friår enbart en försöksballong, eller kommer vi att få ta ställning till ett konkret förslag?

Vi kristdemokrater har en rad ytterligare förslag vad gäller förändring av arbetsmarknadspolitik och för att stimulera fram nya jobb. Det handlar om lärlingssystem för att se till att ungdomar kommer in på arbetsmarknaden, det handlar om att prioritera fältarbete på arbetsförmedlingarna, det handlar om omställning till ett ekologiskt hållbart samhälle, vilket kommer att ge många arbetstillfällen.

Vi skulle också kunna ta upp kommunfrågan, där regeringen själv skriver i sin finansplan att man inser att om det inte händer någonting försvinner 30 000 jobb i kommuner och landsting. Varför gör man då ingenting åt detta? Man accepterar alltså ökad arbetslöshet i stället för att se till att tillförsäkra kommuner och landsting stadiga resurser. Vi har på den punkten föreslagit 6,5 miljarder för att säkra personalbemanningen och även välfärden inom vården och omsorgerna.

Anf. 13 JOHNNY AHLQVIST (s):

Fru talman! Låt mig börja med att instämma i en del synpunkter som Hans Andersson framförde om hela debatten och debattordningen. Jag tycker att det är det mest beklämmande som jag har varit med om sedan jag kom till riksdagen 1985 när det gäller att debattera budgetramar, och det kommer faktiskt att handla om sakpolitik. Jag kan bara understryka vad Hans Andersson sade, detta är mycket märkligt. Det är klart att man kan ha en sådan här debattordning och en sådan här hantering av frågorna i riksdagen när det gäller utskott som kanske producerar tre fyra betänkanden på ett år. Men de utskott som verkligen har en hög arbetsbelastning har ingen möjlighet att tränga igenom frågorna, som t.ex. vi i arbetsmarknadsutskottet som alla säger har de viktigaste frågorna. Men det verkar faktiskt inte så att döma av hanteringen i riksdagen.

Jag vill också säga något om Per Unckels inlägg. Han gick verkligen till attack i dag och vågade t.o.m. göra en utfästelse om att man inte behöver ha någon a-kassa i framtiden om man anammar den politik som

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

arbetsmarknadsfrågor

Moderaterna föreslår. Jag tror att det enklaste, Per Unckel, är att titta bakåt ett antal år. Det finns inget nytänkande i den politik som Per Unckel presenterar i dag. Det är precis samma politik som man förde när man satt i regeringsställning. Den enda skillnaden, Per Unckel, är att ni nu har döpt om den till något annat. Den enda vägens politik hette det förra gången, nu heter det den framkomliga vägen i stället. Men kontentan i er politik är exakt densamma som den alltid har varit.

Sedan säger Per Unckel att det har hattats med frågor fram och tillbaka. Naturligtvis blir det en diskussion om a-kassan. Hans Andersson tog upp samma fråga. Att en fråga bordläggs i utskottet tycker jag faktiskt inte är en konstig hantering. Jag garanterar att den frågan är klar och beredd när ärendet skall behandlas i kammaren den 12 december. Men kritiken för att debattordningen här i dag anger sakpolitik får ni rikta mot några andra, kanske era representanter i talmanskonferensen. Det är där man har dragit upp de här riktlinjerna.

När det sedan gäller industrietablering försöker Per Unckel slingra sig med siffror som inte är verklighet. Den statistik som Per Unckel redovisar om industrietablering är faktiskt lögn. Verkligheten är en helt annan. Det investeras på detta område i Sverige i dag som det aldrig har gjorts tidigare.

Elver Jonsson försöker också dra en vals med statistiken och säger att ungdomsarbetslösheten ökar. Så är det faktiskt inte. Ungdomsarbetslösheten har minskat. Elver Jonsson gör ett stort nummer av att det tillkom tusen jobb per vecka, eller var det per dag, i slutet av den borgerliga regeringens period. Det är klart att det tillkom ett och annat arbetstillfälle då. Samtidigt dränerade man hela den ekonomiska situationen och förstörde möjligheterna att hålla fast vid en sådan politik. Det går inte, som Elver Jonsson sade. Nu skall man helt plötsligt prioritera sunda statsfinanser, ett av Folkpartiets viktigaste inslag i de här tre benen. Var det sunda statsfinanser när vi tog över 1994 på hösten, Elver Jonsson? Det gäller att vara ärlig i den här debatten.

Elver Jonsson säger att det är viktigt med flera åtgärder och bra åtgärder. Jag vill ställa en fråga till Elver Jonsson: Vad blir det för åtgärder i det förslag som Folkpartiet har lagt fram om arbetsmarknadspolitiken? Här dräneras så mycket som det går från de tre högerpartierna Kristdemokraterna, Moderaterna och Folkpartiet, men det förslag som dränerar arbetsmarknadspolitiken mest är förslaget från Elver Jonssons folkparti.

Man vill dra 10 miljarder från a-kassan och 5,7 miljarder från arbetsmarknadsåtgärderna. Elver Jonsson, jag vill gärna få en förklaring här. Jag vet att den här frågan har varit uppe i utskottet en gång när Per Unckel försökte få en diskussion om detta: Hur kan man minska arbetsmarknadspolitiska åtgärder med 5,7 miljarder, Elver Jonsson, när det finns mellan 3 ½ och 4 miljarder i det här anslaget? Jag begriper inte hur man har kunnat komma fram till den här uträkningen, men det är väl förmodligen så att det är en folkpartistisk före detta finansminister som har gjort den. Det finns ju facit sedan tidigare på hurdana beräkningar hon gjorde som finansminister. Det skulle vara intressant om Elver Jonsson ville svara på den frågan, för jag tror att det är viktigt för folk ute i samhället, hur man kan säga att man får en bättre arbetsmarknadspolitik på detta sätt.

Så går jag över till Hans Andersson och a-kassan. Jag tycker inte att man kan beskylla oss för att hatta med denna fråga. Det har framkommit brister i det förslag och det beslut som fattades den 12 juli om arbetslöshetsförsäkringen. Då tycker jag att det är bäst att man ser över detta och gör ett bättre förslag i framtiden, och det var det som var avsikten med att vi skulle bordlägga ärendet nu. Det kommer upp nästa vecka igen, Hans Andersson, och förslaget är inte försenat. Det följer den tidtabell som vi har lagt upp tidigare.

Man kan säga att populismen har fått ett ansikte i den här kammaren genom Hans Anderssons uttalande, inte bara i denna debatt utan även i den förra arbetsmarknadspolitiska debatten. Det är ingen konst att sitta i opposition och ha patentlösningar på allting, men i det här landet styrs vi också av en ekonomisk verklighet som kanske inte överensstämmer med de krav som Vänsterpartiet har på att statsfinanserna skall vara sunda.

Vi håller på att titta på vilka volymer man kan ha, Hans Andersson, och det kommer också att slutjusteras nästa vecka i utskottet i god tid före debatten den 12 december som skall behandla arbetsmarknadspolitiken.

Hur Miljöpartiet får ihop sina förslag förstår jag inte alls. Barbro Johansson säger klart och tydligt från denna talarstol att vi socialdemokrater döljer arbetslösheten i ökade volymer. Samtidigt säger Barbro Johansson att det finns risk för ett utanförskap. Men Barbro Johansson, för att minska risken för utanförskap är det ju bra att man har höga volymer i arbetsmarknadspolitiken så att man kan få dessa människor att känna samhörighet och att de har ett arbete, även om det är inom en arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Dan Ericsson! Friåret är en av de saker som får prövas i framtiden. Jag tycker inte att man skall säga att det slängs upp försöksballonger. Jag tycker att det är viktigt att man provar nya metoder för att få ned arbetslösheten, och då kan friåret vara en av dem. För övrigt fortsätter vi diskussionen om detta, och det finns flera förslag som kanske kommer att ventileras framöver här.

Fru talman! Med detta upplägg har jag nu 15–20 sekunder kvar att redovisa vad Socialdemokraterna vill göra. Det är därför jag är så oerhört kritisk till den här debattordningen. Jag kan bara hänvisa till att med det förslag vi lägger i budgetpropositionen fullföljer vi de beslut som vi fattade den 12 juli här i kammaren, som huvudsakligen går ut på att man decentraliserar arbetsmarknadspolitiken. Man ger kommunerna och arbetsmarknadens parter en mer aktiv del i den kommande arbetsmarknadspolitiken.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande.

Anf. 14 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Arbetsmarknadssituationen är fortsatt mycket bekymmersam. Massarbetslösheten består, och de regionala obalanserna ökar. Därför måste all politisk kraft koncentreras på att minska arbetslösheten och skapa förutsättningar för nya jobb i hela landet.

Det är inte i första hand genom arbetsmarknadspolitiken som nya jobb kan skapas, utan det är inom andra politikområden. Det handlar om vilken ekonomisk politik vi för i landet, vilken skattepolitik, näringspolitik, miljöpolitik, energipolitik och utbildningspolitik vi har osv.

En av de absolut viktigaste förutsättningarna för tillväxt och nya jobb är att vi har ordning och reda i statens affärer. Den här viktiga grundstenen är nu lagd. Genom den samverkan som har skett mellan Centern och Socialdemokraterna har ett mycket omfattande budgetsaneringsarbete genomförts. Budgetunderskottet minskar dramatiskt, och räntan sjunker. Om vi över huvud taget skall kunna driva en framtidsytande politik för nya jobb måste det ske av egen kraft och inte med lånade pengar. Det samma gäller för övrigt hela välfärdspolitiken i vår mening.

Det finns många ljuspunkter i ekonomin. Räntan har sjunkit med 4 ½–5 procentenheter under ett och ett halvt år den senaste tiden, statens upplåningsbehov har minskat med mer än 100 miljarder, produktiviteten i näringslivet fortsätter öka, kronan har stärkts och inflationen är nästintill obefintlig. Detta skapar en bra grund för ekonomisk tillväxt och därmed för nya jobb. Den relativt låga räntan är en starkt bidragande orsak till att investeringarna i näringslivet nu beräknas komma upp i rekordnivåer på mellan 65 och 70 miljarder kronor under det kommande året.

I de beslut angående sysselsättningen som fattades i somras av den extrainkallade riksdagen ingick flera delar som nu kommer att träda i kraft vid årsskiftet 1996/97 och som vi alltså inte har sett effekterna av ännu. Det gäller bl.a. de sänkta arbetsgivaravgifterna riktade mot de minsta företagen, den lindrade dubbelbeskattningen, den förbättrade kapitalförsörjningen för småföretagen och tre speciella miljardprogram varav ett program inriktat mot småföretagsutveckling, ett program för kretsloppsanpassning av samhället och det s.k. Östersjöprogrammet. Dessutom är vi i utskottet nu mitt uppe i behandlingen av en moderniserad arbetsrätt som är mer anpassad till de mindre företagens förutsättningar och behov. Den nya arbetsrätten skall också träda i kraft vid det stundande årsskiftet.

I beslutet från i somras ingår också ett beslut om decentralisering av arbetsmarknadspolitiken. Det är ett viktigt systemskifte. Det finns nu en lokal arbetsförmedlingsnämnd i varje kommun där en majoritet av ledamöterna tillsätts på förslag av kommunen. Detta skapar förutsättningar för en bättre lokal anpassning och för en bättre samverkan mellan den statliga arbetsförmedlingens och kommunens resurser.

Men i dagarna kommer det oroande signaler från många kommuner ute i landet. Man känner sig kraftigt kringskuren i sin verksamhet i de nya lokala arbetsförmedlingsnämnderna. Det är därför, tycker jag, viktigt att vi följer upp det beslutet så att det inte blir en pappersreform utan en reform som verkligen leder till mindre av centrala riktlinjer och mer av lokala initiativ utifrån den enskildes behov och den lokala arbetsmarknadens förutsättningar.

Vi tillämpar för första gången ett helt nytt budgetsystem. Vi diskuterar ju nu taken för de olika utgiftsområdena. Vad som däremot skall finnas under respektive tak skall vi återkomma till senare. Det har riktats kritiska formuleringar mot detta arbetssätt. Jag tycker också att det finns anledning till den utvärdering som nu skall ske av hur riksdagen hanterar denna nya budgetprocess. Det skall ju ske en utvärdering efteråt, och det finns verkligen anledning att ta sig flera funderare på hur vi skall hantera detta i fortsättningen. Den nuvarande arbetsordningen känns otillfredsställande.

Nu handlar det i alla fall om budgetramar och tak för olika utgiftsområden. När det gäller de två utgiftsområden som vi nu diskuterar, nämligen

gen 13 och 14, skiljer sig det förslag som nu ligger på riksdagens bord från det i budgetpropositionen. Det beror på att de förändringar när det gäller a-kassan som riksdagen fattade beslut om den 12 juli skjuts upp, och det har ju diskuterats tidigare.

Jag tycker att detta är bra. A-kassereglerna är långsiktiga, komplicerade och oerhört viktiga för hur många människor skall kunna planera sin framtid. Vi har tyvärr varit inne och petat i delar av a-kassesystemet ganska många gånger under de senaste åren, och det har inte blivit någon bra lösning. Det blir det ofta inte när man inte kan ta ett helhetsgrepp. Vi har i arbetsmarknadsutskottet varit överens om att detta har varit olyckligt om än ibland nödvändigt.

Därför är det bra att vi nu skjuter upp ikraftträdandet av reglerna och avvaktar den proposition som regeringen har aviserat till våren, så att vi kan ta ett samlat grepp på hela a-kasseproblematiken, både när det gäller regelverken och deras utformning och när det gäller den långsiktiga finansieringen. Förhoppningsvis kommer vi då fram till ett system och en finansiering som kan vara robust under lång tid framöver.

Jag vill ändå passa på att nu redovisa några principer som jag menar måste prägla det kommande förslaget och beslutet om a-kassan.

Arbetslöshetskassan skall ha en tydlig prägel av omställningsförsäkring för människor som har en fast förankring på arbetsmarknaden. Ersättningen skall vara tidsbegränsad. Det innebär att det skall finnas en borte parentes i systemet.

I det sammanhanget är det också viktigt att rätta till egenföretagarnas situation när det gäller a-kassan och förbättra deras möjligheter att få en mer tryggad social situation och kunna få a-kassa.

Det behövs också en från de fackliga organisationerna fristående a-kassa. Ersättningsnivån bör långsiktigt vara 80 %, och ökade egenavgifter skall tas ut för att finansiera omläggningen.

På grund av den nya budgetteknik som vi nu tillämpar påverkas utgiftstaken på de här områdena av det uppskjutna ikraftträdandet, även om besluten är statsfinansiellt neutrala.

Fru talman! Tillväxt, ekonomisk stabilitet med ytterligare sänkt ränta, ett gott företagsklimat med bättre förutsättningar att utvecklas och växa, nystartande av företag, skatteväxling med sänkta arbetsgivaravgifter och höjda miljöavgifter, kunskapslyft och kompetensutveckling är några av de nyckelfaktorer som måste till för att vi i Sverige återigen skall kunna få målet om full sysselsättning i sikte.

Anf. 15 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Johnny Ahlqvist glädde sig åt att investeringarna i Sverige har ökat. Det gör jag också – men inte som arbetsmarknadspolitiker! Vad som händer är att företagen i dag investerar bort de människor som håller på att bli arbetslösa eller som redan är det. Företag vågar inte anställa människor – de ”anställer” en maskin i stället; maskinen går inte på a-kassa, och maskinen har inte den arbetsrättsliga lagstiftning omkring sig som alla de anställda har. Det är detta som är Sveriges problem.

Jag ställde tre frågor till Johnny Ahlqvist: Var är politiken för flera jobb? Var är de fasta spelreglerna, bl.a. i a-kassan, som kan göra att människor vågar anställa? Var är den arbetsmarknadspolitik som kan hjälpa de arbetslösa in på arbetsmarknaden i stället för att bara hjälpa upp ar-

betsmarknadsministrarnas statistik? Johnny Ahlqvist svarade att han hade så ont om tid att han inte hann gå in på detta. Min enkla reflexion är att hade arbetsmarknadsministern pallrat sig hit så hade tiden varit dubbel så lång för regeringen att åtminstone förklara vad den tycker.

Mitt bekymmer är emellertid ett annat. Det hjälper inte hur mycket tid Johnny Ahlqvist och Margareta Winberg än får – de har ingenting att säga. Det är som jag har konstaterat i flera andra riksdagsdebatter ett historiskt brott mot vad socialdemokratin har stått för. Socialdemokratin har alltid haft någonting att säga om jobben. Ofta har vi tyckt att det var fel, men det var åtminstone något. Nu finns det ingenting. Johnny Ahlqvist säger bara att man fullföljer politiken från i somras. Men det är ju den som AMS nu i sin höstprognos säger kommer att leda till att arbetslösheten nästa år kommer att ligga på en oförändrat hög nivå. Jag säger detta som en replik också till Elving Andersson.

Min uppmaning till Johnny Ahlqvist är följande: Vakna upp! Ni vann valet, Johnny Ahlqvist. Det är ni som bestämmer! Gör någonting! Gör *någonting*, så att vi åtminstone kan få någon liten ljusning i tunneln för alla de människor som riskerar att bli arbetslösa med den politik – eller icke-politik – som ni för närvarande för.

Anf. 16 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag håller med Elving Andersson om att politiken måste hänga ihop. När han nu gör en uppräknings av några saker som det finns gott stöd för finns det väl ändå anledning att erinra om att Centerpartiets insatser för att tidigarelägga momsinsatser och förlänga arbetsgivarperioden för utbetalning av sjuklön inte var särskilt lyckade. Till dels har man ju också retirerat.

Jag vill bara nämna en sak innan jag går i ytterligare svaromål. I en svår arbetsmarknadssituation måste vi se till att de handikappade inte kommer ännu värre i kläm än hittills. Det är därför vi från Folkpartiets sida nu har lagt fram förslag om att förstärka både lönebidragen och stöden för Samhall. Vi lägger där in en kvarts miljard i uppräknings. Vi sparar inte på allting, Johnny Ahlqvist!

När utskottsordföranden här säger att vi dränerade politiken under fyrpartiregeringens tid vill jag säga att vi hade att ta över efter ett 80-tal då finanshajar och bankskojare hade fått härja fritt. Skillnaden mellan oss och er är att när vi nu försöker få sunda statsfinanser får regeringen stöd från Folkpartiet, medan Socialdemokraterna under sin oppositionstid sade nej till nästan alla sparförslag och kom med en rad överbud.

Sedan kan man diskutera vad som behövs på åtgärdssidan – regeringen drar ju också ned. Vårt grepp är ett annat – vi måste se det i dess helhet. Vi anser att det är nya jobb som skall ta över och se till att vi inte behöver så mycket av olika insatser. Jag vill, fru talman, påstå att Socialdemokraterna här har valt fel väg. Till detta kommer en ryckighet och arbetsmarknadsministrarnas benägenhet att av och till nappa på varje nytt käckt förslag för att sedan få backa, antingen därför att det är orealistiskt eller därför att Finansdepartementet säger stopp. Jag tror alltså att det här behövs ett omtänkande.

Anf. 17 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag skall kort svara Johnny Ahlqvist.

A-kassan är misskött från början till slut. Det är nog inte bara Vänsterpartiet som har uppfattningen att ni har hamnat fel där – det har den samlade fackföreningsrörelsen och, skulle jag tro, större delen av den svenska befolkningen. Det hade varit tacknämligt om ni hade kunnat släppa prestigen och åtminstone vid något av tillfällena stödja vårt motionsyrkande, antingen i somras eller i höstas, att inte låta det här träda i kraft. Ni lät över huvud taget inte behandla det motionsyrkandet, men det klämde väl för mycket i tån.

I övrigt får jag väl, ungefär som Per Unckel, tyvärr notera att de 12–15 sekunder som återstod för att redogöra för den socialdemokratiska – och centerpartistiska, får jag väl lägga till – sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken förmodligen var en väl avvägd tidsram, som ni brukar uttrycka det i utskottet.

Jag accepterar inte anklagelser för populism. Jag försöker faktiskt att vara seriös i de här bedömningarna. Jag ber Johnny Ahlqvist att lyssna nu. I AMS prognos för 1997 talas det om ökade regionala obalanser, växande strukturell arbetslöshet, ökad arbetslöshet för korttidsutbildade kvinnor, fortsatt ökning av antalet handikappade utan arbete, ökning av arbetslösheten bland utomnordiska medborgare, en ökad rundgång. Jag säger inte att det finns enkla lösningar, men detta är en katastrofal situation.

Det skall ställas mot AMS redogörelse för de åtgärder man hade i gång under oktober: en minskning av arbetsmarknadsutbildningen med 27 % på årsbasis, en minskning med 40 % av beredskapsjobben, en minskning av utbildningsvikariatet med 33 %. Däremot redovisas en ökning av ALU, Börje Hörlunds gamla centeridé, med 30 %. Alla högkvalitativa åtgärder och alla åtgärder för handikappade minskar. Allt som är dålig arbetsmarknadspolitik, arbetsmarknadspolitik av låg kvalitet, ökar. Undra på att inte bara jag utan också Kommunförbundet, AMS, arbetsmarknadsforskare och t.o.m. Per Unckel är djupt oroad!

Anf. 18 BARBRO JOHANSSON (mp):

Fru talman! Visst får Miljöpartiet ihop sina förslag, och det med marginal, tycker jag. Vår summa är högre än regeringens på grund av att vi föreslår en högre a-kassa och har sagt nej till försämringarna från början. Vi vill ha en höjd a-kassa med s.k. brutet tak, som jag nämnde i mitt inledningsanförande. Låginkomsttagare får 80 %, och av löner över en viss nivå får man 40 %. Detta finansieras med hjälp av höginkomsttagarna.

1998/99 ligger vi under regeringens förslag på grund av den arbetstidsförkortning som vi vill se genomförd. Vi vet att den kommer att skapa nya jobb.

Jag vill här i kammaren ha svar av Johnny Ahlqvist och Elving Andersson på frågan vad som kommer att hända efter den bortre parentesen. Vi vet inte nu vad som kommer att hända. Miljöpartiet har ett grundtrygghetsförslag. Miljöpartiet har också i sin budget lagt extra pengar på lönebidragen. Vi anser det viktigt att man som arbetshandikappad kan behålla sitt arbete och att offentliga organisationer skall slippa avskeda sina anställda. Den trygghet det innebär att ha arbetskamrater och komma till ett arbete varje dag är viktig för arbetshandikappade.

Prot. 1996/97:32

22 november

*Utgiftskamrar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Arbetsmarknadsfrågor

Vi har också lagt fram en del andra förslag. Dem skall vi debattera i december. Vi motionerade redan förra motionstiden om ett friår. Vi har ett något annorlunda förslag än vad regeringen har. Nu är inte Margareta Winberg här för att svara på frågor.

Vi förutser en ny form av åtgärder för långtidsarbetslösa – en språngbräda för långtidsarbetslösa in i arbetslivet. Vi tycker också att man bör utreda en arbetsdelning i form av sopåkarmodellen.

Anf. 19 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Jag hade några frågor om varför regeringen vill sätta käppar i hjulet för bemanningsbranschen. Det är en bransch där sysselsättningen ökar. Eftersom ministern inte är här kan kanske Johnny Ahlqvist svara på den frågan.

Johnny Ahlqvist sade i sitt anförande att det valsades med statistik. Jag för min del redovisade bara AMS egen prognos. Innebär det att Johnny Ahlqvist förnekar vad som står i deras prognos, dvs. att arbetslösheten kommer att öka under 1997? Man gör ju prognosen på basis av den budget regeringen har lagt fram. Ni socialdemokrater kommer faktiskt att rösta igenom en budget som ert eget verkställande verk på detta område säger kommer att leda till att arbetslösheten ökar. Förnekar Johnny Ahlqvist vad AMS faktiskt skriver?

Jag vill kort ta upp frågan om a-kassan, fru talman. Till skillnad från Johnny Ahlqvist behöver vi kristdemokrater mer tid än 15–20 sekunder för att beskriva vår politik. Jag hann inte med allting i mitt förra anförande. Jag hinner inte med allt som jag vill nu heller, men jag kan i stort sett instämma i den kritik som Hans Andersson lämnade vad det gäller hanteringen av denna fråga. Det är en enda stor soppa. Vi måste ändå komma framåt. Jag hoppas att vi på basis av den utredning som har gjorts faktiskt kan finna ett långsiktigt hållbart och robust system. Det är i alla fall vår inställning.

Till sist, fru talman, vill jag säga att vi behandlar en budgettram på omkring 75 miljarder vad gäller utskottets ansvar. Mot bakgrund av det måste jag få ställa frågan till Johnny Ahlqvist: Hur kommer det sig att ministern, som var föranmäld till debatten och som jag såg sitta här i kammaren precis innan debatten började, inte vill komma hit och ta ansvar för sin budget? Jag tycker att det är synnerligen anmärkningsvärt.

Anf. 20 JOHNNY AHLQVIST (s):

Fru talman! Låt mig börja med det sista inlägget från Dan Ericsson om AMS-statistiken. Man skriver faktiskt att det kommer att finnas färre arbetslösa 1997, men fler i åtgärder. Det är vad det står i pressmeddelandet. Man skall läsa rätt om man skall återopa ett pressmeddelande.

Frågan om bemanningsföretagen utreds i departementet. Samma sak gäller för frågan om friår. Nu har jag kanske samtidigt besvarat Barbro Johanssons fråga.

Per Unckel säger att ingen vågar anställda därför att det inte finns några fasta spelregler. För första gången i historien kommer vi ju nu att få fasta spelregler för arbetsrätten, därför att vi har gjort en uppgörelse med Centerpartiet som inte kan förändras genom variationer vid val. Jag vet inte om Per Unckel i sin iver hetsade upp sig alldeles för mycket. Jag vet

inte vilken betydelse a-kassereglerna har för företagandet. Jag tror inte att en företagare säger att han inte vågar anställa på grund av att han inte vet vilken a-kassa den anställda får när han blir avskedad. Det var väl ändå att blanda ihop olika saker.

Så åter till frågan om industriinvesteringar. Det görs industriinvesteringar för 66 miljarder kronor, Per Unckel. Om företagen vågar investera för 66 miljarder skall inte Per Unckel försöka få folk att tro att företagen är tveksamma till den politik som förs. Det investeras 180 miljoner kronor om dagen i Sverige. Om Per Unckel behöver ytterligare siffror kan jag säga att det blir 7,5 miljoner kronor i timmen.

När det sedan gäller ekonomin kan jag säga att räntan har gått ned nästan 5 % på ett och ett halvt år – alltså 5 % sedan Per Unckel slutade att regera. Det är väl ändå ett tecken på att marknaden tror mer på en socialdemokratisk politik än på en moderatpolitik.

Till Hans Andersson vill jag säga att det är klart att man kan säga att Vänsterpartiet föreslår 15 miljarder mer än vad andra partier gör. Men om räntan skulle påverkas en enda procent skulle de 15 miljarderna försvinna och inte vara värda ett dugg. Det är det jag menar med populism. Det går inte att försätta sig i en ekonomisk situation som inte klarar av höga räntor.

Anf. 21 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag skulle vilja knyta an till Elver Jonssons replik och hans tal kring småföretagen. Jag tror att vi har samma uppfattning om att just småföretagen är en nyckelsektor vad gäller möjligheterna att skapa nya jobb framöver. Det är i de små företagen som potentialen för nya jobb är stor. Jag vill hävda att det har gjorts en hel del just för att ge företagen bättre utvecklingsmöjligheter.

Det handlar om den förbättrade riskkapitalförsörjningen med lindringar i dubbelbeskattningen, återinförd kvittningsrätt vid nystartande av företag och sänkta arbetsgivaravgifter för de minsta företagen. Det handlar framför allt om den allmänna politiken, som har lett till en sänkt ränta. Vi är på väg att få fram en mer småföretagsanpassad arbetsrätt. Det har satts av en miljard kronor till ett särskilt program just för att stimulera och utveckla småföretagsamheten. Det har skett mycket.

Jag vill därmed inte säga att det är fulländat. Jag tror att det behövs ytterligare åtgärder för att få än större aktivitet och verksamhet i småföretagen. Det handlar om vissa företagsformer som är skattemässigt missgynnade i dag. Det är fåmansföretagen. Jag tror att det behövs ytterligare åtgärder kring riskkapitalförsörjningen. Jag tror att vi successivt måste sänka arbetsgivaravgifterna ytterligare genom en skatteväxling. De arbetsgivaravgiftssänkningarna måste i så fall i första hand riktas mot de minsta företagen.

Jag har en liten kommentar till Johnny Ahlqvist. Han pratade på slutet om den sänkta räntan, som naturligtvis är oerhört viktig. Räntan har sjunkit inte bara sedan vi fick ett regeringsskifte, utan från det ögonblick då Socialdemokraterna gav upp Vänsterpartiet som samarbetspartner här i parlamentet.

Anf. 22 PER UNCKEL (m):

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

arbetsmarknadsfrågor

Fru talman! Först har jag ett par kommentarer till Johnny Ahlqvist. Den första av dessa gäller frågan om investeringarna. Det är sant, Johnny Ahlqvist, att det investeras. Jag gläds över detta. Problemet är, som jag framhöll tidigare, att det investeras för att bli av med folk. Över detta gläds jag inte. Johnny Ahlqvist borde vara lika bekymrad som jag när de stora investeringarna inte leder till att en enda människa till får arbete.

Den andra kommentaren handlar om de fasta spelreglerna. Johnny Ahlqvist missförstod mig nog. Jag vill inte ha fasta spelregler om sådant som förhindrar arbete. Jag skulle kanske ha preciserat mig på denna punkt. Arbetsrätten, såsom den är efter överenskommelse med Centern, tror jag inte väcker de glädjeskutt bland småföretagare som jag tror är nödvändiga för att flera människor skall komma i produktiva arbeten.

Spelar a-kassan någon roll för anställningsbenägenheten? Ja, visst gör den det. Som en illustration till att halveringstiden på eventuellt kloka socialdemokratiska förslag nu är nere på ett par månader spelar den en alldeles fantastisk roll – i tilltron till regeringens förmåga att leda landet eller bristen därpå.

Fru talman! Vi moderater har i fyra punkter preciserat vad vi vill göra för jobben.

För det första: Företagandet måste stärkas, i synnerhet det lilla, genom lägre skatter och särskilt låga skatter för låginkomsttagare, för att på det sättet stimulera inte minst tjänsteföretagandet.

För det andra: Kunskaperna måste premieras. Enkelt uttryckt; genom att vända upp och ned på Carl Tham kan Sverige gå framåt. Se på vad han föreslår, gör tvärtom, och det kommer att leda Sverige väl.

För det tredje: Arbetsmarknaden måste liberaliseras så att det blir lättare att anställa, för att därigenom öka flexibiliteten, dynamiken och växtkraften i företagen.

För det fjärde: Reformera arbetsmarknadspolitiken så att de pengar som vi har används på ett förnuftigt, klokt och insiktsfullt sätt. Introducera ett brett lärlingsprogram, inte minst för unga människor, för att ge dem ett fast fotfäste på arbetsmarknaden. Säkerställ att den arbetsmarknadsutbildning som vi har råd med och kan organisera riktas gentemot människor och områden där behoven är störst och träffsäkerheten kan garanteras.

Anf. 23 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det är lätt att instämma i att vi behöver en flexibel och smidig arbetsmarknad. Även om det inte skall glömmas bort att det också där behövs goda trygghetssystem, tror jag dessutom att Elving Andersson har rätt när han säger att småföretagen är nyckelsektorn. Den nedtoning som han gjorde i sitt andra inlägg var tilltalande, då han talade om att det ändå har skett en del förbättringar som faktiskt var nödvändiga. Men då kvarstår min fråga: Varför då rulla fram stenar som så uppenbart försvårar i sak och psykologiskt? Det gäller framför allt den nya sjuklöneperioden som kommer att bli mycket besvärande.

Sedan handlar det slutligen om att det skall vara nya riktiga jobb. Här kan vi pröva konventionella metoder, men de måste vara offensiva och inte defensiva. Då räcker det inte att bara tala om att dela på jobben.

Sverige problem, herr talman, är ju inte att vi som nation jobbar för mycket. Massor av jobb är ogjorda, inte minst inom vård- och omsorgs-

sektorn. Vi lever alltså med paradoxen att arbetslöshet inte beror på arbetsbrist. Det är tre andra brister som vi måste åtgärda: Lönsamhet i företagen, brist på pengar i offentliga kassor och vår brist på fantasi när det gäller att organisera arbetslivet. Dessa tre brister skall vi ta itu med. Det är alltså inte i grunden arbetsbrist som det handlar om.

Anf. 24 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Varför så blygsam, Elving Andersson? Elving Andersson kan se i räntestatistiken att Centerns insatser med kraft sänkte räntan i Italien, Finland och på andra håll. Ni kan nog göra mer global nytta, om ni bara anstränger er.

Det är svårt och inte lätt att klara sysselsättningsfrågorna. Jag har hänvisat till utgiftsområdenas 85 miljarder kronor. Vårt förslag innebär utgifter som ligger på 5 miljarder därutöver, vilket motsvarar drygt 6 %. Med den lilla skillnaden har vi klarat a-kassefrågan och kan göra rejäla satsningar på invandrare, arbetshandikappade, höja kvaliteten när det gäller utbildningsfrågor och göra en miljardsatsning på de kvinnojobb som har rationaliserats bort.

Men jag vill avsluta med att säga någonting om något som diskuteras alltmer och som faktiskt Elver Jonsson nämnde. Behoven finns, bl.a. i välfärden, i ofärden och på äldreomsorgens och barnomsorgens områden. Alltför undrar liksom vi i Vänsterpartiet: Varför låta den offentliga kassan betala människor i arbetslöshet när möjligheten finns att betala för viktiga välfärdstjänster?

Göte Bernhardsson från AMS gjorde ett uttalande i dag om en utredning. Susanne Ackum Agell talade i går om att det är samhällsekonomiskt olönsamt att döma folk till arbetslöshet i stället för att låta dem göra nytta i den gemensamma sektorn. Kommunförbundet har för de närmaste tre åren redovisat ett direkt behov av drygt 25 000 personer, medan 40 000 personer försvinner om man antar Finansdepartementets plan för total balans 1999. Se till att ändra den filosofin, så att det faktiskt blir litet utrymme för människors arbetslust och för välfärd! Den möjligheten finns fortfarande, och det är detta alternativ som Vänsterpartiet står för. Varför döma människor till passivitet och arbetslöshet, frågade Bo Rothstein i en artikel i Dagens Nyheter häromdagen. Läs den och kom tillbaka. Men då behöver vi också ett bättre utgiftstak. Därför har vi att anta Vänsterpartiets förslag därtill.

Anf. 25 BARBRO JOHANSSON (mp):

Herr talman! Jag och vi alla här i kammaren får mängder av brev från människor i vårt land som är oroliga.

I går visade jag runt 40 komvux-elever från södra Sverige här i riksdagen. De frågade mig: Hur vet ni hur vi har det när vi är arbetslösa? Hur får ni reda på vad vi tycker? Jag försökte att förklara för dem hur det är, att vi med brev och på andra sätt försöker att komma åt det, men att det är svårt. Människor är oroliga. Varför lyssnar vi inte på dem?

Att kommuner och landsting måste avskeda människor, som jag tog upp i mitt anförande, drabbar oss alla. Jag har själv en dement mamma hemma som, när jag är 50 mil hemifrån, sköts om av min arbetslösa son

Prot. 1996/97:32

22 november

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Arbetsmarknadsfrågor

som är 23 år. Han tar hand om henne så länge han orkar. Han kanske får ett jobb så småningom. Han är utbildad bilmekaniker.

Jag drabbades själv när jag kom in på sjukhus, där jag skulle genomgå en undersökning. De hade inte råd att bedöva mig, när de hade problem med att stoppa ned alla rör i matstrupen på mig. Det är så vi drabbas. Vi får själva känna av nedskärningarna.

Jag tog upp frågan om människors oro och den bortre parentesen. Men jag har inte riktigt fått svar på vad som kommer att hända med människor i vårt land när vi inte längre har något riktigt trygghetssystem.

Elver Jonsson talade om att det inte är arbetsbrist i landet. Nej, men det är andra tider nu. Det finns ingen prognos som visar på en stor utvidgning av industrin bl.a. Detta kan jag återkomma till i ett inlägg innan min taletid tar slut.

Anf. 26 DAN ERICSSON (kd):

Herr talman! Man måste nu fråga sig vem det är som valsar med statistik. Förnekar Johnny Ahlqvist det som står i papperen från AMS? Det går faktiskt att läsa innantill, vilket jag gjorde tidigare. Man skriver att den svenska konjunkturen förstärks under 1997, men inte tillräckligt för att nedbringa den höga arbetslösheten. Vidare säger man att obalansen består. Obalansen kommer dessutom att öka från 12,5 % till 12,6 % 1997 vad gäller den totala arbetslösheten. Förnekar Johnny Ahlqvist vad som finns på pränt? I så fall är det svårt att föra en saklig debatt.

Jag fick inget svar på frågan om varför Socialdemokraterna stoppar en växande bransch som ger nya jobb. Jag skulle vilja ha ett svar på den frågan.

Jag måste också ställa en fråga till Elving Andersson, som talar sig varm för företagande. Han sade att han vill se ytterligare åtgärder vad gäller riskkapitalavdrag. Men i verkligheten kommer han ju att rösta bort de som finns. Någon ordning får det faktiskt vara på argumentationen också från Centerns sida.

Slutligen, herr talman, frågade jag Johnny Ahlqvist om det finns legitima skäl till att arbetsmarknadsministern har strukit sig från talarlistan, trots att hon tidigare befann sig här i kammaren. Detta är ju enligt regeringen den viktigaste frågan. För vår del är det den viktigaste frågan. Vi skall fatta beslut om en ram på omkring 75 miljarder på detta område, men arbetsmarknadsministern finns inte här. Johnny Ahlqvist tyckte ju att den tidigare arbetsmarknadsministern Börje Hörnlund skulle avgå när arbetslösheten var 6 %. Kan det vara så att Johnny Ahlqvist är konsekvent och att vi därför inte ser ministern här, eller vad är anledningen?

Anf. 27 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! De flesta frågorna i Dan Ericssons inlägg har jag svarat på tidigare. Att jag krävde Börje Hörnlunds avgång var av omtanke om Börje Hörnlund och ingenting annat, med tanke på den regeringskonstellation som var vid det tillfället.

Om Dan Ericsson hade varit lika ambitiös som jag och hade läst hela rapporten från AMS hade han på s. 26 kunnat läsa följande: Färre arbetslösa och fler i åtgärder 1997. Det hjälper kanske inte bara att bygga en

politik endast på pressmeddelanden, utan man kanske får gräva litet djupare i handlingarna och läsa statistiken.

Ja, det låter väldigt fint när Elver Jonsson säger: Vi vill slå vakt om de handikappade, vi vill göra det och vi vill göra det. Men samtidigt minskar ju möjligheterna att vidta dessa åtgärder genom nedskärningarna på över 4 miljarder kronor. Jag fick inte svar från Elver Jonsson på hur man kan få ekvationen att gå ihop, när man minskar med 5,7 miljarder kronor och det bara finns 4 miljarder kronor. Det hade varit intressant att få ett svar. Men det kanske jag kan få den 12 december i samband med den stora debatten om arbetsmarknadspolitiken.

Folkpartiet försöker att driva *imagen* att man slår vakt om de handikappade samtidigt som man skär ned åtgärdsanslagen. Den ekvationen går inte ihop, Elver Jonsson.

Barbro Johansson frågade om den bortre parentes. Jag instämmer i vad Elving Andersson här sade. Om det finns några tvivel om detta vill jag betona det oerhört att det skall införas en bortre parentes i den nya arbetslöshetsförsäkring som kommer nästa år. Barbro Johansson försöker att få det att framstå som att människor kommer att ramla ut ur arbetslöshetsförsäkringen år 1997. Det förslag som finns innebär att ingen kommer att passera den bortre parentes förrän tidigast år 1998. Då tycker jag att man kan få tre månader på sig fram till mars när propositionen läggs fram där man klargör vad som skall gälla efter den bortre parentes.

Per Unckel sade att man investerar för att göra av med folk. Det verkar nästan som att Moderaterna är emot att man rationaliserar och gör det effektivare att producera saker och ting i Sverige. Det är oerhört viktigt för att man skall klara konkurrensen med andra länder.

Nu klubbar herr talmannen igen, och jag har gjort av med mina tolv minuter i jämförelse med de andras sextio minuter. Jag tycker att man har gjort en sned fördelning från presidiet.

Anf. 28 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Först en kommentar till Dan Ericsson. Jag sade inte i mitt tidigare inlägg att man skulle ha riskkapitalavdrag. Jag talade om småföretagens riskkapitalförsörjning. Den kan lösas på olika sätt, och vi har från Centern redovisat i motioner hur vi tycker att riskkapitalförsörjningen skall förbättras för de mindre företagen.

Hans Andersson sade tidigare att han är en seriös debattör i dessa sammanhang. Men i nästa inlägg försökte han förneka att det fanns ett samband mellan sanering av statens finanser och sänkta räntor i Sverige. Där försvann allt intryck av seriositet från Hans Andersson sida.

Det som är mest frapperande när man tittar på de olika budgetförslagen på de utgiftsområden vi nu diskuterar, 13 och 14, är de mycket kraftiga neddragningar som görs av Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna, och som tidigare har diskuterats här. Man motiverar det med att den politik som man företräder på andra områden skall leda till att fler människor kommer i jobb, och därmed minskar behovet av a-kassa och arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Tyvärr är inte detta trovärdigt. Tyvärr är arbetsmarknadssituationen sådan att vi även under 1997 behöver de anvisade resurserna. Det finns kanske i stället anledning att fundera på hur de skall räcka. Men det finns inga ytterligare resurser att tilldela dessa utgiftsområden. Däremot finns

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

arbetsmarknadsfrågor

Forskning

det anledning när vi i det fortsatta utskottsarbetet kommer in på sakbehandling att fundera på hur vi skall använda de tillgängliga resurser som finns.

Det finns en välgrundad anledning att ta sig en funderare på den konflikt som finns när det gäller AMS mål. Det finns en konflikt mellan kvantitet och kvalitet i åtgärderna. Det har också berörts i debatten. Vi återkommer till det. Jag tror det finns anledning att få en annan tyngdpunktsförskjutning i de målbeskrivningarna.

Forskning

Anf. 29 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Sveriges möjligheter till utveckling de närmaste åren står och faller med vår förmåga att hävda och utveckla kunskap och kompetens i tuff internationell konkurrens. Industrins konkurrenskraft och tillväxt avgörs i stor utsträckning av företagens kunskap, kompetens och förmåga till förnyelse. Produkters och systems kunskapsinnehåll ökar. Det innebär att betydelsen av forskningspolitiken också ökar.

Det är i detta perspektiv mer eller mindre obegripligt att den socialdemokratiska regeringen kunnat hamna så fel när det gäller forskningen som i föreliggande budgetförslag. De föreslagna nedskärningarna på forskningen är exempellös felprioritering. Att spara på forskning – och då främst den med naturvetenskaplig och teknisk inriktning – innebär att undergräva utvecklingsmöjligheterna för vår viktigaste industri. På vilket sätt tror ni socialdemokrater att det skall bidra till nya jobb, ökad tillväxt och välfärd?

Regeringen föreslår för 1997 en dramatisk nedskärning av anslagen till svensk forskning. Forskningsrådet förlorar 340 miljoner, dvs. nästan 15 %. Tillsammans med de besparingar som föreslås inom miljöforskningen och den forskning som stöds av NUTEK uppgår besparingarna till närmare 1 miljard kronor. Detta får omedelbar effekt. Forskningsprojekt måste läggas ned, och forskare får söka andra uppgifter.

Att välutbildade och kunniga människor får lämna sina jobb är en allvarlig sak. Men i det här fallet är inte olyckan främst personlig för de berörda utan ett problem för vår gemensamma utveckling. De forskningsprojekt som vi talar om är noga prövade och fyller mycket högt ställda krav på kvalitet och relevans. När sådana projekt avbryts förloras kunskap som finns men också kunskap som kan komma. Det är ett slöseri med satsade resurser, och det tydliggör att Socialdemokraterna tappat insikten om de tidsperspektiv som måste finnas i forskningssammanhang. Ni river broar för framtiden när man i andra länder vill bygga nya.

Vi riskerar inte bara att tappa kunskap utan också människor som kan ge nya möjligheter för Sverige. Unga forskarstuderande och forskare vana vid att arbeta i en internationell miljö kommer naturligtvis att söka sig dit möjligheterna är större. Med dem följer också de stora företagens forskning, som är beroende av forskarnas kunskap.

Anser ni socialdemokrater att vi har råd att inte ta vara på den kompetens som utbildats och verkar i Sverige? Av vilket skäl skall vi slumpa ut en av våra allra viktigaste tillgångar på exportmarknaden? Jag vet att utbildningsministern – om han nu kommer; han står på talarlistan – eller

Bengt Silfverstrand kommer att påstå att vi moderater överdriver och hänvisar till att medel från de i dag fristående forskningsstiftelserna skall kompensera neddragningarna. På samma sätt har Carl Tham, hans statssekreterare och andra ansvariga konsekvent viftat bort de invändningar, frågor och önskemål om rådruum som framförts från många olika håll.

Jag tycker att utbildningsministern skall vara karl att stå för sina förslag. Det går inte att ena dagen säga att stiftelserna ändamål inte skall ändras för att nästa dag tala om att de nya styrelserna skall kompensera besparingar motsvarande 1 miljard. Den ommöblering som regeringen planerar innebär rent mänskligt att stiftelserna inte omedelbart vid årsskiftet har några som helst möjligheter att lösa uppgiften.

Men även när de nya styrelserna har kommit i gång med sitt arbete finns det svårigheter. Det står: En stor del av de grundforskningsprojekt som finansieras av forskningsråden passar inte in i stiftelsernas eller EU:s program och har därför ingen möjlighet att få medel från dessa. Det skriver 209 professorer och rader av andra forskare i en skrivelse som vi har fått från Karolinska Institutet. Precis så är det. Det går inte att göra den raka överföring som socialdemokraterna hänvisar till.

Vi moderater har i vårt valt att budgetalternativ att även fortsättningsvis satsa på forskningen. De av regeringen föreslagna neddragningarna på de statliga forskningsanslagen avvisas. Därtill kommer att vi motsätter oss förändringar av de fristående forskningsstiftelserna.

Herr talman! Vi moderater har tidigare här i riksdagen efterlyst en konsekvensanalys av budgetförslaget när det gäller forskningen. Vi menar att alla partier borde vara intresserade av att sakligt utreda frågor om omfattningen av och inriktningen på de projekt som nu riskerar nedläggning. Vi anser att det är riksdagens skyldighet att kartlägga och bedöma utvecklingen och se vilka initiativ som kan tas för att minska de negativa effekterna av besparingarna och andra kursändringar inom forskningspolitiken.

Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna lämnar därför i dag till utbildningsutskottet en begäran om en offentlig hearing med forskningsråden, berörda forskningsstiftelser, NUTEK och andra samt representanter för universiteten. Vidare föreslår vi ett särskilt uppdrag till riksdagens revisorer om en granskning av situationen för unga forskarna, kvinnliga forskare och forskarstuderanden samt forskningsprojekt där högskolor och företag samverkar.

Alla dessa grupper kommer att påverkas, och oron i dag är mycket stor inför det beslut som vi skall fatta om budgeten. Det är min förhoppning att vi från olika håll i utbildningsutskottet skall kunna enas om betydelsen av att noga utvärdera, följa och pröva vad som sker på forskningsens område, även om jag naturligtvis hoppas att riksdagen, även om det är i elfte timmen, skall göra de nödvändiga omprioriteringar som behövs för att vi skall kunna bygga broar för framtiden.

Anf. 30 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Folkpartiet slår vakt om mångfalden i forskningsfinansieringen och avvisar regeringens försök att ta kontroll över forskningsstiftelserna. Vi anser att det är fel att den socialdemokratiska regeringen ser forskningen som ett besparingsobjekt därför att den förra regeringen överförde löntagarfondsmedel till forskningen.

Prot. 1996/97:32
22 november

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Forskning

Vi tillför forskningsråden medel, så att den allvarligaste delen av regeringens neddragning kan undvikas, nämligen besparingen på grundforskningen.

Vi värnar systemet med målstyrning av universitet och högskolor och säger därför också nej till förslaget att dra in överskottsmedel från högskolorna.

Av de medel som nu tillförs de nya högskolorna prioriterar vi högskolelärares forskarutbildning. Utgångspunkten för ytterligare resurser är naturligtvis att forskningen där bedöms med samma måttstock som annan forskning, dvs. universitets- och fakultetsforskning.

Vårt mål är 2 500 doktorandtjänster som ett led i ett program för att öka antalet doktorsexamina från dagens 1 500 per år.

Vi anser att fler kvinnor och fler män, dvs. jämställdhet i forskningen, är en kvalitetsfråga. Vi stöder alla de förslag som regeringen lägger fram för att nå denna kvalitet.

Vi avvisar däremot regeringens allmänna riktlinjer för forskning, eftersom vi anser att det "nyttobegrepp" som används stöter bort kvalitetsargument. Vi anser också att begreppet nytta inte definieras entydigt och alltså kan tjäna syften som inte överensstämmer med demokratiska värderingar. Forskningen skall för säkerhets skull vara fri, eftersom den kan missbrukas. Men låt mig ändå för tydlighetens skull säga att det även för folkpartister är självklart att vi inte har något emot att forskning är samhällsnyttig och att det är mycket bra och livsnödvändigt för Sverige att resultaten används praktiskt. Men vi kan också säga att det är bra med fri grundforskning, eftersom vi inte vet vart den för oss.

Jag läste en historia om detta i Naturvetenskapliga forskningsrådets femtioårsskrift. En forskare berättade där om elektromagnetism för några studenter. En student frågade: Vad har man för nytta av det? Forskaren fräste ifrån sig: Vad har man för nytta av ett nyfött barn?

Detta manar till eftertanke.

Sverige har under långa tider tillhört ett av de mest utvecklade länderna i världen, och svensk forskning har nått stora framgångar. Scheele, Linné och Berzelius har följts av dagens imponerande forskare. Jag kan räkna upp allt från Sune Bergström, Bengt Samuelsson, Yvonne Hirdman till omvårdnadsforskningens grand old lady Astrid Norberg. Forskarnas ansträngningar har givit ny kunskap som har resulterat i nya produkter, nya organisationsformer, ny förståelse för mäns och kvinnors olika villkor och deras samband med historia, miljö och samhälle. Det har resulterat i nya vårdformer och nya medicinska behandlingsmöjligheter. Allt har bidragit till vårt välstånd och vår livskvalitet.

Forskning är naturligtvis hårt arbete och ett levebröd. Men vad de allra flesta män och kvinnor som forskar ändå betonar är forskarglädjen, den lust och den glädje som de upplever när de prövar nya idéer och frågeställningar. Och den nyfikenheten och lusten måste vi vara rädda om. Den är förutsättningen för sökandet efter ny kunskap och nya erfarenheter. När denna forskarglädje förenas med frihet att pröva nya vägar och ifrågasätta de accepterade föds också en djärvhet att ställa ytterligare nya frågor eller att ställa frågorna på nya sätt. Det är då som förutsättningarna för något nytt skapas.

Nya infallsvinklar och nya synsätt behövs allteftersom kunskapsmängden ökar, tekniken utvecklas och konkurrensen om forskarna och

deras resultat ökar. Detta ställer allt högre krav på Sverige. Vi måste vara bra för att stå oss i konkurrensen, eftersom vi också måste kompensera våra nackdelar. Vi är ett litet land, vi talar ett litet språk, och vårt land ligger mycket avsides.

Vi har faktiskt tappat i jämförelse med de främsta OECD-länderna, och konkurrensen från Asien och Latinamerika är jättehård. Vad vi behöver är därför en målmedveten, kraftfull och uthållig satsning på högre utbildning och forskning för att stå oss i konkurrensen men också för att målsättningen om detta gigantiska kunskapslyft av hela befolkningen som vi nu alla har också skall uppfyllas.

Herr talman! Folkpartiet anser att vi tillsammans med de andra borgerliga partierna under den förra mandatperioden lade grunden för denna uthålliga, medvetna och långsiktiga satsning. En del i den grunden var beslutet om att använda löntagarfondsmedlen till dessa långsiktiga och strategiska forskningsinsatser och till forskarutbildning. Att avveckla löntagarfonderna och att rikta pengarna till forskning via stiftelser hade Folkpartiet, Moderaterna och Centern i gemensamma motioner varit överens om redan från slutet av 1980-talet, och det var det som vi gick till val på 1991. Riksdagen fattade i demokratisk ordning beslut om stiftelserna.

Vi folkpartister har alltid betonat forskningens frihet och oberoende. De nuvarande forskningsråden är en väg. Forskningsstiftelserna är en annan väg för att forskare skall få sina forskningsplaner diskuterade, finansierade och bedömda.

Tanken med stiftelserna är att de skall vara en tydlig och strategisk bas för svensk forskning. De skall självständigt, kompetent och uthålligt ge stöd till forskning i olika gränsoverskridande ämnes- och fakultetskombinationer som kanske för dagen inte är "nyttig" men som långsiktigt visar sig vara ovärderlig, men det vet vi ju inte i dag.

Hur förvaltas då detta av den socialdemokratiska regeringen? Vad vill Carl Tham och hans utbildningsdepartement med den högre utbildningen och forskningen? Ja, i alla fall betonar han inte forskningens frihet eller att det är viktigt med olika kanaler för forskningsfinansieringen.

Regeringen med utbildningsministern som härförare har närmast förföljt forskningsstiftelserna och ständigt ifrågasatt deras demokratiska ordning. Men för mig ger tilläggsproposition, forskningsproposition och budgetproposition ändå ett svar på vad regeringen vill, nämligen centralisera, kontrollera och likrikta.

Anf. 31 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v):

Herr talman! Önskan om bättre överblick och ökad samordning av forskningsresurserna är för oss den självklara och principiella ståndpunkten – offentliga medel skall kontrolleras av offentliga organ. Det är det som utgör grunden för vårt ställningstagande då det gäller de s.k. löntagarfondsstiftelserna och också för vår överenskommelse med Socialdemokraterna.

För Vänsterpartiet är förändringen av stiftelselagen inte motiverad av finansiella skäl utan av demokratiska skäl, vilket jag här vill slå fast.

Det är alltså viktigt att man i debatten tydligt skiljer mellan förändringen av stiftelselagen och de föreslagna kraftiga nedskärningarna i forskningsanslagen. Vänsterpartiet accepterar inte nedskärningarna av

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

fakultetsanslagen med 100 miljoner för 1997 och inte heller minskningen av anslagen till forskningsråden och sektorsorganen med drygt 500 miljoner kronor. Vi anser dessa nedskärningar vara mycket olyckliga.

Genom den utveckling som skett har andelen fakultetsmedel kontinuerligt minskat sedan mitten av 70-talet. Det är allvarligt med tanke på att fakultetsanslagen utgör basfinansieringen för universitet och högskolor. En stor del av pengarna går till fasta utgifter, som löner till bl.a. teknisk och administrativ personal, för lokaler och även för gästforskare.

Forskningsrådets främsta uppgift är att stödja grundforskningen. Den rådsstyrda forskningen bidrar också till forskningens internationalisering. Risken är nu uppenbar att balansen mellan grundforskning och tillämpad forskning ytterligare rubbas av nedskärningarna. Regeringen tycks bortse från att grundforskningen är basen för mycket av den tillämpningsnära forskningen och för den industriella utvecklingen. Den fria, förutsättningslösa grundforskningen bidrar också till att lägga den nödvändiga kunskapsbasen för samhällsutvecklingen.

Nu menar regeringen att nedskärningarna av forskningsanslagen skall kompenseras med medel från löntagarfondsstiftelserna. Att detta skall kunna ske redan under 1997 betraktar jag som ytterst orealistiskt. Tidsramarna är alltför knappa. Besparingarna föreslås ju träda i kraft redan den 1 januari 1997, och redan nu i november beslutar forskningsråden om anslagsfördelningen för nästa år.

De nya styrelserna i löntagarfondsstiftelserna skall nomineras och tillsättas av regeringen under våren 1997. Innan styrelserna har tillsatts och blivit funktionsdugliga har vi förmodligen kommit en bra bit in på nästa år. Det betyder att det kan uppstå ett beslutsglapp om minst ett år, vilket skulle kunna få ytterst allvarliga konsekvenser för den pågående forskningen.

Vänsterpartiet menar att om forskningsprojekt skall kunna fortsätta, avslutas eller initieras på ett tillfredsställande sätt får det inte uppstå ett finansieringsglapp till dess att eventuell compensation kan utgå från forskningsstiftelserna. Forskningsstiftelserna måste få tid på sig att ta upp konkreta diskussioner med forskningsråden och sektorsorganen för att seriöst pröva möjligheten att dämpa effekten av nedskärningarna. Jag tror att det kommer att ta tid och även kan vara komplicerat att passa ihop stiftelsernas ändamålsparagrafer med forskningsrådets och sektorsorganens uppgifter och behov av compensation.

Om den föreslagna compensationen från forskningsstiftelserna uteblir eller fördröjs, försvåras rådets möjligheter att främja sådana angelägna uppgifter som förnyelser, satsningar på unga forskare, jämställdhet och tvärvetenskap. Fakulteterna kan tvingas att säga upp forskarstuderande.

Nedskärningarna på NUTEK om totalt 286 miljoner åren 1 och 2 slår väldigt hårt. Totalt satsar NUTEK omkring 600 miljoner på högskolorna och finansierar upp till 50 % av doktoranderna vid vissa institutioner på de tekniska högskolorna, och det är de som nu drabbas hårt, trots att NUTEK planerar någon form av nödprogram under våren 1997.

Med tanke på att industrin redan i dag efterlyser fler kompetenta forskare som avlagt doktorsexamen, vilket regeringen i andra sammanhang sagt sig vilja uppmuntra och stödja, måste förslaget om stora nedskärningar redan 1997 betraktas som mycket inkonsekvent. Dessutom står vi

ju inför en kraftig utbyggnad av grundutbildningen inom de närmaste åren. Om cirka hälften av varje årskurs som slutar gymnasiet skall kunna gå vidare till högre studier och om nya grupper skall få tillträde till universitets- och högskoleutbildning, krävs det tillgång till disputerade lärare. Annars finns det stor risk för att kvalitetskraven inte kommer att uppfyllas.

Jag är redan nu bekymrad över den brist på lärare som kan uppstå vid den i och för sig önskvärda kraftiga utbildningsexpansionen, framför allt vid de mindre och medelstora högskolorna. Om vi förlorar mark under ett par års tid inom betydelsefulla forskningsområden är det ytterst allvarligt, eftersom det tar lång tid att återskapa kompetens av det här slaget. Goda forskargrupper tar mellan fem och tio år att bygga upp, men man kan radera dem ganska snabbt. Dessutom går utvecklingen oerhört fort inom många områden.

Vi håller egentligen på att få en märklig situation på våra universitet och högskolor. En generation forskare håller på att gå förlorad. Professorerna finns givetvis kvar, och satsning sker på de unga forskarna, vilket är bra, men positionerna på mellannivån minskar stadigt. Vi får ett slags hoptryckt pyramid.

Det sätt på vilket budgeten utformas då det gäller forskning och även utbildningsministrarnas agerande har skapat osäkerhet i forskarvärlden om de framtida spelreglerna. Det finns en överhängande risk att forskarstudier inom de hetaste tekniska områdena flyr från universiteten för att i stället ta jobb inom industrin.

Det av regeringen också omhuldade industrisamarbetet lider skada av bristen på förutsägbarhet. Kontakterna med samarbetspartner försvåras, och det upplevs som litet genant för forskarna när man inte vet och kan ge besked om huruvida det finns pengar eller inte för nästa år.

Intresset för Sverige har varit stort från högteknologiska företag tack vare ett samarbete och utbyte med universiteten, som har varit fruktbart, och svensk forskning har hittills haft ett gott internationellt rykte, men jag är rädd för att man med det sätt som regeringen och även Centerpartiet betar sig är på väg att spolia detta goda rykte.

Jag vädjar alltså till Socialdemokraterna och Centern att tänka om och ta forskarvärldens oro på allvar. Lyssna på dess företrädare! Överge prestigeskäl och tänk om! Ha inte så bråttom! Vänta med nedskärningarna till dess att förutsättningar för en eventuell kompensation från forskningsstiftelserna noggrant har genomarbetats av berörda parter! Konfrontationspolitik skapar dåliga förutsättningar för framtiden.

Så över till Centerpartiet. Jag tycker att dess agerande är väldigt märkligt. I den förra budgetomgången, januari 1995, pläderade Centern varmt för oförändrade anslag till fakulteterna och forskningsråden. Nu har man helt ändrat ståndpunkt. Andreas Carlgren kanske kan tala om för mig vilka bedömningar Centern har gjort när man har utformat sin nuvarande forskningspolitik. Vad är det som har hänt som har fått Centern att ändra sig.

Till sist: En effektiv målstyrning av universitet och högskolor förutsätter faktiskt, Carl Tham, ett förtroendefullt samarbete och att man lyssnar på varandra, både från den politiska ledningen och från myndigheters sida.

Anf. 32 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! I årets forskningsbudget finns nedskärningar som en följd av de sparkrav som landets ekonomi kräver inom budgeten i dess helhet. Det är naturligtvis tråkigt, men nödvändigt. Även inriktningen av forskningsbudgeten återspeglar samhällets aktuella problem. Tydligast är skrivningarna om behovet av ökad samverkan mellan högskolor och samhälle bl.a. för att gynna utvecklingen inom svenskt näringsliv. Budgetens brister ligger främst i den allvarliga försvagningen av grundforskningen samt oförmågan att styra över delar av tillämpad forskning mot områden som gagnar en långsiktigt hållbar utveckling av samhället, främst miljöforskningen. Budgeten innehåller också en rad tveksamheter när det gäller metoderna för att finansiera olika forskningsverksamheter.

Jag vill först ta upp problemen för svensk grundforskning. Forskarutbildning och den vetenskapliga utvecklingen sker till stor del inom ramen för grundforskningen. En väl utvecklad grundforskning är en nödvändig förutsättning för bra tillämpad forskning. Sviktar grundforskningen, får det drastiska effekter på kvaliteten i den tillämpade forskningen.

Sedan länge har svensk grundforskning varit underdimensionerad i förhållande till den tillämpade forskningen. Denna obalans har ökat ytterligare genom att den tillämpade forskningen har fått ca 800 miljoner kronor per år genom EU-medlemskapet, och en ännu större finansieringskälla har tillkommit genom inrättandet av löntagarfondsstiftelserna. Inför årets budget är alltså obalansen större än någonsin. Detta har inte uppmärksamrats tillräckligt i årets budget, och lämpliga åtgärder för att komma till rätta med problemet lyser med sin frånvaro.

Miljöpartiet har föreslagit att genomgripande åtgärder skall vidtas i syfte att nå en god balans mellan grundforskning och forskarutbildning å ena sidan och tillämpad forskning å den andra. Den metod vi förespråkar är införande av ett särskilt grundforskningsavdrag. Grundforskningsavdraget skall vara ett procentuellt avdrag som görs direkt vid källan hos den instans som ger anslag för tillämpad forskning eller som själv bedriver sådan forskning, t.ex. vissa statliga verk och departement. Dessa medel fördelas sedan dels som förstärkning till de statliga forskningsråden, dels som förstärkning av universitetens fakultetsanslag, varvid en viss del är tänkt att gå till inrättande av nya doktorandtjänster.

För närvarande används lågt räknat 20 miljarder för tillämpad forskning, industriforskningen ej medräknad. Ett grundforskningsavdrag om 5 % skulle alltså ge en förstärkning av grundforskning och forskarutbildning om 1 miljard. Fördelas medlen lika mellan universitet och forskningsråd blir ökningen av storleksordningen 30 % för forskningsråden och ca 10 % för grundforskningen och forskarutbildningen vid universiteten. Skulle universiteten använda sin del till doktorandtjänster, skulle det innebära ytterligare 2 500 tjänster, alltså en ökning med drygt 50 % av antalet doktorandtjänster. Detta skall då jämföras med regeringens förslag som innebär relativt stora nedskärningar både för forskningsråden och för universiteten. Grundforskningsavdraget belastar inte budgetens totala anslag alls utan handlar bara om en omfördelning mellan utgiftsposter.

Om Miljöpartiets förslag genomfördes skulle vi redan från 1997 slippa nedskärningarna inom grundforskning och i stället få en kraftig och välbehövlig förstärkning av grundforskning och forskarutbildning, och detta till priset av ett mycket måttligt rationaliseringskrav på tillämpad

forskning. På sikt innebär det snarast en förstärkning av den tillämpade forskningen genom den kompetenshöjning som långsiktigt kommer den forskningen till del.

Så till problemet med styrningen av tillämpad forskning till viktiga områden. Här har samhället ett stort ansvar att verkligen leda utvecklingen i rätt riktning. Om man läser årets regeringsförklaring och ställer sig frågan hur den återspeglas i årets forskningsbudget, ser man brister på flera punkter. Regeringsförklaringens vackra ord om satsningar inom miljöområdet med sikte på en långsiktigt hållbar samhällsutveckling har ingen motsvarighet i årets forskningsbudget. Vi finner i stället snarast en minskning av forskningssatsningarna inom just detta område.

Miljöpartiet har föreslagit inrättande av ett miljötekniskt institut i Stockholm där flera universitet, högskolor, Försvarets forskningsanstalt och Statens naturvårdsverk m.fl. i samverkan med näringslivet skall arbeta med miljöteknik och utveckling av miljöanpassade produkter. Detta skulle bidra till en förbättring av miljöarbetet i Sverige men också bidra till utveckling av svensk industri genom den ökade konkurrenskraft som miljöanpassade produkter innebär på den framtida världsmarknaden. Vi föreslår också att miljöforskningen stärks i olika former genom särskilda anslag, t.ex. anslaget till och via Statens naturvårdsverk.

Slutligen några ord om tveksamheterna när det gäller finansieringen av olika forskningsverksamheter. På flera ställen i budgeten föreslås nedskärningar, med tillägget att nedskärningarna skall kompenseras genom anslag från någon av löntagarfondsstiftelserna. Detta är ett nytt och främmande inslag i svensk forskningspolitik. Att ministern på detta sätt tänker sig att fördela stiftelsernas forskningsanslag är illa nog. Att det dessutom inte finns några som helst garantier för att detta tekniskt eller tidsmässigt går att genomföra utan allvarliga avbräck i forskningsverksamheten gör saken än värre.

Regeringens klåfingrighet tar sig också andra uttryck i årets budget. Att forskningsmedel till de statliga forskningsråden är öronmärkta för vissa områden innebär ett direkt intrång på utrymmet för den fria forskningen. När så regeringen i propositionen dessutom uppmanar forskningsråden att de vid bedömningen av ansökningar skall lägga speciell vikt vid i vilken utsträckning de vetenskapliga projekten är nyttiga för samhället kan man inte undgå misstanken att regeringen har dålig förståelse för vilka drivkrafter som leder grundforskningen framåt.

Miljöpartiet har en annan syn på hanteringen av forskningsmedel och vilka grundförutsättningar som skall gälla för svensk grundforskning och forskarutbildning. Vi tar bestämt avstånd från dessa inslag i årets budget. Vi hävdar att löntagarfondsstiftelserna skall få samma arbetsbetingelser och verksamhetsformer som övriga anslagsbeviljande råd och fonder, att man inte bryter den demokratiska tradition som svensk forskningspolitik följt under snart ett halvt sekel.

Vi har i motioner hemställt att talet om nedskärningar med kompensation från forskningsstiftelserna tas bort och ersätts med direkta anslag över statsbudgeten. Vi föreslår att öronmärkning av forskningsrådets medel skall tas bort. Vi ser det också som självklart att de statliga forskningsråden, som har att ansvara för utvecklingen av svensk grundforskning, skall se till den vetenskapliga betydelsen och kvaliteten och ingen-

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

ting annat när de bedömer vilken forskning som skall få statligt stöd – självfallet med de restriktioner som en etisk bedömning kan leda till.

Jag yrkar bifall till Miljöpartiets reservationer 50 och 57.

Anf. 33 TUVE SKÅNBERG (kd):

Herr talman! Vi debatterar i dag fastställandet av hela budgetramen, i det här fallet vad gäller utgiftsområde 16, Utbildning och universitetsforskning. Debatten och beslutet vi fattar är utomordentligt viktiga. Efter beslutet är ramen antagen, och riksdagens handlingsutrymme kraftigt beskuren.

Det finns mycket inom utgiftsområde 16 som vi kristdemokrater har synpunkter på, vilket framgår av vår kommittémotion. Det jag här begränsar mig till att ta upp är en ödesfråga, det vägval som Carl Thams proposition om en nedskärning av grundforskningen med 14 % innebär. Frågans vidd och betydelse är så stor att om Thams förslag går igenom varnar sakkunskapen för att vi mister den vetenskapliga kompetensen att ens kunna utse nobelpristagare. Det blir naturligtvis inte tal om att vi själva skulle kunna prestera en forskning där vi kunde vara med och tävla om att få nobelpris.

Vari ligger då det ödesdigra i dagens debatt och beslut? Carl Tham drar ned statens satsning på teknisk forskning och forskarutbildning med i storleksordningen en halv miljard kronor, med verkställighet om bara en månad. Hundratals, möjligtvis tusentals, av vårt lands skarpaste hjärnor kommer att tvingas till avsked från sina forskningsprojekt, gå in i arbetslöshet, söka sig till industri eller fly landet. Stora delar av vår möjlighet till spetsforskning och till medverkan i internationell forskning kommer att gå förlorad. Siffran 2 000 förlorade forskare har nämnts av Högskoleförbundet.

Carl Tham hänvisar till att motsvarande medel kan tas ur forskningsstiftelserna. Förutom att vi kristdemokrater motsätter oss Thams dogmatiska sätt att våldföra sig på stiftelserna, är inte hans förslag praktiskt möjligt att genomföra. Det minsta man kan säga om den finansieringen är att den i optimala fall kommer att vara osäker och långsam. Det vi vet är att Tham från årsskiftet slaktar forskningsprojekt som tagit 5–10 år att bygga upp och som i bästa fall kommer att ta 5–10 år att åter bygga upp. Carl Tham förråder en genererande okunnighet om hur forskningssamhället är uppbyggt och fungerar. Med en normal process behöver man minst ett års planeringstid för forskningsplanering, ansökningar, god vetenskaplig granskning och beslut.

Det är inte lätt att säga något gott om utbildningsminister Carl Thams insats för forskning och högre utbildning. Skulle man ändå försöka kan man säga att ingen någonsin före honom gjort så mycket för att ena den vetenskapliga världen. Med en mun har forskarsamhället fördömt Thams raseri av grundforskningen. KTH, hundratals professorer och andra biomedicinska forskare, Kungliga vetenskapsakademien, forskare vid Karolinska institutet och landets alla universitet och många flera har kraftfullt protesterat. Vi har tagit del av brev och artiklar i dagstidningar och personliga samtal där man med djupaste allvar varnar för följderna av Thams förslag.

Jag samtalade i går med min egen institution vid Lunds universitet där jag är forskarstuderande. Stämningen gränsade mellan vrede och uppgi-

venhet över Thams arrogans och ovilja. Det är en fruktansvärd tanke att en enda mans oförmåga inom sitt ansvarsområde skall komma att föröda ett helt lands möjlighet att kunna hävda sig inom internationell forskning och utplåna våra möjligheter till banbrytande spetsforskning och nya upptäckter.

Som kristdemokrat med ett särskilt hjärta för sjukvården gör det mig ont att Tham väljer att skära ned anslagen till det medicinska forskningsrådet med 17 %. Vi vet ju att vår läkemedelsindustri som är beroende av denna grundforskning utgör själva ryggraden i vår exportindustri. Vi är många som hoppas att svenska forskare skulle kunna lösa cancers gåta, ge hopp om syn och friska njurar hos diabetessjuka barn, finna bot mot autoimmuna sjukdomars gissel såsom t.ex. reumatism. Anhöriga till patienter som har Parkinsons sjukdom eller MS läser dagligen tidningen i hopp om att forskningen en dag skall kunna lindra deras käras lidande. Nu släcker Tham ljuset och hoppet.

Vi har vant oss vid att på område efter område har Sveige släppt sin tätposition och halkat efter. Men på ett enda område är vi *outstanding*, och det gäller vår medicinska forskning och vår läkemedelsindustri. Just i detta sista grönskande och blommande träd sätter Carl Tham yxan. En femtedel av barken och veden hugger han bort vid årsskiftet.

Vi har nyligen röstat om misstroendeförklaring mot Göran Persson. Det kan diskuteras om det verkligen var nödvändigt att driva det hela så långt. Men när det gäller Carl Tham och hans forskningspolitik ser jag inget utrymme för tvekan och tvivel. Det som han nu gör berövar honom för all överskådlig framtid allt förtroende vad gäller forskning. Misstroendet från den samlade akademiska världen, från medierna, från ledarskribenter och från politiker utanför regeringen är totalt. För att inse detta behövs inget misstroendevotum.

Tham hänvisar till resurser från forskningsstiftelserna. Som jag redan har sagt motsätter vi och övriga borgerliga partier oss av rent principiella skäl detta. Men låt oss rent hypotetiskt anta att Tham lyckades i debatten i dag att omvända oss alla till att med övertygelse och iver avveckla den fria forskningen via forskningsstiftelserna. Vore det ens då möjligt att undvika en omfattande skada på svenska grundforskning?

Herr talman! Nej, inte ens då. Det kommer att uppstå ett glapp på minst ett år då pengar från forskningsstiftelserna inte ens i teorin kommer att kunna rädda den svenska forskningen. Under bästa tänkbara omständigheter, om vi tolkar stiftelsernas ändamål och stadgar på de mest tänjbara sätt med allas benägna bistånd, kommer svensk grundforskning om Carl Thams förslag går igenom ändå att få oreparabla skador. Till detta kommer att de flesta i den akademiska världen aldrig kommer att dela Carl Thams syn på forskningsstiftelserna och för alltid kommer att misstro honom.

Varje minister verkar att vilja bygga ett litet eget monument till minne av sin gärning. Thams monumentala gärning är att ta in fler studenter med lägre krav på förkunskaper, t.ex. i svenska och engelska, färre och mindre kvalificerade universitetslärare och en förödande slakt av grundforskningen. Jag kan inte se annat än han genom detta blir förbrukad som forskningsminister.

Herr talman! Jag yrkar bifall till kristdemokraternas reservation nr 51.

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

Anf. 34 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! När man hör pastor Tuve Skånbergs salvelsefulla inlägg tror man att han möjligen har kommit till fel församling.

Huvuddelen av den offentligt finansierade forskningen i Sverige utförs och skall även i framtiden utföras vid universitet och högskolor. Denna svenska modell för forskning och utveckling har ett starkt stöd i forskarvärlden. Det framgår bl.a. av remissvaren till Forskningsfinansieringsutredningen och av Högskoleförbundets synpunkter framförda vid en uppvaktning hos utbildningsutskottet för någon månad sedan.

Svensk industri satsar mest i världen på FoU. Det visar färsk statistik från OECD. Sammantaget ligger svensk forskning i den absoluta frontlinjen sett i ett internationellt perspektiv.

Dessa beskrivningar av den svenska verkligheten står i skarp kontrast till det jämmerdalsperspektiv som moderaterna åtföljda av sina slavar på triumfvagnen – folkpartister och kristdemokrater – målar upp i den forskningspolitiska debatten.

All statlig verksamhet har underkastats besparingar. Alla människor berörs. Forskningen har länge varit privilegierad i så måtto att den undantagits från tidigare nedskärningar. I själva verket fortsatte utbyggnaden av forskningsresurserna långt efter det att den statliga verksamheten i övrigt fick vidkännas besparingar.

De budgetramar som nu läggs fast innebär att resurserna för forskning minskar med ca 5 %, inte med 14 % som Tuve Skånberg felaktigt påstår. Undra på att man ådrog sig ett för landet så förödande budgetunderskott när kristdemokraterna var med i regeringen, om de inte kan räkna bättre. Det handlar totalt om 5 %. Denna minskning sker från en nivå som internationellt sett och i jämförelse med resursutvecklingen för andra verksamhetsområden är mycket hög.

Regeringen har således så långt som möjligt velat skydda den fasta organisationen för forskning och forskarutbildning. Nedskärningarna på fakultetsanslagen är därför mycket begränsade. Det är från fakultetsanslagen som flertalet universitetsforskare får sina löner. Det är fakultetsanslagen som bekostar den helt dominerande delen av studiefinansieringen i forskarutbildningen. I stället har regeringen valt att lägga en större del av nedskärningarna på den rörliga forskningsfinansieringen via forskningsråden och NUTEK. Det innebär självfallet att nedskärningarna procentuellt sett är större här. Men i förhållande till de totala forskningsresurserna är besparingarna måttliga.

När det gäller det medicinska forskningsrådet skall det bli intressant att granska sanningshalten och överdrifterna i det som kristdemokraterna och moderaterna har sagt. Medicinska forskningsrådet får sitt anslag minskat med 54 miljoner kronor nästa år. Medicinsk forskning är starkt omhuldad i Sverige, och detta med rätta. Relativt sett satsar Sverige en större andel av forskningsresurserna på medicinsk forskning än vad andra länder gör. Inte mindre än en tredjedel av resurserna för forskning och forskarutbildning vid universitet och högskolor avser medicin.

Förslagen i budgetpropositionen innebär att sammanlagt ca 6,3 miljarder kronor nästa år går till forskning och forskarutbildning. En tredjedel av detta, dvs. 2,1 miljarder kronor – 2 100 miljoner kronor – går till medicin. Till detta kommer de resurser som medicinsk forskning förfogar över genom att staten ersätter sjukvårdshuvudmännen, landstingen, för

vissa kostnader i samband med medicinsk forskning och utbildning. Detta belopp är nästa år drygt 1,5 miljarder kronor. Om hälften av dessa kostnader antas hänföra sig till forskning och forskarutbildning – andelen är sannolikt större – tillkommer här således ytterligare 750 miljoner kronor.

Sammantaget avsätts med andra ord nästa år 2,1 plus 0,75 miljarder kronor – 2 850 miljoner kronor – för medicinsk forskning. Lägg därtill att många forskare inom de medicinska disciplinerna är nära lierade med den såvitt man kan förstå inte helt utblottade läkemedelsindustrin.

Påståenden om att en minskning av medicinska forskningsrådets anslag med 54 miljoner – räknat på totalt 2 850 miljoner – skulle innebära ett totalt sammanbrott för svensk forskning vittnar mera om ett ostrukturerat botanisering i den demagogiska trädgården än det ger uttryck för sunt politiskt omdöme och vetenskaplig stringens.

Även vad gäller NUTEK måste besparingarna ges sina rätta proportioner. Först kan vi notera att svenskt näringsliv gör stora egna insatser inom forskning och utvecklingsarbete. Sammantaget är dessa ungefär dubbelt så stora som de samlade statliga forskningsinsatserna. Svenska forskare och företag har därtill varit framgångsrika när det gäller att få medel ur de stora forskningsresurser med framför allt teknisk-industriell inriktning som EU:s ramprogram innebär. NUTEK:s verksamhet är därtill den av de statligt finansierade som mest sammanfaller med ändamålen för forskningsstiftelserna. Verksamheten inom området får alltså – och kan förväntas att få – stora resurstillskott den vägen.

De med pensionsmedel ur löntagarfonderna inrättade forskningsstiftelserna är oerhört resursstarka. Med sitt sammanlagda kapital på ca 25 miljarder kronor utgör de sammantaget den tredje största aktören på den svenska kapitalmarknaden.

Tala om svältfödd svensk forskning! Försök att resonera om dessa frågor med sans och förnuft! Ni vet att ni har överdrivit. Fakta talar ett annat språk.

Genom nedskärningarna i den statliga forskningsfinansieringen förändras självfallet den omvärld som stiftelserna skall samspela med. Det vore ju märkligt om inte redan de nuvarande stiftelsestyrelserna drog slutsatser av detta och lät det påverka sina insatser inom olika områden. De fick ju reda på detta redan i december 1994 genom en propå från utbildningsministern.

Det förefaller t.ex. alldeles självklart att stiftelserna inte längre kan räkna med medfinansiering från statliga medel i sina program och projekt på samma sätt som hittills. Forskningsstiftelserna har ju, vilket kanske inte alla har uppmärksammat, ställt ganska stora krav på att fakultets- och forskningsrådsmedel skall användas i anslutning till den verksamhet som de finansierar. Här måste ju den statliga sidan nu ompröva sina åtaganden, och stiftelserna måste då själva ta ansvaret för kostnaderna i samband med sina program.

I diskussionen har det också hävdats att grundforskningen skulle bli särskilt hårt drabbad i den aktuella situationen genom att stiftelsemedel inte skulle komma in här. Det påstås kategoriskt i de artiklar ni hänvisar till att stiftelsemedel inte kommer in. Sanningen är den att Stiftelsen för strategisk forskning och Stiftelsen för miljöstrategisk forskning har direkt inskrivet i stadgarna att de skall stödja såväl ren grundforskning som tillämpad forskning. Lägg därtill att hälften eller mer av Strategiska

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

forskningsstiftelsens bidrag kommer att direkt avse forskarutbildning. Då faller ju även demagogin och påståendena att forskarutbildningen skulle raseras.

Herr talman! Sammanfattningsvis kan jag konstatera att de samlade resurserna för forskning blir större 1997 än 1996. Den som hävdar någonting annat har helt andra syften än att värna om en svensk forskningspolitik till gagn för hela samhället.

Anf. 35 ANDREAS CARLGREN (c):

Herr talman! Jag är övertygad om att var och en av oss som deltar i den här debatten har en mycket stor insikt i hur viktig forskningen är för det svenska samhället. När man ser vad som sker ute i samhället är det inte svårt att förstå att här skapas många av de möjligheter som kommer att vara det viktigaste och det största för Sverige framöver. Det gäller inte minst i dag när det är så viktigt att det skapas nya jobb runt om i samhället. Därför är det också viktigt att vi satsar tillräckligt på forskningen i Sverige och ser till att Sverige ligger vid den absoluta spjutspetsen och frontlinjen när det gäller att utveckla forskningen och när det gäller att ta vara på alla de möjligheter som vägen in i kunskapssamhället ger.

Jag tror också att det kommer att vara mycket viktigt med det nyskapande, de nya lösningar och den kreativitet som forskningen ger utrymme för. Därför tror jag också att det är mycket viktigt med de nya möjligheter som skapas runt om vid de nya högskolorna. Det är ett mycket viktigt steg att Sverige äntligen kommer att börja satsa på fasta forskningsresurser vid de nya högskolorna, precis om Centerpartiet så länge har krävt. Det är i själva verket en mycket viktig kvalitetssatsning, annars hade en allt större del av grundutbildningen i Sverige skett utan en nära anknytning till forskningen.

Detta är också skälen till att resurserna till forskningen har ökat så kraftigt under senare år. Det är framför allt en följd av fyrklöverregeringens politik. En del i den var ju att satsa 18 miljarder från löntagarfondspengarna till elva olika forskningsstiftelser. Vi i Centerpartiet har sett det som ett viktigt sätt att skapa mångfald och sprida makten över forskningspengarna.

I själva verket var det så att fyrklöverregeringens satsning på forskning var så stark och gav så tydlig styrfart att inte ens budgetsaneringen kan ta kraften ur den. Jag tycker att en del underskattar detta i debatten i dag. Om man räknar ihop summan av statliga medel, anslag från forskningsstiftelserna och pengar från EU ger det sammanlagt en ökning av forskningspengarna under kommande år. Det är alltid svårt att beräkna sådant exakt, men det kommer inom de närmaste åren att handla om en ökning med ungefär $\frac{3}{4}$ miljarder kronor. Det är alltid svårt när statliga anslag minskar, men jag påstår att det största problemet trots allt inte är brist på pengar i sig utan brist på pengar som kan fördelas. Det beror på det mycket klumpiga inbrott som regeringen nu gör när det gäller forskningsstiftelserna. Det är ett inbrott som är onödigt, som ställer till stor skada för forskningen och som dessutom strider mot all den form av samarbete som nu borde eftersträvas för Sveriges skull. I det fallet tycker jag att regeringens och Carl Thams sätt har varit provocerande och onödigt. Jag tycker också att raden av protester visar vilken skada det gör för forskningen.

Detta är naturligtvis en följd av hela den stora löntagarfondsstriden. Men hur länge skall löntagarfonderna få fortsätta att inflamma det politiska arbetet i Sverige? Hur länge skall detta behöva skada forskningen?

Forskning är en långsiktig verksamhet och skall inte ändras vid det ena tillfället efter det andra. Det är viktigt att spelreglerna inte rubbas gång på gång vid varje regeringsskifte. Därför hade det varit bra om det hade gått att nå en bred uppgörelse om forskningspengarna och forskningsstiftelserna här i riksdagen.

Det är en mycket kvalificerad gissning, törs jag säga, att det hade gått att nå en mycket bred överenskommelse om Socialdemokraterna hade velat, önskat och försökt när det gäller att etablera bra spelregler för forskningsstiftelserna. Jag vågar påstå att den hade kunnat vara så bred att den hade omfattat i princip alla partier här i kammaren utom möjligen Vänsterpartiet. Men det ville inte Socialdemokraterna och Carl Tham. Det var en medveten önskan att i stället söka stöd hos Vänsterpartiet av alla partier här i kammaren. Det var så smalt som möjligt, så långt ut på vänsterkanten och i vänsterhörnet man över huvud taget kan komma. Dessutom presenterades det av den mest lysande stjärnan av alla, Bengt Silfverstrand.

Nu förstod jag på Britt-Marie Danestig-Olofsson att hon ångrade sig. Nu stod Britt-Marie Danestig-Olofsson här och bad närmast om ursäkt för den skada detta kommer att göra för forskningen. Hon försökte i sin nöd skylla detta på Centerpartiet. Om det möjligen är så att Carl Tham är don Quijote i den här frågan, så är ju Britt-Marie Danestig-Olofsson Sancho Panza. Det hjälper inte med ganska dåliga undanflykter. Som jag just har visat är det inte bristen på pengar i sig som är problemet, utan det är bristen på fördelade pengar.

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill ju kunna avsätta *alla* ledamöter i forskningsstiftelsernas styrelser. Därför är det på väg att bli kaos i forskningsfinansieringen. I ett läge där man mer än någonsin skulle behöva beslutskraft för att kunna se till att fördela pengar väljer man att avsätta de viktigaste beslutsfattarna. Nu har vi styrelser som har svårt att fördela pengar eftersom de inte vet om samtliga när som helst kan komma att avsättas. Det kan man ju räkna med. Efter årsskiftet har vi helt nytillsatta styrelser utan möjlighet att bereda ärenden och därför utan möjlighet att fatta tillräckliga beslut.

Jag skulle vilja ställa en fråga. Här har jag det brev som Carl Tham skickade till forskningsstiftelsernas styrelser och som Bengt Silfverstrand påminde om. Jag skulle vilja läsa till kammarens protokoll vad det står i det brevet.

Så här skriver Carl Tham: "Regeringen bör utse endast ordföranden och högst tre ledamöter i styrelserna. I motsats till vad som på sina håll påstås i debatten avser regeringen således icke att ta makten över stiftelserna utan tvärtom att ge forskarsamhället och andra intressenter inflytande över dessa medel när det gäller projekturval och kvalitetsbedömning. Ledamöter utsedda av regeringen skall vara i minoritet."

Så står det ordagrant i brevet från Carl Tham. Bengt Silfverstrand och Carl Tham, som senare skall komma hit! Nu vill jag höra vad som har hänt sedan dess. Vad är det som gjort att ni har kommit med helt andra propäer? Det som Bengt Silfverstrand sade, att man hade gett besked om detta i förväg, var ju inte ens sant.

Anf. 36 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Bengt Silfverstrand personifierar den attityd som har skapat vad som i tidningen nu på morgonen kallas en förtroendeklyfta mellan regeringen och forskarsamhället. Bengt Silfverstrand påstod i sitt i och för sig intressant räkneexempel att det inte finns några problem. Alla de protester som kommer från forskare från än den ena, än den andra disciplinen är slag i luften – överdrifter, påståenden.

Det är naturligtvis inte så att all forskning raseras genom den föreslagna budgeten. Det har jag heller aldrig påstått. Däremot är det ju inte så, Bengt Silfverstrand, att det handlar om en neddragning om 5 % överallt. Den är ojämnt fördelad och slår ytterst hårt på vitala områden. Den slår mot den grundforskning vars betydelse jag tyckte att Gunnar Goude så väl beskrev.

Jag tycker att Bengt Silfverstrand skall svara på frågan om han påstår att de som i dag protesterar har fel när de bedömer att effekten av regeringens förslag är att man får lägga ned forskningsprojekt efter årsskiftet och att forskare får lämna sina viktiga uppgifter liksom när de påstår att det inte ens efter era ändringar är möjligt att med ett rakt rör från stiftelsen föra över pengar till de områden som blir utan i budgeten.

Bengt Silfverstrand bör svara på det i stället för att komma med en typ av räkneövningar vars felaktighet faktiskt kan visas med många andra räkneövningar. Ni sparar på väsentliga områden, och det får effekter. Kan vi åtminstone få ett sådant erkännande, så att vi har en gemensam utgångspunkt?

Anf. 37 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag hoppas att Andreas Carlgren har rätt i att den borgerliga oerhört medvetna satsningen på forskning har sådan styrfart att man med den kan styra över grynnorna och blindskären i den turbulens som vi nu upplever.

Till Britt-Marie Danestig-Olofsson vill jag säga att det ju är Vänstern som har nyckeln. Britt-Marie Danestig-Olofsson berättar från talarstolen, nästan med darr på stämman, vilka svårigheter som ligger framför forskningen, forskarsamhället och forskarna, med färre doktorander osv. Men det är ju hon och Vänstern som har nyckeln till detta. Använd den nyckeln till att ge det rådruum som alla ber om!

Jag vill till Bengt Silfverstrand säga att den sifferexercis som han här excellerar i är, såsom tidigare framhållits, ganska ointressant. Viktigt är dock att han med den påstår att de alla de forskare, de forskningsrådsrepresentanter och de stiftelse-representanter som vi har haft i utskottet under beredningen av detta ärende har ljugit. Är det Bengt Silfverstrands uppfattning? Har de försökt att lura utskottet när de säger att effekten av nedskärningarna är 14 %, som Gunnar Öquist från Naturvetenskapliga forskningsrådet sade? Ljuger han? Är det vad Bengt Silfverstrand här säger?

Anf. 38 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v):

Herr talman! Jag tycker att det är fegt, Andreas Carlgren, att inte erkänna att Centerpartiet står bakom det här budgetförslaget, som innebär stora nedskärningar i fakultetsanslagen, forskningsråden och sektorsorga-

nen. Jag och andra talare har här försökt beskriva konsekvenserna av detta. Centerpartiet står också bakom de formuleringar i budgetpropositionen där det talas om kompensation från forskningsstiftelserna. Andreas Carlgren är medveten om att dessa nedskärningar börjar redan den 1 januari 1997.

På vilket sätt, Andreas Carlgren, har Centerpartiet bidragit till att regeringen skulle få större möjligheter att överföra medel från forskningsstiftelserna till råden, fakulteterna osv.? Inte på något sätt! Centerpartiets politik är fullständigt oförklarlig och helt motsägelsefull.

Liknelsen med Sancho Panza får jag väl känna mig smickrad av. Jag vet inte vad Carl Tham säger, om det är han som är don Quijote, men låt mig påminna Andreas Carlgren om att Sancho Panza visserligen var litet rund men var både klok och jordnära och hade båda fötterna på jorden. Han lyckades lotsa den något förvirrade och lätt degenererade aristokraten förbi den värsta hindren. Vi har nu försökt att bjuda på en möjlighet att komma ifrån den låsning som regeringen och Centerpartiet tillsammans har lyckats åstadkomma i forskningspolitiken.

Stoppa alltså nedskärningarna för 1997! Ge forskningsstiftelserna, forskningsråden och andra intressenter tillsammans med regeringen möjligheter att reda upp de här frågorna! Då tror jag att vi kan komma till ett bra resultat. Vad Vänsterpartiet har föreslagit är alltså att man skall låta pengarna ligga kvar.

Anf. 39 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Jag vill först kommentera Bengt Silfverstrands beskrivning. Jag håller med om att det inte är nedskärningarna i stort som det handlar om. Vi får ta dem, inom det här området liksom inom andra. Däremot tycker jag väl att Bengt Silfverstrand döljer det stora problemet, nämligen att svensk grundforskning i dagens läge är illa ute. Det beror på att vi har haft en eftersläpning ända sedan 60-talet i utbyggnaden av grundforskningen i relation till utbyggnaden av den tillämpade forskningen.

Argumentet att man skär ned på grundforskningsråden för att få en högre procentsiffra utan att det blir så mycket pengar jämfört med vad man skurit ned fakulteterna med är helt obegripligt i det här sammanhanget.

Vad gäller löntagarfondsstiftelserna har vi tyvärr fått ett icke forskningspolitiskt argument för hur man hanterar den frågan. Frågan är infekterad av helt andra politiska synpunkter. Andreas Carlgren företräder nu den borgerliga aspekten på detta. Per Unckels sätt att hantera detta var naturligtvis inte särskilt mycket bättre än det som vi ser i dag. Det som då skedde var oacceptabelt ur demokratisk synpunkt, och det som sker i dag är oacceptabelt av samma skäl men så att säga åt andra hållet.

Britt-Marie Danestig-Olofssons insats när det gäller de här stiftelserna är faktiskt ett stort steg på väg mot en katastrof, som vi redan litet grand har sett effekterna av. Det var i stort sett oförlåtligt att släppa fram det här utan att ha garantier för att man också får in stiftelserna i den tradition som vi har när det gäller att hantera forskningsanslagen här i landet på ett demokratiskt sätt. Det skulle ha funnits noggranna regler för hur det här skall hanteras. Detta ville vi andra arbeta för, men genom er uppgörelse tappade vi allt detta.

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

Anf. 40 TUVE SKÅNBERG (kd):

Herr talman! Bengt Silfverstrand flyr från verkligheten 1997. Det kommer i genomsnitt att bli 14 % nedskärning av forskningsrådets grundforskning och 17 % nedskärning av de medicinska forskningsråden. Det kommer att verkställas år 1997, alltså om bara något mer än en månad.

Medan andra västländer ökar sina anslag för medicinsk forskning – USA med 6,9 %, Australien med 6,5 %, Frankrike med 5 % och Japan med hela 21 % – leder Sverige ligan när det gäller den största minskningen, och det är generande.

Då säger Bengt Silfverstrand, och snart Carl Tham, att vi måste spara. Naturligtvis måste vi det. Kristdemokraternas budget är 1,4 miljarder kronor starkare än regeringens. Ändå har vi kunnat prioritera så att det finns bevarade resurser till grundforskningen, forskningsråden och fakultetsanslagen. Det är inte omöjligt att stå bakom grundforskningen. Vi i de borgerliga partierna vet att det är där landets framtid ligger. Att göra så som den socialdemokratiska regeringen nu gör är att skjuta kon som man mjölkar.

Anf. 41 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Det slaktades många kor under den borgerliga epoken, Tuve Skånberg. Det är det vi lider av nu. Det är därför vi måste spara.

Så vill jag svara Margitta Edgren klart och tydligt: Nej, de forskare vi har träffat i utskottet har inte ljugit. Men när man, som Beatrice Ask, talar om dramatiska nedskärningar och när man, som i det s.k. professorsuppropet, talar om en exempellös nedrustning samtidigt som verkligheten är att svensk forskning tillförs en ökning på totalt 175 miljoner kronor under 1997, då är man minst sagt ute på hal is. Då är man inte trovärdig. Moderaterna är ute efter att söka konfrontation som vanligt. Det är mer underligt att Folkpartiet hoppar på den vagnen när det gäller utbildningspolitiken.

Jag vill också svara Andreas Carlgren. Vi har ju klart och tydligt sagt hur vi vill se det demokratiska inslaget i löntagarfonderna. Vi säger i ett yttrande till lagutskottet att det är angeläget att forskningen vid de mindre och medelstora högskolorna kan stärkas. Det är vidare viktigt att forskarsamhället representeras i stiftelsernas styrelser, och att dessa sammansätts så att jämställdhetsaspekter starkt beaktas. Tillkomsten av de nya styrelserna skall ske på så sätt att en kontinuitet i pågående forskningsverksamhet säkerställs.

Det behöver inte dramatiseras. Vi skall demokratisera styrelserna i forskningsstiftelserna så att vi får samma demokratiska insyn och inflytande som vi har i fråga om andra delar av forskarsamhället. Märkvärdigare är det inte, Andreas Carlgren.

Anf. 42 ANDREAS CARLGREN (c):

Herr talman! Bengt Silfverstrand säger att man ville skapa kontinuitet. Men det sämsta sättet att skapa kontinuitet är väl att här i riksdagen besluta att man skall kunna avsätta samtliga i de styrelser som skall sitta och fatta de kontinuerliga besluten. Det är väl de absolut sämsta sätt man kan välja!

Bengt Silfverstrand talar om att demokratisera. Men jag läste ju just upp brevet från Carl Tham till stiftelserna där han sade: Vi vill inte ta makten. Vi nöjer oss med en minoritet. Precis det hade ni kunnat besluta om här i riksdagen, men ni *vill* ta makten. Det är vad det handlar om. Bengt Silfverstrand säger: Vi förvärnade om det här genom en propå från Carl Tham till forskningsstiftelserna. Men det stämmer inte, den propå var annorlunda.

Gunnar Goude säger att löntagarfondsstriden har gjort stor skada och att det inte är bra när regering efter regering utnyttjar den för att skapa ny strid. Jag håller med om det. Det är därför jag tycker att det hade varit så viktigt att ha en bred uppgörelse om den här frågan i riksdagen.

Till sist vill jag säga något till Britt-Marie Danestig-Olofsson, som jag tror brukar vara en klok och jordnära person. Därför var jag förvånad att se Sancho Panza sitta på hästen och rida i väg med don Quijote och försöka hojta alltmedan hon rider: Det är inte jag som rider! Men det *är* faktiskt Britt-Marie Danestig-Olofsson som själv har valt att sätta sig på hästen. Det hade inte blivit någonting av det här om inte Vänsterpartiet hade gjort som de har gjort. Det är måhända inte fegt, men det är övermodigt.

Det står inte en enda formulering i budgetpropositionen om forskningsstiftelserna som Centerpartiet står bakom.

Anf. 43 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Vi moderater anser att det är en exempellös felprioritering att dra ned de statliga forskningsanslagen med nästan 1 miljard kronor. Det är en skillnad som finns i våra respektive budgetförslag, det kan Bengt Silfverstrand aldrig komma ifrån. Det som är intressant när man studerar hur Bengt Silfverstrand agerar, är att när vi skulle diskutera införandet av forskningsstiftelserna så ansåg Bengt Silfverstrand att man med statliga skattemedel skulle ligga på samma totala nivå. Det är en stor skillnad jämfört med vad Bengt Silfverstrand hävdar i dag. I det sammanhanget kan man ju fundera över vem som egentligen är husbondens röst. Jag tyckte att det var det Bengt Silfverstrand hade synpunkter på tidigare.

Bengt Silfverstrand sade i sin inledning att svensk forskning enligt färsk forskning ligger i frontlinjen internationellt sett. Det är alldeles sant. Det beror på att det har rått enighet om, och stor uppslutning kring, att vi skall satsa väldigt mycket på forskningen. Så har det varit ända sedan Erlanders tid.

Men i dag, och det är ju det vi diskuterar, gäller det ett budgetförslag där ni socialdemokrater gör helt om och börjar en neddragning av statens satsningar på forskningen som får mycket allvarliga konsekvenser. Detta protesterar man mot från många olika håll. Ledamöter lämnar t.o.m. den ansedda statliga forskningsberedningen som jag tror startade under Erlanders tid. Man kan fundera över vilken bedömning som gör att ni anser att det är riktigt att t.ex. radikalt minska den biomedicinska forskningen – om än från en hög nivå – när andra länder bygger upp och satsar mer. Det är faktiskt vad ni föreslår. Ni måste i alla fall kunna stå för förslagen.

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

Anf. 44 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Det är bra att Britt-Marie Danestig-Olofsson berättar för mig hur hon vill använda sin nyckel.

Till Bengt Silfverstrand vill jag säga: De har inte ljugit, det är bra att vi är överens om det. Det är en neddragning på 14 % som gäller.

När det gäller stiftelserna vill jag säga att vi, som jag sade i mitt anförande, gick till val på att löntagarfonderna skulle avvecklas och pengarna användas till forskning via olika stiftelseformer. Stiftelserna inrättades i enlighet med ett riksdagsbeslut här i kammaren.

I och för sig kanske man kan tycka att det inte är så konstigt att stiftelserna förföljs av vår utbildningsminister. Då protesterade socialdemokraterna mot att medlen togs från löntagarfonderna, inte mot att det skulle vara odemokratiskt att inrätta dem eller använda dem. I stället ville man då, precis som Beatrice Ask säger, omprioritera lika mycket pengar från statsbudgeten till forskningen. Nu är det annat ljud i skällan. Nu har forskningen fått för mycket pengar och det skall därför sparas – oavsett konsekvenserna.

Detta bytande av argument, som Andreas Carlgren mycket tydligt har visat genom att läsa upp delar av det ursprungliga brevet från Carl Tham till stiftelserna, detta hoppande mellan olika argument som är inne eller som passar är inte värdigt Bengt Silfverstrand eller Carl Tham.

Det allra svåraste i denna fråga kommer att bli att komma över den förtroendekris som har etablerats mellan företrädare för högre utbildning och forskning å ena sidan och den politiska ledningen i Utbildningsdepartementet, Carl Tham, å den andra. Det får Carl Tham ta ansvar för.

Anf. 45 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v):

Herr talman! Jag skall avstå från att i detalj kommentera det Gunnar Goude sade om överenskommelsen med socialdemokraterna om forskningsstiftelsen och om vad den borde ha innehållit. Jag skall inte påminna honom om vad som fick Miljöpartiet och Gunnar Goude att hoppa av en överenskommelse om just forskningsstiftelserna. Inte var det noggranna regler – så mycket kan jag säga.

Andreas Carlgren smeker och slår ihjäl med samma varma själ, kan man säga. Först talade han under sitt anförande, det på åtta minuter, med emfas om detta fruktansvärda att regeringen och Socialdemokraterna kunnat göra upp med Vänsterpartiet, detta lilla parti på vänsterkanten. Senare i replikskiftet talar han med samma emfas om hur jag, som är en klok och förståndig person – och vänsterpartist – kan sätta mig på hästen bakom Carl Tham när det gäller forskningsstiftelserna. Det går inte ihop.

Det är så det ofta är med centerpartistisk politik, den går inte ihop, den är svårförståelig, Andreas Carlgren. Än är den hit och än är den dit. Det finns ingen klar linje i det här fallet – lika litet som när det gäller forskningspolitiken och inställningen till forskningsstiftelserna.

Anf. 46 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Jag begrep inte ett dugg av Britt-Marie Danestig-Olofssons kommentar. Jag begriper inte varför hon inte skulle kunna beskriva uppgörelsen, eftersom den bara innehöll två moment, och det fanns inte några detaljer i den. Det var ju det som var felet med den. Jag

förstår inte heller vad jag skulle ha hoppat av, därför att jag har aldrig varit med på någon uppgörelse om forskningsstiftelsernas framtid – tyvärr.

Bengt Silfverstrand har sagt att man skall demokratisera stiftelserna så att de liknar forskningsråden. Det låter ju väldigt bra, men det bli inte särskilt trovärdigt när denna process startas genom att bara dela ut stiftelsernas medel i årets budget. Det är ett ganska ovanligt sätt att genomföra en demokratisering av en instans som skall dela ut forskningsmedel. Men det må så vara, det kanske bättrar sig.

Jag har också vissa anmärkningar mot det sätt på vilket man använder pengarna. De har inte gått till en förstärkning av grundforskningen, vilket är ett fel. Ett annat fel är att man tar alla pengarna på ett ställe. Det är inga små belopp, utan det handlar om i storleksordningen 700–800 miljoner kronor som skall pumpas ur stiftelserna och som naturligtvis kommer att få en oerhört stor betydelse för deras verksamhet.

Miljöpartiet har föreslagit en jämnt fördelad inkomst om 5 % från all tillämpad forskning med stiftelserna inberäknade som en del. Det hade varit ett betydligt smidigare och bättre sätt att genomföra en rationalisering av den tillämpade forskningen, till gagn för grundforskningen och i framtiden också för den tillämpade forskningen. Varför vill inte Socialdemokraterna acceptera det sättet att arbeta på i stället för detta jippo med forskningsstiftelserna?

Anf. 47 TUVE SKÅNBERG (kd):

Herr talman! Jag skall använda min sista replik till att sammanfatta kritiken. Det kunde ha blivit många punkter, men jag vill stryka under tre punkter som visar att dagens beslut är allvarligt.

Den första är effekterna 1997, då grundforskningen drabbas på ett sätt som är oöverblickbart och kanske helt oreparabelt.

Den andra är det misstroende som utbildningsminister Tham har ådragit sig genom sin totala brist på lyhördhet. Bengt Silfverstrand ligger inte långt efter.

Det tredje är det nyttobegrepp man inför, där den fria forskningen kringskärs och i stället skall göras samhällsnyttig. Man förstår inte det mest grundläggande – att det är just den fria, oförutsedda och obundna forskningen som är samhällsnyttig och som kan göra att Sverige kan leda internationellt också i fortsättningen. Detta drabbar den biomedicinska forskningen särskilt hårt.

Jag lyssnar med intresse på hur Carl Tham skall ta sig ur detta.

Anf. 48 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Låt oss summera vad det är frågan om: En minskning av statsbudgeten när det gäller forskningen om totalt sett 5 %. När det gäller den medicinska forskningen är minskningen knappt 3 %. Totalt sett ökar forskningsresurserna i Sverige med 175 miljoner kronor under 1997. Det är verkligheten. Det är något helt annat än vad man har påstått här från borgerligt håll.

Nu gör Beatrice Ask en nyansering. Hon ändrar ”exempellös nedrustning” till ”exempellös felprioritering”. Det är nog så långt i omvändelse man kan gå från moderaternas sida.

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

Jag vill anknyta till Andreas Carlgren och de mindre och medelstora högskolorna. Vi är överens om den satsningen. Moderaterna har gått ut och sagt att det blir sämre kvalitet om man splittrar forskningsresurserna och att detta är felprioriteringar. Nu har vi facit i hand. De första utvärderingarna som är gjorda visar att väldigt många, drygt hälften, av ansökningarna om egna professurer vid de små och medelstora högskolorna kommer att godkännas. Detta överträffar betydligt de förväntningar och de signaler man spred från moderat håll. Moderaterna är inte trovärdiga när det gäller utbildnings- och forskningspolitik. De har också i den debatten drabbats av ett Kinasyndrom.

Jag skall avsluta med att anknyta till litteraturen, som Andreas Carlgren har gjort, men med en annan saga. Konfronterad med verkligheten framstår den moderata utbildnings- och forskningspolitiken lika naken som kejsaren i H.C. Andersens berömda saga.

Anf. 49 ANDREAS CARLGREN (c):

Herr talman! Självfallet hade det varit möjligt att få ett samarbete mellan statliga finansiärer och forskningsstiftelserna om olika projekt. Man hade t.ex. kunnat låta Forskningsberedningen bjuda in till sådana samtal. Man hade inte behövt ingripa alls i stiftelsernas oberoende ställning. Nu gör man precis tvärtom – man ruckar på oberoendet och vill avsätta hela styrelserna. Trots att det finns tillräckligt med pengar att fördela kommer de inte att komma forskningen till godo tillräckligt snabbt därför att man har tagit död på en viktig del av beslutskraften. Jag tycker att detta är mycket klumpigt skött. Dessutom innebär det att byta ståndpunkt, jämfört med vad regeringen tidigare har tyckt. Bengt Silfverstrand har inte med ett ord försökt förklara det förbytet. Nu skall Carl Tham tala alldeles strax, och då får vi väl äntligen förklaringen till detta.

Jag har hört att Britt-Marie Danestig-Olofsson inte med ett ord har försökt bemöta mig när jag säger att det finns tillräckligt med pengar att fördela. Däremot ser Vänsterpartiet till att pengarna inte kan fördelas tillräckligt snabbt genom att göra regeringen en handräckningstjänst i form av att avskaffa stiftelsestyrelserna, se till att kontinuiteten fullständigt bryts och att ta bort beslutskraften. Det är möjligt att Britt-Marie Danestig-Olofsson tycker att det är en rak linje, men jag har svårt att se den. Däremot tycker jag, Centerpartiet och även många andra, tror jag, det är en mycket rak linje att se till att det finns pengar, och dessutom att i samtal både med regeringen och andra socialdemokrater ha slagits för att pengarna skulle kunna fördelas. Men det gick inte att få detta genomfört därför att Britt-Marie Danestig-Olofsson och Vänsterpartiet stod regeringen till tjänst.

Anf. 50 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Herr talman! Den här debatten har ändå fört oss en bit närmare varandra i själva verklighetsuppfattningen. Det är obestriddligen så att det sker besparingar på forskningsråden i regeringens budgetförslag på omkring 14 %. Men det är också obestriddligen så att de samlade besparingarna på den statligt finansierade forskningen uppgår till ca 4 %. Obestriddligen är det också så att den svenska forskningen under nästa år kommer att tillföras ökande resurser, ungefär som Bengt Silfverstrand har visat

här. Regeringen är överens med Centerpartiet om budgeten och om att det finns tillräckligt med resurser för att bedriva en fortsatt god forskning på den allra högsta internationella nivån i det här landet.

Självfallet hade det varit bättre om vi inte hade tvingats göra besparingar över huvud taget. Det gäller de flesta anslagsområden i statens budget. Jag tror att mycket få av mina kolleger bland statsråden tycker att besparingar just på det egna området är någonting eftersträvanvärt. Dessa besparingar är motiverade av samhällsekonomiska skäl. Utan dessa besparingar skulle vi i dag ha en ofantligt mycket sämre ekonomisk situation, och då hjälper det inte att satsa på forskning. Man kan göra som flera partier har gjort – man ökar anslagen till forskning utan att riktigt få notan att gå ihop.

Jag vill säga till moderaterna att de inte gör det. Jag vill gärna ge det omdömet. Moderaterna har ett budgetalternativ som innebär oerhörda nedskärningar för de enskilda människorna på en lång rad sociala områden, t.ex. hälsovården. Det innebär försämringar av den ekonomiska tryggheten vid sjukdom och handikapp. Det skall läggas ovanpå de besparingar som regeringen ändå har tvingats göra.

När det gäller det här området och den ram som vi nu diskuterar har moderaterna också ett budgetalternativ. Det innebär att man föredrar att lägga mer pengar på forskning i stället för att satsa på vuxenutbildning för arbetslösa. Det är kärnan i moderaternas budgetalternativ.

Det innehåller naturligtvis annat också. Man vill inte ha forskning på mindre och medelstora högskolor. Man går emot den särskilda forskarskolan i Karlskrona och Ronneby. Man vill inte ha genusforskning. Det kallar man för könskamp.

Men den avgörande skillnaden är att man inte vill ha vuxenutbildning. Detta är tydliga prioriteringar som demonstrerar en verkligt tydlig politisk motsättning.

Vi anser att den totala samlade insatsen för utbildning och forskning skall vara i balans. I ett läge där vi måste göra besparingar vill vi inte förhindra att arbetslösa skall få vuxenutbildning. Tvärtom satsar vi mer på det. Vi tror att det sammantaget är bättre både för individen och samhället.

Som Andreas Carlgren har varit inne på finns det resurser att fördela. De resurserna har tillkommit genom att man skapade dessa forskningsstiftelser med ett samlat kapital på 20–25 miljarder kronor – ingen vet riktigt hur stort kapitalet är i dag. Det är klart att det är enorma resurser. Bara avkastningen på kapitalet motsvarar nästan hela den nya satsningen på högskolan. Det är 30 000 nya platser om man översätter det till högskoleplatser. Så det är klart att det finns resurser. Frågan är hur man skall få det att samvariera.

Eftersom Andreas Carlgren tidigare läste upp mitt brev som jag skrev för två år sedan vill jag säga följande.

Vi föreslog då att man skulle träffa en frivillig uppgörelse mellan forskningsstiftelserna och regeringen. Det var i allas intresse. Vi beklagade verkligen att Moderaterna hade brutit den gamla politiska samstämmigheten när det gäller forskning och finansiering av forskning genom att införa forskningsstiftelserna. Men vi ansåg att stiftelserna fanns, och därför skulle man nu försöka åstadkomma en frivillig uppgörelse om

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

en lång rad saker. Det var stiftelsernas sammansättning, offentligheten och inte minst finansieringen.

I december 1994 skrev jag också i detta brev: Vi ser mycket allvarligt på det statsfinansiella läget. En kraftfull reduktion av budgetunderskottet är nödvändig. Därför ser sig regeringen tyvärr nödsakad att skära i ordinarie forskningsanslag.

Vi preciserade också storleken. Vi preciserade hur mycket varje stiftelse skulle kunna bidra med för att undvika att det här skulle leda till skador i forskningssystemet. Detta var för två år sedan, när stiftelserna ännu inte hade hunnit börja sin verksamhet i någon större skala. Stiftelserna sade nej till alltsamman. Jag vet att det fanns personer inom stiftelserna som ville samverka. Men de som hade tillskapat stiftelserna och som hade den ideologiska inställningen såg till att stiftelserna sade nej. Så var det. Detta är sanningen.

Nu är det alls inte omöjligt att ändå skapa en finansiering för forskningen nästa år som gör det möjligt att undvika svåra problem.

Vi är överens med Centerpartiet om det mesta i utbildnings- och forskningspolitiken. Vi är också överens om budgeten. Problemet för Centerpartiet är onekligen att partiet är med på besparingarna men inte på de åtgärder som uppenbarligen är nödvändiga för att få stiftelserna att samverka. Vänsterpartiet är med på att vi sätter stiftelserna under demokratisk kontroll och därigenom gör det möjligt att få stiftelserna att samverka. Däremot är de inte med på besparingarna.

Men besparingarna är motiverade av samhällsekonomin. Därför är det särskilt nödvändigt att samverka med stiftelserna. Och som sagt, jag är helt övertygad om att denna samverkan kommer till stånd.

Jag får lov att säga att det inte är konstigt att forskare liksom andra har en tendens att våldsamt överdriva effekter av besparingar. Naturligtvis får de också hjälp ibland av politiker. Av vad t.ex. Tuve Skånberg från kd sade fick man en känsla av att praktiskt taget all forskning i landet skall läggas ned, som om de 14 miljarder som vi satsar på forskning liksom på försvarsforskning och annat övrigt över huvud taget inte skulle märkas längre.

När man är uppe i en budgetprocess vet vi alla att det finns vissa tendenser att överdriva effekterna av budgetnedskärningar. Så har också skett nu. Jag förstår det. Det händer på alla områden.

När det gäller frågan om hur det praktiskt skall skötas, finns det fortfarande goda möjligheter – jag vet att det pågår – att se till att det icke blir några dramatiska försämringar på kort sikt av det slag som man nu påstår. Det finns goda möjligheter att se till detta.

Självfallet hade det varit bättre att stiftelserna och de som ligger bakom stiftelserna hade varit med om att träffa frivilliga uppgörelser av det slag som vi då förordade.

Men vad hände då när jag skrev det där brevet och föreslog frivilliga uppgörelser? Jag föreslog även uppgörelser av det slag som Andreas Carlgren var inne på om att det skulle bli ungefär som forskningsråd.

Den enda reaktionen från det parti som hade skapat stiftelserna, nämligen Moderaterna, var att Per Unckel anmälde mig till konstitutionsutskottet. Självfallet avslog konstitutionsutskottet anmälan. Per Unckel kunde ju själv aldrig riktigt förklara varför det var felaktigt att skriva ett brev för att föreslå en frivillig uppgörelse.

Det om något visar hur ideologiskt man har sett på denna fråga hela tiden. Detta har varit till nackdel för svensk forskning. Det tror jag att vi kan vara helt överens om. Jag är övertygad om att när vi nu äntligen får ett system som gör att vi får en samvariation kan vi också få större sam- syn i svensk forskning.

Anf. 51 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Jag trodde att vi skulle diskutera forskningsfrågorna. Men jag är naturligtvis glad över att utbildningsministern har tagit del av hela det moderata budgetförslaget, även om referatet var något missvi- sande.

Det är riktigt att våra anslag är lägre när det gäller vuxenutbildning. Vi ligger på ungefär 40 000 vuxenutbildningsplatser. I dag finns det un- gefär 60 000 platser. Bara 40 000 är utnyttjade. Man kan ju undra hur regeringen skall ragga upp ännu fler människor till dessa platser. Dessu- tom har vi moderater fler platser inom kvalificerad yrkesutbildning.

Men låt mig gå till forskningen. Motivet för regeringens besparingar är samhällsekonomiska, säger Carl Tham. Då vill jag fråga Carl Tham:

På vilket sätt är det vettigt för ett land med hundratusentals arbetslösa att dra ned på forskningsinsatserna när vi är i en situation där de företag som går bra är beroende av kvalificerad forskning, av den grundforskning som finns men även av en tillämpad forskning? Vad är det som gör att vi i Sverige just nu av samhällsekonomiska skäl skall kapa en stor bit av det som är viktig biomedicinsk forskning, när våra konkurrentländer ökar de statliga satsningarna på samma område? På vilket sätt är detta samhällse- konomiskt vettigt? Med vilket perspektiv tror Carl Tham att vi har forsk- ningspolitik och forskningsinvesteringar?

Anf. 52 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Herr talman! Beatrice Ask vill undvika att kommentera det förhållan- det att satsningarna på forskning faktiskt ökar nästa år. Det kommer också att märkas när vi kan blicka tillbaka på den här tiden. Sverige kommer nämligen också fortsättningsvis att ligga i toppen, kanske allra högst, när det gäller satsningarna på forskning i förhållande till landets ekonomiska styrka.

Om jag vore Beatrice Ask skulle jag vara mycket försiktig med att tala om samhällsekonomiskt ansvar. Det är naturligtvis trevligt att som ansvarigt statsråd kunna lägga ut nya reformpengar, men när detta inte är finansierat utan leder fram till ett budgetunderskott som är över 12 % av BNP, till skyhöga räntor och ett fall i hela ekonomin, då får det konse- kvenser också för forskningen. Det var också ett sådant agerande som ledde fram till att regeringen har tvingats göra besparingar på alla områ- den.

Är det verkligen Beatrice Asks uppfattning att det är riktigt att göra neddragningar för sjuka, för arbetslösa, för alla möjliga grupper i sam- hället som har det svårt och samtidigt öka satsningarna på forskningen ännu mer än vad som ändå blir fallet? Jag tror att detta skulle vara att göra forskningen en stor otjänst. Det skulle undergräva legitimiteten för forskningen om det är så att det skall sparas på alla andra områden utom just forskningsområdet.

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

Anf. 53 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Nej, jag undviker ingen debatt. Däremot tycker jag att Socialdemokraterna, som har lagt fram en proposition på riksdagens bord, måste svara på vad det är som är samhällsekonomiskt relevant i att göra stora neddragningar på bl.a. biomedicinsk och teknisk forskning. Det är ju ingen jämn, liten neddragning ni gör, utan ni gör rejäla hugg på vissa mycket kännsbara områden.

Jag tror att inte minst väldigt många sjuka människor runt om i landet, som är bekymrade över situationen inom sjukvården, faktiskt tycker att det är viktigt t.o.m. med stora satsningar på forskning.

Det handlar inte heller, vilket Carl Tham försökte antyda, om några reformpengar. Det handlar om att ni drar in pengar så att forskningsprojekt som har pågått under kanske ett eller två år inte får slutföras utan måste avbrytas. Det handlar om olika områden. Det handlar om medicin, det handlar om miljö, det handlar om samverkan mellan högskolor och företag – det handlar om massor av områden.

Det är naturligtvis viktigt att utbildningsministern talar om vad det är som är så klokt och ekonomiskt i denna prioritering som ni har gjort i ert förslag. Det är ett svar som också alla de som protesterar begär – inte påståenden om att moderater är hemska, för det hör ju liksom inte hemma här. Carl Tham har fler chanser att i debatten försöka förklara det här.

Anf. 54 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Herr talman! Det är inte fråga om att Moderaterna är hemska. Det har jag nog aldrig sagt. Det måste vara någon sorts självanalys. Det handlar snarare om att vi anser att ni för fel politik. Det är det det handlar om. Vi anser att ni för fel politik när ni vill dra ner ytterligare på vuxenutbildning och på anslag som skall gå till svaga grupper i samhället och i stället lägga resurserna på forskning.

Vad är det samhällsekonomiskt riktiga? frågar Beatrice Ask. Jo, det samhällsekonomiskt riktiga är sådana besparingar som gör att vi har fått ner budgetunderskottet och räntorna på nuvarande nivå. Det är det samhällsekonomiskt riktiga. Detta kräver besparingar på alla områden, för att det skall skapas en politisk legitimitet för besparingarna. Det är dessutom så – jag återkommer till det – att besparingarna på forskningens område ändå får en begränsad effekt genom att de totala resurserna till forskningen ökar nästa år.

Detta är sanningen, och det har Beatrice Ask inte bestridit. Hon *kan* inte bestrida det, eftersom det är på det sättet. Det är också på det sättet att den samlade nedskärningen på den biomedicinska forskningens område – eftersom denna nu har kommit på tal – är ca 3 %.

Det är klart att det vore bättre utan någon nedskärning alls. Givetvis vore det så. Men det skulle få konsekvenser på den andra sidan. Det går inte att bara rygga tillbaka för detta. Moderaterna har ju själva accepterat den utgångspunkten, eftersom ni själva föreslår större besparingar på andra områden. Det är ju det som är er prioritering. Ni prioriterar forskningen, medan ni ger arbetslösa, sjuka och dem som vill skaffa sig en vuxenutbildning lägre prioritet. Det är ert förslag.

Anf. 55 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Nu börjar utbildningsminister Carl Tham ge svar på varför han ändrade sig och tyckte att hela styrelserna, samtliga ledamöter i forskningsstiftelsernas styrelser, skulle kunna avsättas. Men hans svar är inte bra. Det betyder nämligen att Carl Tham tyckte att stiftelsernas styrelser skulle avsättas när de inte gjorde så som han ville att de frivilligt skulle göra. Så talar makten.

Detta handlar inte om att man vill ha ett demokratiskt inflytande. Det hade Socialdemokraterna och regeringen kunnat få en bred majoritet för här i kammaren. Jag tror, som jag tidigare har sagt – och jag tror då inte att jag avslöjar några hemligheter – att jag hade kunnat övertyga också fler partier från den förra fyrpartiregeringen om att vara med om en sådan bred uppgörelse. Men Socialdemokraterna ville inte det. Carl Tham ville inte det. Carl Tham ville i stället ha makten över forskningsstiftelsernas styrelser genom att kunna avsätta samtliga ledamöter.

Då säger Carl Tham: Men inom Centerpartiet var man inte beredd att ställa upp på de åtgärder som behövs för att få ett samarbete med forskningsstiftelsernas styrelser. Jag vill då ställa en fråga till Carl Tham: Exakt på vilket sätt gynnas ett samarbete med forskningsstiftelserna av att man inleder det samarbetet genom att avsätta samtliga styrelseledamöter? På vilket sätt är det ett sätt att starta ett samarbete? Exakt på vilket sätt ökar det möjligheterna att se till att pengar från forskningsstiftelserna kommer forskning till godo som hittills betalats av staten? På vilket sätt skall det exakt gå till?

Alla har ju sett hur graciöst Carl Tham har uppträtt i den här frågan, lika graciöst som en elefant i en porslinsbutik. Det är tur att det är en egen art och stil i den regering vi samarbetar med.

Anf. 56 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Herr talman! Vi är egentligen inte så oerhört oense i den här frågan som det möjligen kan verka. Mitt intryck är att man inom Centerpartiet är beredd att samverka kring att stiftelserna aktivt bidrar till att se till att besparingarna i den andra delen av budgeten kompenseras. Det hade naturligtvis i allra högsta grad underlättats om stiftelserna hade gått med på vårt förslag för två år sedan. Då hade vi över huvud taget inte haft något problem. Men nu gjorde man inte det av ideologiska skäl. Detta är inte Centerpartiets fel.

Vi anser av både principiella och praktiska skäl att i detta fall liksom i fråga om andra offentliga organ med inflytande över skattemedel skall de demokratiska organen, riksdagen och regeringen som är förankrad i riksdagen, kunna bestämma vilka som skall sitta i styrelserna – därmed inte sagt att där inte skulle sitta forskare och andra som företräder forskningen.

Jag är övertygad om – jag säger det här eftersom detta är väl planerat – att Andreas Carlgren kommer att ha svårt att kritisera dessa forskningsstiftelsers sammansättning med utgångspunkt i forskarvärldens intressen. Det är självklart att det här måste ske en sammankoppling. Det är också den sammankopplingen vi önskar.

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

Anf. 57 ANDREAS CARLGREN (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att Carl Tham nu blir otydligare. Han säger att det är klart att riksdagen måste kunna utse de ledamöter, och bestämma hur man utser dem, som skall sitta i församlingar som beslutar över statliga medel. Ja, men det är inte det diskussionen gäller. Diskussionen gäller att Carl Tham vill kunna avsätta samtliga styrelseledamöter. Så är det inte i t.ex. forskningsråden. Där har man fastställda spelregler, brett förankrade i riksdagen. Det hade ni kunnat få i den här frågan också, men ni ville inte det därför att ni ville ta makten. Jag hör att Carl Tham inte en enda gång försöker säga emot det påståendet.

Det handlar inte längre om ett demokratiskt inflytande utan om att ha makten. Därmed avsätter man styrelserna. Jag kan inte kommentera hur de styrelserna ser ut förrän jag har sett dem, men vad jag kritiserar är att ert sätt att samverka med stiftelserna är att ha möjlighet att avsätta samtliga. Därmed gör ni forskningen stor skada, eftersom ni tar bort beslutskraften. Inte heller det har Carl Tham med ett ord försökt bemöta.

Inte heller har han med ett ord försökt bemöta att regeringen väljer att fastställa ramar med Centerpartiet men att vända sig till Vänsterpartiet för att göra upp om metoderna. Det är självklart inget rimligt sätt att agera för en regering som vill ha samarbete. Jag upprepar: Det är tur att denna art och stil är mycket speciell för Carl Tham i regeringen.

Anf. 58 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det är ju så, vilket har visat sig många gånger, att det inte hade varit det minsta problem för stiftelserna att samverka på det sätt som vi föreslog för två år sedan. Medel var inte uppbundna, och det fanns inga hinder i stiftelsernas stadgar som försvårade en sådan samverkan. Det finns det självfallet inte heller i dag, men det hade varit lättare då. Det var inte fråga om att man inte kunde; man *ville* inte. Ett skäl till det var att de som hade skapat dessa stiftelser, framför allt de ideologiska snickarna Moderaterna, hela tiden ansåg att detta var själva poängen, nämligen att de skulle vara utanför demokratisk kontroll.

Vi anser verkligen att det i fråga om skattemedel av den här storleken – det handlar alltså om summor över 20 miljarder, i dagens läge kanske ännu mer – skall finnas möjlighet för demokratins institutioner att ha inflytande. Det är den principiella frågan, och till den kan vi återkomma i senare debatter – det är jag övertygad om. Den praktiska frågan är nu hur man skall få en överföring, en slussning, av resurser som gör det möjligt att undvika de problem som föranleds av besparingarna. Detta är fullt möjligt. Det handlar heller inte om de osannolika summor som man ibland överdrivet har talat om i debatten.

Anf. 59 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Beträffande det här med den biomedicinska grundforskningen vill jag referera till vad som publiceras i *Science* den 25 oktober 1996. Enligt den svarar Sverige för den i särklass största minskningen av finansiering för biomedicinsk forskning 1997: minus 12,2 %. Har *Science* också fel?

När det sedan gäller budgetfrågan finns det faktiskt partier som inom de två stora områden som gäller utbildning, dvs. studiefinansiering och

utbildning/forskning, har kunnat se andra möjligheter än regeringen. Vi har fullt ut finansierat t.ex. att vi inte behöver minska forskningsrådets anslag. Det har då också inneburit att vi sagt nej till ett sådant hugskott som att utreda ett tekniskt forskningsinstitut i Göteborg, vilket skulle kosta 100 miljoner kronor, ett institut som varken Chalmers eller Göteborgs universitet när förslaget offentliggjordes hade en aning om eller ens hade funderat på att ta med i sin anslagsframställan.

Den viktigaste frågan just nu, Carl Tham, är väl hur det förtroende som vi sade måste finnas mellan en forskningspolitisk ledning – ett departement, en regering, en riksdag – och det samhälle som forskarna kommer ur och som skall använda resultatet skall repareras. I kören av artiklar, insändare och brev till oss riksdagsledamöter har det faktiskt också funnits lågmälda, reflekterande röster som är mest bekymrade över just detta. Hur skall det här kunna repareras för framtiden så att vi kan återfå det som jag nämnde i mitt anförande, nämligen den forskningsglädje som är den starkaste drivkraften för de män och kvinnor som ägnar sig åt detta?

Anf. 60 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Låt mig bara göra en kort kommentar till det Margitta Edgren sade beträffande forskningsinstitutet i Göteborgsregionen. För det första är det inte sant att förslaget inte hade föregåtts av ganska omsorgsfulla kontakter, även om det nu spelar mindre roll. För det andra är detta ett förslag som skall öka samverkan mellan forskning och näringsliv. Det är riktat inte minst mot mindre och medelstora företag som har svårt att hitta denna samverkan, både när det gäller de stora forskningsinstitutionerna och andra sätt. Det förvånar mig verkligen att Folkpartiet, som annars ofta brukar tala med stor élan om just dessa företag, i det här sammanhanget väljer att gå emot detta förslag. Det här är för övrigt en konstruktion som tillämpas på många andra håll i världen med stor framgång, inte minst i Tyskland.

Dessutom – och det avslöjar något av ihålligheten i Folkpartiets budgetförslag – talar vi ju här om en engångskostnad för statens del. Den går inte att använda i en budget som skall ha löpande utgifter och inkomster.

Låt mig sedan bara säga ett ord om det sista. Det är klart att en budgetdebatt ibland skapar klyftor. Den skapar överdrifter, och det växlas ibland hårda ord. Det är i och för sig beklagligt men kanske ibland oundvikligt. Mitt intryck av svensk forskning i dag är att den befinner sig i god välmåga och kommer att göra det även efter det att dessa besparingar är genomförda. Självklart kommer denna välmåga att öka under förutsättning att forskningsstiftelserna samverkar på ett klokt och förnuftigt sätt.

Mitt intryck är också att denna välmåga ökar genom att vi får en annan karaktär på forskarkåren. Det blir fler kvinnor. Det bidrar inte bara till en allmänt ökad välmåga utan också till en forskning med högre kvalitet.

Anf. 61 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Fru talman! Även om det är en engångskostnad hade den kanske kunnat användas för den överlappningstid som här så tydligt framstår som ett problem.

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

Det är möjligt att svensk forskning ändå överlever. Jag är helt övertygad om att både Carl Tham och Andreas Carlgren har den kraften. Men det kommer ändå att finnas kvar en förtroendeklyfta, och den har inte Carl Tham kommenterat. Ser han att det är en klyfta, och hur tänker han sig i så fall att den skall kunna repareras?

Samverkan under galgen eller samverkan under hot leder aldrig till något som är bra i längden.

Anf. 62 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det är inte samverkan under hot, utan det är samverkan för att åstadkomma den bästa möjliga situationen i ett läge där vi måste göra ekonomiska besparingar. Om man vill kan man självfallet betrakta hela statsbudgeten som ett hot, genom att den innebär besparingar på många håll. Statsbudgeten skall, genom den ordning som riksdagen själv har bestämt, behandlas på hösten och träda i kraft den 1 januari.

Det är självklart att det förhåller sig på det sättet. Ingen grupp i samhället vill ha besparingar. Jag har väldigt svårt att hitta några som säger att det är bra att det sparas på deras område. Däremot har jag träffat många som, precis som forskarna säger och som sägs i den här diskussionen, förstår behovet av besparingar bara det inte sker just på deras område. Den repliken tycker jag mig ha hört i ganska många riksdagsdebatter och på andra områden. Det är det som konstituerar situationen.

Jag är helt inställd på att vi, sedan detta väl är beslutat och vi har fått samvariationen med stiftelserna, skall ha en offentlig diskussion med forskarsamhället, gärna med parlamentariskt inslag, om hur framtiden skall utformas. Vi skall diskutera hur vi på bästa möjliga sätt, med de mycket stora resurser som där står till förfogande för svensk forskning – resurser som är ännu större framöver – skall utnyttja dem på bästa sätt när vi väl har etablerat den samvariation mellan de olika finansiärerna som regeringen eftersträvar.

Anf. 63 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet är positiva till att skapa förutsättningar för att medel överförs till råden och till sektorsorganen från forskningsstiftelserna. Det bekräftar den överenskommelse vi har gjort med Socialdemokraterna då det gäller stiftelselagen. Men de finansiella skälen har inte varit övervägande för oss, utan det har gällt den demokratiska kontrollen av offentliga medel och möjligheten till ökad överblick över och samordning av de totala forskningsresurserna, vilket vi tycker är oerhört viktigt.

Vad vi är oroade över, skulle jag vilja säga till utbildningsministern, är att det uppstår ett finansieringsglapp, främst under 1997. Vi tror alltså att det behövs rådrum, därför att det kommer att ta tid att försöka passa ihop ändamålsparagraferna med rådens och stiftelsernas uppgifter och behov. Det är alltså en fråga om tid.

Därför har vi föreslagit att medel till fakulteterna, råden och sektorsorganen får ligga nästan ograverade under 1997. Carl Tham måste väl vara medveten om att de här nedskärningarna i nuläget, om ingenting snabbt görs, drabbar väldigt olika. Om vi bollar med procentsatser fram och tillbaka, som 5,5 eller 14, kommer det att drabba olika verksamheter

väldigt olika. Vissa verksamheter kan få skära ned med mellan 15 och 30 %. Det tar tid. Det som man river ned under ett eller två år tar det lång tid att bygga upp.

Därför är min fråga till Carl Tham: Vad ämnar Carl Tham göra för att ett sådant här finansieringsglapp rent praktiskt inte skall uppstå under 1997?

Anf. 64 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det är helt riktigt. Vi delar självfallet uppfattningen att det avgörande för den syn vi har på stiftelserna är det demokratiska argumentet. Vi är helt överens på den punkten.

Men det finns också en praktisk fråga, nämligen hur man skall få ett gott samarbete i det offentliga forskningsfinansieringssystemet. Jag tror att vi är överens också på den punkten.

Jag är naturligtvis också medveten om det här problemet. Det hade varit möjligt att undvika det, som jag redan tidigare har påpekat. Dessa besparingar aviserades redan i april, så det har funnits goda möjligheter sedan dess att åstadkomma det. Det är fortfarande på intet sätt för sent.

Jag kan försäkra Danestig-Olofsson att vi arbetar mycket ordentligt på att se till att detta skall kunna genomföras, så att de omedelbara problem som många har farhågor för inte skall behöva uppstå. Jag håller med om att det här slår olika. Det är visserligen inte ointressant, som Danestig-Olofsson sade, om det är 5 eller 14 %, utan det har en viss betydelse. Men det är ändå riktigt att det slår olika för olika delar.

Det är därför som det är angeläget att vi ser till att det befarade glappet inte uppstår och att eventuella sådana problem minimeras. Det arbetar vi på, och vi kommer att så fort riksdagen har fattat sina beslut i denna fråga också klargöra vad som skall ske och vilka som skall ha ansvaret för vad som skall ske.

Anf. 65 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har förstått att utbildningsministern genom sitt brev tidigare hade inbjudit forskningsstiftelserna att diskutera de här frågorna men att det förslaget blankt avvisades. Det är beklagligt. Det känns skönt att det ytterligare bekräftas att det beslut som vi kommer att ta om forskningsstiftelserna är ett riktigt beslut.

Man kan tycka vad man vill om den behandlingen, men de som drabbas är doktorander och forskare ute på våra institutioner. De är djupt oroade över detta finansieringsglapp. De har litat på regeringen och på Carl Tham. Jag hoppas nu att utbildningsministern är villig att försöka överbrygga de här motsättningarna som har uppstått, och det som nästan kan kallas en förtroendekris.

Jag har en fråga till, och det gäller besparingarna för 1999 som är aviserade i propositionen under B 48 och som rör 1 miljard kronor. Jag skulle gärna vilja att utbildningsministern antydde något om vad de kan gälla.

Anf. 66 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Jag vill bara säga en sak beträffande doktoranderna, och det är att de inte skall vara oroliga. Om de har blivit oroliga beror det

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

forskning

enbart på att man i budgetpropagandistiska syften har spridit intrycket att doktoranderna på något sätt skulle drabbas av dessa besparingar. Doktorandtjänsterna betalas av fakultetsanslaget, och dessutom finns det också stiftelsepengar som går till doktorandtjänster. De berörs inte heller av det här. Om jag uttrycker mig försiktigt, lider stiftelserna inte brist på pengar. Det tror jag att vi kan vara överens om. Det finns inte någon anledning till oro där.

Jag medger däremot att det finns en annan oro. Vi skall därför göra vårt yttersta för att i den här situationen se till att det inte blir något s.k. glapp. Men jag tror att vi också är överens om att det här illustrerar just hur olämpligt det var att inrätta stiftelser av den här karaktären. Om man inte hade gjort det, utan i stället fört över dessa resurser till de ordinarie forskningsfinansieringssystemen, hade den här situationen över huvud taget aldrig uppstått.

Jag vill gärna illustrera detta med ett exempel. Det var nämligen så att den gamla regeringen föreslog att man skulle ha ytterligare en stiftelse, som skulle syssla med humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Riksdagen avslag det förslaget, genom att Ny demokrati - som vi vet var något oberäkneligt i sina ställningstaganden - just på den här punkten förenade sig med Socialdemokraterna. I stället fördes de här miljarderna över till Riksbankens Jubileumsfond, dvs. en redan existerande, väl etablerad institution för forskningsfinansiering på det här området. Där har det inte heller blivit några problem. Om man hade gjort något liknande när det gäller de andra forskningsråden hade den här situationen inte uppstått.

Beträffande den miljard som nämndes, berör den icke på något sätt de kostnader för forskning som vi nu diskuterar.

Anf. 67 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Carl Tham antydde nyss att när samordningen mellan stiftelserna och råden har etablerats skulle man ta upp en diskussion med forskarsamhället och diskutera de stora och övergripande frågorna. Det har nu gått två år av den här mandatperioden. Det vi invänder mot är just att det har gått något slags stiftelsedille i hela forskningspolitiken. Vi har alltså för den tillämpade forskningen i landet ca 40 miljarder per år, som används där. 20 miljarder i vår budget är anvisade för den typen av forskning.

Vi har en ordentlig obalans mellan den växande tillämpade forskningen och grundforskningen, som också svarar för forskarutbildningen. Vi har för länge sedan också hört rop på en ökad satsning på forskarutbildningen, därför att det behövs fler forskare. Då är det oroande att den här regeringen går in på det tredje året utan att vi får ens en analys av de behov som finns. Vad har vi för behov av grundforskning? Vad har vi för behov av forskarutbildning? Hur många nya forskare behövs det?

Den omfördelning som har skett nu har inte motiverats utifrån några sådana här analyser. Hela forskningspolitiken verkar sväva i något slags tomt intet. Nu lugnar utbildningsministern de forskarstuderande med att säga att doktorandtjänsterna ej berörs. Det är väl ingen tröst när vi saknar 2 500 doktorandtjänster. Vi skall ju utöka forskarutbildningen, var finns de pengarna? Inser inte utbildningsministern att det är allvarligt att man har endast ca 1,4 miljarder totalt till forskningsråden, som skall svara för

grundforskningen. En del av de pengarna skall dessutom öronmärkas, som har skett i den här budgeten, så utrymmet är ännu mindre. Det är allvarligt att vi har den obalansen.

Miljöpartiet är det enda parti som har en lösning på det här problemet. Vad anser utbildningsministern om det förslaget?

Anf. 68 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det är klart att man kan ha lösningar på nästan alla problem om man anser att man har pengar. Då är det lätt att ha lösningar på det mesta. Pengar skall då träcklas fram på olika sätt. De kan träcklas fram genom besparingar på t.ex. vuxenutbildning eller de kan plockas fram genom olika former av skattehöjningar, avdrag eller vad man vill. Till sist handlar det ändå om att det är skattepengar som skall fram.

Jag håller med om att forskarutbildningen är central. Det framgår också av propositionen. Vi avser även att återkomma till frågan hur den skall utformas i framtiden, så att det blir hög kvalitet och samtidigt en något snabbare genomströmning än vi har i dag. Vi kan återkomma till den frågan också i den här diskussionen.

Det är alldeles riktigt att det behövs fler forskare. Däremot är det inte riktigt att hävda att det har skett en oerhörd neddragning inom grundforskningen under många år och att man kan hitta någon sorts objektivt fastställd balanspunkt mellan å ena sidan vad som kallas grundforskning och å andra sidan tillämpad forskning. I själva verket är gränsyterna mellan dessa alls inte så klara som det kan förefalla i diskussionen. Mycket av sådan forskning som är nyttobestämd, t.ex. på just det biomedicinska området, är till sin karaktär grundforskning och avsedd att leda fram till praktiska resultat. Med grundforskning menar jag att man uteslutande söker lösa vetenskapliga problem utan inriktning på något speciellt område. Annan forskning åter har inte den inriktningen.

Båda dessa forskningsverksamheter måste finnas i ett väl fungerande forskningssystem. Det gör de också i det svenska samhället i dag. Men att tro att man genom en analys skulle komma fram till att det finns någon sorts objektiv siffra som anger hur mycket man skall ha till det ena eller det andra är med förlov sagt att ha för stora anspråk på vad som kan komma fram genom ekonomisk analys. Det finns inga sådana möjligheter. Det har visat sig många gånger när man har gjort försök.

Anf. 69 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag inledde alltså mitt anförande med att säga att de nedskärningar som finns inom forskningspolitiken är berättigade och nödvändiga med hänsyn till landets ekonomiska situation. Det är inte alls det detta handlar om. Det handlar om en ren intern fördelningsfråga: Vad kan vi göra för att stödja grundforskningen?

Jag har heller aldrig påstått att grundforskningen skulle ha minskat sedan 60-talet. Den har ökat, men den har ökat i mycket liten takt jämfört med den tillämpade forskningen. Det är där problemet ligger.

Analyserna som jag efterlyser är naturligtvis oerhört viktiga om vi skall kunna kvalitetssäkra den tillämpade forskningen och grundforskningen här i landet. Vad har vi för resurser i ett litet land att göra den här utbyggnaden och ändå veta att vi står på stadig grund och behåller kvali-

teten? Vi ser i varje fall ingen sådan analys bakom de förslag som föreligger i budgeten. Vi måste alltså få fram det. Hur många spetsforskare har vi i landet? Hur många till behöver vi? Inom vilka områden behövs de? Var skall det satsas på utbildning? Vi kan inte vänta år efter år på att få fram de här analyserna och förslagen.

Till sist: Vad anser utbildningsministern om det enda alternativ till den forskningspolitik som nu föreslås som finns, nämligen Miljöpartiets förslag till grundforskningsavdrag? Det är ett betydligt smidigare och bättre sätt att genomföra en bra balans mellan den tillämpade forskningen och grundforskningen.

Anf. 70 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Det finns en analys av det slag som efterlyses. Statistiska centralbyrån har på Utbildningsdepartementets uppdrag gjort en synnerligen omfattande redovisning av hur mycket som satsas på forskning på alla tänkbara längder och bredder. Vi övervägde ett ögonblick att bifoga denna som en bilaga till forskningspropositionen, men vi ansåg att den då skulle ha blivit ännu tjockare. Dessutom har riksdagens ledamöter ändå denna till sitt förfogande. Det arbetet har självfallet varit en viktig grund när vi har arbetat med forskningspropositionen och finaliserat den.

Jag vill inte hålla med om att vi har fått den här stora obalansen. Det finns ingenting som tyder på det. När man tittar just på kvalitetsbedömningarna av svensk forskning, och sådana kommer ofta, ser man att det inte finns någonting som tyder på att Sverige härvidlag skulle ha en dålig ställning. Dessa kvalitetsbedömningar görs, och måste enligt min mening göras, av forskarna själva. Det är ofta forskningsråden som tar initiativ till dem. De utförs av internationellt välrenommerade forskare som granskar det svenska forskningssystemet, och de ger genomgående mycket högt betyg.

Det de däremot påpekar, också nästan alltid genomgående, är att det är för litet samverkan mellan de olika forskningsdisciplinerna och att det är alltför snäva forskningsområden man ägnar sig åt i förhållande till forskningsbehoven på olika områden och att det därför finns goda skäl till en ökad samverkan. Det är därför som regeringen i forskningspropositionen föreslår tillsättandet av en särskild samrådsgrupp mellan forskningsråden som väsentligen består av forskningsrådets egna representanter, för att åstadkomma just denna samverkan som så många andra internationella bedömare har krävt. Därigenom tror jag att det som Gunnar Goude efterlyser, nämligen större tvärvetenskap, också skall kunna infrias.

Anf. 71 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! När jag lyssnar till företrädarna för Vänstern, Miljöpartiet och Carl Tham för Socialdemokraterna får jag intrycket att man är tvungen att göra nedskärningar på forskningens område. Så är det inte. Vi är ett litet land. Vi vill inte konkurrera med låglöneländer i Östasien. Vill vi kunna konkurrera och behålla vår levnadsstandard måste vi vara bättre och ha bättre produkter än dessa länder som har låg lön som sin konkurrensfaktor.

Vi kristdemokrater har en 1,4 miljarder starkare budget än socialdemokraterna. Ändå försvarar vi de svagare grupperna. Vi ger 6 ½ miljarder mer än regeringen till sjuka, till omsorg. Vi finansierar en 80-procentig nivå av socialförsäkringssystemet. Vi finansierar höjt pensions-tillskott. Vi ger oss inte på vuxenutbildningen osv.

Carl Tham gör det för lätt för sig när han säger att alternativet till hans politik är moderaternas. Så är det inte.

Anf. 72 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Hållbarheten i kristdemokraternas budgetalternativ är jag övertygad om noga har diskuterats i gårdagens debatt. Det håller inte. Man kan naturligtvis önska sig allt gott på alla goda områden, men det finns också en räkning som skall betalas. Det är den räkningen som man vill komma ifrån.

Vi har en situation där vi skall konkurrera med andra länder. Det är helt riktigt. Men det kan vi inte göra om vi har en ränta av det slag som vi hade när den här regeringen tog över eller ett budgetunderskott som ligger över 12 % av BNP. Det är grundläggande för all konkurrens att man har en stabil ekonomi. Det är icke heller så att de besparingar som nu genomförs på något sätt kommer att innebära att vi har mindre konkurrenskraft i framtiden. Svensk forskning kommer, vilket många gånger har påpekats här i diskussionen och vilket egentligen ingen har bestritt, nästa år att få större resurser till sitt förfogande än vad forskningen har i dag.

Anf. 73 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Vi närmar oss den sista repliken i den här delen av debatten. Jag skulle vilja att Carl Tham utvecklade hur han skall överbrygga den djupa förtroendeklyfta som alla dessa debattartiklar ger uttryck för. När han har fått frågan tidigare har han sagt: Får vi bara som vi vill, så skall vi sedan lyssna. När vi väl genomfört nedskärningen är vi idel öra.

Enligt min – och uppenbarligen forskarnas – mening visar Carl Tham en bristande lyhördhet för den oro och den varning som dessa hundratals professorer och forskare uttrycker. Han säger att detta tillhör budgetprocessens överdrifter och kallar det för budgetpropaganda. Det löser sig 1997, säger han, och vill trösta 2 000 forskare med att allt nog blir bra, och de slipper gå ifrån sina forskningsprojekt. Hur?

Anf. 74 Utbildningsminister CARL THAM (s):

Fru talman! Tuve Skånberg gav ju själv i sitt anförande ett ovanligt lyckat exempel, måste jag säga, på vad man verkligen kan kalla för budgetpropaganda. Det utmålas att praktiskt taget all forskning här i landet skulle upphöra – t.o.m. nobelpriset skulle på något sätt dras in. Det tycker jag var ett nästan oslagbart exempel på detta.

Om man skall genomföra besparingar på ett område mobiliseras naturligtvis alla de krafter som inte vill ha besparingar på just det området. Det är i allra högsta grad en naturlig process och behöver alls inte vara beroende av några politiska motiv.

Det är naturligtvis också lätt att säga att man skall vara lyhörd för dessa argument. Ett par hundra miljoner till skulle väl ändå inte vara omöjligt i en så stor budget. Men en regering som faktiskt vill se till att

Sverige får en fungerande ekonomi kan inte vara lyhörd för den typen av synpunkter. Är man det måste man vara det på alla områden, och då hamnar vi där Tuve Skånberg och hans partikamrater hade fört in Sverige 1994. Det är därför man måste genomföra besparingar, även om det finns motstånd.

På det här området, till skillnad från andra områden, ökar ändå de samlade resurserna. Säg mig något annat område inom statsförvaltningen där vi får en sådan kraftig ökning nästa år som vi får på just det här området. Till de nära 200 miljoner som vi har nämnt här som ökningen blir nästa år kommer ju också satsningen på högskolan. Så på det här området får vi ändå, trots besparingar, en ökning. Därför är också dessa besparingar möjliga att genomföra, och de kommer inte att få de katastrofala konsekvenser som Tuve Skånberg här har försökt utmåla.

Anf. 75 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Det finns flera viktiga mål för miljöpolitiken. Det framgår också i budgetpropositionen under anslagsområde nr 20. Målen är: skydda människors hälsa, bevara den biologiska mångfalden, främja långsiktig hushållning med naturresurser, skydda natur- och kulturlandskapet m.m. Det här är gemensamma mål, som i princip alla kan ställa sig bakom, och det är viktiga mål.

När det gäller frågan om hur vi skall uppnå dessa mål kan vi ha olika uppfattningar. Från moderat sida skulle jag vilja redovisa några principiella synpunkter just när det gäller sättet att uppnå målen.

Vi menar att det är oerhört angeläget och viktigt att man får med sig alla människor ute i landet när det gäller att uppfylla målen. Vi vet att konsumentinflytandet är starkt. Vi vet att miljöinflytandet och miljöintresset bland våra konsumenter har ökat mycket kraftigt. Vi vet också att miljömedvetenheten bland företag och producenter också har ökat. Jag hörde t.ex. för en tid sedan en representant för en länsstyrelse här i landet säga: När vi för tio år sedan från länsstyrelsen åkte ut och talade med företagen om miljöfrågor fick landshövdingen ganska ofta därefter påringningar om hur omöjliga de är på länsstyrelsens naturvårdsenhet. Sådant förekommer inte i dag, därför att i dag är medvetandet om miljöfrågorna så stort ute bland företagen. Dessutom har man skapat positiva kontaktmöjligheter och respekt för varandra mellan i det här fallet myndigheterna och producenterna. Vi menar att detta är en väg som vi måste gå vidare på när det gäller frågan om att avväga metoder för att uppnå viktiga mål.

Ett annat viktigt hänsynstagande är människovärdet. I den överdrivna miljödebatten försöker många nedvärdera människan och säga att människan bara är en del i ekosystemet. Visst är vi en del i ekosystemet, men vi är ändå skapelsens krona. Vi har ett stort ansvar. Vi har förstånd, samvete, hjärta och hjärna. Därför har vi detta speciella ansvar. Om vi förnekar människans suveränitet nedvärderar vi också människans möjlighet att lösa miljöproblemen. Vi moderater vill starkt poängtera människans möjligheter i det här sammanhanget eftersom människan har förnuft.

Jag vill också peka på värnandet av välfärden. Fattigdom har svårt att värna miljön. Det är inte särskilt relevant att gå ut och t.ex. kräva långtgående djurskyddskrav hos människor som fattigdomen grinar i ansiktet. Det är inte särskilt heroiskt att kritisera dem som hugger ned den sista busken på mils avstånd när vi vet att kölden biter i deras skinn. Här finns ett samband mellan välstånd och möjligheten att lösa framtida miljöproblem.

Vi moderater vill inte med detta säga att de som nu lever i utvecklingsländerna inte skall ta miljöhänsyn. Vi måste i stället försöka hjälpa till så att vi på hela detta runda klot tar miljöhänsyn. Men då måste också vi i vårt eget land se kopplingen mellan att vi själva har ekonomiska möjligheter, stabilitet och välfärd och att vi utifrån den förutsättningen kan klara miljöproblemen i stort.

Samspel måste det vara mellan å ena sidan de enskilda människorna och företagen och å andra sidan lagstiftning och ekonomiska styrmedel. Ett intressant exempel på det området är frågan om produktionsansvar. Jag kan ta byggnadsindustrin som ett exempel på produktionsansvar och återanvändning. Där arbetar man nu mycket långtgående med egna modeller som i viss mån kommer i konflikt med Kretsloppsdelegationens syn på hur man skall hantera dessa frågor. Från moderat sida menar vi att vi i mycket stor utsträckning skall lyssna på den näring det gäller, därför att man där har den bästa kunskapen. Vi skall pröva de metoder som näringen presenterar. Skulle det sedan vara så att man misslyckas, ja, då får vi också gå in med starkare åtgärder. Men låt oss först pröva den frivillighet som faktiskt har visat sig ge bättre resultat i många sammanhang än vad politiska beslut gör.

Ekonomiska styrmedel var vi moderater mycket tidigt ute med i olika sammanhang på 80-talet. Det var bl.a. vi som krävde att vi skulle avsätta pengar till dem som satsade på katalysatorbilar. Det här var kanske en av de viktigaste miljöåtgärderna. Många ifrågasatte då, under 80-talet, ekonomiska styrmedel. Men vi har drivit frågan, och i dag ställer praktiskt taget alla upp på de här tankarna.

Vi har i vissa sammanhang fått kritik för att vi inte har ställt upp. Därför är det viktigt för oss att säga att man inte kan och inte skall se miljömässiga ekonomiska styrmedel som nya finansieringskällor när det gäller statens utgifter. Det är bl.a. därför som vi har sagt nej till en del pålagor som har presenterats under den senaste tiden under täckmanteln att det är miljöbaserade ekonomiska styrmedel. Egentligen skall principen vara den att de pengar man får in genom ekonomiska styrmedel skall gå direkt till miljöfrämjande åtgärder av olika slag.

Fru talman! Det skulle nästan vara omöjligt att inte nämna energin i samband med att vi diskuterar miljöfrågorna. Vi är överens om att växthuseffekten är en av de största miljöfrågorna, kanske rent av den största. Det är en fråga man diskuterar internationellt. Vi vet också att koldioxidutsläppen i det här sammanhanget är utomordentligt viktiga. Här kommer energipolitiken in i bilden. Det skulle vara ett miljösvik att inte ta upp energifrågan i de här sammanhangen. Om vi skulle ersätta den kärnkraft vi har med kol skulle koldioxidutsläppen öka med ungefär 100 %. Skulle vi ersätta den med olja ökar koldioxidutsläppen med ungefär 77 %, och skulle vi ersätta den med gas ökar koldioxidutsläppen med ungefär 50 %. Till detta kommer svaveldioxid- och kväveoxidutsläpp.

Prot. 1996/97:32

22 november

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Miljö

Då säger många: Men det är ju inte aktuellt. Låt mig då bara påminna om att en av de partiledare vars parti nu finns med i energiöverläggningarna – Olof Johansson – mycket klart har uttalat att han kan tänka sig att man använder fossilgas under en övergångstid. Anders Sundström har också uttalat sig i den riktningen. Och hur går det med våra nationalälvar i det här sammanhanget?

Det här är utomordentligt viktiga frågor som måste ingå i den övergripande miljöpolitiken, fru talman. Med vilken respekt kommer Sverige att mötas internationellt, där vi har skrivit under koldioxidmål, när vi samtidigt fattar beslut som innebär att vi inte ens kan uppfylla målen på hemmaplan? Energipolitiken och miljön är kanske den viktigaste frågan just nu, och i den diskussionen kommer vi moderater att ställa oss på miljöns sida.

Anf. 76 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Det är lätt att ha en pessimistisk syn på miljöproblemen. Vi får ständigt ny information om lokala miljökatastrofer runt om i världen, och vi får rapporter om internationellt tilltagande globala problem i form av klimatförändringar. Så grundläggande rättigheter som rätten till rent vatten och rätten att andas frisk luft är hotade. För oss liberaler handlar miljöpolitiken om att bekämpa miljöförstörelsen därför att den slår sönder människors frihet och livschanser och därför att den hindrar demokratisk och ekonomisk utveckling i många länder, även i länder som ligger nära oss.

Fru talman! Miljöpolitiken har bytt karaktär. Från att tidigare ha varit en fråga om väldigt synliga och omedelbara fabriksutsläpp på nationell eller högst regional nivå har miljöproblemen blivit alltmer globala och diffusa. Nu är hotet de enskilda individernas levnadsmönster; deras livsstil i alla världens länder utgör sammantaget det största hotet mot miljön.

De största miljöproblemen – klimatförändringarna och förtunningen av stratosfärens ozonskikt – är till stor del globala och kräver lösningar på en internationell nivå. En säkrad god livsmiljö i det globala perspektivet är en utmaning för hela världens befolkning, och detta mål måste kunna utgöra ett viktigt kitt för en bättre världsgemenskap.

I detta läge, med stora globala miljöproblem, vilar ett stort ansvar på Sverige och andra industriländer. Det är vi i den rika världen som måste axla ett miljömässigt ledarskap, och då krävs det ett politiskt ledarskap i miljöpolitiken. Sverige måste ta på sig den uppgiften.

Men för att det skall vara möjligt att kränga på sig en sådan ledartröja krävs det att vi först sopar rent framför vår egen dörr. Annars saknar vi den trovärdighet som krävs för att driva miljöfrågorna framåt på både det regionala och det globala planet.

När man läser regeringens budgetförslag och tar del av politiken i stort får man inte intrycket att regeringen har valt att sopa rent framför egen dörr. I stället sopar regeringen problemen under mattan. Det är bra att ha insikten, men det hjälper inte att bara tala om att skapa ett hållbart samhälle – det handlar också om att visa vad man vill åstadkomma.

Jag skall peka på några exempel där socialdemokraterna har misslyckats och där det inte finns någon ljusning i sikte enligt min åsikt.

På internationell nivå tar man ofta på sig rollen att vara representant för det miljövänliga Sverige, och det är bra. När miljöministern uppträder

på den internationella arenan tar hon ofta på ett engagerat och kraftfullt sätt tag i initiativen, men när hon kommer hem läggs konventioner och miljöpolitiska beslut på internationell nivå i skrivbordslådorna på Finansdepartementet – så upplevs det. Finansministern använder dem för att få fram besparingarna, och sedan låter han pengarna gå till skattelättnader för tjänstebilsinnehavare. Det är en bakvänd politik med hänsyn till de åtaganden som vi har gjort på internationell nivå. Vi har åtagit oss att minska koldioxidutsläppen, och då måste man göra det man kan.

Ett annat exempel på ett obegripligt dubbelspel i koldioxidfrågan är regeringens förhållande till EU. Jag har vid flera tillfällen här i kammaren ställt frågan till miljöministern hur hon ser på att ändra beslutsgången när det gäller miljöavgifter, dvs. att man skulle kunna fatta beslut med kvalificerad majoritet i stället för i enhällighet, som i dag. Ministern har på en fråga här i kammaren svarat att hon är beredd att aktivt arbeta för det. Nu visar det sig att regeringen inte alls är beredd att göra någonting åt det vid regeringskonferensen. Snarare är man, enligt vad vi har kunnat läsa om, beredd att rösta emot ett sådant förslag som ett annat medlemsland möjligtvis kommer att lägga fram. Är det miljöministerns ambitioner som gäller för Sveriges agerande i den här frågan?

Fru talman! Under det senaste halvåret har en miljöfråga diskuterats mer än alla andra i Sverige, och det är skyddet av den biologiska mångfalden, framför allt i våra skogsmarker. I retoriken råder det stor enighet om att det är viktigt att säkra den biologiska mångfalden åt framtida generationer. Men i praktiken görs nästan ingenting. Vi fortsätter i stället att mot bättre vetande minska artrikedomen i Sverige och utarma våra egna skogar. Alla arter på jorden, med människan överst i näringskedjan, ingår ju på något sätt i det komplicerade system som lägger grunden för allt liv på jorden. Då borde den här frågan vara av stor vikt.

Det är en fundamental skillnad mellan att värna den biologiska mångfalden och att försöka förhindra andra miljöskador. Andra miljöskador kan trots allt på sikt läkas, men den biologiska mångfalden och artrikedomen kan vi aldrig få tillbaka. Vad tänker man göra? Tänker man fortsätta att låta avverka de gamla skogarna och därmed också utrota den biologiska mångfalden?

Vi måste omgående göra någonting. Vi måste avsätta extra pengar för att klara att rädda de skyddsvärda skogarna. Men mest akut är det att rädda de värdefulla urskogarna.

Fru talman! I den tidigare debattomgången diskuterade man forskningspolitiken. Det var en ganska klarläggande debatt, tycker jag, om grundläggande skillnader i synen på mångfald och kvalitet i forskningen. Forskningsministern tyckte att var och en bevakade sitt område i forskningsdebatten. Då kan jag inte låta bli att säga några ord om besparingarna på miljöforskningen.

Miljöforskningen drabbas hårt av nedskärningarna i budgetförslaget. Angelägna forskningsområden riskerar att läggas på is. Man läser ständigt i medierna om hur oroliga forskarna är vad gäller osäkerheten för forskningen i framtiden.

Det ser ut som att forskningen kommer att bli ett av de områden inom miljöpolitiken som kommer att få de största problemen. Det är den som kommer att bli förloraren i regeringens politik. Det är tragiskt, därför att miljöforskningen i Sverige har varit framgångsrik. Vi har lyckats bra med

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

miljö

att komma till rätta med många av miljöproblemen tack vare en framtids-
syftande miljöforskning. Det vore trist om den skulle upphöra i en tid då
vi har stora miljöproblem framför oss, som vi behöver få kunskap om.
Det är nya diffusa miljöproblem som vi ser inom flera områden. Det finns
mycket okunskap när det gäller utsläpp, nya föroreningsproblem som vi
möter, nya sjukdomar bland våra djur – älgsjukan, laxsjukdomen
M 74:an och kalkningen av skog och sjöar, t.ex. Vi behöver mer kunskap,
mer forskning och mer utveckling för att veta vilka åtgärder vi skall vidta.
Låt inte detta hända! Det skulle utarma miljöpolitiken i framtiden.

Anf. 77 HANNA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Detta block skall handla om budgetramarna och miljöfrå-
gorna. Det är några av de mest grundläggande frågorna, vilket jag tror att
vi alla är medvetna om. Det handlar om vår egen överlevnad och om vår
jords överlevnad. Det handlar också om miljö och resursfördelning, som
är väldigt tätt förknippade med varandra.

I Socialdemokraternas budgetförslag har jag hittat ett förslag som är
relaterat till miljön och som jag tycker är bra. Det förslaget visar på de
litet större perspektiven i miljödebatten och också miljöarbetet generellt.
Det gäller fonden för hållbar utveckling, som vi fattade beslut om i som-
ras.

En del detaljer i förslaget har jag förstås synpunkter på, men som hel-
het tycker jag att regeringen har insett vikten av aktivt miljöarbete som
skapar arbeten i detta fall. Jag kan inte låta bli att i det sammanhanget
påpeka att den fond för hållbar utveckling som är skapad väldigt mycket
liknar den fond som det fattades beslut om 1995. Det var ett samarbete
mellan Vänsterpartiet och regeringen. Jag är glad över att den typen av
arbete går vidare.

Därefter är det tyvärr slut på positiva omdömen när det gäller miljö-
arbetet i budgeten. Jag skall försöka att inte drunkna i detaljer, men med
hjälp av detaljer visa på den genomgående bristande insikt hos Socialde-
mokraterna, med uppbackning av Centerpartiet, som jag tycker att vi kan
avläsa i denna budget.

Det finns gott om fina ord. Vi har hört väldigt många fina ord här i
dag. Vi kan läsa fina ord i regeringsförklaringen från den 17 september i
år. Men jag hoppar över de fina orden nu. Jag vill se de verkliga försla-
gen. Vad är det som verkligen kommer ut av orden, och vad blir reali-
teter? Samtidigt vill jag notera att ingen regeringsmedlem är med i debat-
ten i dag. Ingen regeringsmedlem lyssnar i kammaren. Det tycker jag är
ett tydligt tecken vad gäller regeringens politik.

Miljödepartementet får den största procentuella neddragningen av de-
partementen. Vi kommer eventuellt att införa sänkt skatt på kärnkraftsel.
Förmånsbilsförändringar gynnar manliga höginkomsttagare. Statens natur-
vårdsverk får minskade anslag och ökat ansvar. Den summa som föreslås
för miljösanering av våra marker ligger under lågvattenmärket. Vi fortsät-
ter att bygga motorväg och stora vägprojekt som slukar enorma summor
pengar. Den sista orörda skogen, som vi behöver köpa upp för att kunna
bevara den biologiska mångfalden, lämnas återigen åt sitt öde.

Dessutom finns det en hel del förslag från Vänsterpartiet som har av-
slagits. Motiveringen till det finns på s. 214 i finansutskottets betänkande.
Jag tycker att det är intressant. Man berättar först att Vänsterpartiets

budgetförslag ligger utöver ramarna och konstaterar därför följande: Mot denna bakgrund finner utskottet inte anledning att närmare pröva partiets förslag till fördelning mellan utgiftsområdena.

Om den argumentationen räcker för att fälla inte bara Vänsterpartiets utan alla partiers alternativa budgetförslag tycker jag att regeringen mycket noggrannare skall förklara vad de har menat med budgetramarna, hur pass hårt de ligger fast och vilka motiven är. Det behöver finansutskottet också göra.

De förslag som Vänsterpartiet har råkat illa ut för och som inte kommer att gå igenom gäller t.ex. 100 miljoner för Agenda 21-arbete ute i kommunerna, så att man skall kunna anställa energi- eller miljörådgivare. Det handlar om en utökad ram för fonden för en hållbar utveckling – 100 miljoner. Det handlar om borttagande av banavgifter för tågtrafiken – 300 miljoner.

Då tänker ni att det är enkelt för Vänsterpartiet att slänga ut pengar utan att över huvud taget behöva tänka på några ramar. Så enkelt är det naturligtvis inte. Det är innehållet i våra utökade ramar som är det intressanta. Det intressanta är inte att vi ökar ramarna, utan vad vi vill uppnå med det. Vår uppgift som politiker är att prioritera och se till helheten.

För att kunna gå in litet mer detaljerat på några av de förslag som vi har lagt fram vill jag först berätta att regeringen hade tänkt att ge hela nationen 7 miljoner kronor för Agenda 21-arbetet. Det räcker säkert till något fint informationsblad till alla sjundeklassare, men det är inte det vi behöver. Det är inte den typen av Agenda 21-arbete som vi behöver i vårt land.

Vi skulle vilja att 100 miljoner öronmärktes, så att man kunde anställa människor ute i kommunerna. Kommunerna har i dag en hårt ansträngd ekonomi. Många, för att inte säga de flesta, är tvungna att välja bort denna typ av arbete. Agenda 21 är inte en kul kampanj med knappar. Agenda 21 är en internationell överenskommelse och en diskussion med FN om hur vi skall gå vidare med miljöarbetet som Sverige har skrivit under. Vi i Sverige slår oss för bröstet för att vi är så bra och för att vi har kommit så långt. Förutom att vi har lovat omvärlden och inte bara oss själva att ställa upp på detta, har vi dessutom en möjlighet att skapa arbete ute i kommunerna.

Jag vill gå vidare till trafiken. Naturskyddsföreningen har identifierat 13 miljöhot i Sverige. Trafiken är inblandad i alla dessa miljöhot och huvudansvarig för nio eller tio av dem.

Vi föreslår att vi skall ta bort banavgifterna. Det kostar oss 300 miljoner kronor men gör att tågtrafikens konkurrenskraft gentemot andra trafikslag blir bättre, vilket är en nödvändighet i dag. Konkurrensen mellan tåg- och vägtrafik är på intet sätt jämlig.

Vi har också velat lägga 100 miljoner kronor till prisstöd för persontrafik när det gäller SJ. Det handlar naturligtvis om att få vanligt folk att åka tåg i stället för att ta bilen, vilket jag tror att vi alla förstår poängen med.

Jag går vidare till frågan om sanering av miljöskadade områden. Det finns ungefär 2 000 platser i Sverige som behöver saneras. Det handlar om gifter och metaller i jorden eller om mark som på något annat sätt är förstörd. Det skulle kräva ungefär 200 miljoner kronor. Regeringen lägger i sitt budgetförslag under 20 miljoner kronor på den verksamheten.

Det är ett slag under bältet. Det är verksamhet som är nödvändig för att vi skall kunna jobba vidare med miljöfrågor och tas på allvar. Den skapar av naturligt skäl också många jobb.

Till slut vill jag återigen ta upp den orörda skogsmark som finns kvar. Det är natur som kan jämföras direkt med t.ex. regnskogarna, vilka vi i Sverige har haft stora kampanjer för att rädda. Att vi inte kan försvara våra egna orörda marker är mycket tragiskt.

Jag vill avsluta med att säga att Vänsterpartiets samlade budgetalternativ är finansierat. Vi gör en rättvis fördelning av resurser. Vi föreslår inslag av skatteväxling. Vi skapar jobb.

Jag skulle vilja jämföra den utökade ram vi föreslår för utgiftsområde 20, litet drygt 500 miljoner kronor, med Göteborgs kommuns utgifter för socialbidrag, som för närvarande ligger på 1,3 miljarder.

I ljuset av detta tycker jag att de 500 miljonerna är väl satsade pengar. Det är precis så vi skall jobba med budgeten. Vi skall satsa på resurser som ger arbete för en bättre miljö. Vad regeringen gör i dag är att prioritera socialbidrag före annat, och det är fel.

Anf. 78 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Miljön skall bli en tydlig och långsiktig prioritering. Så sade statsministern i den senaste regeringsförklaringen. Det låter ju oerhört vackert, eller hur?

Men när vi kommer till budgeten har tydligen inte detta någon bäring på pengar, därför att de vackra orden omsätts inte alls i anslagen. Man kan säga att Sverige börjar att få en mycket vacker miljöprosa men har fortfarande en mycket skral budget. I verkligheten skärs det i miljöbudgeten. Miljöskulden ökar. Vi kan se att Sverige inte längre är ett föregångsland utan ett land som i bästa fall står stilla och avvaktar att EU skall hinna ikapp.

ibland finns det också risk för att vi måste backa, t.ex. när det gäller triklöretylen där vi strider hårt för att kunna stå på samma fläck. När man sker ned anslagen till Naturvårdsverket med 25 % är det väldigt svårt att tycka att miljön är en tydlig och långsiktig prioritering. Ännu svårare blir det när vi ser att man 1998 skall spara ytterligare 177 miljoner kronor och 1999 ytterligare 58 miljoner kronor. Det går bakåt med miljösatserna.

Vi skall göra Sverige till ett mönsterland för en ekologisk hållbar utveckling. Vi skall bygga om landet steg för steg. Så sade Göran Persson vid s-kongressen 1996. Det låter också oerhört vackert.

Den största satsning som har gjorts var det avtal som regeringen slöt med Miljöpartiet om 2 miljarder kronor till miljösanering för ett par år sedan. Vi började att bygga om till ett bättre och ekologiskt hållbart samhälle. Vi började att kunna sanera de daghem och skolor som hade byggts med felaktiga material. Vi började att kunna ge allergiska barn en chans att hålla sjukdomen i schack. 600 miljoner kronor av pengarna försvann. När regeringen lånade pengarna till ett annat ändamål lovade man Miljöpartiet att de skulle komma tillbaka. Men sedan kom Centern in i bilden, och därefter har vi inte sett röken av pengarna.

I det här budgetförslaget återlägger Miljöpartiet 600 miljoner kronor till allergisanering. Det fanns projekt för vilka det hade ansökts om dessa pengar. Detta är gröna miljöjobb som inte bara ger bättre miljö utan

också direkta arbetstillfällen, dessutom i en bransch som faktiskt har drabbats mycket hårt av arbetslösheten.

I de utmaningar som miljöpolitiken representerar ligger också det nya Sveriges möjligheter att möta arbetslöshetens förbannelse. Detta har också sagts av Göran Persson i regeringsförklaringen.

Miljöpartiet har flera satsningar. Vi vill satsa en miljard på vindkraft, sol och biobränsle och på möjligheten att konvertera en del eluppvärmning till andra energislag. I ljuset av det som har skett i Oskarshamn ter sig detta alltmer nödvändigt, där man i det absolut tvärsäkra kärnkraftverket *glömde* nödkylsystemet. Det kanske gjorde att många började att tro att detta med den absolut säkra kärnkraften är en myt i alla fall och att det är dags att börja tänka om.

En miljard skulle, förutom att det leder till att man svänger in på en väg mot en hållbar utveckling, också ge jobb. Det är mycket förvånande att dessa satsningar inte görs nu. Det är nu vi har arbetslöshet. Det är nu vi borde ha råd att lägga om produktionen. Det är nu som vi faktiskt kan få pengarna tillbaka genom att vi slipper stora utgifter för arbetslösheten.

Miljöpartiet har mera satsningar. Vi vill satsa 1,2 miljarder kronor utöver regeringens förslag på järnvägar. Vi menar att det är nödvändigt. Om vi skall komma till rätta med de miljöproblem som transporten ger, måste vi få över alltmer av transporterna på järnväg. Vi måste få en järnväg som är konkurrenskraftig. Inom EU har man sagt att det enda miljöproblem som man verkligen har stora problem med och inte kan komma till rätta med är just transporterna.

Det är också mycket stridigheter i landet om att Vägverket vill dra fram vägar. Det är ju väldigt svårt att värdera hur mycket obruten mark är värd. Dessa miljöstrider tär på människor och är onödiga. Låt oss i stället satsa på järnvägar.

Det går inte att hävda att vi är på väg mot en hållbar utveckling, om vi fortsätter att bygga oss fast i Dennispaket, Göteborgspaket och stora motorvägar som vi vet skapar mer miljöproblem.

Miljöpartiet har flera förslag. Vi vill satsa 100 miljoner kronor på sanering av miljöskadade områden. Det är mycket märkligt att den majoritet av socialdemokrater och centerpartister som har lagt fram denna budget inte vill göra denna satsning, för det är fråga om projekt som kan sättas i gång i morgon dag. De skulle ge jobb och en bra miljö. Vi skulle slippa många av de miljöbomber som i dag ligger och läcker – kvicksilver, PCB och kreosot och vad det nu är som läcker. De kommer att fortsätta att läcka och måste någon gång åtgärdas. Vi har många gånger tidigare fått höra att det inte har funnits arbetskraft för att komma till rätta med miljöproblemen. I dag finns det arbetskraft. Var finns viljan att satsa pengar och få detta gjort? Var finns viljan att sätta i gång de nya gröna jobben? Var finns viljan att se till att vi har en chans att skapa en hållbar utveckling? Med dessa miljöbomber finns inte den chansen.

Totalt satsar Miljöpartiet 4 miljarder kronor på miljön. Det är inom budgetramen. Vi föreslår nämligen flera satsningar. En förutsättning för att få allt detta är en natur som är frisk – en natur där den biologiska mångfalden kan finnas kvar. Detta är någonting som det talas mycket vackert om, men satsningarna uteblir. Vi satsar 900 miljoner kronor för att kunna avsätta områden som naturreservat. I OECD:s rapport om Sveriges miljöpolitik och de satsningar som vi gör var kritiken massiv på just

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsskattor och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Miljö

detta område. I Sverige är 0,5 % av den produktiva skogsmarken avsatt, trots att det här finns en biologisk mångfald som inte bara är unik i Sverige utan faktiskt unik i världen. Skall vi med stolthet kunna kalla oss för en miljönation, måste vi se till att avsätta naturreservat så att den biologiska mångfalden, som det talas så vackert om, har en chans.

De ekologiska kraven kan leda till nästa stora steg i utvecklingen, säger också Göran Persson i regeringsförklaringen. I de utmaningar som miljöpolitiken representerar ligger också det nya Sveriges möjlighet att möta arbetslöshetens förbannelse. Detta sades i en partiledardebatt i mars, också av Göran Persson. Vi skall göra Sverige till ett mönsterland för en ekologiskt hållbar utveckling, sade Göran Persson vid Socialdemokraternas kongress 1996.

Det kan konstateras att vi i det här sammanhanget i alla fall inte är Socialdemokraterna och Centern i samverkan, för den budget som de har lagt fram skapar inte ett mönsterland för en ekologiskt hållbar utveckling. Det är en för svag miljöbudget som visar att vi i bästa fall står stilla. Vi går snarare bakåt, men inga satsningar görs.

Det är många miljöengagerade som har blivit ytterst besvikna över denna budget, inte bara för att den strävar bakåt utan framför allt för att satsningarna uteblir. Det går inte att automatiskt tro att vi får allt detta om vi rullar på i samma gamla hjulspår och fortsätter den politik som har lett till dagens miljösituation. Har vi inte råd med satsningar, så har vi råd med något annat. Har vi inte råd att allergisnåla, anses det tydligen att vi har råd med allergiska barn. Har vi inte råd att satsa på ny miljöteknik, så har vi i Sverige tydligen råd att låta många fina uppfinningar, som skulle ge jobb i framtiden, gå oss förbi och hamna i andra länder. Har vi inte råd att sanera tickande miljöbomber, är det tydligen så att Sverige har råd att ha läckande miljögifter och att öka miljöskulden. Om vi i samtliga dessa fall gör satsningar, kan vi växla över till gröna jobb och komma till rätta med den stora arbetslösheten. För Miljöpartiet är svaret givet: Vi måste ha råd. Frågan för Socialdemokraterna och Centern är när stegen åt rätt håll skall börja att tas.

Anf. 79 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Jag vill först till protokollet foga ett tack till statsrådet Carl Tham, som i den tidigare debatten bemödade sig att komma till riksdagen under denna årets kanske viktigaste debatt – den debatt efter vilken vi fattar beslut om de anslag som styr den verksamhet som vi som folkvalda har att hantera.

Jag noterar också att arbetsmarknadsministern, miljöministern, socialministern, socialförsäkringsministern, bistandsministern och justitieministern av allt att döma inte kommer att delta i den här debatten.

Miljöpolitik är inte ett av många olika separata politikområden som kan hanteras vid sidan av andra och oberoende av andra. Miljötänkandet måste ingå som en självklarhet i behandlingen av alla de olika ärenden som vi har att hantera i samband med våra beslut här i riksdagen. Det gäller den ekonomiska politiken, skattepolitiken, näringspolitiken, lagstiftningen inom justitieområdet, trafikpolitiken, etc. Miljöpolitiken måste vara integrerad i alla de olika politikområden vi har att hantera.

Som vanligt gäller att det är sämre, besvärligare och dyrare att i efterhand ta itu med effekterna av handlingar som vi inte genom klokskap och

överväganden har kunnat förebygga. Jag och mitt parti är anhängare av miljöavgifter. Skattväxlingstanken är ett exempel på sätt att integrera långsiktiga kostnader i dagens priser som vi som konsumenter möter. Jag tror att det är sådant som vi i framtiden kommer att få ägna väldigt mycket tankemöda åt. Det sker redan i dag i några utredningar inom partigrupper, osv.

I dag har vi att behandla budgeten bl.a. när det gäller miljöområdet. Det socialdemokratiska partiet och den socialdemokratiska regeringen har i vissa högtidliga sammanhang – t.ex. vid partikongressen, regeringsförklaringar, osv. – stoltserat med välstaplade ord om att Sverige skall transformeras till ett ekologiskt hållbart samhälle och att vårt land i internationella sammanhang skall vara en förebild för andra länder. Det är gott och väl, och naturligtvis väldigt viktigt.

I regeringens egen presentation av budgeten som vi har kunnat läsa och som diskuterats upprepas detta. Det heter att regeringens ambition är att Sverige skall blir ledande i Europa i arbetet med att bygga ett ekologiskt hållbart samhälle. Det är självklart ambitioner som vi som kristdemokrater vill understödja, och vi vill bidra till att de förverkligas.

Men när man tittar på budgetens innehåll har det uppnåtts en ovanligt effektfull kontrast mellan de vackra orden och de minustecken som kan ses i budgetkolumnerna. I debatten har hittills framförts en ganska tuff kritik mot de besparingar som görs på detta område. Vi är alla överens om att de besparingar som görs här får vi betala i ett senare skede, antingen själva eller genom att bekymren, problemen och miljöeffekterna lämnas över till de generationer som kommer efter oss. Detta är självfallet inte acceptabelt.

När man skall omsätta regeringstalet med de fina formuleringarna i budgeten i konkreta åtgärder är det sämre bevänt. Budgetpropositionen är ur miljösynvinkel tam. Den är ganska visionslös. Här finns inga nya initiativ eller framåtsyftande projekt. De gröna frågorna har i regeringens och riksdagens viktigaste styrinstrument, budgeten, inte fått det utrymme som dagens och framtidens utmaningar fordrar.

Det finns många exempel, och de har också berörts här tidigare, där det tvärtom går åt fel håll. Inom budgetens utgiftsområde som berör allmän miljö- och naturvård har regeringens osthysel kommit till väldigt flitig användning. Det här området blir ganska hårt tilltufsats. I jämförelse med föregående år blir det inte mer utan snarare mindre resurser. Man vill alltså minska anslaget när det tvärtom borde öka. Man visar också att man inte kommer att reparera det år 1998 och inte att reparera det år 1999, utan tvärtom förutses ytterligare besparingar och mindre kostnader för att möta de utmaningar vi har.

Detta rimmar naturligtvis väldigt dåligt med att vi skall ta itu med miljöskulden. I andra sammanhang heter det: Den som är satt i skuld är icke fri. Vi som har att bära en miljöskuld är naturligtvis inte fria förrän vi har gjort oss kvitt den. Vad som inte minst är oroande är att resurserna för miljöforskning minskar. Den totala summan som avsätts för miljöforskning i Sverige minskar radikalt från 1998. Det kan självfallet inte förenas med de stolta ambitioner som vi tidigare har talat om.

Här finns det, som tidigare talare har sagt, väldigt komplexa samband. Åtgärder på ett område kan se bra ut ur miljösynpunkt men få helt omvända effekter på ett annat område. Om vi har ambitionen att vara le-

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

miljö

dande på miljöområdet i Europa eller världen skall vi självfallet inte minska på anslagen till forskningen. Detsamma gäller naturligtvis att föra ut resultaten till de många människorna.

Vi vet att vi som allmänhet har en stark känsla när vi får klart för oss hur vi skall agera som konsument när det gäller val av tvättmedel, toalettpapper eller vad det nu kan vara. Där spelar miljöargumenten en stor roll. Men då fordras det också att det finns ett bra underlag för den enskilde att använda i sitt beslutsfattande i de många sammanhangen.

Vi kan konstatera att kalkningsanslaget i regeringens förslag i år ligger på 175 miljoner kronor. Vi minns att regeringskansliet snabbtredde vad som skulle hända om man minskade anslaget till 80 miljoner. Regeringen tvingades backa så småningom och landar nu på 130 miljoner, vilket är på tok för litet. Man drar ned på Naturvårdsverket, som snarare borde få mer pengar och som har ett gigantiskt uppdrag att ta itu med för att genomföra riksdagens beslut. När det drabbas av sjunkande anslag år från år blir naturligtvis situationen mycket allvarlig. Vi kommer inte att klara de miljömål som vi har uppställt för de beslut som vi har fattat.

Från kristdemokratiskt håll vill vi satsa mer pengar på de områden som jag nu har nämnt men också på länsstyrelsernas miljöövervakning, investeringar inom miljöområdet, dvs. naturreservatsavsättningen, och sanering och återställande av miljöskadade områden. Jag beklagar de kraftiga nedskärningar som detta område drabbas av. Jag hoppas att den socialdemokratiska representanten i debatten kommer att ägna viss tid åt att försöka förklara diskrepansen mellan ord och handling.

Anf. 80 SINNIKA BOHLIN (s):

Fru talman! Omsorg om människan och människans livsmiljö är också omsorg om naturen. Det är en helhet vi diskuterar. Naturen sätter allmänna ramar för mänsklig verksamhet. Men samtidigt påverkar människans politiska, ekonomiska och sociala villkor förhållandet i naturen. Det är hela tiden fråga om ett samspel för att vi skall nå visionen. Det finns en socialdemokratisk vision, fastän många har försökt påstå att det inte finns någon. Den visionen är ett ekologiskt hållbart samhälle.

Fru talman! När man lyssnar till företrädare från olika partier får man uppfattningen att allt miljöarbete har stannat av i Sverige. Visst har vi även på miljöområdet fått ett besparingskrav precis som alla andra på grund av det statsfinansiella läget. Men att påstå att det inte existerar någon miljöpolitik är överdrivet.

En besparing är naturligtvis en besparing. Det skall man aldrig neka till. Vi skall komma ihåg att vi har en miljöskuld. Där håller jag med Gudrun Lindvall. Men vi skall också komma ihåg att vi har en statsskuld. För att kunna betala en miljöskuld måste vi också sanera finanserna så att vi har ett utrymme att även i framtiden göra de saker som vi vill göra.

När man lyssnar till företrädare för flera av partierna får man uppfattningen att det handlar om enorma summor. Det gäller en tidigare beslutad besparing på 20 miljoner kronor och 11 miljoner i det nya förslaget. Ändå försöker vi göra omprioriteringar som vi tycker är viktiga för miljön inom den ram som är kvar.

Miljöpolitik för mig som socialdemokrat är mycket mer än den ganska måttliga summa som vi hanterar som budgetmedel.

Det handlar om allt från internationellt miljöarbete till lokalt Agenda 21-arbete. Grundläggande för miljöarbetet är också de allmänna miljöprinciperna, t.ex. försiktighetsprincipen, närhetsprincipen och principen om att förorenaren bör vara den som betalar.

Sverige har under många år bedrivit ett aktivt miljöarbete såväl nationellt som internationellt. Och vi kan faktiskt påstå att vi har kommit långt i riktningen mot att uppfylla våra miljömål, både de som vi har skrivit under internationellt och våra egna. Men behovet av att fortsätta vidta omfattande åtgärder är naturligtvis fortfarande stort. Det gäller också att samtidigt försöka förebygga och förhindra nya miljöstörningar.

Det är många som påstår att vi inom socialdemokratin inte har någon vision. Vår vision, fru talman, är att bygga om Sverige till ett ekologiskt samhälle, att avgifta kretsloppssamhället, att värna om naturen, att satsa ännu mer på Östersjösamarbetet, att fortsätta driva våra frågor inom EU men också att fortsätta det internationella arbetet.

Har vi gjort något för denna vision? Det tycker jag att vi har gjort. Att bygga om Sverige till ett långsiktigt hållbart samhälle är ett gigantiskt samhällsbygge. Ett spadtag togs i somras när riksdagen beslutade om en miljardsatsning på miljön. Programmet syftar till att driva på den tekniska utvecklingen samt att skapa sysselsättning främst genom kretsloppsanpassning. Tillväxten stimuleras genom att vi ställer just de krav på omställning av det svenska samhället som behövs för att tillväxten skall ske på ett ekologiskt hållbart sätt men också skapa sysselsättning.

Det viktigaste för ett kretsloppssamhälle är dock inte hur miljötekniksektorn i sig utvecklas utan snarare hur miljöhänsyn integreras i all övrig verksamhet.

När det gäller att avgifta dagens kretsloppssamhälle pågår ett omfattande arbete inom Kretsloppsdelegationen, Naturvårdsverket, Kemiinspektionen och den ganska nyligen tillsatta Kemikalieutredningen. Men det kanske viktigaste, men också svåraste, arbetet finns inom Agenda 21-arbetet, inom kommuner och i olika regioner. Agenda 21-arbete handlar mycket om att förändra livsmönster och att ändra attityder. Det är ingen knappkampanj, utan det handlar om en folkrörelse som vi har en mycket lång tradition att jobba med, och det kanske inte alla gånger handlar om mer pengar. För att lyckats med ett sådant gigantiskt arbete krävs det att alla deltar. Nationalkommittén för Agenda 21 kommer nästa sommar att lämna sin redovisning till FN om vad vi i Sverige har lyckats med och vad vi icke har lyckats med i Agenda 21-arbetet. Men vi kommer också att använda kommitténs rapport för hur vi skall gå vidare och diskutera våra 150–170 miljömål och för hur vi skall gå vidare med de medel som vi använder i dag.

Att värna om naturen handlar om biologisk mångfald. Det handlar väldigt mycket om areella näringar, jordbruk och skogsbruk. Om vi menar allvar med den svenska linjen, att alla samhällssektorer har ett miljöansvar, måste även dessa sektorer visa sin vilja att vara med i miljöpolitiken. Det är ofta, fru talman, som jag i just dessa sammanhang möter diskussionen om att äganderätten sätts före miljöansvaret. Jag skulle vilja ställa en fråga till de partier som har mycket mer pengar just till markinköpen. Går ni ifrån sektorsprincipen? Menar ni att äganderätten inte innebär att man även har ett ägandeansvar inför samhället men också inför kommande generationer?

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

miljö

För att lyfta fram Östersjöregionens betydelse för hållbar tillväxt och sysselsättning beviljade riksdagen i somras ett anslag omfattande 1 miljard kronor. Medlen skall under en treårsperiod användas för att stärka samarbete och utveckling kring Östersjön, bl.a. genom åtgärder och projekt inom de fem prioriterade områdena livsmedel, energi, utbildning, infrastruktur och miljö.

I det svenska EU-arbetet för miljöfrågor har vi lagt vikt vid att göra noggranna prioriteringar och satsat på de miljöfrågor där vi anser att gemensamma lösningar är nödvändiga, frågor som inte kan lösas enbart på nationell nivå. Detta är ett löpande arbete, men arbetet pågår också inom IGC.

De frågor som vi har prioriterat är förorening, klimat, kemikalier, kretslopp och internationellt arbete.

Fru talman! Som jag nämnde i början av mitt anförande får vi spara på miljöområdet precis som på alla andra områden. Visst känns besparingen, eftersom den totala ramen för Miljödepartementet är relativt liten. Men om vi ser miljöarbetet i dess helhet är vi ändå på god väg mot målet – ett långsiktigt hållbart samhälle. Men det kommer att krävas många fler steg för att komma dit.

Fru talman! Härmed vill jag yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande.

Anf. 81 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Genom en ny teknik och nya värderingar kan vi se hur ett nytt samhälle håller på att växa fram. Vi befinner oss i något av en brytningstid med ny teknologi, elektronik och bioteknik i snabb tillväxt. Denna nya teknologi rymmer, eller kan rymma, möjligheter till större valfrihet, större personligt inflytande och ökad närhet mellan producent och kund. Den kan också betyda tillverkning i mindre enheter landet runt – arbete i hemmet, bättre egenkontroll och bättre uppsikt över hur varor utformas och produceras och över deras kvalitet. Den nya teknologin kan också innebära snabbare, enklare och resurssnålare energi samt bättre och billigare produktion och produkter.

Vi kan gå till ett avancerat kunskapssamhälle med nya tekniska lösningar för produktion och distribution som ibland kan vara genialt enkla och likna naturens processer.

Utifrån dessa framtidsperspektiv, fru talman, kan man skissa litet av en vision där miljön och energitekniken kan utgöras av solceller, solvärmepaneler, vindkraft, värmeåtervinning, vattenrening, återbruk, återvinning och kretslopp i både jordbruks- och varuproduktion. Vi kan se en teknik i kommunikationen mellan energi och materialsnål utformning. Vi kan förflytta oss själva med rena kollektiva metoder – spår- och järnvägar och vattenvägar kommer till användning. Allt detta är mer energisnålt än tidigare. Vi kan självklart se en förändring av städerna. Det innebär stad och land i samverkan, nya mönster för hur man producerar mat och hur man utvinner energi och rent av det som ibland kallas utformandet av rekreationsproduktion, där vi kan använda marker både till det som vi i dag kallar traditionella nyttigheter och till fritidsändamål som väl går att förena med detta. Det innebär naturligtvis även en livsmedelsproduktion utan bekämpningsmedel. Vi hushållar med fosfor. Vi använder vårt eget organiska avfall. När varor är uttjänta demonteras de och återanvänds och

återvinns i ny produktion. Vi börjar vårda, laga och behålla saker längre. Vi ger varorna en sådan utformning att de blir hållbara.

På detta sätt kan man beskriva en vision av hur samhället kan komma att utformas. Men en vision är inte en prognos. Om den skall kunna bli verklighet krävs det att vi organiserar oss målmedvetet, så att vi kan leda utvecklingen i önskad riktning. Jag vill inte säga att det är det som man har gjort ett försök till i det material som vi behandlar i dag. Men det är naturligtvis där som delar av den ekonomiska grunden för det framtida miljöarbetet läggs.

Fru talman! Det kan ändå vara viktigt att säga det som ingen av talarerna hittills har sagt, nämligen att det är bra, glädjande och hoppningivande att det råder en så stor samstämmighet hos alla som har talat om vikten av miljöarbetet. Den samstämmigheten finns. Det är, fru talman, något som det är väldigt viktigt att vi tar till vara. I diskussioner blir det lätt så att man pratar om kronor och ören. Men grunden i attityden finns där, och den är viktig.

Några har pekat på en del viktiga sakfrågor. Det gäller då klimatförändringarna och energifrågan. Någon har också berört resurshushållningen och den biologiska mångfalden. Alla de här frågorna är viktiga miljöfrågor under det kommande året och kommer att vara det under många år framöver.

När det gäller klimatförändringarna finns det fortfarande de som är osäkra på om människan verkligen genom de utsläpp som förekommer påverkar klimatet, eller åtminstone riskerar att påverka klimatet.

I energifrågan är vi just nu mitt uppe i en förändring av energisystemet – kanske inte riktigt på det sätt som Göte Jonsson hade tänkt sig, men det är ändå en förändring av energipolitiken. Det är nödvändigt att vi nu samlar oss kring en förändring som innebär att vi kommer bort från de kortsiktiga och farliga lösningar som legat dels i de fossila bränslena, dels – detta är alldeles självklart – i kärnkraften. Det gäller alltså att vi förmår samla oss kring en lösning på energifrågan som innebär en effektivare användning och en övergång till förnybara uthålliga inhemska energikällor.

Fru talman! Också när det gäller resurshushållningen är det, för att alludera litet grand på min inledning, nödvändigt att ta vara på den nya tekniken, som gör att vi kan göra mera med mindre – att vi kan bli listigare i användningen av resurser genom att föra ut samma mängd nyttigheter, men med en mindre resursinsats.

Bl.a. Eva Eriksson var inne på den biologiska mångfalden, som hon mycket riktigt beskrev som en av de stora frågorna och som en fråga som det är nödvändigt att hantera för att vi skall kunna få bärkraft i kommande ekologiska system.

Fru talman! Vad som förvånar mig är att så många tror att lösningen ligger i några litet större penningpåsar till några utpekade områden. Jag håller med om att det skulle ha varit bra om vi hade haft obegränsade resurser och om vi hade kunnat ge alla miljöområden mera pengar. Det är ju både utmärkt och angeläget. Som flera andra påpekat har vi gjort en prioritering, och det är något som också bör göras, mellan olika angelägna samhällsområden. Då tvingas även miljöområdet att prioritera. Att tro att man, genom att lägga en större binte pengar hos t.ex. Naturvårdsverket, har löst miljöfrågorna är naturligtvis en felsyn.

Prot. 1996/97:32
22 november

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Miljö

När det gäller de instrument som vi har att arbeta med och som de andra politiska partierna kan inbjudas att medverka i handlar det om att kraftfullt utnyttja Agenda 21-arbetet. Andre vice talmannen vet bättre än någon annan hur det Agenda 21-arbetet har initierats och givits kraft i det svenska miljöarbetet nationellt och internationellt. Den kraften måste naturligtvis fortsatt gälla. Vidare handlar det om miljöbalken, som måste bli vass, stark och tydlig för att idéerna skall kunna fångas upp och kläs i juridisk form. Kretsloppsarbetet som instrument måste självklart fortsatt gälla, med producentansvar. Jag säger detta trots att en del av de tidigare talarna här har ställt sig tveksamma till olika inslag i fråga om producentansvaret.

Fru talman! Det är viktigt att understryka att också EU-medlemskapet är ett instrument att utnyttja. EU-medlemskapet kan användas t.ex. när det gäller att ta hem de resurser som möjliggör värnandet av den biologiska mångfalden i jordbruket. Någon frågade när de första stegen åt rätt håll skall tas. Det är inte en riktigt sann beskrivning. Många riktiga steg har ju tagits åt rätt håll i miljöarbetet. Jag tror att det är angeläget att vi nu förmår se de nya frågorna liksom att de vägar utnyttjas som har dragits upp och, möjligen, att den samstämmighet som finns utnyttjas för ett gemensamt aktivt miljöarbete.

Anf. 82 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Lennart Daléus hade en intressant inledning kring synen på framtiden och möjligheterna. Jag delar till fullo Lennart Daléus uppfattning på den punkten. Vi måste alltså se möjligheterna i framtiden; detta i stället för att enbart tänka på risker och problem. Om vi ser möjligheterna, har vi också en chans att lösa problemen. Jag tycker att det var ett intressant resonemang. Jag delar, som sagt, Lennart Daléus uppfattning.

När det gäller synen på förnybar energi har också vi moderater ambitionen att det gäller att komma fram till förnybara och stabila energiråvaror. Här är det tidsperspektivet som gäller för vår del. Vi vill t.ex. inte ha en fossilgasintroduktion under ett övergångsskede fram till dess att vi fått stabila förnybara energikällor. Det är där som vi ser det stora miljöproblemet i samband med energidiskussionen.

Sinikka Bohlin, det skulle vara utomordentligt allvarligt om man efter denna debatt fick intrycket att miljöarbetet i Sverige har avstannat. Miljöarbetet hänger inte samman med de budgetanslag som vi diskuterar här i kammaren. Miljöarbetet i Sverige är *betydligt* bredare och *mycket* mera omfattande, värdefullt och betydelsefullt. Därmed vill jag inte säga att jag underskattar anslagsdiskussionen i denna kammare.

Jag har ett par tre frågor till Sinikka Bohlin. När det gäller kalkningen och försurningsproblemet har vi litet olika syn på budgetanslagen. Min första fråga gäller egentligen framtiden. Vi moderater har sagt att det behövs en långsiktig strategi. Vi måste faktiskt mera se till de konkreta behoven och inte enbart se detta som en budgetpost. Min fråga blir således: Är Socialdemokraterna beredda att gå med på den diskussionen?

Biotopskyddet är viktigt. För närvarande pågår en biotopskyddsinventering ute i landet via Skogsstyrelsen. Vi har föreslagit att man skall kunna få juridiskt bindande naturvårdsavtal som gäller mellan ägarskiften. Är Sinikka Bohlin beredd att ställa upp på en sådan justering så att vi

får en bättre tyngd också i naturvårdsavtalen, som är viktiga för biotop-skyddet?

Prot. 1996/97:32
22 november

Anf. 83 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Allt miljöarbete har inte stannat av, Sinikka Bohlin! Samma sak säger Göte Jonsson. Det är viktigt att påpeka detta, eftersom vi i debatten har varit inne på både Agenda 21-arbete och andra aktiviteter runt om i landet.

Sinikka Bohlin ställde några frågor till mig om markansvaret. Jag tycker att vi alla skall ha ett ansvar för miljöarbetet och att såväl sektorsansvaret som ägaransvaret gäller. Vi har avsatt ett antal miljoner till marksanering. Nuvarande lagstiftning – en del av markförstöringen hände ju före 1969 – håller inte i dag för att av de markägare som nu innehar marken kräva en sanering. Dessutom är det svårt att hitta ägarna till mark. Vi vet inte riktigt vem som är ansvarig. Därför anser vi i Folkpartiet liberalerna att det är viktigt att staten tar sitt ansvar för miljösaneringsarbetet på markområdet. Det är anledningen till att vi har avsatt pengar för detta. Det betyder inte alls att vi säger att det enskilda markägaransvaret eller sektorsansvaret inte finns kvar. Tvärtom är det viktigt att i det arbete som pågår peka på just ägaransvaret och sektorsansvaret.

Agenda 21-arbetet har också varit uppe till diskussion här. Hanna Zetterberg säger att vi bör sätta av mera pengar för Agenda 21-arbetet. Jag är inte så säker på det. Jag tror att det viktigaste för att Agenda 21-arbetet skall fortgå med samma kraft som det i dag ute i landet präglas av är att vi i riksdagen fattar beslut som ger riktiga signaler. Det är ju inte så att vi i riksdagen silar mygg och sväljer kameler och sedan kräver av människa- skorna ute med deras engagemang att de skall fortsätta arbetet.

Anf. 84 HANNA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Sinikka Bohlin uppehöll sig mycket vid det statsfinansi- ella läget, ekonomin, i samband med förslagen. Återigen sades att det inte finns hur mycket pengar som helst. Jag är väl medveten om det. Att tro något annat vore ganska naivt.

Det vi behöver ändra på – Sinikka Bohlin var inne på det i samband med, tror jag, Agenda 21-arbetet – är vårt beteende. Vi måste ändra vår inställning till miljöfrågorna. Det är detta som jag saknar i budgeten.

Naturvårdsverket ställer vi ökade krav på och säger att det skall ha en mer omfattande verksamhet, men vi ger det mindre pengar. Jag undrar vad det leder till. Jag tror inte att allt hänger ihop med pengar, men det är väldigt viktigt med pengar i många fall. Som jag ser det är arbetslösheten ett av Sveriges största problem. Socialbidragskostnaderna skiner som solar i kommunernas budgetar och gör att kommunerna i många fall har det svårt att över huvud taget driva någon annan verksamhet. I den situa- tionen tycker jag att det är väl värda pengar att satsa på Agenda 21-arbetet och att ge kommunerna möjlighet att anställa människor som kan hjälpa folk med det de behöver hjälp med. Mycket av Agenda 21-arbetet kom- mer inte att kräva någon ekonomi bakom. Det är rätt och skall vara så.

Det är tydligt att vi med hjälp av relativt små medel i statsbudgeten kan skapa jobb ute i landet som får dynamiska effekter, som det så vack-

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Miljö

ert heter. Vi får nämligen minskade utgifter för socialbidrag, a-kassa osv. Det är utgifter för staten och kommunerna. Jag vill se den kopplingen.

Jag har en fråga till Centerns representant: Räcker den här miljöbudgeten för er? Jag är litet förvånad över att ni ställt upp bakom den. Jag tycker inte att jag fick något svar. Det är litet naivt av Centern att tala om ny teknik osv. och ta pengar till det från fonden för hållbar utveckling.

Anf. 85 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag vill få den här debatten att handla om det den skall handla om, nämligen hur vi ser på ramarna för miljön. Från Miljöpartiets sida har vi lagt 4 miljarder mer på miljön än regeringen och Centern. Vi har gjort det med fullt budgetansvar. Vi anser som regeringspartiet att vi måste sanera statens finanser. Men här handlar det om hur vi fördelar de pengar som finns att fördela. Hur vi fördelar de resurser som vi har brukar kallas för politik. Från Miljöpartiets sida har vi lyckats i vårt budgetalternativ att satsa 4 miljarder mer än regeringen och Centern inom den ram som finns, och samtidigt sanerar vi statens finanser.

Naturligtvis händer det saker ute i landet, men det vi nu diskuterar är vad som händer här, på vilket sätt vi kan bidra till att leda landet in i en hållbar utveckling. Jag är helt övertygad om att Socialdemokraterna har visioner. Det har de också visat genom att läsa upp den miljöprosa man använder sig av och som är mycket vacker. Men samstämmigheten i miljöarbetet finns först när vi är överens om att satsa pengar på att få i gång den utvecklingen. Först då får vi samstämmighet. Den har vi inte i dag i politiken.

Många av satsningarna, som vi ju återkommer till i debatten i december och som i och för sig är förhållandevis små jämfört med andra budgetposter, skulle kunna få i gång byggnadsarbeten inom daghem och skolor. Där finns t.o.m. projekt färdiga, men man har fått nej från kommunen därför att Socialdemokraterna inte velat återföra de 600 miljoner som fanns med i uppgörelsen om 2 miljarder med Miljöpartiet. Varför vill ni inte, Sinikka Bohlin, satsa inom ramen? Varför vill ni inte utöka de här satsningarna, vilket vi skulle kunna göra, för att få i gång samhället? Det handlar för vår del inte om att överskrida några ramar.

Anf. 86 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Först och främst är det naturligtvis så att miljöarbetet pågår och är mycket mer omfattande än vad vi som politiker kan åstadkomma. Det sker på lokal nivå via Agenda 21, miljöorganisationer, enskilda människor osv. Det är väldigt glädjande. Det är en fantastisk utveckling.

Här och just nu diskuterar vi dock budgeten. Sinikka Bohlin påstod två gånger i sitt inlägg att vi från oppositionspartierna hävdar att Socialdemokraterna saknar en vision. Jag är rädd att anförandet skrevs innan vi höll våra anföranden. Det är nämligen fel. Visionen är vacker, fint formulerad, och den kan vi alla ställa upp på. Problemet är inte visionen utan handlingarna. Hur når man upp till visionen? Flera av oss tror inte att det sker genom mindre pengar till miljöarbetet.

Sinikka Bohlin säger vidare att man får uppfattningen att nedskärningarna handlar om enorma summor när man lyssnar på våra inlägg och

att det inte är så, att miljöpolitik är någonting mycket mer än budgetpolitik. Det är förvisso sant. Men om vi har ett mål och en vision dit vi vill nå är knappast det bästa sättet att nå det målet att minska resurserna för att kunna ta sig dit.

Det sägs att vi nu tar steg i arbetet för ett ekologiskt hållbart samhälle och att det behövs fler steg. Förvisso är det riktigt. Men det viktiga är inte bara antalet steg, utan det handlar också om i vilken riktning man tar dessa steg. Går man i fel riktning är det naturligtvis bättre att göra halt.

Flera partier har visat på, och vi gör det också, en starkare budget än den Socialdemokraterna presenterar, men har gjort prioriteringar inom ramen och gett mer pengar till miljöarbetet, inte mindre. Så får man samband mellan visionen och de konkreta handlingarna.

Anf. 87 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! Det är en ramdebatt, men det är svårt att komma ifrån detaljerna. Vi får ändå försöka spara några frågor till decemberdebatten.

När vi diskuterar här handlar det oftast om detaljer. Vi glömmer bort i miljöarbetet hur viktigt det är för riksdagen att följa upp våra egna beslut och värdera dem, se om det blev så som vi trodde. Det arbetet pågår nu i nationalkommittén, som går igenom alla våra mål, 150–170, vilket kanske inte alltid bidrar till att det finns samstämmighet lokalt, nationellt och regionalt. Men det är viktigt att följa upp det vi har gjort tidigare. Detta kommer upp våren 1998 i en stor miljöproposition, som jag tror kommer att vara det stora nästa steget i helhetsdebatten.

Nu har alla partier sina ramar och olika finansieringar. Ändå är det uppföljningsfrågan som är viktig för mig som miljöpolitiker. Där ingår den fråga som Göte Jonsson ställde om frivilliga naturvårdsavtal. Det blir också en uppföljning av vårt skogspolitiska beslut där vi så småningom får ta ställning till den frågan. Det är väldigt viktigt att klara ut vad vi menar med sektorsansvaret för att komma ifrån denna väldigt långdragna diskussion.

Agenda 21-arbetet är för mig ett nerifrån-arbete. Jag har besökt många kommuner och tittat hur man arbetar med Agenda 21-frågor. Det är inte pengar man helst frågar efter. Det är ett folkrörelsearbete. Det är genom det man skall försöka ändra attityder och livsstilar. Jag tror inte att Naturvårdsverket med sina pengar kan ändra våra livsstilar.

Anf. 88 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det sägs mycket om skillnaden mellan vad man säger och hur man handlar. Nu får alla partier möjlighet att i handling visa uppföljningen av en del fina visioner. Kristdemokraterna får möjlighet att i energipolitiken leva upp till den ambition man började med 1980, att medverka i en sträng avveckling av kärnkraften. Det gläder mig att kristdemokraten ler åt iakttagelsen. Vi får alla möjlighet att följa upp vad vi har sagt.

Detta kommer naturligtvis att gälla Agenda 21 och oss alla. Agenda 21 ger möjligheter för medborgarna i en kommun att dra upp visioner för hur det egna samhället skall formos. Sedan kommer det an på oss alla att vara med och se till att ge ett juridiskt innehåll åt det medborgarna har dragit upp. Vi har redan försökt från Centerns sida genom att

föreslå att de olika kommunerna skall få det lättare att arbeta inom ramen för Agenda 21 utan hänsyn till många av de restriktioner som finns i dagens lagstiftning. Vi har bl.a. varit med om att avslå ett sådant krav. Det finns alltså mycket vi kan göra men underlåter att göra trots de fina orden.

Det är riktigt att man kan arbeta med ekonomin på litet olika sätt. Det kan, fru talman, inte ha undgått någon i denna kammare att ett ursprungligen diskuterat förslag om en nedskärning av anslaget till kalkning till 80 miljoner om året i denna budget har höjts till 130 miljoner. Man kan litet försiktigt säga att sådana höjningar inte sker av en slump. Det är naturligtvis så att det skett en förbättring i ekonomin för kalkningen genom ett arbete som jag tror att flera partier i denna riksdag har medverkat till.

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt att man ger myndigheter anslag, så även till Naturvårdsverket. Jag bejakar det. Men om Vänsterpartiet vill visa omsorg om och hjälpa Naturvårdsverket i den hanteringen hoppas jag att man utnyttjar möjligheten att vara med på att Naturvårdsverkets inriktning, arbetsuppgifter och ekonomi skall utredas. Den möjligheten står till buds nästa vecka.

Anf. 89 GÖTE JONSSON (m):

Fru talman! Sinikka Bohlin nämnde de areella näringarna. Dessbättre utnyttjas ju nu möjligheten att genom EU söka miljöstöd inom jordbruket betydligt bättre. Ett gammalt krav från oss har därigenom blivit tillgodosett. Det är bra. Det är väl bara att säga som bohuslänningen sade: En får la tacka. Men det är synd att detta inte hade kunnat komma litet tidigare. Då hade vi kunnat ligga längre framme i planeringen när det gäller bevarande av biologisk mångfald.

Vi vill också försöka att få med våtmarksdiskussionen och kvävefallor i resonemangen angående EU-stöd. Jag hoppas att även detta moderata önskemål kommer att behandlas seriöst av regeringen framöver.

Även Östersjöfrågan och havsmiljön bör från svensk sida föras fram som ett prioriterat område inom ramen för EU:s miljöpolitik. Östersjöfrågan är utomordentligt angelägen.

Fru talman! Jag vill avsluta med att ta upp en annan fråga. Det gäller synen på skogen. Jag önskar att vi här kunde få till stånd en nationell konsensus. I dag är det två mål som gäller inom skogspolitiken: miljömål och produktionsmål. Men tyvärr är det väldigt många som förringar produktionsmålet.

Om man ser till förnybara resurser när det gäller råvaror är den svenska skogen en av de viktigaste förnybara råvaruresurser som finns i världen vågar jag nästan säga. Vår skogsproduktion är effektiv. Därför är det väldigt viktigt att vi slår vakt om denna förnybara råvaruresurs och inte enbart ser skogen som en resurs för naturvård. Naturvårdsinslaget, bevarandet och biotopskyddet är viktigt, men vi måste också – inte minst i EU-sammanhang – föra fram den svenska skogen som den viktigaste förnybara råvaruresursen när det gäller också de framtida ekonomiska välfärdsfrågorna.

Anf. 90 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Jag instämmer i Lennart Daléus inlägg. Han sade att vi alla har ett miljöengagemang. Man kan se att alla i Sverige har insikt om att vi måste gå mot det hållbara samhället. Det är intressant, eftersom man kan se detta inom industriföretagen. Där pågår det ett arbete. Jag är övertygad om att detta engagemang finns därför att vi här i riksdagen har gett de rätta signalerna. Man vet att det är den vägen som vi skall gå. Men då är det också viktigt att man inte tappar fart när det gäller att ge signaler.

Procentuellt sett har miljöbudgeten drabbats av större besparingar än andra budgetar. Det är en felaktig signal att göra det möjligt för tjänstebilsinnehavare att köra billigare och att låta staten ta en kostnad på 1 miljard kronor för detta. Jag tror att både Lennart Daléus och Sinikka Bohlin hade tyckt att det hade varit bättre att den miljarden hade tillfallit miljöbudgeten. Då hade vi kunnat arbeta aktivt med de åtgärder och frågor som ingår i den. Vi hade kunnat lägga ned mera pengar på miljöforskningen. Men nu blev det inte så.

Regeringen har i stället valt att i sin budgetproposition ge signalerna på ett annat sätt. Jag träffar ofta människor som har ett miljöengagemang. Jag besökte Agenda 21-mässan, och där upplevde jag ett stort engagemang. Miljömänniskorna där undrade varför vi inte fattar de riktiga besluten i riksdagen som skulle ge de rätta signalerna. Sedan tar man upp detta med tjänstebilsbeskattningen, urskogarna och den biologiska mångfalden.

Det är nu viktigt att vi inför det beslut som skall fattas senare i dag visar att vi ändå är beredda att ge de riktiga signalerna. Att bygga det hållbara samhället är den vision som vi alla egentligen är överens om och som gäller i Sverige. Låt nu inte Agenda-arbetarna ute i landet få känna att de har fått felaktiga signaler.

Anf. 91 HANNA ZETTERBERG (v):

Fru talman! I mitt huvudanförande tog jag upp frågan vilka signaler som regeringen och riksdagen kommer att ge ut till landet när det gäller miljöarbetet. Jag tog upp trafikfrågor, energifrågor och direkta konkreta miljöfrågor. Det är en svag miljöprofil på den här budgeten. Det händer visserligen mycket saker, men det är inte tillräckligt. Framför allt är det fel saker som händer. Eva Eriksson nämnde en felaktig sak, nämligen detta med tjänstebilarna. Det är en mycket tydlig och felaktig signal.

När det gäller Agenda 21-arbete och lagförändringar, Lennart Daléus, är jag beredd att diskutera sådana. Men utifrån den information som jag har fått är det inte lagarna som är problemet. Agenda 21-arbete handlar naturligtvis om lokalt arbete, men det finns helt enkelt inga förutsättningar för att arbeta lokalt. Jag vill inte ge Naturvårdsverket pengar för att man skall jobba med Agenda 21, utan jag vill ge kommunerna pengar för Agenda 21-arbete. Där ligger en stor skillnad.

Den viktigaste frågan är nog miljösaneringen. I det sammanhanget har vi en möjlighet att visa att vi menar allvar med den miljöpolitik som uttrycks så fint i ord. Jag vill ha konkreta bevis på att regeringen och denna kammare faktiskt är beredda att lägga ned pengar och energi för att kunna investera i vår framtid. Det är precis det som det handlar om.

Det finns 2 000 platser i Sverige som behöver saneras från miljösynpunkt, för vilket det krävs 200 miljoner. Regeringen föreslår 20 miljoner.

Prot. 1996/97:32
22 november

Det är ett slag under bältet. Detta är någonting som kunde vara oerhört bra och som för en gångs skull kunde leda oss framåt.

Anf. 92 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Sverige är ett land som inte längre är föregångare. Det är hämtat från den granskning som OECD har gjort. OECD ger också Sverige skarp kritik för att vi inte avsätter områden för bevarande av den biologiska mångfalden. I det avseendet är man mest kritisk. Därför vill Miljöpartiet tillföra 700 miljoner – jag råkade tidigare säga 900 miljoner, men det skall alltså vara 700 miljoner – för avsättning av skogsmark och andra naturtyper som behöver skyddas.

Om man, som socialdemokraterna, vill att vi skall kunna utvecklas till ett land som går före då måste man faktiskt satsa. Då går det inte att acceptera nedskärningar i miljöbudgeten eller i andra budgetar. Den omfördelning som vi i Miljöpartiet har föreslagit – 1 miljard till sol, vind och biobränsle, ytterligare 1 miljard till järnvägar, ytterligare 900 miljoner till Naturvårdsverket och ytterligare 600 miljoner till allergisanering – skulle leda in på den vägen.

Avslutningsvis vill jag säga att om man skall avgifta Sverige, Sinikka Bohlin, vilket är en mycket bra ambition, då måste man satsa mer än de 19–20 miljoner som ni nu vill satsa på sanering av miljöskadade områden. Dessa pengar är redan in-tecknade av olika kommuner. Kommunerna kommer att stå i kö för att uppvakta både departementet och Naturvårdsverket för att få pengar till miljösanering. Det gäller de kommuner där man har kommit så långt att man kan börja att anställa folk – ofta arbetslösa – för att komma i gång med saneringen.

Det är alltså viktigt att skjuta till pengar, om man vill att Sverige skall bli ett land som återigen skall inta en tätplats.

Jag vill svara på en fråga som Sinikka Bohlin ställde, nämligen om vi anser att även sektorn har ett ansvar för skogen. Ja, vi anser det. Sektorsansvaret måste bli föremål för en omfattande diskussion. Problemet med sektorsansvaret är att det medger en möjlighet att fuska. Utför man själv kontrollerna är man kanske inte lika noga som en myndighet skulle vara.

Och, Sinikka Bohlin, vi kan tänka oss att diskutera en skogsvårdsavgift för att få de pengar som behövs för att kunna avsätta 5 % av Sveriges produktiva skogsmark nedanför fjällen till naturreservat i syfte att bevara en biologisk mångfald för framtiden. Det är bråttom.

Anf. 93 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Lennart Daléus var inne på energipolitiken och energiförhandlingarna. Även om jag såg glad ut delar jag självfallet hans uppfattning, att det är av allra största betydelse för miljön som helhet att vi får en uthållig energiproduktion byggd på förnybara energikällor. Jag ser också gärna en bred överenskommelse mellan riksdagens partier kring en sådan politik. Det är av oerhört stor vikt i miljösammanhang.

När det gäller budgetarbetet för övrigt framförs det en del synpunkter om att vi kanske alltför mycket hamnar på detaljnivån när vi diskuterar ramarna. Samtidigt är det naturligtvis så att vi i oppositionspartierna är angelägna om att visa hur våra budgetalternativ är sammansatta. Det är ju inte en tillfällighet att vi vill satsa mer pengar på miljön. Vi gör det därför att vi anser att en del anslag är alldeles för små. Vi vill peka på att det behövs mer resurser där. På det sättet har vi kommit fram till att det behövs större belopp. Vi vill visa att det går att prioritera mellan olika ut-

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

miljö

giftsområden och inte bara inom utgiftsområdet. Det är detta som utskottet kommer att ägna sig åt i nästa omgång.

För vår del handlar det alltså om mer pengar till Naturvårdsverket, mer pengar till miljöövervakning, mer pengar till kalkning av sjöar och vattendrag, investeringar inom miljöområdet och naturligtvis forskning på miljö- och kretsloppsområdet liksom sanering och återställning av miljöskadade områden. Det är områden som vi menar är viktigare än väldigt mycket annat av det som finns med i budgeten inom andra utgiftsområden. Sammantaget klarar vi det med ett starkare utfall än det som regeringen presterar.

Anf. 94 SINIKKA BOHLIN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att bemöta Gudrun Lindvall. Jag tycker att det är beklagligt att Miljöpartiet alltid ser den negativa sidan av tillvaron. När man citerar OECD:s granskning av svensk miljöpolitik läser man det som är negativt. Det finns ju väldigt mycket som beskriver det vi har lyckats med, men naturligtvis också det som vi kan bli bättre på. Det är ingen som har sagt att vi skall vara bäst på jorden. Ibland kan det vara bra att försöka vara positiv också i de samtal som vi har i kamraren, Gudrun Lindvall.

Göte Jonsson tog upp de areella näringarna. De är ju viktiga för oss allihop t.ex. för livsmedelsproduktionen och skogen som råvarubas, men också miljömässigt. Och där har vi fortfarande problem på t.ex. jordbrukssidan både i Sverige och runt Östersjön. Därför är det viktigt att vi delvis satsar just Östersjöpengar på livsmedel och miljö för att skapa bättre miljöer runt sjön.

Jag tror att vi har mycket av våra framtidsbranscher inom de areella näringarna. Det handlar inte bara om miljöforskning utan om forskningen som helhet. Det gäller att se möjligheter i de gamla sektorer som vi har, t.ex. jordbruket, skogen genom förnybar energi och även inom de områden som tagits upp och som inte tillhör vårt utgiftsområde, nämligen trafik och energi. Det är ju där vi har framtidsbranscherna och de miljömässigt viktigaste områdena att satsa på i framtiden.

Anf. 95 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag tycker att det blivit tydligt under debatten att det finns en mycket god grund för att samlas kring många av de viktiga miljöfrågorna. Att vi sedan har litet olika uppfattning om prioriteringarna av kronor och ören och rent av också mellan prioriteringarna innebär ju inte att ambitionerna alltid behöver vara så skilda åt i storlek, även om man väljer olika områden.

Flera har ju förlitat sig på att *satsa* pengar på det ena och andra. Det handlar ju också mycket om att möjliggöra. Det handlar om att möjliggöra för människor, företag och organisationer att bete sig klokt och rätt. Det handlar också om att ställa krav på företag, medborgare, myndigheter och organisationer att bete sig rätt. I detta kravställande ryms ju ett visst mått av finansiering, herr talman. Jag inbjuder gärna de andra partierna till att diskutera med vilken stränghet man framöver skall ägna sig åt det som berättigat kallas skatteväxling, dvs. att med instrumentet att ta pengar

från den dåliga verksamheten och ge till den goda också upprätthålla ett sätt att finansiera en klok utveckling.

Herr talman! Vi i Centerpartiet är glada och rent av stolta över att ha initierat och påbörjat Agenda 21-arbetet i Sverige som en följd av arbetet med Riokonferensen. Vi är glada över att vi kunde påbörja kretsloppsarbetet under den förra regeringsperioden. Vi är naturligtvis stolta över att vi går i spetsen för en kärnkraftsavveckling. Vi tänker utnyttja de möjligheter som EU-medlemskapet ger till ett bättre miljöarbete. Allt detta skall ske under den sammantagna rubriceringen att vi behöver utveckling, och vi behöver miljö.

Herr talman! Med detta slutar jag för min del debatten om miljön i dag.

Bistånd

Bistånd

Anf. 96 GÖRAN

LENNMARKER (m):

Herr talman! Det finns anledning att ha en optimistisk attityd när det gäller utvecklingen i u-länderna. Det är möjligt att göra en mycket snabb fattigdomsutrotning. Vi har sett att det finns länder som gått från absolut fattigdom till relativt välbstånd på en generation.

Vi i Sverige, i EU och i västvärlden har ett ansvar att bistå i det här arbetet. Det viktigaste är att se till att frihandeln fungerar. Det är också viktigt att vi har investeringar i u-länderna. Vidare är det viktigt med det som vi kallar för bistånd och det som utgiftsområde 7 handlar om.

Låt mig först säga att ett av de viktigaste områdena på biståndssidan handlar om katastrofbistånd, dvs. att hjälpa till när det uppstår katastrofer till följd av naturliga orsaker eller, vilket tyvärr är vanligare, på grund av att människor beter sig mot varandra på ett sätt som skapar katastrofer. Vi ser det tydligast nu i centrala Afrika och Zaire. Här finns det betydande resurser avsatta i Sverige, i EU, på olika håll i FN-systemet och i västvärlden. När det gäller Zaire och flyktinkatastrofen i Rwanda är det kanske inte pengarna utan snarare förmågan att organisera biståndsarbetet som är problemet. Vi moderater menar likväl att vi skulle avsätta något mer resurser till FN:s flyktinkommissariat, UNHCR.

Ett annat viktigt område gäller skuldavskrivningar. Många fattiga u-länder har mycket stora skulder som hänger som en kvarnsten kring halsen på dem. Här är det också avsatt betydande resurser inom utgiftsområdet för att möjliggöra skuldavskrivningar. Skuldavskrivningar är dock inte så lätt. Det innehåller en del ganska svåra moment, både ett praktiskt och ett moraliskt svårt moment.

Det praktiska är att om man gör en skuldavskrivning måste man se till att det inte sker en ny ansvarslös upplåning. Det moraliska är att se till att skuldavskrivningen sker på ett sådant sätt att inte vanstyre och korruption stimuleras. Vi skall vara medvetna om att åtskillig upplåning i u-länderna inte har kommit befolkningen till godo utan snarast varit korrupt upplåning. Här menar vi att de betydande avsättningarna räcker. Vi föreslår inte mer pengar på detta område.

Ett tredje område gäller demokratin. Det är glädjande att den går framåt i stora delar av u-världen, t.ex. i Asien. I Latinamerika är det nu

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

miljö

bara Kuba som är kvar som diktatur. Och även i Afrika börjar vi nu observera detta. Det är inte så att läget är hopplöst i Afrika. Särskilt i södra Afrika har vi sett en ganska snabb utbredning av demokratin. Här menar vi att Sverige har ett ansvar att på olika sätt stödja demokratiutvecklingen. Vi menar att man även här skall avsätta något större resurser för detta arbete.

Vi reste runt i södra Afrika med utrikesutskottet i augusti. Där såg vi att det kunde finnas fördelar att vinna genom ett regionalt samarbete för att stärka utvecklingen av mänskliga rättigheter och demokrati i de länder som nästan allihop är demokratier eller framväxande demokratier. Jag tycker att det finns anledning att säga detta, eftersom det ofta ges en så väldigt negativ bild av Afrika. Vi måste betona att den bilden inte alls är korrekt för kontinenten i dess helhet.

Likväl skall vi också komma ihåg att här måste vi ha en regel när det gäller biståndet så att man inte ger bistånd till regimer som förtrycker sitt folk eller grovt bryter mot de mänskliga rättigheterna. En sådan regel måste vi ha för att vi inte skall få ett kontraproduktivt bistånd i det avseendet.

Ett ytterligare område där vi moderater vill stärka på biståndssidan gäller enskilda organisationer. Särskilt i två typer av länder spelar enskilda organisationer en mycket stor roll. Det gäller i diktaturer, där sättet att kringgå diktaturen ofta är att arbeta via enskilda organisationer. De har kanaler direkt till befolkningen vid sidan av en statsmakt som miss-handlar eller förtrycker sitt folk. Den andra typen är länder där man har olika former av korruption eller vanstyre. Det kan ju ibland kombineras. Där kan just enskilda organisationer göra betydande insatser.

I Tanzania svarar t.ex. kyrkorna för ungefär hälften av sekundärutbildningen i landet, eftersom statsmakten är så inkompetent att den inte klarar sådana uppgifter i någon större omfattning.

Det här är områden där vi moderater vill stärka biståndsinsatserna, men på ett mycket stort område är vi betydligt mera återhållsamma än vad regeringen föreslår, nämligen det som gäller bistånd till statsmakten i ett land, framför allt stort bistånd till statsmakten i ett land. Erfarenheten visar att sådant bistånd ofta är kontraproduktivt. Många av de länder där fattigdomen ökat är sådana som har fått ett mycket stort bistånd till statsmakten. Exempelvis är Tanzania ett land som har fått uppemot 30–40 % av BNP i bistånd under mer än tre decennier. Det har getts inte bara av Sverige utan också av många andra länder och internationella organisationer. När man ser efter vad som har åstadkommits med de här pengarna blir man ledsen.

Det finns inte någon allmän skolutbildning för alla barn och ungdomar. Det finns inte någon allmän hälsovård. Tvärtom får man ofta muta sig fram för att över huvud taget få någon hälsovård. Man har en korrupt statsmakt – den svenska ambassaden och andra klagar bittert över bristen på rättsstat. Vägar och avlopp finns praktiskt taget inte eller är illa underhållna. Det kunde vi själva tydligt avläsa vid vårt besök där.

Vad beror det här på? Jo, på att det ofta är statsmakten som är utvecklingshindret. Det är den som hindrar människor från att utvecklas. Man skall naturligtvis inte stödja en statsmakt som själv utgör utvecklingshindret.

Vi kan i de framgångsrika länder som mycket snabbt har utrotat fattigdom se att ett bistånd, exklusive skuldtjänstkvot – låt mig säga det för att vara precis – om ungefär 10 % av BNP förefaller vara ungefär det lämpliga. Inom den ramen kan man finansiera en allmän skolutbildning för alla pojkar och flickor – inte minst flickor, vilket är särskilt viktigt, eftersom det ofta negligeras i många länder. Man kan få en grundläggande hälsovård. Man kan bygga en rättsstat, och man kan ha en rimlig satsning på en grundläggande infrastruktur, vägar, vatten och avlopp.

Vi moderater menar därför att det är ungefär på den nivå man skall satsa på att biståndet till statsmakten i ett utvecklingsland skall ligga. Vi har goda erfarenheter från länder som ligger kring detta. Många av de mycket framgångsrika ligger just där.

Ett intressant exempel är Vietnam, som började utvecklas när det våldsamt stora sovjetiska biståndet föll bort. Det var en gudadåva för Vietnam att få bort det biståndsberoende och den felaktiga inriktning som det biståndet gav.

Vi kan i Sydafrika notera att man inte heller där vill ha särskilt mycket bistånd. Man har satt ett tak för biståndet till statsmakten vid 0,5 % av BNP, eftersom, som den biträdande finansministern sagt: Vi måste utveckla oss själva. Ett visst bistånd är bra för att få kunskapsutbyte med omvärlden, särskilt i ett land som har varit isolerat, men i allt väsentligt måste vi förlita oss på egna resurser.

Vi skall komma ihåg att bistånd är särskilt känsligt i f.d. kolonier, där man kan se att ett tidigare beroende av främmande statsmakter på andra sidan haven, kolonialmakterna, ofta har ersatts med ett stort biståndsberoende. De har blivit mera beroende av främmande länders regeringar och biståndsmyndigheter än av beslut i det egna landet.

En av de mest tragiska iakttagelser som vi kunde göra i Tanzania var att landet egentligen inte bestämde själv. Fanns det ett samhällsproblem, förväntade man sig att någon biståndsmyndighet från ett annat land – i Europa eller i Amerika – skulle identifiera det och dessutom finansiera och genomföra åtgärder. Det var en förlamande attityd, som på detta sätt var mycket negativ.

Därför, herr talman, föreslår vi förstärkningar på de tre, fyra områden som jag angav men en betydande återhållsamhet med bistånd till statsmakten.

Anf. 97 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Dagligen blir vi påminda, via press, radio och TV, om de stora klyftor som råder mellan i-världens rika och u-världens fattiga människor. Detta kan exemplifieras på olika sätt. Ett är att gå in i UNDP:s senaste årsrapport *Human Development Report* för 1996. Av den framgår bl.a. att bruttonationalinkomsten per person i i-världen ligger runt 400 kr per dag. Motsvarande siffra för de fattigaste u-länderna ligger runt 10 kr per dag, alltså en fyrtiondel.

Den fråga vi måste ställa oss är: Har vi, som råkat födas i ett i-land och lever på en standardnivå som vida överskrider u-ländernas, något ansvar för att medverka till att lindra nöden och bidra till att de fattiga folken får möjlighet till ett drägligare liv och bättre livschanser?

Frågan är högst berättigad och måste ställas och ständigt upprepas.

Dagens diskussion om internationellt samarbete handlar just om detta – vårt globala ansvar. Jag kommer nu mera att gå in på penningfrågan än på detaljerna i hur vi sedan använder pengarna. Vi återkommer till det i en debatt i december, då vi får tillfälle att mer diskutera effektiviteten i biståndet och hur vi använder pengarna. Jag kommer att uppehålla mig kring enprocentsmålet.

Internationellt samarbete har sin naturliga utgångspunkt i ett globalt rättvisetänkande. Utan detta globala perspektiv blir hela frågan om enprocentsmålet i det svenska biståndet helt obegriplig. Tänk globalt – handla lokalt! Det är just det som det är fråga om.

Detta globala rättvisetänkande har en lång tradition och djupa rötter såväl i det svenska samhället som i den svenska riksdagen.

Det första regeringsförslaget om enprocentsmålet för u-landsbiståndet lades såvitt jag förstår fram i proposition nr 101 år 1968. Då föreslogs en långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet samt riktlinjer för planens förverkligande. I långtidsplanen föreslogs att det statliga biståndet för de närmaste åren skulle planeras med sikte på att den totala anslagsvolymen för biståndet skulle motsvara 1 % av bruttonationalprodukten. I verkligheten nådde man detta mål 1975/76.

Jag har tittat litet i riksdagsprotokollet från den biståndsdebatt som ägde rum för 20 år sedan, en mycket intressant läsning. Jag vill gärna ge några exempel på hur man då resonerade från olika partier. Jag skulle vilja att de partier som nu föreslår kraftiga nedskärningar i biståndet lyssnar mycket noga.

Så här sade t.ex. socialdemokraternas företrädare då, Arne Geijer:

”Låt mig till att börja med säga att vi nu under många år har haft en intensiv debatt i Sveriges riksdag om den svenska u-hjälpen. Vi har så småningom uppnått enprocentsmålet, vilket innebär att 1 % av bruttonationalprodukten anvisas för hjälpen till andra länder. Samtidigt som detta har skett kan vi emellertid konstatera att klyftan mellan rika och fattiga länder förstorats i förhållande till vad som var förhållandet för några år sedan. Att den svenska insatsen överskridit 1 % av bruttonationalprodukten hoppas jag emellertid i Sveriges riksdag framstår som mycket tillfredsställande. Det är glädjande att vi har nått dithän, och jag hoppas att vi också skall kunna vidmakthålla denna enprocentiga andel av vår bruttonationalprodukt.”

Detta har socialdemokraterna under den tid som gått sedan dess alltså kraftigt svikit och är nu nere på 0,7 %.

Moderaternas talesman, Allan Hernelius, sade följande i den debatten: ”Knappast har vi anledning att blygas över våra insatser totalt sett. Först av alla nådde vi, som påpekats, det av FN uppställda målet. Vi marscherar nu vidare och når en procent av 1976 års bruttonationalprodukt. Och det skall inte stanna härvid; därom är utrikesutskottet enigt. Naturligtvis kan och skall vi göra mera. Stark åstundan härtill finns i alla partier. Å andra sidan finns också en annan opinion, vars motstånd det gäller att övervinna. Information och upplysning kan bidra härtill. Men det är också angeläget att biståndsmedlen av regering och riksdag förvaltas så att det inte ger näring åt olust och negativism.”

Det tredje partiet som skär kraftigt i biståndet är Centerpartiet. Jag skulle vilja att Helena Nilsson lyssnar noga på vad hennes företrädare, Torsten Bengtson, sade:

”Det var Indien som i Förenta nationerna lade fram förslag om 1 %. Centerpartiet tog upp förslaget i en motion i riksdagen. Folkpartiet anslöt sig till förslaget året efter. För socialdemokraterna tog det många år innan man accepterade förslaget om enprocentsmålet. Sedan har det varit ett oavbrutet tillbakahållande från socialdemokraterna, och vi har måst motionera varje år. Det har alltså varit en mödosam väg till detta mål.”

Så lät det för 20 år sedan. Nu har de tre partierna gjort ytterligare nedskärningar i det förslag som ligger på riksdagens bord i dag. Vi är nere på en historiskt låg nivå. Jag menar att detta är en olycklig trend. Folkpartiet menar att det är en olycklig utveckling. Det kommer att bli en mödosam väg att försöka gå tillbaka för att återvinna den anda som fanns här en gång i tiden, den globala solidaritetsandan.

Vad har egentligen hänt med svensk biståndspolitik under de här åren? Vad har hänt när de här företrädarna kunde vara så klara och tydliga på denna punkt under det att vi i dagens riksdag får finna oss i helt andra beslut?

Folkpartiet menar att vi snarast måste anträda vägen mot enprocentsmålet och inte som nu gå i motsatt riktning. Vi föreslår därför i vår reservation till dagens betänkande att biståndsanslaget höjs med 1,2 miljarder kronor för budgetåret 1997, och att en successiv ökning sker under de därpå följande åren.

Detta skall ställas i kontrast till Socialdemokraternas och Centerns överenskommelse om nedskärningar till 0,7 % och till Moderaternas nedskärning med ytterligare 871 miljoner kronor.

Anf. 98 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! ”Varning för minor” står det på den skylt som jag här håller upp. Det är en syn som möter barn och vuxna i Moçambique, ett land som under många år varit mycket drabbat av antipersonella minor. För närvarande är det 40–50 barn som varje år dör direkt eller senare av skador från minor. Likadan är situationen i Angola, Afghanistan och andra länder.

Sverige satsar åtskilliga miljoner kronor i Moçambique, Angola och andra länder för att göra dem fria från minor. Det är ett mycket mödosamt arbete, och man utför det för hand. Den maskin som har diskuterats, Glufs Glufs, är knappast användbar i de här terrängerna. Om man satsar så mycket som är möjligt, kommer det ändå att ta minst 10–15 år bara i Moçambique. I länder som är ännu värre drabbade kommer det att ta ännu längre tid. Samtidigt förses många andra länder med nya minor. Det här är alltså nästan ett oändligt arbete som aldrig tar slut.

Trots det måste man göra allt för att stoppa nya minor och för att se till att barn och ungdomar som växer upp i dessa länder så snart som möjligt kan få växa upp i länder där man inte, för varje steg man tar, behöver vara rädd för att få armen eller benet avslitet av en mina. Det är bl.a. till sådana projekt svenska biståndsmedel går. Jag ser det som ett oerhört effektivt, oerhört nödvändigt arbete som vi borde satsa väldigt mycket mer på.

Andra viktiga biståndsområden är återvändande flyktingar i exempelvis Guatemala och andra länder. Människor som har befunnit sig på flykt under flera år, ibland under decennier, får, med hjälp av framför allt FN

och frivilliga organisationer, många gånger kyrkliga, möjlighet att återvända till sina hemländer och där börja om på nytt.

Vi har vattenprojekt i Zimbabwe som svenska SIDA är inblandade i, där man med relativt liten ekonomisk insats tillsammans med lokala krafter ser till att få vattenförsörjning och dricksvatten i mindre städer.

Vi har demokratiprojekt i många länder. Svenska biståndsmedel används mycket effektivt för att ge stöd till organisationer för mänskliga rättigheter, till att bygga upp ett rättssamhälle och till att få fungerande rättsinstitutioner.

I Vietnam har vi t.ex. bidragit med skattereformer och andra insatser för att få system där staten får inkomster som är nödvändiga för att kunna bygga ut utbildning, hälsovård osv.

Vi har skuldsanering. Tidigare talare har varit inne på hur nödvändigt det är. Man kan se på Tanzania, ett land som vi i utrikesutskottet som tidigare sagts besökte i augusti. Tanzania satsar 30 % av sin budget för att betala skulder, och var och en kan förstå hur fullständigt vansinnigt detta är när man i skolorna kan ha 150 elever i varje klass. Alla tänkbara pengar borde gå till undervisningen. Därför måste Världsbanken och andra multilaterala organ, men också Sverige på sin kant, bidra till att se till att skuldlättnader genomförs för att de mest fattiga länderna i världen skall kunna satsa på det de mest behöver: utbildning, hälsovård och nödvändiga projekt för sysselsättning.

Jag kan fortsätta att göra listan lång. Det finns en oändlig rad av mycket nödvändiga och väldigt effektiva och bra biståndsprojekt som Sverige direkt eller via olika FN-organ är inblandat i. Det gäller t.ex. arbete för barns och ungdomars rätt att växa upp på ett bra sätt.

Det hindrar inte att det, som vi alla vet, finns problem med bristande effektivitet, korruption osv. Det är självklart inte så biståndspengar skall användas. Det måste förändras, och det är man på god väg att göra.

Vi vet också att bistånd inte alls är det som förändrar världen så att det blir utveckling och materiellt välstånd i alla länder. Vi vet att det krävs utökad handel och bättre handelsförbindelser för fattiga länder. Vi vet att det krävs att man stoppar vapenhandeln från de rika västländerna som i dag tjänar mycket på att exportera vapen till de fattigaste länderna.

På den konferens som FAO, FN:s matprogram, har anordnat har man diskuterat fördelningen av de många hungriga människorna runt om i världen. 800 miljoner människor har i dag inte tillräckligt att äta. Egentligen är det inte fråga om att förse dem med mat, utan det handlar om att ändra maktstrukturen så att människorna själva skall kunna odla och få den mat de behöver.

Det är nödvändigt att se på dessa andra faktorer, men samtidigt har vi biståndet, som vi med politiska medel tillsammans i demokratisk anda kan fatta beslut om. Det gäller både hur mycket pengar vi satsar och vilken inriktning biståndet skall ha. För den sakens skull behöver vi inte bortse från de andra viktiga faktorerna.

Vänsterpartiet har, liksom Folkpartiet, med bestörtning kunnat ta del av hur Socialdemokraterna, Centern och Moderaterna frångått det man tidigare haft som önskemål, nämligen enprocentsmålet. Nu är vi nere på 0,7 %.

Jag undrar naturligtvis var vi har biståndsministern, som gärna är ute och talar om internationell solidaritet, global rättvisa osv. Varför är han

inte här och försvarar att regeringen tillsammans med en majoritet av riksdagen vill sänka biståndet till 0,7 %? Det är skammens gräns som vi har diskuterat och framhållit tidigare. Jag skulle vilja höra Pierre Schoris förklaring igen. Den håller inte i det långa loppet.

Vänsterpartiet har protesterat mot denna budgetordning, som innebär att vi i dag bara pratar om pengar och anslagsnivåer och att vi tar inriktningen sedan. Vi tycker att detta skall göras vid samma tillfälle, och att vi i parlamentet skall ha möjlighet att också se till vilka olika anslag som skall kunna förändras och hur vi skall kunna få mer pengar. Genom denna budgetordning är det oerhört svårt, för att inte säga omöjligt, att göra detta.

Vi i Vänsterpartiet kräver en återgång till enprocentsmålet. Vi anser att en sådan är möjlig. Vi vill börja med att höja nivån till 0,8 % 1997 och därefter fortsätta för att 1999 vara uppe i 1 %. Vi vill anslå 1,8 miljarder kronor 1997.

Därmed yrkar jag bifall till Vänsterpartiets budgetförslag, som innebär att vi fortsätter att satsa på internationell solidaritet.

Anf. 99 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Herr talman! Miljöpartiets förslag på utgiftsområde 7 – internationellt bistånd – innebär att budgetramen utökas med 1 430 miljoner kronor 1997 och att den utökas ytterligare de närmaste åren. Det betyder ökade anslag till fyra FN-organisationer och ökade anslag till bistånd genom folkrörelser och organisationer.

Regeringen har föreslagit 1 miljard kronor till samarbete med Central- och Östeuropa att fördelas under en femårsperiod. Miljöpartiet önskar att denna miljard fördelas på tre år i stället och att miljöinriktningen i programmet förstärks.

Den största delen av den summa Miljöpartiet föreslår går till miljöinsatser och miljöprojekt i olika behövande utvecklingsländer. I dagens samhälle griper miljöfrågorna in i olika verksamhetsfält på ett sätt som aldrig förr. Stöd till miljöåtgärder kommer hela samhället till godo. Det kan gälla utbildningsinsatser, projekt inom alternativjordbruk och livsmedelsförsörjning, förnybar energi och insatser på lokal nivå inom näringsliv och handel. Inom alla dessa sektorer har kvinnor ofta en nyckelroll och ett stort ansvar, utan att ha motsvarande rättigheter. Detta är alltså områden där orättvisor i jämställdhet mellan kvinnor och män kommer i dagen och kan tacklas och rättas till. Förhoppningsvis kan också en förändring komma till stånd. Sverige har nyligen lagt ett sjätte biståndsmål till de övriga övergripande fem: jämställdhet mellan kvinnor och män, dvs. att alla samhällsmedborgare har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga delar av livet.

I regeringens budget ligger biståndsanslaget fortfarande kvar på 0,7 %. Jag undrar varför regeringen inte har försökt att åstadkomma en höjning av biståndet eller att sätta en preliminär tidpunkt för när man önskar att detta skall uppnås. Miljöpartiet menar att det finns tunga skäl för att höjningen mot det utlovade enprocentsmålet måste prioriteras och starta genast. Den traditionella säkerhetspolitiken har ändrat innehåll i och med att hotbilden mot jordens gemensamma säkerhet har ändrat karaktär. Man ser en tydlig koppling mellan detta och fattigdom och sociala klyftor mellan rika och fattiga i utvecklingsländerna. Vi vet att

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

bistånd

jordens befolkning ökar okontrollerbart, att miljön förstörs och att naturresurserna krymper. Ett land med problem av det här slaget är ett hot mot grannsämjan och en risk för upprätthållande av global fred.

Överutnyttjande av naturresurser och miljöförstöring hänger starkt ihop med en ökande fattigdom, brist på livsmedel och försörjningsmöjligheter. Detta skapar hos en befolkning ett samhällsklimat som är en grogrund för vrede och uppror och som i förlängningen leder till väpnade konflikter. Det är här biståndet kommer in som ett nytt säkerhetspolitiskt instrument som skapar en ny och annorlunda säkerhetspolitisk agenda.

Jag skall nämna en hotbild. Enligt många riskprognoser för 2000-talet kommer miljöproblemet att orsaka de svåraste väpnade konflikterna länderna emellan. Det gäller speciellt de problem som har med vatten att göra. För 30 år sedan skrev en av våra internationellt kända forskare, Georg Borgström, en bok som heter *Gränser för vår tillvaro*. Om man läser den för första gången i dag känns den tyvärr lika aktuell som den var 1964, när den kom ut. Ett av kapitlen heter *Vattnet i storpolitiken*. Där finns en genomgång av olika spänningsfält på jorden där vattnet har huvudrollen på den politiska arenan.

Här är några nya siffror från i dag: Om 30 år har världens befolkning ökat till långt över 8 miljarder människor. 90 % av denna befolkningsökning sker i utvecklingsländerna. Samtidigt har vi redan nu vattenbrist i 20 av jordens länder, och vi behöver vatten för att producera mat till den växande befolkningen. Rent dricksvatten är en bristvara i många länder. Enligt beräkningar som har gjorts i u-länderna dör ca 25 miljoner människor varje år av förorenat vatten. Här behövs konfliktförebyggande insatser – inte i form av traditionella militära insatser utan i form av biståndsinsatser som prioriterar just tillgången på vatten, som är vårt viktigaste livsmedel.

I praktiken måste detta enligt Miljöpartiet leda till minskade försvarsutgifter och ökade biståndsanslag. Varför inte börja på vägen upp mot enprocentsmålet? ”Skammens gräns”, som biståndsministern kallade 0,7 %-gränsen är en mycket farlig gräns sedd ur säkerhetspolitisk synvinkel. Det är en gräns som jag tycker att vi skall lämna så fort som möjligt, och börja vandringen mot enprocentsmålet.

Jag yrkar bifall till Miljöpartiets reservationer 50 och 57.

Anf. 100 INGRID NÄSLUND (kd):

Herr talman! Man skulle kunna säga att världens situation och världens nöd är vårt ansvar – ett ansvar som vi aldrig kan avsäga oss. Vi hör allesammans ihop.

Det är naturligt att en budget handlar om siffror och om att få inkomsterna att täcka utgifterna. Men i debatten väntar sig människor att få veta varför vi vill satsa på ett område och spara på ett annat. Med andra ord vill de veta vad vi har för underliggande ideologi. De undrar vad det är som driver oss i vårt politiska arbete. Prioriteringar säger en hel del om vad olika partier betraktar som viktigt. Det är när vi måste spara som det blir tydligt vad vi anser vara oundgängligt. När vi har gott om pengar räcker det både till det som är viktigt och till det som vi skulle kunna undvara.

Vi kristdemokrater tror att det finns många människor i Sverige som delar vår syn på att det internationella biståndet bör höra till de områden

som skall prioriteras. Det finns fortfarande en stark biståndsvilja i Sverige. Det gäller människor i alla åldrar, men inte minst unga människor. Undersökningar visar att en majoritet vill att biståndet skall vara kvar på minst den nivå vi hade innan Socialdemokraterna började nedmonteringen av det svenska biståndet.

Jag är inte förvånad över att unga människor i ännu högre grad än andra vill ha bistånd på hög nivå. En annan undersökning visar att var fjärde ung människa gärna skulle betala högre skatt om de visste att den gick till bistånd. Den idealiteten skall vi vara mycket rädda om. Jag vågar påstå att idealitet, människokärlek och känsla för rättvisa har varit drivkraften för den spontana verksamhet som utgör grunden för vårt bistånd. Kyrkor och andra ideella organisationer började med katastrofhjälp, sjukvård och skolverksamhet långt innan statligt bistånd ens var påtänkt. Bistånd över statsbudgeten infördes först i början av 1960-talet. Biståndsviljan, som ytterst är en vilja till personligt engagemang, får vi absolut inte låta gå förlorad.

Det finns många skäl att uppehålla en hög biståndsnivå. Respekten för de mänskliga rättigheterna, som kommer till uttryck i FN-normerna, är en grund för viljan att bistå människor i fattiga länder. Med biståndet vill vi stödja människor i deras egna ansträngningar att fritt och utan fruktan forma sitt eget samhälle. Grundläggande är också solidaritetstanken – att vi alla hör samman och att vi därför har ansvar för varandra. Principen om alla människors lika värde leder till övertygelsen om att vi bör bidra till att höja de fattiga folkens levnadsnivå och verka för deras ekonomiska och sociala rättigheter.

Behoven är oerhört stora och har ingalunda minskat. Stora framsteg har gjorts när det gäller grundutbildning och bekämpning av vissa sjukdomar. Krig och interna oroligheter som leder till att hundratusentals, ja miljontals människor tvingas till flykt från sina hem och länder är de största hindren för en positiv utveckling. Vi har på senare tid sett vilka förödande konsekvenser i form av mänskligt lidande och förödelse krig och folkmord för med sig både i Centralafrika och i Bosnien. På längre sikt utgör också förtryck av mänskliga rättigheter och bristande demokratiutveckling stora hinder för framsteg.

80 % av världens befolkning lever i u-länderna. En dryg miljard lever i yttersta fattigdom utan garanterad tillgång till dagligt bröd, hälsovård eller utbildning. Denna sjättedel av jordens befolkning förbrukar bara 1,4 % av världens produktion av varor och tjänster. Om vi jämför det med den miljard som befinner sig i toppen – dit hör vi i vårt land – och som konsumerar 80 % av världens samlade BNP, får man litet perspektiv på vad det hela handlar om. Ändå säger vi att ett av våra problem i dagens Sverige är att vi inte konsumerar tillräckligt.

Jag skall inte nu gå in på vad detta innebär, inte minst för de barn som aldrig får en chans att växa upp på grund av sjukdom och umbäranden till följd av yttersta fattigdom. Via barnkonventionen har vi faktiskt förbundit oss att till det yttersta av vår förmåga söka förverkliga barnens rättigheter, oavsett var de bor. I det ljuset kan vi verkligen fråga oss om de nedskärningar som majoriteten i dag kommer att besluta om är försvarbara. Det tycker inte jag.

Den oerhörda klyftan mellan fattiga och rika fortsätter att vidgas. Det beror delvis på i-världens bristande intresse för biståndsinsatser. Inte

minst beror det på vägran att upphäva orättfärdiga handelsrestriktioner. På så sätt försvåras u-ländernas möjligheter till export, vilket leder till lägre inkomster, sämre konkurrensförmåga och därmed också sämre förutsättningar för ekonomisk tillväxt och utveckling. Skuldkrisen är enorm. Den totala skuldbördan till väst uppgår till 13 000 miljarder, en ofattbar summa som vi måste komma till rätta med på något sätt. Vi måste ställa oss frågan hur vi gemensamt kan forma en framtid som erbjuder ett värdigt liv för människor också i de delar av världen som inte är lika lyckligt lottade som vi. Utan hopp om utveckling mot ett bättre liv blir det ingen trygghet och säkerhet för någon i världen. Biståndet kan inte ensamt vända strömmen, men det är ett verksamt bidrag till en positiv utveckling.

Därför är det oroväckande att i-världens samlade bistånd är det lägsta på 20 år, samtidigt som man vägrar att upphäva de orättfärdiga handelsförbindelserna. Det är också mycket beklagligt att den svenska regeringen tillsammans med Centern trots de stora behoven följer den allmänna tendensen och föreslår en kraftig sänkning av biståndet. Moderaternas siffror i det här sammanhanget skall vi inte ens tala om.

De flesta partierna har varit överens om vikten av ett generöst bistånd, även under den period av ekonomiska problem som vi har fått leva med. Det första verkliga ifrågasättandet av biståndsnivåerna kom med Ny demokrati under den förra regeringen. En del av deras kritik gick ut på att Sverige inte har råd med sitt bistånd.

Få anade kanske då att det skulle bli en socialdemokratisk regering som tillsammans med moderaterna skulle driva fram en frysning av biståndet i sin första budget 1995. Detta innebar samtidigt att socialdemokraterna gick ifrån enprocentsmålet, som Sveriges riksdag beslutade om 1968. Förra året var det inte några andra än moderaterna som var villiga att ställa upp på denna frysning. Men nu är man i Centern dessutom villig att sänka biståndet högst betydligt. I maj 1996 fick biståndet stå för den största besparingen. Vi kristdemokrater tycker att det är skamligt att världens absolut fattigaste skall stå för miljardbelopp när vi skall sanera vår ekonomi.

Denna linje fullföljs nu i den budget vi skall fatta beslut om. Vi avvisar bestämt denna nedmontering av biståndet. I vårt förslag vill vi satsa ytterligare nära två miljarder på biståndet från 1997. För de två följande åren har vi föreslagit 2,241 miljarder respektive 3,186 miljarder mer än majoriteten till biståndsanslaget.

Regeringen har dessutom övergivit enprocentsmålet till förmån för det mål som har satts upp av FN på 0,7 %. Vi avvisar detta och föreslår en återgång till enprocentsmålet senast år 2001, eller tidigare om så är möjligt.

Anf. 101 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! Riksdagen beslutade i våras om inriktningen av utgiftsområde 7, biståndet, för åren 1997-1999. Då fastställdes biståndsramen till 0,7 % av BNI.

Det betyder för nästa år ett anslag på drygt 11 000 miljoner till biståndet. Den preliminära fördelningen för utgiftsområde 7 blir 11 627 miljoner för 1998 och 11 414 miljoner för 1999. Uppgifterna för dessa två sistnämnda budgetår är naturligtvis preliminära beräkningar som

gjorts utifrån nu kända förutsättningar och antaganden om den ekonomiska utvecklingen.

Utskottet menar att det är angeläget att biståndsramen under den aktuella perioden uppgår till minst 0,7 % av BNI. Vidare säger utskottet att ramen för utvecklingssamarbete med u-länderna sammantaget inom utgiftsområdet i krontal minst bör uppgå till det av regeringen föreslagna.

När det gäller Central- och Östeuropa har riksdagen beslutat om ett samarbetsprogram omfattande åren 1995/96, 1997 och 1998. Till detta program har avsatts drygt 4 miljarder kronor för hela perioden. Under 1998 skall regeringen lämna förslag om omfattning och inriktning av samarbetet efter 1998.

Enligt utskottets uppfattning måste detta innebära att taket för utgiftsområde 7, biståndet, för 1999 sätts så att det rymmer en ram för ulandsbiståndet på minst 0,7 % av BNI och tillräckliga medel för att föra Östeuropasamarbetet vidare.

Vi har accepterat nedskärningar av biståndet därför att det är en del av ett nationellt och allomfattande program för att långsiktigt rädda vår ekonomi och därmed vår handlingsfrihet. Utgångspunkten har varit att alla utgiftsposter skall omfattas av denna sanering. Det finns inga skyddade zoner, vare sig i inrikes- eller utrikespolitiken. Annars hade det inte gått ihop. Detta är den enkla och svåra sanningen som ingen kan undgå.

Nedskärningarna av vårt bistånd görs alltså helt av statsfinansiella skäl. Nästan alla utgiftsområden har ju fått vidkännas avsevärda nedskärningar. Den framtida utvecklingen av den ekonomiska ramen för biståndet beror dels på vilken ökning vi får av BNI, dels på statsfinanserna.

Jag tycker att vi inte får tappa proportionerna i debatten. Trots dessa nedskärningar är ju Sverige världens fjärde främsta biståndsgivare. Vi har ett högklassigt bistånd som internationellt är uppskattat, som skapar utveckling, som räddar liv och som främjar fred och demokrati. Det har kolleger tidigare på olika sätt visat exempel på, inte minst utifrån gemensamma erfarenheter av resan i södra Afrika i augusti månad.

Under en övergångsperiod är det möjligt att använda anslag som av olika skäl inte har kunnat betalas ut. Det kan bero på att projekt har försenats eller på att planerade utbetalningar har blivit mindre än beräknat. Att så har blivit fallet har att göra med just det som vi är ute efter att bekämpa, nämligen de svårigheter och den oförutsägbarhet som fattigdom och underutveckling för med sig. Dessa outnyttjade reserver, som är betydande, innebär alltså att nedskärning kan ske utan att pågående verksamhet behöver krympas eller avbrytas.

Biståndet i världen växer inte, som någon påpekade. Tvärtom minskar det stadigt. OECD-ländernas totala biståndsvolym har från 1990 till 1995 sjunkit från 0,33 % av BNI till 0,27 %.

Visionerna för biståndspolitikerna måste därför handla mer om innehållet. De nya utmaningarna kräver såväl ett nytt tänkande som ett nytt handlande. För Sveriges framtida bistånd finns det några områden som jag i all korthet vill peka på. Det handlar om det fattigdomsinriktade biståndet som måste prioriteras ännu mer. Fattigdom är det största hotet mot freden. Av världens fattigaste länder finns merparten i Afrika. Där finns också 40 % av världens flyktingar. Nu har biståndsministern tagit initiativ till ett omfattande arbete för att utforma en ny och sammanhållen politik för utvecklingssamarbetet med Afrika.

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

bistånd

Det är angeläget att påverka maktfördelningen i samarbetsländerna. Det finns inte något automatiskt samband mellan tillväxt och utveckling, som vi vet.

Det är också viktigt att bryta den s.k. beroendekulturen. Bistånd har ju traditionellt varit en hjälp, "en gåva", från en givare till en mottagare, och det har ofta lett till att givaren har haft ett övertag, inte bara ekonomiskt. Det är nödvändigt att påskynda processen mot ett utvecklingssamarbete mellan parter som har ett ömsesidigt ansvar.

Ett annat område som skall utvecklas är insatserna för konfliktförebyggande och ökad säkerhet. Fred, demokrati och utveckling hör ihop, det känner vi till. Biståndsministern presenterade häromdagen en strategi för EU:s utvecklingssamarbete. Den är angelägen och värdefull, eftersom vi vet att EU är en stor biståndsgivare.

En annan uppgift är att driva på reformeringen av FN. Nära hälften av det svenska biståndet kanaliseras ju genom FN och institutioner där många länder samarbetar.

Det finns alltså i den nya situationen många uppgifter att arbeta med.

Som jag nämnde tidigare är Sverige, trots nedskärningen av biståndet till 0,7 % av BNI, ett av världens fyra främsta biståndsgivarländer. Vi har redan sett exempel på hur ett bättre ekonomiskt läge här hemma också gagnar biståndet. I slutskedet av budgetarbetet kom en ny BNI-prognos, och den betydde att biståndsramen kunde utökas med 76,2 miljoner kronor.

Ett annat förhållande som också har stor betydelse för värdet av vårt bistånd är att nästan hela biståndsbudgeten används utomlands, vilket innebär att den svenska kronans växelkurs är av väldigt stor betydelse för biståndets reella storlek. I jämförelse med 1995/96 är anslaget för 1997 i dag redan värt 10 % mer räknat i tyska mark och i det närmaste värt lika mycket, bara några tiotals miljoner lägre, i dollar. Detta visar med all tydlighet vad sunda statsfinanser betyder också för värdet av vårt bistånd.

Många har talat om enprocentsmålet. Vi känner till vad utrikesutskottet har uttalat i denna fråga. Vi skall återgå till 1 % så fort detta låter sig göras av statsfinansiella skäl. Den frågan får vi återkomma till när vi senare skall diskutera innehållet i vårt bistånd.

Det har här framförts synpunkter på storleken av biståndet. Folkpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill lägga på ytterligare pengar, medan Moderaterna avviker kraftigt från denna uppfattning. Utskottsmajoriteten uttalar stöd för regeringens strävan att förbättra statsfinanserna och konstaterar med tillfredsställelse att ökningen av BNI redan 1997 kommer att medföra en utökning av biståndsramen med 76 miljoner kronor. Till detta kommer att den stärkta kronkursen ytterligare förbättrar situationen. Sammantaget innebär detta en väsentligt ökad biståndseffekt.

Anf. 102 HELENA NILSSON (c):

Herr talman! Centerpartiet har medverkat i arbetet med att sanera de offentliga finanserna. Som ett led i detta mycket smärtsamma arbete har vi också accepterat besparingar i biståndet. Som tidigare har sagts från talarstolen innebär de här besparingarna att enprocentsmålet, som vi ju lämnade för några år sedan, är ännu mer avlägset. Jag är den första att beklaga detta, och jag beklagar det djupt. Centerpartiets långsiktiga mål vad gäller biståndets storlek är oförändrat. Vi har i en motion i höst ut-

tryckt att det måste vara ett tydligt mål att återupprätta enprocentsmålet så snart som möjligt, och vi har också sagt att regeringen bör återkomma med en plan för detta.

Vad är det då som har hänt i svensk biståndspolitik? frågar Karl-Göran Biörsmark. Jag skulle i stället vilja fråga: Vad är det som har hänt i svensk ekonomi under de här 20 åren? Jo, vi har att brottas med ett mycket stort budgetunderskott, för att inte tala om statsskulden. Jag kan också smärtsamt konstatera att när Karl-Göran Biörsmarks och mitt parti har suttit i regeringen – vi har gjort det under nio respektive åtta av de här 20 åren – har vi alltid lämnat ett besvärande budgetunderskott efter oss.

Ett land som inte kan hantera den egna ekonomin klarar inte att med lånade pengar behålla sin trovärdighet som långsiktig biståndsgivare. Därför kräver ett sådant här saneringsprogram uppoffringar av alla grupper i samhället. Detta drabbar alltså också dem som behöver vårt bistånd. 66 miljarder i besparingar plockas inte fram hur lätt som helst. Det har gjorts stora ingrepp i transfereringssystemen, och också biståndsanslaget har då fått vidkännas en besparing. I Centern menar vi att om vi även i fortsättningen skall uppnå en bred uppslutning bland medborgarna för ett generöst tilltaget bistånd som gör oss till fjärde största biståndsgivare i världen, då skall också denna anslagspost vara med och dela bördan i en för oss ekonomiskt svår tid.

Jag vill i samband med detta yrka bifall till utskottets hemställan i finansutskottets betänkande avseende utgiftsområdena 5 och 7 – det gäller här närmast utgiftsområde 7, som berörs av utrikesutskottets betänkande UU1y.

Dagens debatt skall behandla biståndsramen, och vi diskuterar betänkandet Utgiftsramar och beräkning av statsinkomsterna. Vi skall som tidigare har påpekats diskutera innehållet senare, och vi skall också ha en debatt om biståndet under våren.

Det beslut vi alldeles strax skall fatta innebär att vi får en tydligare koppling mellan biståndsramen och bruttonationalinkomsten, BNI. Genom att vi åter tillämpar denna koppling kommer en stigande BNI att resultera i att biståndet ökar i kronor räknat. Förstärkningen av kronan, som är en följd av det saneringsprogram som vi inledde våren 1995, har också ökat biståndets volym. I varje mottagarland räcker varje krona längre – effekten ökar. Det är i alla fall en liten tröst i detta underskottets mörker.

Centerpartiet ställer sig bakom minskningen av biståndsramen till 0,7 % av BNI. Det innebär för 1997 en ram om 11 946 000 000, att jämföra med 13 360 000 för innevarande år. Minskningen av resursramen är lik en krympning av kostymen, och den har kunnat genomföras framför allt genom att vi har jagat outnyttjade medel. Vi kan konstatera att den löpande verksamheten i de fattigaste delarna av världen på så vis har kunnat prioriteras. Genom omfördelningar har stödet till miljöinsatser, humanitärt bistånd, demokrati och mänskliga rättigheter kunnat bibehållas på en oförändrad nivå.

Detsamma gäller för det bistånd som kanaliseras genom enskilda organisationer. Att fördela bistånd via enskilda organisationer är något vi har mycket goda erfarenheter av. Det har många fördelar. De fördelarna är att vi når ut brett i mottagarländerna och därmed bidrar till en demokratisk och pluralistisk utveckling. Metoden är kostnadseffektiv, eftersom

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

bistånd

vi drar nytta av många ideella insatser, och det ökar också delaktigheten och uppslutningen här hemma i Sverige bakom en generös biståndspolitik.

När vi förra våren debatterade den dåvarande budgetpropositionen och "det frysta anslagets metodik" lanserades protesterade Centerpartiet högljutt. Med ett fryst och fixt anslag kopplade regeringen loss från utvecklingen av BNI. Våra protester gällde såväl frysningsen som metod som den alltför låga nivån. I den kritiken instämde alla partier utom Socialdemokraterna och Moderaterna.

När jag nu tittar igenom och summerar övriga partiets motioner och tittar på den tabell som vårt utskottskansli har upprättat och det budgetalternativ som finns där, är det väldigt intressant att notera att det enbart är Kristdemokraterna som når upp till den nivå på biståndsramen som är på 13 360 000 000. Detta är något som vi – jag också – har dömt ut. Det gäller Folkpartiet, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Miljöpartiet och Centerpartiet.

Förutom Kristdemokraterna verkar nu alla ha mer pengar i biståndsramen än vad regeringen och Centerpartiet nu har föreslagit. Man slår sig för bröstet och säger: Vi minskar inte biståndet. Vi sparar minsann inte på de fattiga. Sedan räknar man upp alla man slår vakt om. Detta sker trots att man inte orkar lyfta sig över nivån för innevarande år, 1996. Jag vill inte kalla det hyckleri men väl ett betänkligt sätt att argumentera.

Jag har också gått igenom varifrån ni har fått era extra resurser till bistånd. Jag tycker att det hade varit ärligt om ni också hade redovisat det.

Folkpartiet drar ned 10 miljarder på de arbetslösa och arbetslöshetsförsäkringen och hämtar också 2 miljarder från bostadsförsörjningen, där bl.a. bostadsbidragen ligger. Det är mycket pengar sammanlagt. Man kunde väl då också ha sagt: Vi minskar inte biståndet, men vi tar från den här gruppen.

Kristdemokraterna plockar bort 2 miljarder från de arbetshandikappade och en lika stor summa från studiestödet. Jag vill inte använda Inger Näslunds ord om att det är skamligt att minska på biståndet och säga att det är skamligt att ni minskar på de arbetshandikappade och på dem som får studiemedel, men jag hade tyckt att det var rättvist om ni hade pekat på vad ni ville göra. Inger Näslund sade själv att de prioriteringar man gör i fråga om besparingar är avslöjande för ett partis ideologi.

Vänsterpartiet finansierar det mesta med skattehöjningar – 14 miljarder. Man kan diskutera om skattehöjningar är ett bra sätt att få ordning på landets finanser. Jag delar inte den uppfattningen.

När man tittar på Miljöpartiet är det litet svårare att få fram ett tydligt mönster, men ni vill i alla fall minska på det civila och militära försvaret med 2 miljarder.

I en diskussion om utgiftsramar måste de olika politiska prioriteringarna redovisas och ställas mot varandra. Det är saneringen av Sveriges finanser det handlar om och hur vi bäst disponerar minskade statliga medel. Ibland kan det kännas som om det finns ett behov av att leka julafton även när det gäller biståndet. Det kanske dock är litet tidigt att göra det i november, om man skärsådar vad som står i motionerna.

Anf. 103 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Vi menar att det är viktigt att nu inrikta biståndet mot en snabb fattigdomsavveckling. Till den ändan föreslår vi att man borde inrätta en särskild enhet inriktad mot detta, som också förläggs till södra Afrika. Den skall koncentrera sig på de bakomliggande huvudfaktorerna: rättsstaten, att få en allmän, obligatorisk utbildning för alla barn och ungdomar, att få en grundläggande hälsovård samt den mycket nödvändiga infrastruktur som är basen för utveckling.

Tanken bakom detta är att vi faktiskt måste ändra vårt biståndsmål i riktning mot att uppnå snabb fattigdomsavveckling. Det kan inte längre accepteras att vissa länder med stort biståndsberoende ökar sin fattigdom i stället för att minska den.

Det var ett intressant citat Karl-Göran Biörsmark tog upp. Om jag förstod det rätt var det 20 eller 25 år gammalt. Han frågade vad som har hänt. Det som har hänt är helt enkelt att vi nu bär erfarenhet med oss. Vi har positiva erfarenheter från länder som snabbt har lyckats minska fattigdomen. En del har t.o.m. helt lyckats avveckla den klassiska massfattigdomen. Vi har också länder som tvärtom har ökat fattigdomen. Åtskilliga av dessa är länder med ett mycket stort bistånd till statsmakten.

Det är just det som är bekymret. Vi har lärt oss att en hel del av det bistånd som går till en statsmakt inte kommer de fattiga till godo, eller än värre resulterar i ökad fattigdom. Det är den bittra erfarenheten från Tanzania, där nu alla är ense om att det var fel att ge så mycket bistånd under så lång tid. Det är en stor skuld vi har, ty de biståndsbeloppen var inte bortkastade utan negativa – de förstörde människors liv. Det är en erfarenhet som alla som har varit aktiva i Tanzania bär med sig. Vi måste lära oss att vi nu måste gå över till ett annat mål för biståndet, nämligen en snabb minskning av fattigdomen. Det är inte alltid detsamma som att man skall ge mer bistånd.

Anf. 104 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag skall ta upp ett par av de kommentarer som rör sådant som jag har sagt.

När det gäller nedskärningen av biståndet får Nils T Svensson det att låta som om denna inte påverkar verksamheten eftersom det finns reserver att ta till. Det är väl ändå en sanning med modifikation. Om vi kan klara oss ett och kanske två år med reserver märks det kanske inte, men de åtaganden som vi har gjort och som reserverna ligger där för att betala kommer att påverkas. Där kommer nedskärningarna att tvingas fram om ett å två år. Det är alltså bara att skjuta problemet framför sig.

Att det har blivit nedskärningar behöver man bara gå ut och fråga de enskilda organisationerna om, som har fått göra 20-procentiga neddragningar med allt vad det har inneburit. Samtidigt som man i många sammanhang hyllar de enskilda organisationernas effektiva arbete har dessa drabbats hårt.

Det andra jag vill kommentera är det som Helena Nilsson och Nils T Svensson säger om att enprocentsmålet inte skulle vara en fredad sektor – Nils T Svensson uttryckte sig så. Men då har man missat hela tanken bakom det som dessa herrar diskuterade för 20 år sedan. Det man ville åstadkomma var att när budgetmanglingen satte i gång i Finansdepartementet skulle 1 % – i det fallet av BNP, senare av BNI – allokteras till bistånd. Det skulle vara en skyddad sektor. Det är där som skiftet har

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

bistånd

skett: i tanken. Såsom i det fallet Torsten Bengtson sade fick man från Centerns sida hela tiden driva Socialdemokraterna framför sig. Nu har Centern fallit in i samma trall.

Anf. 105 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Först vill jag till Göran Lennmarker säga att när ni från moderat håll lyfter fram bristerna i biståndet, hur korruption och ett överdrivet biståndsanslag har fördärvat situationen, tas ju det till intäkt för att man kan sänka anslagen. Ni talar över huvud taget inte om att ni själva, när vi nu har de här insikterna, skulle kunna bidra till att på ett mer effektivt sätt, med mer medel, se till att fler människor får tillgång till bra utbildning, vatten, god hälsa osv. Ni försvarar det som har varit fel i biståndet på det viset, tycker jag.

Om vi sedan går vidare säger Nils T Svensson att vi inte skall tappa proportionerna, eftersom det finns vissa positiva faktorer som gör att pengarna är mer värda osv. Jag tror inte att någon av oss har tappat proportionerna här. Däremot är vi fortfarande oerhört upprörda och tänker fortsätta att vara det tills biståndet kan gå upp igen. Biståndet utgör ändå en försvinnande liten del när det gäller att rätta till orättvisorna mellan fattiga och rika i världen. Då tycker jag att det är svårt att tala om att tappa proportionerna.

Det handlar ju om mindre utbetalningar. Nils T Svensson måste ändå stå för det som regeringen går ut med, eftersom ni i den socialdemokratiska majoriteten har accepterat dessa nedskärningsförslag.

Helena Nilsson beklagar åtminstone djupt dessa nedskärningar. Det är i alla fall smakfullt, tycker jag, att man inser att det här får konsekvenser. Däremot är det mycket sorgligt att Centerpartiet har medverkat till detta. Jag förstår inte att ni inte har använt er kraft i förhandlingarna med Socialdemokraterna till att stå på er på det här området.

Jag vill också säga att Vänsterpartiet inte har finansierat sina ökningar till biståndet bara med skattehöjningar. Vi har minskningar till försvaret, och vi har också en fördelning inom skatteområdet. Det handlar inte alls enbart om att öka skatter.

Anf. 106 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Herr talman! Jag vill först säga till Helena Nilsson att jag i mitt inledande anförande talade om biståndet som säkerhetspolitiskt instrument. Jag sade då att detta måste leda till minskade försvarsutgifter och ökade biståndsanslag. Vi har alltså minskat på utgiftsområde 6 med 2,4 miljarder till förmån för utgiftsområde 20, miljö, och utgiftsområde 7, bistånd.

Jag kan dock inte riktigt hålla med om att vi skulle ha dragit ned på civilförsvaret. Det är något som vi alltid har stött.

När man har möjlighet att tala om sitt partis biståndsprogram är det lockande att ta upp alla hjärtefrågor. Eftersom vi nu kom in på försvaret, skall jag i stället bara säga att vi tycker att den traditionella säkerhetspolitiken har förändrats i och med den nya, vidgade hotbilden och att de konfliktförebyggande åtgärderna har kommit ännu mer i fokus och lyfts fram mer än förut.

Jag vill återigen betona biståndets betydelse som en investering för fred och stabilitet och som ett verktyg att arbeta med för att just före-

bygga konflikter. Det hindrar inte att biståndet rent generellt i första hand är en solidaritetsfråga.

Prot. 1996/97:32
22 november

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Bistånd

Anf. 107 INGRID NÄSLUND (kd):

Herr talman! Jag skulle först vilja säga några ord till om enprocentsmålet. Här talas om att det skall skäras ned över alla områden, att det inte finns några skyddade zoner. Jag tycker att det är ett hån att tala på det sättet, när det gäller människor som lever på en nivå som är så oerhört annorlunda att vi inte ens kan föreställa oss hur det är. Där måste vi tala om skyddade zoner. Vi menar att hela idén med att ha olika utgiftsområden är att vi då har möjligheter att prioritera. Det är genom sina prioriteringar som man visar vad man anser är angeläget och vad man anser att man kan skära ned på.

Jag vill säga att Centerpartiet, tillsammans med regeringen, även när det gäller budgeten – som drabbar svenska svaga grupper – har skurit ned på ett sätt som vi inte har kunnat ställa upp på. Det gäller pengar till kommunerna, där vi har anslagit 6,5 miljarder mer än vad Centern och Socialdemokraterna ger. Detta kommer människor som är sjuka, människor som behöver äldreomsorg och skolor till godo ute i kommunerna. Det är alltså svaga grupper. Vi har också satsat mer på bostadsbidrag.

När det gäller de arbetshandikappade, förstår jag inte alls vad Helena Nilsson menar. Socialdemokraterna och Centern har skurit ned, men vi har satsat 120 miljoner mer på arbetshandikappade, via Samhall. Vi har också låtit lönebidraget stå kvar. Jag förstår inte alls vad Helena Nilsson menar här.

När det sedan kommer till antalet platser som Socialdemokraterna och Centern har anslagit för studerande, anser vi att siffrorna är realistiska. Jag såg redan när jag satt i utbildningsutskottet att man kom med siffror som man sedan inte skulle kunna leva upp till. På det sättet går det också åt mindre studiemedel. Vi tror inte att ni kommer att kunna fylla de platserna.

Anf. 108 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! Göran Lennmarkers intresse för Afrika och för att öka fattigdomsinriktningen av biståndet är bra, och vi får återkomma till den frågan. Det är bara synd att han företräder en politik som innebär ytterligare neddragningar av biståndet.

Jag kan säga till K-G Biörsmark att de enskilda organisationerna som bekant inte har fått någon neddragning av sitt anslag för kommande budgetår, men vi återkommer till den diskussionen senare.

Vad gäller enprocentsmålet, som både K-G Biörsmark och Ingrid Näslund tar upp, har vi sagt följande i utskottsbetänkandet: "Det är utskottets bestämda mening att en återgång till enprocentsnivån bör ske så snart det statsfinansiella läget så tillåter."

Det har i den här debatten sagts mycket om Sveriges ekonomiska läge och om de saneringsprogram som har genomförts och lett fram till en ökning av biståndsramen med 76 miljoner kronor. Vi får inse vad som är realiteter. Det är det som det handlar om. Vi behöver inte använda tiden till att tala om vad som orsakade detta ekonomiska moras, men det är en sanning som vi har att utgå från. Då skall vi väl arbeta för det vi har utta-

lat i utskottet, nämligen att vi skall återgå till enprocentsnivån så fort det statsfinansiella läget tillåter det.

Jag vill säga till Eva Zetterberg att det är bra att hon också inser att vi inte skall tappa proportionerna. Visst är det fråga om en neddragning av biståndet – det vet vi alla. Vi har fått vidta dessa åtgärder utan att någon egentligen i själ och hjärta vill göra det. Men i den situation som Sverige befinner sig i måste vi vidta dessa åtgärder. På det sättet kan jag naturligtvis tillmötesgå Eva Zetterberg, genom att beklaga nedskärningen, som självfallet kommer att ha sin betydelse på sikt.

Jag vill också säga till K-G Biörsmark att vi nu klarar ett par år av övergång genom att det fanns reserver.

Anf. 109 HELENA NILSSON (c):

Herr talman! Vi har talat om, och det står i betänkandet, att vi skall återupprätta enprocentsmålet när ekonomin så tillåter. Det finns då anledning att reflektera över en sak. Eftersom saneringen av statens finanser har skett på ett sådant sätt att det innebär att vi kanske – det ser ljust ut – kan få dem i balans redan 1998, är det angeläget att se att det kan vara ett startskott för arbetet för att återupprätta enprocentsmålet. Det kanske är där som jag kan förenas med K-G Biörsmark, om att vi får driva Socialdemokraterna framför oss, eftersom de inte har velat presentera en sådan plan nu.

När det gäller budgeten tycker K-G Biörsmark att det skall vara en skyddad sektor. Verkligheten är den att regeringen måste samarbeta med ett parti, eller flera partier, för att få majoritet i riksdagen. Där har vi misslyckats med att upprätthålla biståndet. Men vi har också gjort den erfarenheten, som har antytts här, att när vi behöver göra besparingar för svenska folket på sådana områden som gäller gamla, barnfamiljer och handikappade, är det angeläget att visa att vi kan göra det även på biståndet, för att kunna få fortsatt stöd för biståndet, för en generös biståndspolitik. Det är klart att vi kan skilja oss åt beroende på vilka grupper vi representerar i denna riksdag, men jag har känt ett tryck från Centerpartiets väljare att också våga spara här, när vi går så djupt i den svenska ekonomin.

Anf. 110 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Jag tror att skillnaden mellan målet om snabb fattigdomsavveckling och ett utgiftsmål för biståndet blir helt tydlig. Tvärtom vad många har sagt här är det så att biståndet till Afrika ökar – söder om Sahara, om vi skall vara noggranna. Det ökar dessutom ganska kraftigt mätt i förhållande till ländernas egna ekonomier. Det ligger på 20–25 %, om vi räknar bort två länder, Sydafrika och Nigeria.

Vad vi har sett och ser är att vi på ett helt annat sätt måste se till att biståndet används för vad det skall användas för, nämligen just för att snabbt minska fattigdomen. Det får inte vara så att bistånd kommer att gynna eller stärka de utvecklingsfientliga krafterna och dem som hindrar utvecklingen. Därför kan vårt förslag om en särskild, snabb fattigdomsavvecklingsenhet i Afrika vara ett intressant sätt att gå förbi de strukturer som ökar fattigdomen. Bekymret med Afrika är att där ökar fattigdomen, medan den på åtskilliga andra håll minskar, i vissa delar kraftigt.

Jag vill också erinra om Sydafrikas mål att inte skaffa ett stort biståndsberoende. De ansåg att 0,5 % av BNP var ett lämpligt tak för att ta emot bistånd till sin statsmakt, därför att utvecklingen i allt väsentligt måste ske på de egna villkoren.

Prot. 1996/97:32
22 november

Anf. 111 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Det är riktigt, Nils T Svensson, att det i den budget som nu läggs inte blir några nedskärningar för enskilda organisationer. Men när frysningen ägde rum, som den socialdemokratiska regeringen gjorde när det gällde neddragning av biståndet, drabbades de enskilda organisationerna kraftigt.

Göran Lennmarker får det att låta som om det var biståndet som hade gjort att vissa afrikanska länder inte har nått en så bra utveckling som vi hade hoppats. Jag menar att detta är en felsyn. Det var bristen på demokrati i dessa länder, ett fasthållande av ett enpartisystem, ett fasthållande av ett gammalt kommunistiskt system, som gjorde att de i decennier låste sig fast politiskt och därmed ekonomiskt. Det är inte biståndet som sådant som har tvingat dem till detta, utan det är deras eget val av politiskt system. Det är det som är orsaken.

Nu ser vi hopp om en förändring. Då skall vi vara där och stötta med bistånd. Det är klart att det var svårt att jobba med bistånd i en sådan politisk kultur, men som tur är ser vi nu att den är på väg bort.

Till Helena Nilsson vill jag ställa en rak fråga: Menar Helena Nilsson, som sade tidigare att den borgerliga regeringen hade lämnat efter sig ett budgetunderskott och att vi har ett budgetunderskott nu igen, att det är biståndet som har orsakat detta? Tror Helena Nilsson att det skulle vara möjligt att sanera svensk ekonomi utan att göra så kraftiga nedskärningar på biståndet som nu görs, eller är det omöjligt att sanera svensk ekonomi utan att skära ned biståndet? Jag menar att vi skulle kunna klara detta utan att skära i biståndet. Vad tror Helena Nilsson?

Anf. 112 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Göran Lennmarker är så värtalig om fattigdomsbekämpning och insatser i just södra Afrika att man nästan blir rörd, måste jag tillstå. Men problemet är ju att vi vet att moderaterna totalt sett vill sänka biståndet ytterligare, och att moderaterna över huvud taget inte har engagemanget vare sig för södra Afrika eller för det övriga biståndet. Det ser jag som ett allvarligt problem.

Nils T Svensson och Helena Nilsson tar upp att utskottsmajoriteten vill återgå till enprocentsmålet så snart ekonomin detta tillåter. Men varför inte precisera? För andra reformer, andra återgångar, exempelvis akassan, har man gjort en tidsangivelse. Varför skulle inte detta vara möjligt för biståndet?

Jag skall av tidsskäl inte upprepa de argument som förts fram av K-G Biörsmark, Ingrid Näslund och Bodil Francke Ohlsson om betydelsen av att återgå till enprocentsmålet. Vitsen med att vi har satt ett procenttak är ju att det inte skall påverkas av tillfälliga nedgångar i ekonomin.

För Vänsterpartiet är det solklart. Vi vill behålla enprocentsmålet. Vi tror att det går att öka. Och vi måste börja återgången nu, för att det inte skall bli så svårt. Precis som Helena Nilsson förde fram i ett tidigare

anförande blir det oerhört svårt att göra en höjning till 1 % från ett år till ett annat, därför att sänkningen redan har varit av en sådan stor omfattning. Därför måste vi börja redan 1997 för att efter tre års tid vara tillbaka på enprocentsnivån. Det tycker jag att den internationella solidariteten kräver.

Anf. 113 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Herr talman! Tidningen *Financial Times* hade den 9 oktober en liten notis om att fattigdomen nu dödar fler människor i världen än konflikter och krig. Det är alltså viktigt med ett höjt bistånd just med anledning av fattigdomen, som så många har pratat om här.

Många länder i Afrika och Asien har varit kolonier till stormakter. Men också andra länder, som inte har haft kolonier, har deltagit i att profitera och utnyttja länderna i tredje världen, länder som ofta haft stora naturtillgångar, t.ex. skogar och mineraler. Export och import mellan i-länder och u-länder har ofta gynnat industriländerna. Sett ur den synpunkten och ur synpunkten på den ökande fattigdomen i världen är 1 % av Sveriges bruttonationalprodukt till utvecklingssamarbete en liten summa, liksom om man sätter den i relation till den solidaritet och det stöd som vi faktiskt är skyldiga den fattigare delen av världen.

Det skulle i dag handla om vår budget, och jag vill som avslutning säga: Återställ enprocentsmålet! Ta det första steget redan i denna budget, som fyra partier har föreslagit. Lägg upp en treårsplan, som två partier har föreslagit, och låt oss komma bort från skammens gräns.

Anf. 114 INGRID NÄSLUND (kd):

Herr talman! Jag vill påpeka, för att det inte skall finnas några missförstånd på den punkten, att vi inte har någon annan syn när det gäller behovet att sanera svensk ekonomi än vad som har framkommit från flera partier. Vi har faktiskt sanerat med några miljarder mer än majoriteten har gjort. Vi har alltså inte kommit med höga siffror till biståndet på bekostnad av svensk ekonomi. Vi har heller inte gjort det på bekostnad av svaga grupper. Där har vi också gått längre än majoriteten: när det gäller att stödja äldre i äldreården, när det gäller att stödja människor i fråga om sjukvård, när det gäller medicinkostnaderna, som nu blir en mycket tung post för många, när det gäller bostadsbidragen för de sämst ställda familjerna, när det gäller barnfamiljer med många barn. Vi har alltså inte gjort det på bekostnad av svaga grupper här i Sverige.

För att det skall finnas någon realism i vår strävan att komma upp till enprocentsmålet igen, måste vi börja återtåget redan nu. Därför har vi föreslagit siffror inte bara för 1997 utan också för 1998 och 1999. De visar att det är en kärv uppgift som vi har åtagit oss. Vi behöver alltså öka till drygt 2 miljarders tillskott 1998 i förhållande till regeringen och mer än 3 miljarder 1999. Därför skulle jag nog ha velat utmana både Vänsterpartiet och Miljöpartiet att komma med siffror när det gäller de åren. Det kommer att kräva en hel del av oss. Därför tror vi inte att det är möjligt förrän kanske omkring år 2000 eller 2001. Men vi är naturligtvis gärna med på att det sker tidigare, om detta blir ekonomiskt möjligt.

Sedan vill jag bara säga till Helena Nilsson att jag fortfarande inte vet vad hon menar när hon talar om att vi har skurit i resurserna till handi-

kappade. Jag förstår att hon är felinformerad, för jag tror inte att hon ljuger.

Prot. 1996/97:32
22 november

Anf. 115 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! När svensk ekonomi befann sig i sin värsta kris minskade värdet av det svenska biståndet med uppemot 30 %. Nu har kronkursen stärkts, och det ger alltså ett utslag som är väldigt positivt för biståndsvolymen. Låt oss inte glömma detta.

Det talas om enprocentsmålet. Vi står fast vid detta. Det har uttalats av utskottet, som kollegerna känner till, vid flera tillfällen under senare år. Vi uttalar det på nytt i det betänkande som skall komma i december månad. Då får vi återkomma till den här debatten.

Vi har börjat återtåget. Ingrid Näslund sade att vi måste börja återtåget. Vi har börjat återtåget, nämligen genom att se till att Sveriges ekonomi har kommit i balans. Det saneringsprogram som har genomförts har gett oerhört fina resultat. Och det är första förutsättningen. Har vi inte balans i Sveriges ekonomi kommer det att skada biståndet också. Det är för mig den enkla sanningen.

Anf. 116 HELENA NILSSON (c):

Herr talman! Som jag sade inledningsvis i mitt huvudanförande är det bara Kristdemokraterna som når upp till den nivå som biståndet har 1996. När det gäller Kristdemokraternas finansiering är det uppenbarligen tryckfel. Under utgiftsområde 10 i budgetpropositionen, Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, sparar kd 2 350 000 000. Jag beklagar att jag har använt de siffrorna om det är ett tryckfel. När det gäller studiestödet har Ingrid Näslund svarat att man går med på den besparingen.

När det gäller Folkpartiet skulle jag vilja säga att det är värdefullt att K-G Biörsmark säger att vi klarar oss på reservationsanslagen ett två år, att det inte ingriper i biståndet på annat sätt.

Det kan låta som om Folkpartiet i sina förslag redan har uppnått enprocentsmålet. Så är det ju icke. Det är ett faktum att ni också sparar på biståndet i 1997 års budget genom att ni inte ens kommer upp i den nivå som Socialdemokraternas frysta anslag innebar 1996.

Rättsväsendet

Rättsväsendet

Anf. 117 GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Under 1995 anmälades i Sverige i genomsnitt ett brott var trettionde sekund eller två brott i minuten. För första gången under 90-talet ökade antalet anmälda brott. Sammanlagt under året anmälades 1 045 945 brott, vilket var långt ifrån alla brott som begicks.

År 1995 var ett år då Sverige inte hade råd med trygghet. Av 1996 är inte långt kvar. Nästa år vid denna tid kommer vi att veta lika mycket om brottsutvecklingen i år som vi i dag vet om 1995. Hur mycket trygghet skall medborgarna få uppleva nästa år? Hur mycket trygghet har vi råd med? Det är just detta vi skall debattera och besluta i kväll.

Senare års besparingar på rättsväsendet har medfört att framför allt polisen allvarligt försvagats.

*Utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

Rättsväsendet

I maj 1994 fanns sammanlagt 18 311 poliser. I september i år finns 16 502. Det blir en minskning med 1 809. Även om hela minskningen inte kan förklaras med för tidiga pensionsavgångar eller som en direkt följd av antagningsstopp till Polishögskolan ger siffrorna en tydlig fingervisning om vad som håller på att hända.

När polisen inte längre kan leva upp till de grundläggande krav som måste ställas får detta allvarliga konsekvenser för medborgarna och rättsväsendet i stort. Färre poliser leder till färre brottsutredningar, som i sin tur leder till färre åtal. Antalet brottslingar som lagförs vid domstolarna minskar, vilket i sin tur leder till färre brottslingar i fängelse. Under tiden tickar brottsanmälningarna in.

De senaste tre budgetåren har polisen ålagts att spara 780 miljoner. I 1994/95 års budgetproposition uttalade regeringen att det genom fortsatt förändringsarbete skulle gå att bibehålla den operativa nivån. Drygt ett och ett halvt år senare kan vi konstatera att det inte gick. Antalet poliser har minskat. Ambitionen att bibehålla och förbättra den operativa nivån har inte kunnat upprätthållas. Den fortsatta utbyggnaden av närpolisverksamheten har på flera håll stannat av.

Opåverkad av detta fullföljer regeringen sina besparingar på rättsväsendet. 1 miljard kommer att ha sparats in fram till utgången av 1998. Den återstående delen av besparingen, 630 miljoner, skall sparas in under kommande två budgetår, varav totalt 423 miljoner skall tas ut på kriminalvården. Enligt regeringen är detta fullt möjligt eftersom behovet av fängelseplatser har minskat till antalet, för vilket regeringen har ingen mindre än sig själv att tacka.

I 1996/97 års budget avstår regeringen från att spara på polisen. Ett besparingskrav på 55 miljoner aviseras däremot för 1998. Bakom regeringens till synes återhållsamma besparing döljer sig emellertid en betydligt större. Sedan maj i år är Sverige observatör i Schengen med siktet inställt på fullvärdigt medlemskap i bästa fall redan under 1998. Regeringen berör emellertid inte Schengensamarbetet med ett ord, trots att regeringen i likhet med oss moderater tillmäter detta samarbete avgörande betydelse för den framtida brottsbekämpningen. Tystnaden kan bero på att Schengensamarbetet också är förenat med ökade kostnader för polisen. Enligt Rikspolisstyrelsen beräknas kostnaderna för 1997 uppgå till 100 miljoner, en kostnad som om den inte kompenseras måste tas ut på annan polisiär verksamhet. Med andra ord; regeringen gör en indirekt besparing på polisen med 100 miljoner. För att undvika ytterligare neddragningar inom polisen med allt vad det innebär i form av hotad rättstrygghet är det enligt vår uppfattning nödvändigt att kompensera polisen. Vi föreslår därför att 100 miljoner anslås till polisen för 1997. Härutöver föreslår vi att 25 miljoner avsätts till utbildning av 150 nya poliser fr.o.m. januari 1997. Det är hög tid att häva antagningsstoppet till Polishögskolan.

I likhet med polisen befinner sig åklagarna i en ytterst bekymmersam situation. Samtidigt som åklagarväsendet skall ställas om till en ny organisation återstår att uppfylla tidigare rationaliseringskrav på 40 miljoner under 1997. Besparingen skall uppnås genom uppsägning av 190 kanslist. Detta innebär att åklagarna vid sidan om brottsutredandet även får åta sig att utföra de administrativa göromålen, vilket kan förväntas leda till att den som begår brott kommer att ha större chans att undslippa åtal. Det

säger sig självt att om åklagarna skall kunna leva upp till regeringens övergripande mål för åklagarväsendet, nämligen att se till att den som begår brott också lagförs, måste åklagarväsendet förstärkas med ytterligare resurser. Till bilden hör att brottsligheten tenderar att bli alltmer komplicerad och resurskrävande. Inte minst gäller detta den ekonomiska brottsligheten. Vi föreslår därför att anslaget till åklagarväsendet höjs med 25 miljoner.

Domstolarnas uppgift är inte begränsad till att medverka i arbetet med att uppfylla landets kriminalpolitiska mål. Domstolarna är kärnan i rättsstaten och utgör ytterst den enskilde medborgarens värn mot en stark statsmakt. I likhet med polis- och åklagarväsendet tvingas domstolarna säga upp personal för att kunna leva upp till beslutade besparingar. Hela domstolsavdelningar har fått stänga eller har kraftigt reducerats. På underbemannade domstolar hinner man i dag inte med att döma av ärendena i en takt som är rimlig. Samtidigt har människors rätt att få sin sak prövad inom skälig tid nyligen tydliggjorts och bekräftats i svensk lagstiftning genom införlivandet av Europakonventionens artikel 6 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. Vi vill förstärka domstolarna med 50 miljoner för att säkerställa en hög kvalitet på domstolarnas verksamhet. Resursförstärkningen möjliggörs genom att hämtningsförfarandet av åtalade som ingår i gruppen svårsoökta personer effektiviseras. Inställda huvudförhandlingar tar i dag stora resurser i anspråk, och vi menar att dessa resurser måste komma domstolsväsendet till del på ett bättre sätt.

Jag nämnde tidigare regeringens besparingar på kriminalvården. Vi moderater kan inte ställa oss bakom hela denna besparing. Det minskade antalet fängelsedomar kan inte åberopas som stöd för att minska antalet fängelseplatser. Tunga besparingar på polisen innebär att även övriga rättsväsendet drabbas. Någon sådan koppling gör emellertid inte regeringen. Tvärtom har regeringen valt att ta den mest allvarliga konsekvensen av tidigare besparingar på polisen till intäkt för att ålägga kriminalvården i princip hela Justitiedepartementets besparing. För att förhindra att svensk kriminalvård på felaktiga grunder monteras ned föreslår vi moderater att kriminalvården får ett 75 miljoner högre anslag för 1997. För 1998 föreslår vi en ytterligare förstärkning med 100 miljoner.

Den ram för utgiftsområde 4 som kammaren skall besluta om bygger på en så pass allvarlig felbedömning av hur delarna inom rättsväsendet samverkar att det måste ifrågasättas om regeringens budgetförslag över huvud taget förtjänar att tas på allvar. Så snart polisen åter får de resurser som krävs för en effektiv brottsbekämpning kommer det verkliga resursbehovet för åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården att synliggöras. Bl.a. kommer ett betydligt större antal fängelseplatser att behövas än vad som i dag kan synas vara fallet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till moderaternas reservation nr 47 mom. 28.

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

rättsväsendet

Anf. 118 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Det övergripande målet för rättsväsendet är den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Folkpartiet liberalerna anser att även rättsväsendets olika myndigheter skall vara utsatta för sparbeting som alla andra områden får vara. Alla måste vi vara med om att minska den offentliga sektorns utgifter. Men det finns en gräns för hur långt man skall och kan gå. Man får inte gå så långt att den enskilde inte känner rättssäkerhet och rättstrygghet. På olika områden har den socialdemokratiska regeringen visat en okänslighet för enskilda människors rätt till just rättssäkerhet och rättstrygghet.

Det pågår en domstolsutredning där det grundläggande förslaget är att minska antalet tingsrätter från 96 till 37. Utredningsarbetet är upplagt med ett alltför schematiskt synsätt, och socialdemokraterna har inte på ett rimligt sätt beaktat de lokala förutsättningarna i olika delar av landet. En rimligare ordning vore att i stället först ta ställning till tingsrättens ansvar och uppgiftsfördelning för att därefter avgöra i vilken utsträckning en omorganisation och nedläggning av vissa mindre tingsrätter är befogad.

Den socialdemokratiska regeringen föreslår att rättshjälpen skall göras generellt subsidiär till rättsskyddet. Den som har en rättsskyddsförsäkring som täcker den aktuella angelägenheten skall inte få rättshjälp. Inte heller skall den som med hänsyn till sitt försäkringsskydd i övrigt eller sina ekonomiska och personliga förhållanden borde ha haft en rättsskyddsförsäkring kunna få rättshjälp. Socialdemokraternas förslag till ny rättshjälpslagstiftning innebär ett rättsligt systemskifte genom att rättshjälpen blir generellt subsidiär till rättsskyddet.

Genom rättshjälpslagen i dess nuvarande utformning tillgodoses med säkerhet artikel 6 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna som anger att staten skall ha det finansiella ansvaret för medborgarnas rättshjälp, medan rättshjälpslagen i sin föreslagna utformning kanske kommer att stå i strid med Europakonventionens krav.

Regeringens förslag kan medföra ökade samhällskostnader i stället för besparingseffekter. Folkpartiet liberalerna anser det inte vara klarlagt att inskränkningarna i möjligheten till rättshjälp i samband med familjeseparationer ger sådana kostnadsbesparingar som samhället förutsatt. Att i denna situation införa nya regler som allvarligt påverkar många familjer som redan på grund av sin situation har stora svårigheter kan inte anses vara försvarligt av besparingsskäl.

Den socialdemokratiska regeringen föreslår också att åklagare skall ha möjlighet att utfärda strafföreläggande i de fall det är uppenbart att rätten skulle döma till villkorlig dom eller sådan påföljd i förening med böter.

En utgångspunkt för reformen är att domstolsprövningen och därigenom domstolens resurser skall förbehållas sådana brott där parterna inte är ense eller som avser allvarliga eller komplicerade brott.

Vi motsätter oss, på samma sätt som den tidigare regeringen gjorde, att reformen genomförs. Enligt Folkpartiet liberalernas uppfattning leder reformen ur ett rent principiellt perspektiv till en inte önskvärd, betydelsefull förskjutning av tyngdpunkten i rättskipningen från domstolarna till åklagarna, dvs. en av parterna i brottmålsprocessen.

Herr talman! Det finns människor som inte bryr sig om vilken rättssäkerhet och rättstrygghet som samhället har, som inte alls är intresserade av åtgärder som minskar brottsligheten och ökar människors trygghet. Det är människor som inte vill att vi skall lyckas i vår kamp mot våldsbrott, narkotikabrott och ekonomisk brottslighet och inte heller är intresserade av att brottsoffrens ställning stärks. Deras organisationer ser samhället som sin gemensamma huvudfiende; de har sina egna lagar, som de lever efter, och de har sina egna straffsystem. Oftast heter de Hells Angels och Bandidos, men vi skall komma ihåg att det finns ytterligare ett tiotal klubbar som man kan klassa som rena *outlaw*-klubbar.

Utrymmet för denna kriminalitet måste vi starkt begränsa. Vi har lagstiftning som går att använda i den kampen, men tyvärr har vi inte gjort det. Dessutom samarbetar olika berörda myndigheter fortfarande alldeles för dåligt.

Samhället måste äntligen visa sin uppskattning för dem som ställer upp och vittnar i alla sammanhang, och särskilt för dem som vittnar mot företrädare för organiserad brottslighet.

Polisen är den myndighet som på olika sätt mest kommer i kontakt med företrädarna för *outlaw*-kulturen. Eftersom insatser mot mc-relaterad brottslighet kostar mycket mer än vad Malmöpolisen hade räknat med får man nu ta resurser från andra håll. Men det begås dagligen också många grova – och naturligtvis också många mindre grova – kriminella handlingar av människor som står utanför dessa gäng. Men all brottslighet måste bekämpas.

Att ta resurser från andra, redan ansträngda områden är dålig kriminalpolitik. Därför har Folkpartiet föreslagit att man nästa år skall avsätta extra resurser, utöver vad regeringen har föreslagit, mot just mc-relaterad brottslighet. Vi har föreslagit 40 miljoner för 1997, 45 miljoner för 1998 och 50 miljoner för 1999.

Vi skall komma ihåg att det är under de närmaste åren vi bestämmer hur våra barn skall få det när de blir vuxna och får barn i sin tur.

Skall vi i framtiden ha ett samhälle där den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet är samhällets främsta mål, eller måste medborgarna lita till enskilda initiativ, där maffialiknande organisationer typ kriminella mc-gäng får uppdragen?

Skall vi i framtiden ha ett samhälle där samhället har våldsmonopolet, eller blir det *outlaw*-klubbarna och deras företrädare som utdömer straffen och verkställer dem?

Skall vi i framtiden ha ett samhälle där skatteförvaltningen och kronofogdemyndigheten driver in skatter och avgifter, eller blir det icke-auktoriserade företrädare för Hells Angels och andra ”antilagklubbar” som gör det?

Vi måste komma ihåg att det är nu vi bestämmer vilken rättssäkerhet och rättstrygghet vi skall ha i framtiden. Det är nu vi bestämmer hur hela rättsväsendet skall se ut i framtiden. Därför vill Folkpartiet liberalerna avsätta medel till områden som för rättssäkerhetens skull måste få rimliga resurser.

Herr talman! De reservationer som Folkpartiet har lämnat och där vi föreslår en omfördelning av resurserna vill jag härmed yrka bifall till.

Anf. 119 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Vi debatterar nu utgiftsramarna i utgiftsområde 4, rättsväsendet.

Vänsterpartiet anser att rättsväsendet är en av de viktiga grunderna i samhället. Det gäller då ett domstolsväsende och ett rättsväsende som garanterar alla människors lika rätt och lika möjlighet att få sin sak riktigt prövad. Inom rättsväsendet ligger dessutom kriminalvården, som är det yttersta instrument en stat kan använda för att skydda sina medborgare och för att straffa de medborgare som överträder de lagar och regler som samhället har.

Det är också ett mycket specifikt ansvar som staten tar på sig som den dömande makten. Det handlar om vilket innehåll man ger och vilken syn man har på kriminalpolitiken, och det handlar om vilken syn man har på rättsväsendet.

Vänsterpartiet anser att de besparingar som har gjorts inom rättsväsendet de senaste åren har varit nödvändiga i en tid då besparingar görs över hela samhället. Vänsterpartiet anser att man inte kan se rättsväsendet som en isolerad faktor i ett samhälle, utan rättsväsendet är den faktor som påverkas allra mest av samhällsutvecklingen.

Herr talman! Som tidigare har sagts från denna talarstol ser vi nu av statistiken att brottsligheten och antalet anmälda brott ökar i Sverige. På det kan man svara på två sätt. Ett är givetvis att ge polisen mer resurser att beivra brotten och ta hand om de anmälningar som kommer in. Detta är också en mycket viktig del.

Men man kan också ha ett vidare helhetsperspektiv. Vänsterpartiet har i sin övriga budget föreslagit pengar till kommuner, till riktade insatser på de områden där vi ser att utslagningen ökar mest. Vi vet att ett solidariskt samhälle, ett samhälle där människor inte blir utslagna och hamnar utanför, är ett samhälle som är brottsbekämpande.

Man kan välja att satsa mer pengar på den repressiva delen för att svara på de problem vi har. Eller också kan man som vi i Vänsterpartiet väljer att i stället satsa pengarna på det brottsförebyggande arbetet, att satsa pengarna ute i kommunerna, att satsa mer pengar på de människor som är mest utsatta och som är mest brottsbenägna.

När man tittar på de olika yrkanden som har funnits inom det här området kan man tydligt se att det går en klar skiljelinje mellan de partier här i riksdagen som har en helhetssyn och som inte ser den repressiva delen som den som man måste satsa mest på för att kunna svara på den utveckling vi ser, och de partier som inte har en sådan helhetssyn. De förstnämnda satsar på en helhetssyn ur samhällsperspektiv, där man ser bekämpandet av den ökade arbetslösheten som en av de viktigaste uppgifterna även i ett brottsförebyggande arbete.

När vi nu genomför förändringar inom domstolsväsendet och inom hela rättsväsendet är det också viktigt att förändringarna inte sker för snabbt. Även om vi har deltagit i besluten om förändringar känner vi i Vänsterpartiet en oro över att utvecklingen och förändringarna har gått snabbt och att vi har fått en väldigt mängd inkörningsproblem, som har skapat problem i rättsväsendet. Men det löser vi inte med att skjuta till medel och öka utgiftsramarna på dessa områden. Det kan vi bara lösa med ökade insatser för att komma över inkörningsproblemen.

Vi har också fått många signaler om att det minskade antalet poliser har orsakat stora problem. Tyvärr kan man ofta läsa i tidningarna hur polisen själv uttalar sig och säger att man inte klarar av att ta hand om cykelstölder, inbrott och andra uppgifter som man är ålagd av staten att sköta. Men å andra sidan säger företrädare för samma polisorganisation att det absolut inte är några problem för polisen att klara av ett OS – det har man organisation, resurser och personal för att klara.

Herr talman! Jag måste ändå säga att jag finner det en smula märkligt att man kan ge så olika besked.

Jag tror tyvärr inte bara att det handlar om resurser när närpolisverksamheten nu håller på att byggas ut. Det handlar också om inställningen hos hela polisväsendet till närpoliser. Det har funnits tendenser i vissa områden till att poliser tycker att närpoliser är lekpolar. Att vara närpolis i närområdet utan att få sitta i radiobil och vara den tuffa typen av polis är inte lika attraktivt. Framför allt tror jag att det är det som har skapat de stora inkörningsproblemen. Det är anledningen till att närpolisverksamheten inte har byggts ut i den takt som skulle ha varit möjlig. Det kan vi inte heller åtgärda genom ytterligare medel.

Däremot tror jag att vi kommer att få ut fler poliser som är anpassade till den nya organisationen inom polisen när den nya polisutbildningen kommer i gång. Givetvis kommer vi under ett par år att få tacklas med den gamla bilden av polisens uppgifter och de nya krav som vi politiker ställer på vår poliskår.

Herr talman! Jag vill till sist titta på de rent konkreta sakfrågor där Vänsterpartiet har haft en annan åsikt än majoriteten och regeringen. Vänsterpartiet anser att man kan spara ytterligare 50 miljoner på säpo. Säpo har en förhållandevis stor organisation med tanke på den politik, det läge, den säkerhetspolitik och den demokratiska tradition vi har i Sverige. Vi i Vänsterpartiet anser att man kan göra en ytterligare översyn och fundera ytterligare på om säpos verksamhet skall vara kvar i den form den har i dag. Vi anser att det redan i dag är möjligt att göra en minskning på säpo med 50 miljoner.

Av dessa pengar vill vi använda 35 miljoner till kronofogden. Det finns ett 3-procentigt sparkrav på kronofogden. Vi anser att kronofogden är en mycket viktig del i bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Även om det kommer en mängd åtgärder från regeringen när det gäller den ekonomiska brottsligheten i framtiden, är de inte i gång än. Därför anser vi i Vänsterpartiet att det är viktigt att man inte skär ned på kronofogden.

Med det vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets yrkande i reservation 49, utgiftsområde 4.

Anf. 120 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Jag beklagar att justitieministern inte deltar i debatten. Vi i justitieutskottet får i våra debatter sällan, eller snarare aldrig, nöjet att debattera våra frågor med henne. De fackministrar som så önskade fick utrymme att delta i dagens debatter, men tyvärr blev det inte så. Det hade varit en tillgång.

Rättsväsendet kan enligt Miljöpartiets synsätt inte ses som en sluten enhet, utan kräver en omvärldsanalys. Samhällen med stora sociala skillnader, s.k. tvätredjedelssamhällen, genererar fler brott och konflikter. För

Miljöpartiet är det viktigt att försöka förebygga brott genom att föra en rättvis fördelningspolitik och sträva efter att kunna garantera alla människor en grundtrygghet. Det är viktigt att samhällsplaneringen inriktas på integration genom bostadsbyggande, skolgång, social omsorg, hälso- och sjukvård etc. och att människor uppmuntras till egna initiativ i bostadsområden, där de kan skapa gemensamma aktiviteter vad exempelvis gäller områdets skötsel, bytesringar, gemensamma fritidsaktiviteter osv., utan att bestraffas ekonomiskt med extra skatt. Att uppmuntra den sociala omsorgen bidrar till att man skapar ett vänligare samhälle.

Arbetsstidsförkortning, som Miljöpartiet vill införa, innebär att fler vuxna blir tillgängliga för barnen. Miljöpartiet ger i sitt budgetförslag ökade resurser till kommunerna för att de skall kunna upprätthålla sina viktiga verksamheter inom de mjuka sektorerna.

Förebyggande arbete som angår rättsväsendet, herr talman, är också att på daghem och skolor fånga upp de barn som av olika anledningar är i riskzonen för en kriminell utveckling eller på annat sätt har det svårt. Miljöpartiet har i utbildningsutskottet yrkat på 40 miljoner extra, som skall satsas på barn med läs- och skrivsvårigheter – dyslexi. Det har visat sig att minst en tredjedel av de intagna på anstalterna har dessa problem. Det finns säkert en koppling mellan skolgången och hur deras liv har blivit.

Barn med problem skall enligt Miljöpartiet få hjälp och stöd så tidigt som möjligt, men inte endast skolan kan axla detta ansvar. Det skall ske i samverkan med andra organisationer och myndigheter i samhället. Vi hör ofta att det är föräldrarna och i andra hand skolan som skall ta ansvaret. Vi måste kunna ställa upp för de föräldrar som varken orkar eller har möjlighet, för att förhindra att dessa barn hamnar inom rättsväsendet.

Alla sektorer i samhället kapas och får göra inskränkningar – så även rättsväsendet. Miljöpartiet har accepterat regeringens ramanslag för området, men de mål för verksamheten som det finns en politisk samsyn om skall naturligtvis nås, eftersom ett fungerande rättsväsende är en förutsättning för ett fritt och demokratiskt samhälle samt för den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet.

Verksamheten inom rättsväsendet är av den karaktären att den skall vara en statlig angelägenhet. Det har utskottet enats om. Vi skrev det i vårt betänkande. Ändå har vi genomfört ett trendbrott genom att i utskottet biträda förslaget att privata försäkringar skall täcka allmänna rättshjälp. De personer som inte har men borde ha haft försäkringar får ingen hjälp om de hamnar i en rättstvist. Detta är, herr talman, ett trendbrott.

Kraven är stora och förutsätter att erforderliga resurser avsätts. Det är oerhört viktigt hur dessa resurser används och att prioriteringar sker enligt de mål som uppsätts.

Jag har nöjt mig med det ramanslag som finns för t.ex. polisen. Inom polisen har det skett en stor omorganisation. Närpolisen är något mycket positivt. Miljöpartiet har haft förslag med denna inriktning i sina program ända från början. Det är positivt att det brottsförebyggande arbetet sker i samverkan med andra organisationer och myndigheter, att närpoliserna är synliga i området och att de arbetar problemorienterat.

När vi skulle få budgeten var jag litet rädd att man skulle föreslå ytterligare nedskärningar på polisen. Det var inte så. Jag kände mig styrkt av detta. Men vi har upptäckt att vi har blivit lurade genom att regeringen

inte har redovisat vad Schengensamarbetet kostar. Vi får veta utanför förslaget att det kostar 100 miljoner. Själva budgetpropositionen är mycket svår att läsa. Jag vill, herr talman, att vi noterar detta. Jag får försöka få tag i anslagsframställningar från olika myndigheter för att verkligen kunna se vad pengarna går till. Detta har inte redovisats. Det betyder att det blir ytterligare nedskärningar på polisen. Var skall de göras? Det har vi inte heller fått redovisat. Är det näropolisen som skall bekosta Schengensamarbetet?

Det är också märkligt att 100 miljoner tas ur budgeten redan nu. Vi har inte skrivit på Schengenavtalet ännu. Det sker den 19 december. Vi har framför allt inte fattat beslut i Sveriges riksdag.

Miljöpartiet har flera gånger försökt att få en redovisning. Vi vill veta hur detta konkret skall gå till. Jag fick läsa i Polistidningen att arbetet hade börjat. Man visste vad som skulle ske konkret, men det har inte justitieutskottet fått veta. Vi har inte heller fått veta någonting om pengarna.

Dessutom befarar vi att denna kostnad kan uppgå till 300 miljoner för 1998. Hur skall polisen klara detta?

Jag har fått brev från polisstyrelsen i Göteborg om att de nu får avskeda civilanställda. Likadant har det varit i Stockholm. Det är detta som är min största anmärkning.

Fastän jag tar ansvar för statens finanser och inte yrkar mer pengar till detta område, känner jag mig hjälplös i och med att jag inte kan bestämma hur pengarna skall användas. Jag hade inte tänkt att de skulle gå till Schengensamarbetet, kan jag säga.

Det är inte bara Schengensamarbetet som leder till ökade kostnader utan också EU-avtalet i sig, därför att polisen har fått många fler uppgifter. Narkotikan och alkoholen flödar över gränserna. Tullen har fått skära ned och kan inte hålla samma bevakning som tidigare. Droger och alkohol har ju direkt koppling till kriminaliteten och till rättsväsendet. Polisen får också utreda och ta hand om den brottslighet som uppkommer inne i landet. Det är precis detta som man inom EU har velat. Men jag vet inte om det är en bra anpassning för Sverige. Vi befinner oss ju i ytterområdena. Den problematik med brottsligheten som finns i Frankrike, Beneluxländerna och Tyskland kan inte direkt överföras till vårt land. Men det är detta som sker nu och som vi får satsa pengar på.

Frivården håller jag ögonen på, för det behövs stora resurser för att överta de personer som finns inom anstalterna. Det kostar pengar att göra den verksamheten effektiv och att göra det som vi har tänkt.

Anf. 121 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd):

Fru talman! När det gäller rättsväsendet är det viktigt att se till helheten. Inget politikområde kan ses för sig. Familje-, utbildnings-, social- och t.o.m. bostadspolitik kan skapa förutsättningar för ett fungerande rättsväsende.

I dag har rättsväsendet, jämfört med under 1950-talets början, sex gånger fler brott att hantera per år. Endast med gemensamma åtgärder kan den negativa utvecklingen vändas och antalet brott minska. I detta ligger också det faktum att alla parter skall kunna ta ansvar för sin uppgift.

Lagstiftaren skall upprätta regler för vilka gärningar som samhället accepterar respektive inte accepterar. Upptäcks brister i rättssäkerheten, skall de rättas till. Polisen skall upprätthålla ordning, rycka ut när allmänheten behöver hjälp samt förebygga och beivra brott.

Domstolarnas uppgift är att handlägga mål och avgöranden på ett rättssäkert och effektivt sätt, beakta allas likhet inför lagen samt iakttä en rättssäker saklighet och opartiskhet.

Kriminalvården, slutligen, skall skapa förutsättningar för den dömdes återanpassning, inte i första hand vara en förvaringsplats.

Med en helhetssyn och en insikt om allas specifika uppgift kan vi skapa ett rättssamhälle. Vi kristdemokrater har vad gäller rättsväsendet sagt nej till de allmänna neddragningar som regeringen har föreslagit i propositioner sedan valet 1994. Vår demokrati är beroende av att rättsväsendet kan verka i praktiken. I annat fall urholkas människors tilltro till rättssamhället, och otryggheten breder ut sig.

Regeringens förslag till ram för rättsväsendet innebär att kostnaderna skall minska med 630 miljoner kronor t.o.m. budgetåret 1998. Härav avser 300 miljoner kronor budgetåret 1997. Enligt regeringen drabbar detta främst kriminalvården och rättshjälpen. Men sanningen är att det görs omfattande besparingar även inom andra områden enligt tidigare fattade beslut. Inom polisväsendet och domstolarna sker neddragningar under innevarande budgetår. Inför 1998 och 1999 skriver regeringen uttryckligen att även polisen, åklagarväsendet och rättshjälpen kommer att drabbas av ytterligare besparingar.

Fru talman! För närvarande diskuteras hur vårt domstolsväsende skall vara uppbyggt i framtiden. Domstolsutredningen kommer i höst att lägga fram sitt förslag. Det främsta syftet är att effektivisera domstolarnas arbete och att spara ca 200 miljoner kronor. Domstolarnas framtida verksamhet är en angelägen fråga att ta upp. Givetvis skall inte utredningens arbete föregås, men oron är stor ute i landet, inte bara hos de anställda. Många är bekymrade över hur rättssäkerheten kommer att påverkas om tingsrätterna blir färre och vad som kommer att ske med de mindre städerna när den ena myndigheten efter den andra försvinner. En annan fråga som ställs är vad en stor omorganisation kommer att kosta.

Domstolarna har i dag en stor arbetsbelastning. Samtidigt har domstolarna tvingats att säga upp icke ordinarie domare och att minska antalet tingsnotarier. Kristdemokraterna menar att en grundläggande förutsättning för domstolarnas verksamhet är att organisationen inte är underdimensionerad. Ärendehanteringens måste kunna fungera smidigt, annars kan rättssäkerheten inte längre garanteras.

Om jag har förstått socialdemokraterna i utredningen rätt, vill de kraftigt minska antalet tingsrätter. Att minska antalet tingsrätter radikalt skulle enligt vår syn vara olyckligt. Vi anser att den folkliga förankringen kring domstolsväsendet är enormt viktig. Tingsrätterna måste ha en lokal förankring i kommunerna. Vi är också tveksamma till att man verkligen skulle uppnå några större besparingseffekter, eftersom det i så fall troligen skulle kräva fler tingsställen. Dessutom kommer resekostnaderna att öka för advokater och nämndemän m.fl. Man kan också anta att det blir ännu svårare att få vittnen att komma till en rättegång. Redan nu är detta ett stort problem, och skulle avstånden öka finns det risk att problemet

förräddas ytterligare. Detta medför också med säkerhet att färre brott klaras upp.

Fru talman! Närpolisreformen har inneburit ökade kostnader för polisen. Resurser för närpolisreformen har tagits från andra delar av polisens verksamhet. Mycket tyder på att resurser har tagits från bl.a. kvalificerade utredningar. Kristdemokraterna står bakom närpolisreformen, men den får inte drabba annan nödvändig polisiär verksamhet. Därför måste riksdagen se till att polisen får erforderliga resurser. Att minska resurserna, som regeringen har gjort, är en felaktig och farlig politik. Allmänhetens förtroende för polisens möjligheter att förebygga och bekämpa brott riskerar att urholkas.

Sverige förhandlar för närvarande om medlemskap i Schengen. Syftet med Schengenavtalet är att skynda på avvecklandet av personkontroller inom EU. För Sveriges del innebär ett medlemskap i Schengen bl.a. ett krav på permanent kontroll vid våra internationella flygplatser. Vidare skall passagerare, resande inom EU och resande från tredje land, separeras från varandra. Detta kommer att ställa krav på en ny organisation och omfattande ombyggnationer. Enbart ombyggnaden av flygplatser kommer att kosta över 100 miljoner kronor. Till detta kommer kostnader för den utökade kontroll som tulltjänstemän och passpolis skall utföra. Resurser för planering och uppbyggnad av denna organisation måste tillföras polisen.

Jag anser inte att regeringen har tagit hänsyn till de kostnader som åtaganden inom det internationella samarbetet medför.

Sverige måste vara bättre rustat för att bekämpa internationell kriminalitet och narkotikahandel. Brottsligheten tenderar att bli alltmer organiserad och vittförgrenad. Samhället måste svara upp mot detta genom bl.a. större samverkan mellan tull och polis, utvecklad och datoriserad polisiär underrättelsetjänst, gränsöverskridande polisiärt samarbete samt bättre gränskontroll.

Fru talman! Vi kristdemokrater har i många sammanhang pekat på behovet av etik och moral i samhället. Det gäller såväl i skolan som på dagis. Det gäller på arbetsplatsen och i det offentliga livet. Vi måste långsiktigt inrikta oss på att förebygga brott. Det är ett svårt arbete där resultaten inte syns direkt. Men det är ett oerhört viktigt arbete. Om barn inte får lära sig vad som är rätt och fel, går det inte att kompensera, oavsett hur många poliser och domstolar vi än har. Alla måste få med sig en inre etisk kompass. Så skapar vi ett rättssamhälle där invånarna kan känna trygghet och framtidstro.

Jag står bakom de reservationer som kristdemokraterna har i betänkandet men yrkar endast bifall till reservation nr 51.

Anf. 122 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Den socialdemokratiska kriminalpolitiken utgår från en humanistisk människosyn där frihet, jämlikhet och solidaritet är viktiga hörnstenar. Brottsligheten kränker dessa värden.

Om vi inte lyckas i kampen mot brottsligheten riskerar vi att få ett samhälle där de som är starkast och mest hänsynslösa tar över. Bara genom att upprätthålla respekten för reglerna för vår samlevnad kan vi öka tryggheten och minska riskerna för att människor faller offer för brott.

Prot. 1996/97:32

22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

rättsväsendet

Lag och ordning är viktigt för att medborgarna skall kunna känna trygghet mot brott. Människor skall kunna gå trygga på gator och torg, känna sig säkra i sin närmiljö och få ha sin egendom i fred. Kvinnoväldet måste minska. Den grova våldsbrottsligheten måste bekämpas med kraft.

Allt detta ställer naturligtvis krav på polisiära insatser och mycket annat som rättsväsendet har ett huvudansvar för. Men det gäller också att ha en genomtänkt och målmedveten strategi för det långsiktiga brottsförebyggande arbetet.

Det brottsförebyggande program som regeringen antagit och som nu genomförs på bred front ute i kommunerna är en central del av den socialdemokratiska kriminalpolitiken. Men kampen mot brottsligheten är naturligtvis inte bara en uppgift för den snäva kriminalpolitiken utan i hög grad också en uppgift för välfärdspolitiken i sin helhet. Vad kommunerna gör påverkar i högsta grad brottsutvecklingen i framtiden.

En typ av brottslighet som visat en oroväckande utveckling är den grova organiserade brottslighet som bedrivs i slutna subkulturer och innefattar såväl våldsbrottslighet och narkotikabrottslighet som ekonomisk kriminalitet, och som ofta har internationell anknytning. Den brottsligheten innebär ett hot mot rättsstatens fundament bl.a. genom att målsäganden och vittnen hotas. Till den brottsligheten hör mc-brottsligheten.

Ett målmedvetet polisarbete och utökat internationellt samarbete, som det av regeringen initierade Östersjösamarbetet och samarbetet inom ramen för Schengenöverenskommelsen och Europol, samt en skärpt lagstiftning är några åtgärder som krävs på detta område. Förslag kommer att presenteras om bl.a. bättre skydd för vittnen och en utvidgning av polisens arbetsmetoder.

Socialdemokraterna intar en oresonlig hållning gentemot den ekonomiska brottsligheten. Vi presenterade för drygt ett år sedan en strategi mot den ekonomiska brottsligheten. Sedan dess har regeringen initierat en rad förslag och utredningsinsatser som har och kommer att få stor betydelse för våra möjligheter att på ett effektivt sätt komma åt denna kriminalitet. Det är viktigt för tilltron till rättssamhället, för moral och etik i samhället och för att värna det solidariska välfärdssamhället.

Vi kommer att fortsätta att successivt förstärka denna offensiv. Nästa år inrättas en ny ekobrottsmyndighet, och snart kommer en ny skattekriminal att inrättas. En rad förslag till lagändringar för att underlätta kampen mot den ekonomiska brottsligheten kommer att föreläggas riksdagen.

Den socialdemokratiska kriminalpolitiken bygger på en helhetssyn. Det krävs såväl allmänna välfärdspolitiska insatser och tydliga brottsförebyggande åtgärder som mer specifika brottsbekämpande åtgärder för att vi skall bli framgångsrika i kampen mot brottsligheten.

Det har i långa stycken funnits en bred politisk uppslutning bakom en sådan sammanhållen politik. Tyvärr måste jag konstatera att Moderaterna skiljer ut sig från denna kriminalpolitiska samsyn. Moderaternas kriminalpolitik kan snarast karakteriseras som en ensidig betoning av hårdare tag och större resurser till polisväsendet.

Trots Moderaternas tal om ökad satsning på brottsförebyggande åtgärder har de i praktiken i huvudsak bara föreslagit insatser mot redan inträffad brottslighet. Den ensidiga moderata strategin syns tydligt i deras förslag till ekonomisk politik. Moderaterna har föreslagit att resurserna till rättsväsendet – företrädesvis resurserna till polisen – skall vara 2,5 %

högre 1999 än vad regeringen föreslår. Samtidigt föreslår Moderaterna utöver regeringens förslag offentliga utgiftsnedskärningar med ytterligare 100 miljarder kronor till år 1999.

Man vill minska stödet till barnfamiljerna med 2,5 miljard, stödet till de arbetslösa med över 7 miljarder och statsbidraget till kommunerna med 17,2 miljarder. Moderaterna vill också sänka kommunalskatten med i genomsnitt 1 kr och 50 öre. Det innebär att det totala skatteuttaget enligt Moderaterna skall sänkas till 40 % av bruttonationalprodukten. Det innebär minskade inkomster för stat, kommuner och landsting med totalt ungefär 250 miljarder kronor per år.

Man får en bild av hur mycket detta är om man betänker att barnomsorgen i samtliga kommuner kostar 38 miljarder, grundskolan 47 miljarder, gymnasieskolan 19 miljarder, rättsväsendet 19 miljarder och hela Miljödepartementets budget 2 miljarder. Det är totalt hälften av vad dessa skatteminskningar som Moderaterna föreslår motsvarar. Det är det partiet, Michael Stjernström, som kd vill bilda regering tillsammans med och driva en helhetspolitik som minskar brottsligheten.

Var och en kan förstå att den moderata politiken inte kan genomföras utan att vi får ett helt annat samhälle än det vi nu lever i. Det blir inte ett tryggare samhälle, inte heller mot brott. Moderaternas politik är en ofärdspolitik, en politik som dömer alltfler till utanförskap och otrygghet. I ett sådant samhälle kan inte ens dubbelt så många poliser som i dag och dubbelt så hårda straff som i dag minska brottsligheten. Erfarenheterna från andra länder som prövat det moderata receptet visar att vi i stället får ett hårt och brutalt samhällsklimat där alltfler känner sig otrygga.

Fru talman! Jag har i detta inledningsanförande försökt att sätta in kriminalpolitiken i ett samhälleligt perspektiv. Det är inte mer av otrygghet och ökade skillnader i samhället utan ökad trygghet och minskade skillnader som behövs om vi skall kunna tränga tillbaks brottsligheten. Det ekonomiska utrymme som vi kan skapa genom den framgångsrika budgetsaneringen måste användas till att värna den generella välfärdspolitiken, att bekämpa arbetslösheten med kraft och att förbättra situationen för utsatta grupper. Det är bara på det viset som vi långsiktigt kan tränga tillbaka brottsligheten.

Det är förmågan att se kriminalpolitiken i det sammanhanget som är avgörande om vi skall uppnå ett tryggt samhälle.

Anf. 123 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Kampen mot brottsligheten måste intensifieras på bred front. Det kräver, som många har sagt här tidigare, en helhetssyn. Från Centerns sida vill vi särskilt betona de brottsförebyggande insatserna. I detta ingår i första hand att varje människa utvecklas vad gäller etik och moral och kan skilja på rätt och fel och mitt och ditt.

Här har familjen och skolan en stor betydelse. Kommunen har ett ansvar att arbeta brottsförebyggande. Vi vill från centerhåll att varje kommun skall utarbeta lokala trygghetsplaner som kan minska brottsligheten och öka tryggheten och säkerheten för de enskilda.

De rättsvårdande myndigheterna spelar en mycket viktig roll i kampen mot brottsligheten. Polisens arbete är av stor betydelse. Den förändring mot mer problemorienterat arbete som nu sker välkomnar vi. Vi vill att närpolisverksamheten skall utvecklas ytterligare. Det krävs ett effektivt

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

rättsväsendet

domstolsväsende och en human kriminalvård med satsning på rehabilitering för att minska återfallsbrottsligheten.

Centern kämpar för ett decentraliserat rättsväsende. Vi oroar oss väldigt mycket för den centralisering som nu pågår inom rättsväsendets område.

Vi bekämpade centraliseringen av åklagarmyndigheterna. Nu finns det förslag på en ytterligare centralisering på kronofogdemyndigheterna. I fråga om detta kräver vi i första hand ett moratorium för att man skall se på helhetssynen innan man går in och som nu diskuterar en minskning innan utredningen är klar på området.

Flera har berört Domstolsutredningen. Vi säger redan nu ifrån att vi inte vill ha en nedläggning av de mindre tingsrätterna. Vi menar att det inte innebär någon besparing på detta område.

När det gäller behovet av poliser brukar vi fastställa antalet beroende på vilken ekonomi vi har. Det enda som vi säkert vet är att oavsett hur många poliser vi har kan enbart detta aldrig vara lösningen i fråga om kampen mot brotten, utan det som krävs är att alla tar sitt ansvar och tar del i det förebyggande arbetet. I detta arbete har naturligtvis också polisen ett ansvar.

Det som vi också ser nu är att brottsligheten är internationell och att vi genom internationellt samarbete gemensamt kan bekämpa den stora grova ekonomiska brottsligheten, terrorismen och narkotikabrottsligheten.

I fråga om domstolarna vill jag säga att såvitt vi har kunnat se är det nu färre inställda huvudförhandlingar vid de mindre tingsrätterna, vilket skulle tala för att det är dem som vi skall värna om i första hand. Vi vill bevara dessa mindre enheter, och vi tycker att det är så oerhört viktigt för den lokala förankringen. Vi ser också att det finns ökade resekostnader och ökade kostnader för inställda förhandlingar. Det är därför av största vikt att alla ifrågasätter de besparingar som skulle ske om man lägger ned de mindre tingsrätterna.

När det gäller kriminalvården ser vi nu att satsningarna i första hand görs på de alternativa påföljderna. Det är något som vi från Centrerns sida har kämpat för i många år. Vi ser också att det innebär att vi inte behöver så många fängelseplatser, att det finns besparingar att göra i kriminalvården och att det ligger i alla intresse att fortsätta utveckla de alternativa påföljderna.

Med det anförda vill jag yrka bifall till majoritetens förslag till utgiftsramar under utgiftsområde 4.

Anf. 124 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Nu har samtliga företrädare för de partier som ställer sig bakom regeringens förslag till neddragningar utövat någon form av besvärjelseceremoni. Jag kan inte uppfatta det på något annat sätt. Det talas på olika sätt om att vi måste se kriminalpolitiken i ett helhetsperspektiv. Sedan är det vackra ord om att vi skall nå detta helhetsperspektiv. Bl.a. Socialdemokraterna har pläderat för detta under hela efterkrigstiden, men det har inte fungerat, utan det har skett en successiv ökning av kriminaliteten med undantag för de tre borgerliga åren 1991–1994. Men sedan har den ökat igen. Nej, vackra ord är inte det som ger människor trygghet, utan det är verkliga åtgärder som ger trygghet.

Hur verkligheten ser ut, den verklighet som de som står bakom besparingarna tydligen inte har sett, kan man läsa i gårdagens Dagens Nyheter. Där beskriver man den krisartade situationen bl.a. på åklagarmyndigheten i Stockholm. Man talar om att bara i högen av strafförelägganden ligger drygt 2 000 ärenden som borde ha skrivits ut. Man talar om att runt 1 000 personer för närvarande väntar på besked av olika slag. Man säger tydligt att det beror på en kraftig neddragning. Plötsligt skulle 30 % av kansli-personalen sägas upp. En kammaråklagare säger att det bara är att be till de högre makterna att det inte ligger något brännande hett i de högar av inkomna ärenden som man inte hinner gå igenom.

Detta är verkligheten, och den borde de som står bakom besparingarna titta litet närmare på. Är det den tryggheten som svenska folket skall ha?

Anf. 125 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Vi är överens om att den bästa vägen naturligtvis är att man förebygger brott. Det är också viktigt att ha en helhetssyn. Man måste då komma ihåg att alla måste dra sitt strå till stacken för att minska brottsligheten. Det gör man naturligtvis genom att se till att barnen får en bra uppväxt, att ungdomarna utvecklas på rätt sätt, att familjerna får sin chans och att det verkligen blir jobb. Man kan också bygga bort brott på olika sätt. Men för att varje människa skall få en vettig chans till en god självkänsla och för att det skall finnas tilltro till samhället måste allt detta fungera. Det måste också finnas en fungerande sjukvård. Socialförsäkringssystemet måste förändras, så att människor inte alltid känner att de kommer till korta mot samhället.

På olika sätt har emellertid den socialdemokratiska majoriteten föreslagit besparingar som gör att vi i Folkpartiet frågar: Har ni egentligen gjort de konsekvensanalyser som borde göras? Hur är det med helhetssynen? Se t.ex. på indragningen av tingsrätterna. I fråga om detta borde man ju först ha tagit ställning till vad de skall göra, vilket ansvar och vilken uppgiftsfördelning de skall ha, och därefter bestämma hur det skall bli. Har man egentligen sett på kostnadseffekterna av dessa förändringar? Erfarenheten visar nämligen att det kostar att göra på detta sätt, och det kostar mer än vad man har tänkt sig. Det enda man vet är att initialkostnaderna blir stora. Och om den socialdemokratiska regeringen vill ha en besparing under de närmaste åren är detta inte ett bra förslag, eftersom det tar många år innan man kommer in i ordnade förhållanden.

Jag vill också fråga: Hur tänker Socialdemokraterna leva upp till Europakonventionens krav när det gäller förändringar av rättshjälpen? I Europakonventionen sägs det att staten skall ha det finansiella ansvaret för medborgarnas rättshjälp. Hur tänker Socialdemokraterna klara det med denna förändring?

Anf. 126 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! När man ser på ökningen av kriminaliteten, trots helhetssynen, och att det har varit en ökning under hela efterkrigstiden, måste man också se på vilken typ av samhälle vi har och vilken typ av brott som begås. Ju mer av ett prylsamhälle man har, desto fler brott begås.

Det sker nu en ökad belastning hos åklagarna och polisen, vilket Gun Hellsvik och Moderaterna säger, och det talas om människors trygghet. Jag önskar att också Vänsterpartiet hade haft obegränsat med pengar, så att vi hade kunnat sätta in resurser i dag. Men man måste ändå göra en avvägning. Man ser vad som händer ute i kommunerna när det sker nedskärningar. Man ser att just de unga människor som är mest benägna att begå brott är de som det sparas på. Antalet utslagna och hemlösa ökar, och dessa människor måste begå brott för att överleva. Då löser man inte dessa problem genom att ge åklagare eller polis mer medel. I dagsläget är det insatser som mer handlar om samhällsutvecklingen och den sociala välfärden som måste till för att stoppa den brottsutveckling som sker.

När det gäller närpolisverksamheten, vilken är otroligt viktig och måste vidareutvecklas, måste man också inom polisen se om det verkligen är nya och dyra lokaler som man behöver i stället för att satsa pengarna på att ha personal anställd.

Anf. 127 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Till Gun Hellsvik, som angrep de partier som inte yrkade på ännu mer medel till det rättsliga området, vill jag bara säga att man kan vända på detta. Om det inte hade förekommit en förebyggande social politik, som vi väl ändå kan säga att vi har haft, hur skulle brottsstatistiken då ha sett ut?

Vi kan ju se hur det ser ut i USA och Storbritannien. Där har man börjat bygga upp murar runt väletablerade människors områden, därför att brottsutvecklingen är sådan att de som har råd skyddar sig och de andra får leva utanför med stor kriminalitet och många brott. Det är ju inte på det sättet som vi vill ha det. Så visst hänger det ihop. Men det måste finnas en skälig balans i det hela.

Jag vänder mig nu till Lars-Erik Lövdén. Det gäller Schengen. Detta problemområde står mig nära. Är Schengensamarbetet värt de pengar som vi nu upptäckt att det kostar? Förr eller senare tar EU det steget. Det ingår ju där. När det nu talas om att sanera statens finanser och när vi i Miljöpartiet verkligen är berett att hjälpa till, skall vi då ta på oss ökade kostnader som drabbar rättsväsendet? Är det värt detta? Man pratar om värdet av fri rörlighet, som den vi haft i Norden. Ja, en sådan har vi haft. Men vi har inte behövt bygga upp ett så gigantiskt kontrollsamhälle, utan vi har haft ett ordinärt polissamarbete. Jag förstår inte att man kan ge sig in i detta projekt när våra finanser ser ut som de gör.

Anf. 128 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd):

Fru talman! I dag, när det görs stora neddragningar inte minst inom vården och omsorgen i kommunerna, används ofta argumentet att det handlar om neddragningar med bibehållen kvalitet. Samma argument framskyntar i utskottsmajoritetens text – det skall inte bli försämrad kvalitet. Jag tror inte på sådana resonemang.

Majoriteten i justitieutskottet säger i sin skrivning att den ekonomiska brottsligheten är ett prioriterat område. Det tycker jag är mycket bra. Vi kristdemokrater har länge förordat en särskild ekobrottsmyndighet. Vi tycker att den bör vara utformad som det står i regeringens ekobrottsutredning, Ds 1996:1. Detta innebär att ekobrottsorganisationen bryts ut

från polis- och åklagarväsendet och att den blir en självständig organisation direkt under regeringen, på samma sätt som man organiserat detta i Danmark och Norge.

Uppbyggnaden av verksamheten vid den här ekobrottsmyndigheten måste få de resurser som krävs, men resurser skall inte tas från övriga verksamheter inom rättsväsendet. Det skulle vara intressant att höra hur Socialdemokraterna ser på den frågan. Anser ni alltså att den här riksenheten mot ekonomisk brottslighet kan införas utan att resurser tas från övriga verksamheter?

Anf. 129 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Jag tar den sista frågan först. Nej. Det är klart att den nya ekobrottsmyndigheten måste ha resurser. 100 miljoner kronor är avsatta under Finansdepartementets anslag för ökade kontrollinsatser. En del av de pengarna måste naturligtvis användas till uppbyggandet av ekobrottsmyndigheten.

Av Gun Hellsviks inlägg förstår jag nu att Moderaterna avvisar helhetsperspektivet. Det är anmärkningsvärt att här i kammaren höra det. I länder där man inte har bedrivit välfärdspolitik, där man inte har månat om de svaga grupperna, är brottsligheten de facto högre än vad som gäller i Sverige. Framför allt är den grova våldsbrottsligheten betydligt högre. Det finns ett mycket klart samband mellan hur ett samhälle är uppbyggt och brottslighetens utveckling.

Jag tycker att det är något magstarkt, för att inte säga genant, att Gun Hellsvik använder brottsutvecklingen under 1995 som ett argument för att den socialdemokratiska kriminalpolitiken skulle vara misslyckad. Jag kan nämna – utan att använda detta som ett argument – att våldsbrottsligheten ökade mycket kraftigt under den tid då Gun Hellsvik var justitieminister. Jag beskyller inte Gun Hellsviks kriminalpolitik för att vara orsaken till att antalet våldtäkter mellan 1991 och 1994 ökade med 500. Det är för enkelt och vulgärt att föra debatten på det sättet.

Fru talman! Som svar till alla dem som frågat om domstolsorganisationen vill jag säga följande. Domstolsutredningen är ännu inte klar med sitt arbete. Därför är det för tidigt att nu föra en debatt om den framtida domstolsorganisationen. Låt oss avvakta det betänkande som Domstolskommittén arbetar med för att därefter föra den diskussionen!

Anf. 130 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Jag vill betona en, som vi ser saken, inkonsekvens i tankegångarna på rättsväsendets område. Vi anser att man där handlar på ett riktigt sätt när det gäller polisens arbete och polisens sätt att arbeta samt hur man fördelar resurser och låter poliserna jobba som närpolis ut. Det är ett decentraliserat arbetssätt. Men en majoritet i riksdagen har sedan beslutat att i stället centralisera t.ex. åklagarnas arbete. Därmed bryter man sönder det fantastiskt fina samarbete som vi i Centern menar är nödvändigt mellan polis och åklagare. Jag skulle vilja att man mycket nära följde upp hur det här arbetet blev.

Jag har fått brev och samtal från åklagare som betonar att man nu "ligger på vägarna och kör". Olika åklagare får olika nya mål. Det samarbete som man tidigare hade med poliser som man kände på en viss ort är

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

rättsväsendet

nu förstört eller försämrat. Därför betonar vi vikten av ett moratorium när det gäller ytterligare centraliseringar på rättsväsendets område, där vi har våra krav beträffande kronofogdemyndigheterna. Jag förstår Lars-Erik Lövdén när han säger: Visst, det finns en domstolsutredning, vars arbete vi senare skall debattera.

Anledningen till att vi tar upp frågan i dag hänger samman med möjligheterna att genom den här debatten, och alla andra debatter, påtala att detta är något som vi inte tycker om. Vi vill inte ha ytterligare centralisering på detta område.

Anf. 131 GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det är intressant att lyssna på Ingbritt Irhammar när hon talar om behovet av decentralisering. Vi är helt överens i den frågan. Men Ingbritt Irhammar och Centerpartiet står ju helt och fullt bakom de socialdemokratiska besparingarna på rättsväsendets område, och därför kan jag icke ta detta resonemang på allvar.

Lars-Erik Lövdén, vill man missförstå något, då gör man det! Är Lars-Erik Lövdén nöjd med den s-dominerade kriminalpolitiken och dess resultat under efterkrigstiden?

Socialdemokraterna har som utgångspunkt för sin kriminalpolitik något som låter väldigt bra: frihet, jämlikhet och solidaritet. Tydligen skall det ge en förklaring till förslagen om de omfattande nedläggningarna. Om det är utgångspunkten för kriminalpolitiken är det inte så konstigt att man inte kan acceptera att en del *inte* har frihet utan sätts i fängelse. Då gäller det naturligtvis att ha så få fängelser som möjligt.

Fram tills nu, från det att vi i morse kl. 09.00 började sammanträda, har över 1 000 människor anmält begångna brott. Hur kommer dessa 1 000 människor att bli bemötta? Vilka möjligheter finns det, med tanke på de omfattande besparingarna, att få dessa brott utredda? Vilken trygghet kommer de här människorna att kunna känna under 1997, med tanke på de omfattande besparingarna? Det är detta som är avgörande för den moderata kriminalpolitiken.

Anf. 132 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Vi i Folkpartiet vill understryka vikten av att människor verkligen känner tilltro till samhället. Tyvärr är människors tilltro till samhället mycket mindre i dag än den var i går. Det är nu vi bestämmer hur det i framtiden skall vara med tilltron till samhället. Där är rättsväsendet *en* viktig pusselbit bland många andra viktiga pusselbitar. För att vi skall få den tilltro som vi så väl behöver krävs det både rättssäkerhet och rättstrygghet.

Flera av de besparingsförslag som den socialdemokratiska regeringen har lagt fram är tyvärr sådana att de undergräver i stället för förstärker rättssäkerheten.

Socialdemokraterna glömmer de svaga och utsatta. Var finns solidariteten med dessa människor? Och var finns solidariteten med de konventioner som vi skrivit på, exempelvis Europakonventionen?

Prot. 1996/97:32
22 november

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

rättsväsendet

Anf. 133 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! När det gäller kriminalvården och besparingarna inom denna är det ett resultat att vi kommer att införa andra påföljder, som inte är frihetsberövande. Tittar man historiskt på fängelset som institution, och detta gäller över hela världen, ser man att fängelsestraffet i sig har en tendens att alstra återfallsförbrytare.

Har man suttit i fängelse mer än en gång ökar risken för återfall gång på gång. Därför är det oerhört viktigt också för det framtida samhället att titta på vilka metoder, vilka lösningar vi kan hitta i stället för fängelse, som ger så dåligt resultat. Det kommer att ha stor betydelse för hur mycket resurser vi kommer att ha i rättsväsendet i framtiden.

Jag delar Miljöpartiets ilska och förundran över de pengar som skall tas från polisen till Schengensamarbetet, som vi ännu inte har fattat något beslut om. Det har varit ett sätt att mörka de här pengarna och den besparingen hos polisen. Jag hoppas att Lars-Erik Lövdén kommer att ha något svar att ge på denna fråga.

Man kan, som jag sade i mitt huvudanförande, se på frågan om rättsväsende på två sätt, och man kan möta brottslighet och kriminalitet på två sätt: antingen med ökade resurser till den repressiva delen eller genom att använda resurser till att få ett mer solidariskt och jämställt samhälle.

Gun Hellsvik undrade hur människor skall kunna känna trygghet med dessa besparingar. Jag undrar hur människor inom sjukvård och skola och de människor som blir beroende av samhället skall kunna känna sig trygga med de nedskärningar Moderaterna är beredda att göra.

Anf. 134 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag fick tyvärr inte något svar från Lars-Erik Lövdén. Han hade fullt upp med det vanliga gnabbet från Moderaterna. Men jag hoppas få svar i nästa inlägg.

Det talas också – något som jag har undrat över – om internationell brottslighet. Det förekommer hela tiden i vår diskussion. Men den har väl inte heller riktigt analyserats. Är den så mycket större än vår nationella brottslighet? Är det en så stor skillnad att vi skall satsa alla våra resurser på den internationella brottsligheten, eller är det bara ett begrepp som vi har köpt från EU-samarbetet? Ibland undrar jag.

När Moderaterna och Socialdemokraterna är eniga om någonting i sin heliga allians, då får vi inte diskutera de frågorna. Det är typiskt i fråga om Schengensamarbetet. Det är tyst, det sopas undan.

Om det nu är så som Gun Hellsvik säger att 1 000 har anmält begångna brott i dag, hur kan vi i detta läge utöka vårt ansvarstagande till att bevaka våra yttre gränser till en så hög grad och bygga upp det här systemet? I en av de större Stockholmstidningarna står en platsannons från Rikspolisstyrelsen, som söker åtta nya projektledare till ett teknikcentrum som i första hand skall bemanna den av Schengensamarbetet och Europolsamarbetet föranledda avdelningen för ett nytt misstanke- och

*utgiftsramar och
beräkning av stats-
inkomsterna*

rättsväsendet

belastningsregister. Om vi har en så stor brottslighet nationellt, varför satsar vi på detta? Jag måste få ett svar av Lars-Erik Lövdén.

Anf. 135 MICHAEL STJERNSTRÖM (kd):

Fru talman! Sammantaget finns det en rad skäl till att rättsväsendet behöver mer resurser än vad regeringen har föreslagit för de närmaste åren. Rättssäkerheten kräver detta. Jag har nämnt dem i dag: oacceptabla neddragningar på domstolar och polis, en närpolisreform som har stannat upp, att regeringen inte har tagit hänsyn till att de kostnader som internationella åtagande medför finns med i budgeten, att kampen mot ekonomisk brottslighet kräver mer resurser.

Vår demokrati är beroende av att rättsväsendet fungerar. I annat fall urholkas människors tilltro till rättssamhället.

Anf. 136 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Jag skall ge Kia Andreasson ett svar när det gäller Schengensamarbetet. Regeringen har ännu inte definitivt tagit ställning till vilka resurser som behöver användas för Schengensamarbetet – det gäller framför allt resurserna för 1998. Däremot har Rikspolisstyrelsen begärt medel på en viss nivå för 1997 och 1998.

Det är alldeles klart att den internationella brottsligheten har ökat och blivit allvarligare. Det gäller inte bara den ekonomiska internationella brottsligheten utan i hög grad även narkotikabrottsligheten, våldsbrottsligheten, vapenhanteringen, riskerna för smuggling från öststatssidan av massförstörelsevapen. Sverige måste delta i det internationella polissamarbetet för att vi skall ha en möjlighet att möta den grova brottsligheten. Det är det perspektivet man måste ha. Av de totala polisresurser som vi har till förfogande i landet i dag, 11 miljarder kronor, är det ändå en försvinnande liten del som i dag satsas på det internationella samarbetet för att möta den internationella grova brottsligheten.

Så några ord om polissituationen, eftersom den frågan varit föremål för diskussion i dag. Det finns i dag 17 300 poliser. Det är 600 fler än vad Gun Hellsvik i sin första budget som justitieminister angav som mål för antalet poliser. Det finns också, och det har Riksrevisionsverket senast i dagarna påpekat, utrymme för en betydande rationalisering inom polisväsendet. Vi kan helt enkelt få ut mer direkt polisarbete av de 11 miljarder kronor som vi i dag satsar på polisväsendet. Låt oss ta vara på den möjligheten att göra rationaliseringar och effektiviseringar, så att vi får ut mer av de 11 miljarderna i form av direkt polisverksamhet på fältet.

Anf. 137 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Till Gun Hellsvik vill jag säga att det inte bara är fråga om hur stora eller små resurser vi ger till områden. Det är framför allt fråga om hur man använder resurserna. Det är här vi från Centerns sida ifrågasätter om det över huvud taget blir någon besparing med de centraliseringar som sker. Inom domstolsväsendet har inte vi accepterat de besparingsberäkningar som gjorts från olika håll med olika siffror när det gäller att centralisera och ta bort de små tingsrätterna. Vi menar att det äts upp av resekostnader, inställda mål, ineffektivitet, ökade lokalkostnader vid centralisering. Listan kan göras jättelång. Alltså vill vi i stället att

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd)

3. res. 2 (v)

4. res. 3 (mp)

Förberedande votering 1:

19 för res. 2

16 för res. 3

271 avstod

43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

102 för res. 1

18 för res. 2

188 avstod

41 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

171 för utskottet

105 för res. 1

33 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 24 c

För res. 1: 72 m, 20 fp, 1 v, 12 kd

Avstod: 17 v, 16 mp

Frånvarande: 14 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Mom. 2 (sparandet)

1. utskottet

2. res. 4 (m, fp, kd)

Votering:

186 för utskottet

104 för res. 4

17 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 145 s, 24 c, 17 v
För res. 4: 72 m, 20 fp, 12 kd
Avstod: 1 v, 16 mp
Frånvarande: 16 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Mom. 3 (den kommunala sektorns ekonomiska utrymme)

1. utskottet
2. res. 6 (v)
Votering:
179 för utskottet
18 för res. 6
109 avstod
43 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 2 m, 24 c, 7 fp
För res. 6: 18 v
Avstod: 69 m, 13 fp, 16 mp, 11 kd
Frånvarande: 15 s, 9 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 4 kd

Mom. 6 (Riksbankens ställning)

1. utskottet
2. res. 14 (m, fp, kd)
Votering:
171 för utskottet
104 för res. 14
34 avstod
40 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 24 c
För res. 14: 72 m, 20 fp, 12 kd
Avstod: 18 v, 16 mp
Frånvarande: 14 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Mom. 7 (ansvaret för valutapolitiken)

1. utskottet
2. res. 17 (c)
Votering:
251 för utskottet
24 för res. 17
34 avstod
40 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 72 m, 20 fp, 12 kd
För res. 17: 24 c
Avstod: 18 v, 16 mp
Frånvarande: 14 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Mom. 9 (EMU)

1. utskottet

2. res. 27 (mp)

Votering:

167 för utskottet

17 för res. 27

123 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 144 s, 23 c

För res. 27: 1 s, 16 mp

Avstod: 72 m, 1 c, 20 fp, 18 v, 12 kd

Frånvarande: 16 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Prot. 1996/97:32

22 november

Mom. 14 (skattepolitikens inriktning)

1. utskottet

2. res. 33 (m)

3. res. 34 (fp)

4. res. 35 (v)

5. res. 36 (mp)

6. res. 37 (kd)

Förberedande votering 1:

16 för res. 36

12 för res. 37

279 avstod

42 frånvarande

Kammaren biträdde res. 36.

Förberedande votering 2:

18 för res. 35

16 för res. 36

274 avstod

41 frånvarande

Kammaren biträdde res. 35.

Förberedande votering 3:

19 för res. 34

18 för res. 35

271 avstod

41 frånvarande

Kammaren biträdde res. 34.

Förberedande votering 4:

72 för res. 33

20 för res. 34

213 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 33.

Huvudvotering:
170 för utskottet
72 för res. 33
66 avstod
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 24 c
För res. 33: 72 m
Avstod: 20 fp, 18 v, 16 mp, 12 kd
Frånvarande: 15 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Mom. 22 (löneskatt på vinstandelar)
1. utskottet
2. res. 39 (m, c, fp, kd)
Votering:
181 för utskottet
127 för res. 39
41 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 1 c, 18 v, 16 mp
För res. 39: 72 m, 23 c, 20 fp, 12 kd
Frånvarande: 15 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Mom. 23 (en översyn av fastighetstaxeringen, m.m.)
1. utskottet
2. res. 43 (mp)
Votering:
168 för utskottet
16 för res. 43
123 avstod
42 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 144 s, 1 m, 23 c
För res. 43: 16 mp
Avstod: 2 s, 70 m, 1 c, 20 fp, 18 v, 12 kd
Frånvarande: 15 s, 9 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd
Inger René (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markrats ha röstat ja.

Mom. 28 (utgiftsramar och beräkning av statsinkomsterna 1997)
1. utskottet
2. res. 47 (m)
3. res. 48 (fp)
4. res. 49 (v)
5. res. 50 (mp)
6. res. 51 (kd)

Förberedande votering 1:

15 för res. 50

13 för res. 51

278 avstod

43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 50.

Förberedande votering 2:

18 för res. 49

16 för res. 50

272 avstod

43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 49.

Förberedande votering 3:

19 för res. 48

19 för res. 49

270 avstod

41 frånvarande

Talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Talmannen anmodade Siw Persson (fp) och Maud Björnemalm (s) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Johan Lönnroth (v) att förrätta lottningen.

Den upptagna röstsedeln visade ett *nej* och kammaren hade således antagit res. 49.

Förberedande votering 4:

70 för res. 47

18 för res. 49

220 avstod

41 frånvarande

Kammaren biträdde res. 47.

Rune Rydén (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:

170 för utskottet

71 för res. 47

67 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 24 c

För res. 47: 71 m

Avstod: 1 m, 20 fp, 18 v, 16 mp, 12 kd

Frånvarande: 15 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Beatrice Ask (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 30 (preliminär fördelning av utgifterna för 1998 och 1999)

1. utskottet

2. res. 57 (mp)

Votering:

152 för utskottet

16 för res. 57

140 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 6 c

För res. 57: 16 mp

Avstod: 72 m, 18 c, 20 fp, 18 v, 12 kd

Frånvarande: 15 s, 8 m, 3 c, 6 fp, 4 v, 2 mp, 3 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

5 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1996/97:54 Svenskt deltagande i fredsstyrka efter IFOR i Bosnien-Hercegovina

Motioner

med anledning av skr. 1996/97:49 Lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottsligheten

1996/97:Ju11 av Rolf Åbjörnsson (kd)

1996/97:Ju12 av Gun Hellsvik m.fl. (m)

1996/97:Ju13 av Kia Andreasson m.fl. (mp)

1996/97:Ju14 av Per Rosengren m.fl. (v)

1996/97:Ju15 av Carin Lundberg m.fl. (s)

Konstitutionsutskottets betänkande

1996/97:KU5 Ett nytt system för ekonomisk utjämning inom Svenska kyrkan

Justitieutskottets betänkande

1996/97:JuU3 Ny rättshjälpslag, m.m.

Lagutskottets betänkanden

1996/97:LU3 Redovisning i ekonomiska föreningar och handelsbolag m.m.

1996/97:LU4 Revisorer i stiftelser som förvaltas av statliga myndigheter

Socialutskottets betänkanden
1996/97:SoU5 Läkemedelsförmåner och läkemedelsförsörjning m.m.
1996/97:SoU6 Forskning inom Socialdepartementets verksam-
hetsområde

Prot. 1996/97:32
22 november

Trafikutskottets betänkande
1996/97:TU4 Statens köp av färjetrafik till och från Gotland

Bostadsutskottets betänkande
1996/97:BoU3 Ändrad grund för förvaltningen av vissa statligt reglerade
bostadslån

6 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 22 november

1996/97:79 av *Eva Johansson* (s) till statsrådet Leif Blomberg
Barns och ungas idrottande
1996/97:80 av *Carl Fredrik Graf* (m) till jordbruksministern
Tjuvfiske i Öresund och Kattegatt
1996/97:81 av *Christel Anderberg* (m) till statsrådet Thomas Östros
Kommunal skatteplanering

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 26 november.

7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 22 november

1996/97:115 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Läkemedelsutköp
1996/97:116 av *Eva Johansson* (s) till socialministern
Dopningjouren
1996/97:117 av *Barbro Hietala Nordlund* (s) till kommunikationsmi-
nistern
Postens samhällsansvar och service
1996/97:118 av *Lars Hjertén* (m) till arbetsmarknadsministern
Kontrollstationer för arbetslösheten
1996/97:119 av *Carina Hägg* (s) till utrikesministern
Canberrakommisionen
1996/97:120 av *Sivert Carlsson* (c) till jordbruksministern
Allmän jakt på mellanskarv

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 november.

8 § Avslutningsord

Anf. 138 TALMANNEN:

Jag vill till slut önska alla ledamöter och anställda som har hjälpt oss att slutföra denna del av budgetbehandlingen en välförtjänt väldigt trevlig helg.

(Applåder)

9 § Kammaran åtskildes kl. 18.28.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 22 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 58 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 93 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 120 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

1 § Omröstning om misstroendeförklaring.....	1
Anf. 1 SVEN HULTERSTRÖM (s).....	1
Anf. 2 PER-OLA ERIKSSON (c)	2
Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v)	2
Anf. 4 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	3
Anf. 5 LARS TOBISSON (m).....	3
Anf. 6 LARS LEIJONBORG (fp)	4
Anf. 7 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	5
Beslut	5
2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats	
den 20 november	6
SkU11 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Luxemburg.....	6
SkU12 Dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna	6
JuU4 Utökad användning av strafföreläggande	6
JuU5 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning	7
KrU2 Vissa spel- och lotterifrågor	8
NU6 Redogörelse för företag med statligt ägande.....	9
FiU11 Tilläggsbudget för budgetåret 1995/96	10
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	11
4 § (forts. från prot. 31) Utgiftsramar och beräkning av statsinkomsterna (forts. FiU1)	11
<i>Arbetsmarknadsfrågor.....</i>	<i>11</i>
Anf. 8 PER UNCKEL (m).....	11
Anf. 9 ELVER JONSSON (fp).....	13
Anf. 10 HANS ANDERSSON (v).....	15
Anf. 11 BARBRO JOHANSSON (mp).....	17
Anf. 12 DAN ERICSSON (kd)	19
Anf. 13 JOHNNY AHLQVIST (s).....	21
Anf. 14 ELVING ANDERSSON (c).....	23
Anf. 15 PER UNCKEL (m).....	25
Anf. 16 ELVER JONSSON (fp).....	26
Anf. 17 HANS ANDERSSON (v).....	26
Anf. 18 BARBRO JOHANSSON (mp).....	27
Anf. 19 DAN ERICSSON (kd)	28
Anf. 20 JOHNNY AHLQVIST (s).....	28
Anf. 21 ELVING ANDERSSON (c).....	29
Anf. 22 PER UNCKEL (m).....	29
Anf. 23 ELVER JONSSON (fp).....	30
Anf. 24 HANS ANDERSSON (v).....	31
Anf. 25 BARBRO JOHANSSON (mp).....	31
Anf. 26 DAN ERICSSON (kd)	32
Anf. 27 JOHNNY AHLQVIST (s).....	32

Anf. 28 ELVING ANDERSSON (c).....	33
<i>Forskning</i>	34
Anf. 29 BEATRICE ASK (m).....	34
Anf. 30 MARGITTA EDGREN (fp).....	35
Anf. 31 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v).....	37
Anf. 32 GUNNAR GOUDE (mp)	40
Anf. 33 TUVE SKÅNBERG (kd).....	42
Anf. 34 BENGT SILFVERSTRAND (s)	44
Anf. 35 ANDREAS CARLGREN (c)	46
Anf. 36 BEATRICE ASK (m).....	48
Anf. 37 MARGITTA EDGREN (fp).....	48
Anf. 38 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v).....	48
Anf. 39 GUNNAR GOUDE (mp)	49
Anf. 40 TUVE SKÅNBERG (kd).....	50
Anf. 41 BENGT SILFVERSTRAND (s)	50
Anf. 42 ANDREAS CARLGREN (c)	50
Anf. 43 BEATRICE ASK (m).....	51
Anf. 44 MARGITTA EDGREN (fp).....	52
Anf. 45 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v).....	52
Anf. 46 GUNNAR GOUDE (mp)	52
Anf. 47 TUVE SKÅNBERG (kd).....	53
Anf. 48 BENGT SILFVERSTRAND (s)	53
Anf. 49 ANDREAS CARLGREN (c)	54
Anf. 50 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	54
Anf. 51 BEATRICE ASK (m) replik	57
Anf. 52 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	57
Anf. 53 BEATRICE ASK (m) replik	58
Anf. 54 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	58
Anf. 55 ANDREAS CARLGREN (c) replik	59
Anf. 56 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	59
Anf. 57 ANDREAS CARLGREN (c) replik	60
Anf. 58 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	60
Anf. 59 MARGITTA EDGREN (fp) replik	60
Anf. 60 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	61
Anf. 61 MARGITTA EDGREN (fp) replik	61
Anf. 62 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	62
Anf. 63 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik	62
Anf. 64 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	63
Anf. 65 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik	63
Anf. 66 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	63
Anf. 67 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	64
Anf. 68 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	65
Anf. 69 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	65
Anf. 70 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	66
Anf. 71 TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	66
Anf. 72 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	67
Anf. 73 TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	67

Anf. 74 Utbildningsminister CARL THAM (s).....	67	Prot. 1996/97:32
<i>Miljö</i>	68	22 november
Anf. 75 GÖTE JONSSON (m).....	68	
Anf. 76 EVA ERIKSSON (fp)	70	
Anf. 77 HANNA ZETTERBERG (v).....	72	
Anf. 78 GUDRUN LINDVALL (mp)	74	
Anf. 79 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	76	
Anf. 80 SINNIKA BOHLIN (s)	78	
Anf. 81 LENNART DALÉUS (c)	80	
Anf. 82 GÖTE JONSSON (m).....	82	
Anf. 83 EVA ERIKSSON (fp)	83	
Anf. 84 HANNA ZETTERBERG (v).....	83	
Anf. 85 GUDRUN LINDVALL (mp)	84	
Anf. 86 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	84	
Anf. 87 SINIKKA BOHLIN (s)	85	
Anf. 88 LENNART DALÉUS (c)	85	
Anf. 89 GÖTE JONSSON (m).....	86	
Anf. 90 EVA ERIKSSON (fp)	86	
Anf. 91 HANNA ZETTERBERG (v).....	87	
Anf. 92 GUDRUN LINDVALL (mp)	89	
Anf. 93 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	89	
Anf. 94 SINIKKA BOHLIN (s)	90	
Anf. 95 LENNART DALÉUS (c)	90	
<i>Bistånd</i>	91	
Anf. 96 GÖRAN LENNMARKER (m).....	91	
Anf. 97 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	93	
Anf. 98 EVA ZETTERBERG (v).....	95	
Anf. 99 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	97	
Anf. 100 INGRID NÄSLUND (kd)	98	
Anf. 101 NILS T SVENSSON (s).....	100	
Anf. 102 HELENA NILSSON (c).....	102	
Anf. 103 GÖRAN LENNMARKER (m).....	104	
Anf. 104 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	105	
Anf. 105 EVA ZETTERBERG (v).....	106	
Anf. 106 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	106	
Anf. 107 INGRID NÄSLUND (kd)	107	
Anf. 108 NILS T SVENSSON (s).....	107	
Anf. 109 HELENA NILSSON (c).....	108	
Anf. 110 GÖRAN LENNMARKER (m).....	108	
Anf. 111 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	109	
Anf. 112 EVA ZETTERBERG (v).....	109	
Anf. 113 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	110	
Anf. 114 INGRID NÄSLUND (kd)	110	
Anf. 115 NILS T SVENSSON (s).....	111	
Anf. 116 HELENA NILSSON (c).....	111	
<i>Rättsväsendet</i>	111	
Anf. 117 GUN HELLSVIK (m)	111	
Anf. 118 SIW PERSSON (fp)	114	

Anf. 119	ALICE ÅSTRÖM (v)	116
Anf. 120	KIA ANDREASSON (mp)	117
Anf. 121	MICHAEL STJERNSTRÖM (kd)	119
Anf. 122	LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	121
Anf. 123	INGBRITT IRHAMMAR (c)	123
Anf. 124	GUN HELLSVIK (m)	124
Anf. 125	SIW PERSSON (fp)	125
Anf. 126	ALICE ÅSTRÖM (v)	125
Anf. 127	KIA ANDREASSON (mp)	126
Anf. 128	MICHAEL STJERNSTRÖM (kd)	126
Anf. 129	LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	127
Anf. 130	INGBRITT IRHAMMAR (c)	127
Anf. 131	GUN HELLSVIK (m)	128
Anf. 132	SIW PERSSON (fp)	128
Anf. 133	ALICE ÅSTRÖM (v)	129
Anf. 134	KIA ANDREASSON (mp)	129
Anf. 135	MICHAEL STJERNSTRÖM (kd)	130
Anf. 136	LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	130
Anf. 137	INGBRITT IRHAMMAR (c)	130
Beslut		131
5 § Bordläggning		136
6 § Anmälan om interpellationer		137
7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar		137
8 § Avslutningsord		138
Anf. 138	TALMANNEN	138
9 § Kammarén åtskildes kl. 18.28.		138

Gotab, Stockholm 1997